

รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ในประเทศไทย

Poverty And Inequality Report 2022

พ.ศ.
2565

กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
962 ถนนกรุงเกษม แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
กรุงเทพฯ 10100

<https://www.nesdc.go.th/>

Thailand

คำนำ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำรายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีมาตั้งแต่ปี 2553 เพื่อนำเสนอสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงสำคัญในด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย โดยวิเคราะห์ลักษณะปัญหา โครงการสำคัญของภาครัฐในการแก้ไขปัญหา ช่องว่างการดำเนินนโยบาย ตลอดจนข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2565 ได้เพิ่มการศึกษาเชิงลึกในประเด็นความยากจน โดยศึกษาโอกาสในการเปลี่ยนลำดับขั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น จากเอกสารงานวิจัยทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการวิเคราะห์ปัญหาความยากจน นอกจากนี้ ยังนำเสนอผลการดำเนินงานด้านการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสวัสดิการและบริการภาครัฐผ่านโครงการสำคัญ ได้แก่ โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด โครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โครงการเบี้ยยังชีพผู้พิการ และการเข้าถึงกองทุนยุติธรรมในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย สำหรับประกอบการวิเคราะห์ช่องว่างการดำเนินงาน รวมถึงข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ทั้งนี้ รายงานฉบับนี้ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการจัดทำเส้นความยากจน (Poverty Line) ตัวชี้วัดความยากจน และตัวชี้วัดความเหลื่อมล้ำในสังคม จึงขอขอบคุณหน่วยงานต่าง ๆ ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

สำนักงานฯ ได้เผยแพร่รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2565 ผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักงานฯ (<http://www.nesdc.go.th>) เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และประชาชนที่สนใจ นำไปใช้ประโยชน์ตามความเหมาะสม รวมทั้งเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยสู่สาธารณชนต่อไป

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กันยายน 2566

สารบัญ

คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ค
สารบัญรูปภาพ	ง
บทสรุปผู้บริหาร	ช
บทที่ 1 สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทย ปี 2565	1
1.1 ภาพรวมสถานการณ์ความยากจน	1
1.1.1 สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทย ปี 2565	1
1.1.2 ความยากจนตามระดับความรุนแรง	2
1.1.3 ลักษณะทางประชากรของครัวเรือนยากจน และคนยากจน	3
1.1.4 สถานภาพทางเศรษฐกิจและการทำงานของคนยากจน	5
1.1.5 คนจนกับการศึกษาและการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ	7
1.2 ความยากจนระดับภาคและเขตพื้นที่	14
1.2.1 สัดส่วนคนจนจำแนกรายภาค	14
1.2.2 สัดส่วนคนจน จำแนกตามพื้นที่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล	15
1.2.3 จังหวัดยากจนเรื้อรัง แผนที่ความยากจน	16
บทที่ 2 สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2565	20
2.1 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย	20
2.2 ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา	23
2.3 ความเหลื่อมล้ำด้านบริการสาธารณสุข	29
2.4 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงสวัสดิการและบริการภาครัฐ	32
บทที่ 3 โอกาสในการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น	42
บทที่ 4 นโยบายและช่องว่างการดำเนินนโยบาย ในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ	53
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	75
5.1 บทสรุป	75
5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	77
ตารางสถิติ (Statistical tables)	80
ตารางข้อมูลความยากจนและความเหลื่อมล้ำ	80
เอกสารอ้างอิง	95
ภาคผนวก	99
การจัดทำเส้นความยากจน (Poverty Line)	99

สารบัญตาราง

ตาราง 1.1	ครัวเรือนยากจนและไม่ยากจนที่เข้าถึงบริการพื้นฐาน จำแนกตามเขตพื้นที่ ปี 2565	12
ตาราง 1.2	รายชื่อจังหวัดที่ติดอันดับ 10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดหรือมีความยากจนหนาแน่นสูงที่สุดในช่วงปี 2543 - 2565	17
ตาราง 2.1	สัมประสิทธิ์การแปรผัน (Coefficient of Variation:CV) ของสัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรระหว่างพื้นที่	31
ตาราง 2.2	จำนวนประชากรต่อบุคลากรทางการแพทย์ 1 คน จำแนกตามประเภทของบุคลากรทางการแพทย์และรายภาค ปี 2564 – 2565	31
ตาราง 2.3	จังหวัดที่มีอัตราส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรดีที่สุดและแย่ที่สุด 10 อันดับปี 2565	31
ตาราง 2.4	อัตราส่วนครุภัณฑ์การแพทย์ที่สำคัญต่อประชากรปี 2564 และปี 2565 (คนต่อเครื่อง)	31
ตาราง 4.1	นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ปี 2565	57

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1.1	เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน และจำนวนคนจน ตั้งแต่ปี 2550 – 2565	1
ภาพที่ 1.2	สัดส่วนครัวเรือนยากจน และจำนวนครัวเรือนยากจน ปี 2550 - 2565	2
ภาพที่ 1.3	จำนวนคนจนและกลุ่มเสี่ยงที่จะกลายเป็นคนจน ปี 2554 – 2565	3
ภาพที่ 1.4	ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน	3
ภาพที่ 1.5	อัตราการพึ่งพิง	4
ภาพที่ 1.6	สัดส่วนคนจนจำแนกตามกลุ่มอายุ ปี 2564 - 2565	4
ภาพที่ 1.7	สัดส่วนคนจน จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปี 2565	5
ภาพที่ 1.8	โครงสร้างค่าใช้จ่ายของครัวเรือนยากจนจำแนกประเภทรายจ่าย	5
ภาพที่ 1.9	โครงสร้างค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้ของครัวเรือนยากจน ปี 2565	6
ภาพที่ 1.10	โครงสร้างคนจนจำแนกตามสถานภาพทำงาน ปี 2565	7
ภาพที่ 1.11	การทำงานของผู้มีงานทำที่ยากจน จำแนกตามสาขาเศรษฐกิจ ปี 2564 – 2565	7
ภาพที่ 1.12	สัดส่วนคนจน (อายุมากกว่า 6 ปีขึ้นไป) จำแนกประชากรตามระดับการศึกษา ปี 2565	8
ภาพที่ 1.13	โครงสร้างของคนจนตามระดับการศึกษา (อายุมากกว่า 6 ปีขึ้นไป) ปี 2565	8
ภาพที่ 1.14	อัตราการเข้าเรียนสุทธิของเด็กยากจน ปี 2563 – 2565	9
ภาพที่ 1.15	สัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาแต่ละประเภทของเด็กยากจนจำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2565	9
ภาพที่ 1.16	สัดส่วนเด็กยากจนที่กำลังเรียนหนังสือและได้รับทุนการศึกษาจากรัฐหรือเข้าถึงโครงการเงินกู้เพื่อการศึกษา ปี 2554 – 2565	10
ภาพที่ 1.17	คนจนที่ไม่มีสิทธิเบิกค่ารักษาพยาบาลอย่างใดอย่างหนึ่ง จำแนกตามภาค ปี 2565	10
ภาพที่ 1.18	สัดส่วนคนจนที่เข้าถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาลประเภทต่างๆ ปี 2554 – 2565	11
ภาพที่ 1.19	เงินสงเคราะห์เพื่อยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ ปี 2554 – 2565	11
ภาพที่ 1.20	จำนวนผู้พิการที่ได้รับเงินสงเคราะห์ ปี 2554 - 2565	12
ภาพที่ 1.21	สัดส่วนคนจนจำแนกรายภาค ปี 2550 – 2565	14
ภาพที่ 1.22	การกระจายตัวของคนจนจำแนกรายภาค ปี 2565	15
ภาพที่ 1.23	สัดส่วนคนจน จำแนกตามพื้นที่ในเขตเทศบาลและนอกเทศบาล ปี 2550 – 2565	15
ภาพที่ 1.24	สัดส่วนคนจนจำแนกรายภาค (เมื่อวัดจากรายจ่ายเพื่อการบริโภค) ปี 2550 – 2565	16
ภาพที่ 1.25	จังหวัดยากจนเรื้อรัง (10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุดในปี 2565)	16
ภาพที่ 1.26	แผนที่ความยากจน ปี 2564 – 2565	18
ภาพที่ 2.1	ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2535 – 2565	20
ภาพที่ 2.2	ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค ด้านรายจ่าย จำแนกตามภูมิภาค ปี 2533 – 2564	21
ภาพที่ 2.3	สัดส่วนรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชากร จำแนกตามระดับรายจ่ายร้อยละ 10 (Decile by expenditure) ปี 2535-2565	21
ภาพที่ 2.4	สัดส่วนรายจ่ายของกลุ่มประชากร จำแนกตามประเภทการใช้จ่าย ปี 2565	22
ภาพที่ 2.5	การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของกลุ่มประชากร จำแนกตามรายจ่าย ปี 2564- 2565	23
ภาพที่ 2.6	อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrolment rate) ในแต่ละระดับชั้น ปี 2554 – 2565	24
ภาพที่ 2.7	อัตราการเข้าเรียนสุทธิ ในแต่ละระดับชั้น จำแนกตามภาค ปี 2564 - 2565	24

ภาพที่ 2.8 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrolment rate) ในระดับมัธยมปลาย (รวม ปวช.) และปริญญาตรี (รวม ปวส.) จำแนกกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ปี 2561- 2565	25
ภาพที่ 2.9 ร้อยละของเด็กอายุ 15-21 ปี ที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาและไม่ได้ทำงาน ปี 2565	26
ภาพที่ 2.10 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามสังกัด ปี 2565	27
ภาพที่ 2.11 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี 2564 - 2565 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ที่ตั้งและภูมิภาค	27
ภาพที่ 2.12 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปี 2564 - 2565 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ที่ตั้งและภูมิภาค	28
ภาพที่ 2.13 จำนวนสมาร์ตโฟนเฉลี่ยต่อครัวเรือนและร้อยละครัวเรือนที่มีประชากรวัยเรียน (3 - 17 ปี) และมีสมาร์ตโฟน ปี 2565	29
ภาพที่ 2.14 ความครอบคลุมสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (Universal Health Coverage)	29
ภาพที่ 2.15 ความครอบคลุมสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพ	30
ภาพที่ 2.16 จำนวนบุคลากรทางการแพทย์	30
ภาพที่ 2.17 ผลการดำเนินงานโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ปีงบประมาณ พ.ศ 2559 - 2565	33
ภาพที่ 2.18 สัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ปีงบประมาณ พ.ศ.2564 - 2565	33
ภาพที่ 2.19 จำนวนคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการและได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการ ปี 2555 - 2565	34
ภาพที่ 2.20 สัดส่วนคนพิการที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการ จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 - 2565	35
ภาพที่ 2.21 ตัวชี้วัดย่อยที่มีคะแนนน้อยสุดของดัชนีหลักนิติธรรมด้านการบังคับใช้กฎหมาย (Regulatory Enforcement) กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง (Civil Justice) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) ของประเทศไทย ปี 2565	36
ภาพที่ 2.22 สัดส่วนการอนุมัติให้ความช่วยเหลือกองทุนยุติธรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 - 2565	36
ภาพที่ 2.23 การให้ความช่วยเหลือประชาชนของกองทุนยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565	38
ภาพที่ 2.24 ร้อยละของครัวเรือนที่เข้าถึงบริการไฟฟ้าภายในบ้าน จำแนกกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายจ่าย ปี 2565	39
ภาพที่ 2.25 ร้อยละของครัวเรือนที่เข้าถึงบริการน้ำประปาภายในบ้าน จำแนกกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายจ่าย ปี 2565	40
ภาพที่ 2.26 สัดส่วนครัวเรือนที่เข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ จำแนกกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายจ่าย ปี 2565	40
ภาพที่ 2.27 สัดส่วนครัวเรือนที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต จำแนกกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายจ่าย ปี 2563 - 2565	41
ภาพที่ 2.28 ค่าสมาชิกและค่าบริการใช้อินเทอร์เน็ต จำแนกกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายจ่าย ปี 2563 -2565	41
ภาพที่ 3.1 แนวโน้มความยากจนขั้นรุนแรง (2.15 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อวัน) ปี 2533 - 2564	44
ภาพที่ 3.2 การถ่ายทอดความยากจนจากรุ่นพ่อแม่ไปรุ่นลูก	45
ภาพที่ 3.3 แนวคิดการเลื่อนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมแบบสมบูรณ์และแบบสัมพัทธ์	46
ภาพที่ 3.4 ตัวชี้วัดความยืดหยุ่นของรายได้ระหว่างพ่อ - ลูกชาย (Father-Son Earnings Elasticities)	47
ภาพที่ 3.5 การเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมแยกตามกลุ่มประชากรร้อยละ 20 ตามรายได้	48
ภาพที่ 3.6 แนวโน้มการเลื่อนลำดับชั้นด้านการศึกษาแบบสมบูรณ์ของกลุ่มประชากรที่เกิดระหว่างปี 2483-2523 ในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา	49

ภาพที่ 3.7 ลำดับชั้นด้านการศึกษาแบบสัมพัทธ์ของกลุ่มประชากรที่เกิดระหว่างปี 2483-2523 ในประเทศ พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา _____	49
ภาพที่ 4.1 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของประเทศไทย (ก่อนและหลังมาตรการทางการคลัง) _____	54
ภาพที่ 4.2 อัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีของดัชนีราคาผู้บริโภค ระหว่าง ปี พ.ศ.2555 – 2565 _____	56

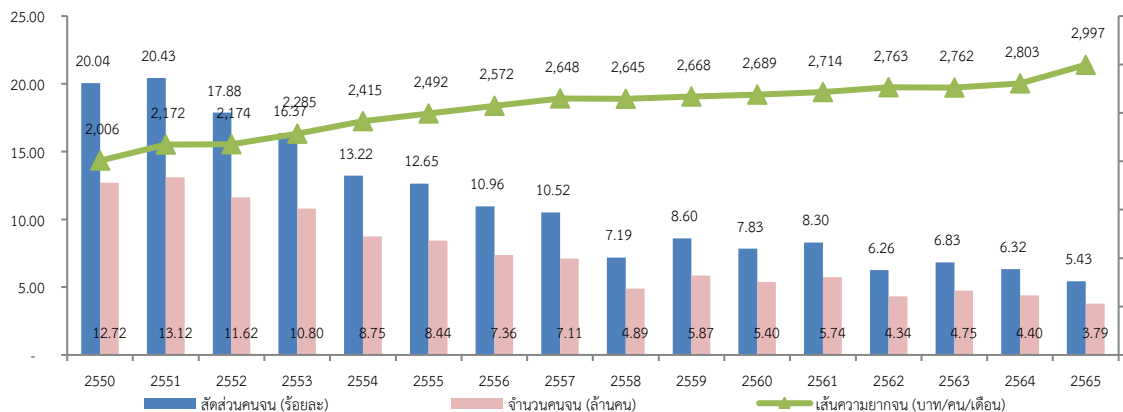

บทสรุปผู้บริหาร

สถานการณ์ความยากจน

สถานการณ์ความยากจนในปี 2565 ปรับตัวดีขึ้น โดยมีจำนวนคนจนทั้งสิ้น 3.79 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนจนร้อยละ 5.43 ลดลงจากปีก่อนที่สัดส่วนคนจนร้อยละ 6.32 ขณะที่เมื่อพิจารณาเป็นระดับครัวเรือน พบว่า มีครัวเรือนยากจนจำนวน 1.12 ล้านครัวเรือน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.14 ของครัวเรือนทั้งหมด ลดลงจาก 1.24 ล้านครัวเรือนในปี 2564 เป็นผลมาจากความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้การดำรงชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่มีแนวโน้มกลับเข้าสู่ภาวะปกติ การบริโภคภาคครัวเรือนกลับมาขยายตัว การจ้างงานเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าส่งค้าปลีก และภาคโรงแรมและภัตตาคาร ซึ่งมีส่วนช่วยให้รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ความต่อเนื่องของมาตรการช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อยและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งผลให้สถานการณ์ความยากจนของไทยปรับตัวดีขึ้น

เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน และจำนวนคนจน ปี 2550 – 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ครัวเรือนยากจนมีอัตราการพึ่งพิง (จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี และผู้สูงอายุต่อวัยแรงงาน) สูงกว่าครัวเรือนไม่ยากจน และครัวเรือนขนาดใหญ่มีปัญหาความยากจนมากกว่าครัวเรือนขนาดเล็ก นอกจากนี้ คนจนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.25) มีการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และเด็กยากจนยังคงมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับสูงได้ต่ำ ด้านการทำงาน พบว่าผู้มีงานทำที่เป็นคนจน มีสัดส่วน 4.54 ของผู้มีงานทำทั้งหมด ลดลงจากปี 2564 ที่ร้อยละ 5.42 ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระ (ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง และช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยที่ไม่ได้รับค่าจ้าง) และภาคเกษตรกรรมเป็นสาขาเศรษฐกิจที่มีปัญหาความยากจนสูงที่สุด

คนจนเข้าถึงสวัสดิการของรัฐเพิ่มขึ้น โดยคนจนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาล คิดเป็นร้อยละ 98.50 ของคนจนทั้งหมด ผู้สูงอายุยากจนร้อยละ 96.16 ได้รับสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 93.70 ในปี 2564 ขณะที่ผู้พิการยากจนร้อยละ 81.34 ได้รับเบี้ยยังชีพผู้พิการ สำหรับการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐ ครัวเรือนยากจนร้อยละ 99.14 เข้าถึงไฟฟ้าภายในบ้าน เป็นแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับการเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ทโฟน) และอินเทอร์เน็ตที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ร้อยละ 76.16 และร้อยละ 69.40 ตามลำดับ

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายโดยรวมปรับตัวดีขึ้น ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคหรือสัมประสิทธิ์จินี (Gini Coefficient) ด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ในปี 2565 อยู่ที่ 0.343 ลดลงจาก 0.350 ในปีก่อนหน้า โดยความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายในพื้นที่เขตเทศบาลมีแนวโน้มลดลง แต่ระดับความรุนแรงยังคงสูงกว่าพื้นที่นอกเขตเทศบาล ในมิติความเหลื่อมล้ำระดับภูมิภาค พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือที่กลุ่มประชากรที่เศรษฐกิจฐานดีที่สุด (Decile 10) มีสัดส่วนการถือครองรายจ่ายเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ช่องว่างรายจ่ายของกลุ่มประชากรที่เศรษฐกิจฐานดีที่สุด (Decile 10) ต่อกลุ่มประชากรที่เศรษฐกิจฐานต่ำที่สุด (Decile 1) ยังคงอยู่ในระดับสูง

ภาพรวมความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษามีทิศทางที่ดีขึ้น อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrolment rate) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกระดับชั้น และมีความแตกต่างระหว่างภูมิภาคลดลง ยกเว้นในระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) มีความแตกต่างเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยมีความแตกต่างระหว่างภูมิภาคที่มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิสูงที่สุดกับภาคที่มีอัตราดังกล่าวต่ำที่สุดอยู่ 1.87 เท่า เช่นเดียวกับความแตกต่างระหว่างกลุ่มรายจ่าย กลุ่มเด็กที่เศรษฐกิจฐานดีที่สุด (Decile 10) มีอัตราการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวม ปวช.) ร้อยละ 85.50 สูงกว่ากลุ่มเด็กที่เศรษฐกิจฐานต่ำที่สุด (Decile 1) ประมาณ 1.71 เท่า นอกจากนี้ อัตราการเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) ของกลุ่มเด็กที่เศรษฐกิจฐานดีที่สุด (Decile 10) อยู่ที่ร้อยละ 73.6 สูงกว่ากลุ่มเด็กที่เศรษฐกิจฐานต่ำที่สุด (Decile 1) ประมาณ 8.09 เท่า เพิ่มขึ้นจาก 5.79 เท่า ในปี 2564 ด้านคุณภาพการศึกษามีความเหลื่อมล้ำระหว่างสังกัดโรงเรียน ขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และภูมิภาค โดยโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) สูงสุดทุกรายวิชา รองลงมาคือโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก

การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพมีความครอบคลุมประชากรเกือบทั้งประเทศ โดยประชาชนเข้าถึงสิทธิหลักประกันสุขภาพอยู่ที่ร้อยละ 99.56 แต่ยังคงสะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางด้านคุณภาพบริการระหว่างพื้นที่จากการกระจุกตัวของบุคลากรและเครื่องมือทางการแพทย์ในเมืองหลวงและเมืองใหญ่

ด้านความเหลื่อมล้ำทางการเข้าถึงสวัสดิการและบริการภาครัฐ พบว่า (1) จำนวนผู้ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เงินอุดหนุน ๖00 บาทต่อเดือน ยังไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายจริงที่ครอบครัวหนึ่งจะต้องจ่ายในการดูแลเด็กแรกเกิด (2) จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้สูงอายุในกลุ่มประชากรเศรษฐกิจฐานต่ำที่สุด (Decile 1) เข้าถึงเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ร้อยละ 95.89 สูงกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวมทั้งประเทศที่ร้อยละ 87.17 และเพิ่มขึ้นจากปี 2564 ที่ร้อยละ 93.27 (3) จำนวนคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการและได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2565 คนพิการในกลุ่มประชากรเศรษฐกิจฐานต่ำที่สุด (Decile 1) เข้าถึงเบี้ยยังชีพคนพิการ ร้อยละ 79.61 ซึ่งใกล้เคียงกับปี 2564 ที่ร้อยละ 79.71 และสูงกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวมทั้งประเทศที่ร้อยละ 69.49 และ (4) ประชาชนผู้มีรายได้น้อยเข้าถึงกองทุนยุติธรรมเพิ่มขึ้น โดยสัดส่วนการอนุมัติให้ความช่วยเหลือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 53.71 ในปี 2564 เป็น 55.77 ในปี 2565 เป็นสัดส่วนสูงสุดตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกองทุนยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ยังมีประชาชนกว่าร้อยละ 25.05 ที่เข้าถึงกองทุนยุติธรรมแล้ว แต่ไม่ได้รับอนุมัติให้ความช่วยเหลือ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับปีก่อนหน้า พบว่า มีสัดส่วนผู้ที่ไม่ได้รับอนุมัติให้ความช่วยเหลือลดลงจากปี 2564 ที่ร้อยละ 28.68 สะท้อนทิศทางที่ดีขึ้นในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย

ด้านการเข้าถึงบริการโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า การเข้าถึงบริการไฟฟ้ามีความครอบคลุมครัวเรือนเกือบทั้งประเทศ โดยครัวเรือนที่เศรษฐกิจฐานต่ำที่สุด (Decile 1) สามารถเข้าถึงบริการไฟฟ้าที่ร้อยละ 99.54 ขณะที่

เข้าถึงบริการน้ำประปาที่ร้อยละ 90.75 เนื่องมาจากครัวเรือนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมที่ยังคงมีการใช้น้ำบาดาลและน้ำฝนในการอุปโภคบริโภคเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน สำหรับภาพรวมครัวเรือนทั้งประเทศมีการเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ ร้อยละ 97.27 นอกจากนี้ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกกลุ่มครัวเรือน

โอกาสในการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น

แม้ว่าความยากจนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีคนอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังติดอยู่ในกับดักของความยากจน ข้อมูลจากระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) พบว่า จำนวนครัวเรือนที่มีแนวโน้มจะตกอยู่ในความยากจนข้ามรุ่นมีประมาณ 597,428 ครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 15.00 ของครัวเรือนที่มีเด็กและเยาวชนเป็นสมาชิก เมื่อพิจารณาลักษณะของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาน้อย อัตราการพึ่งพิงสูง และไม่มีเงินออม ซึ่งความยากจนข้ามรุ่น เป็นการถ่ายทอดการขาดดุลทรัพยากรและสินทรัพย์จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งในครอบครัว ปัจจัยที่ทำให้เกิดการส่งต่อความยากจน ประกอบด้วยปัจจัยด้านครัวเรือน อาทิ รายได้ครัวเรือน การเข้าถึงการศึกษาและอาชีพ รวมถึงปัจจัยภายนอกครัวเรือน อาทิ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ โอกาสในการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม สามารถพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของผู้ปกครองกับบุตร รวมถึงจำนวนปีการศึกษาของบุตรกับผู้ปกครอง ซึ่งความสามารถในการเลื่อนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสำคัญต่อการลดความยากจนข้ามรุ่นและความเหลื่อมล้ำ อย่างไรก็ตาม โอกาสในการเลื่อนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนข้ามรุ่น ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ รวมถึงพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยากจนข้ามรุ่น ทั้งด้านรายได้ครัวเรือน การศึกษา อาชีพ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม เพื่อให้ข้อเสนอเชิงนโยบายมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์เป้าหมายในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

ช่องว่างการดำเนินนโยบายและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

การดำเนินนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการขับเคลื่อนโครงการที่ตอบโจทย์เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม อาทิ การยกระดับรายได้ประชากรกลุ่มเปราะบาง เพื่อช่วยเหลือให้ผู้มีรายได้น้อยพ้นจากความยากจน และการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม อย่างไรก็ตาม ยังมีช่องว่างการดำเนินนโยบาย (policy gaps) ที่ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ดังนี้

(1) นโยบายการจัดสรรงบประมาณยังไม่สะท้อนผลลัพธ์ด้านการกระจายทรัพยากรและการพัฒนาไปยังพื้นที่อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการบูรณาการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ เกณฑ์การจัดสรรงบประมาณไปยังจังหวัดและกลุ่มจังหวัดไม่ได้ให้ความสำคัญกับฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดเท่าที่ควร เนื่องจากเน้นไปที่องค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) จำนวนประชากรและขนาดพื้นที่

(2) การใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำยังทำได้อาจไม่เต็มประสิทธิภาพ แม้ว่าการใช้จ่ายภาครัฐของไทยขยายตัวอย่างต่อเนื่องจาก 720,214 ล้านบาทในปี 2544 เป็น 2,951,725 ล้านบาท ในปี 2564 แต่โครงสร้างงบประมาณรายจ่ายมากกว่าครึ่งหนึ่งของประเทศ

เป็นรายจ่ายประจำ ขณะที่ค่าใช้จ่ายลงทุนมีสัดส่วนเพียง ร้อยละ 19.74 ซึ่งหากลงทุนได้อย่างเหมาะสม จะช่วยยกระดับการบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นได้

(3) **นโยบายของรัฐยังไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจของคนจน** การสำรวจปัจจัยในการยกระดับสถานะทางเศรษฐกิจ พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อรายได้ของรุ่นลูก ซึ่งนโยบายการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพในอนาคต เป็นประเด็นที่ช่วยให้สามารถตัดวงจรปัญหาความยากจนและเป็นบันไดสู่การเลื่อนลำดับชั้นในสังคมได้

(4) **การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษามีความแตกต่างกันตามขนาดโรงเรียนและยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของสถานศึกษา** โดยการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาใช้รูปแบบการจัดสรรเงินอุดหนุนรายหัว ซึ่งเอื้อต่อโรงเรียนขนาดใหญ่มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาระหว่างโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ซึ่งเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการการศึกษา หลักสูตรการเรียนรู้ และคุณภาพครู นอกจากนี้ การสนับสนุนทุนการศึกษายังไม่ครอบคลุมความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน

(5) **ระบบบริหารจัดการด้านสาธารณสุขขาดความเป็นเอกภาพ** กล่าวคือ สวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ กองทุนประกันสังคม และกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ยังขาดความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการ ขาดมาตรฐานกลางในด้านสิทธิประโยชน์ มีความแตกต่างระหว่างระบบ อาทิ เงื่อนไขการใช้สิทธิงบประมาณที่รัฐบาลอุดหนุน¹ นอกจากนี้ คุณภาพบริการระหว่างพื้นที่ยังมีความเหลื่อมล้ำจากการกระจุกตัวของบุคลากรทางการแพทย์และเครื่องมือทางการแพทย์ในเมืองหลวงและเมืองใหญ่

(6) **เงินอุดหนุนและเบี้ยยังชีพต่าง ๆ มีมูลค่าสิทธิประโยชน์ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ** เนื่องจากไม่มีการปรับตามดัชนีราคาผู้บริโภค โดยดัชนีราคาผู้บริโภคมีแนวโน้มสูงขึ้น ขณะที่ (1) อัตราเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดอยู่ที่ 600 บาทต่อเดือน มาตั้งแต่ปี 2559 (2) เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้สิทธิประโยชน์ขั้นต่ำอยู่ที่ 600 บาทต่อเดือน มาตั้งแต่ปี 2554 และ (3) เบี้ยยังชีพคนพิการให้สิทธิประโยชน์ขั้นต่ำ 800 บาทต่อเดือน มาตั้งแต่ปี 2557

(7) **ภาครัฐขาดฐานข้อมูลประชาชนที่เชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงาน** รัฐบาลจำเป็นต้องมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับประชาชนที่ครบถ้วน เป็นระบบ และมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้จัดสรรสวัสดิการได้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน ยังไม่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) ของการดำเนินโครงการได้ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการประเมินผลกระทบของมาตรการ/โครงการสวัสดิการสังคมเท่าที่ควร

จากช่องว่างทางนโยบาย จะเห็นได้ว่าปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำมีความเชื่อมโยงหลายมิติ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องให้ความสำคัญทั้งในมิติดินนโยบาย/มาตรการ การบริหารจัดการด้านงบประมาณ รวมถึงการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยพิจารณาปัญหาความยากจนเหลื่อมล้ำที่เชื่อมโยงกับมิติอื่น อาทิ การศึกษา สาธารณสุข การจัดสวัสดิการ เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายที่ตอบโจทย์การแก้ไขปัญหความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ซึ่งสามารถสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ ดังนี้

(1) ด้านนโยบายการจัดสรรงบประมาณ

ทบทวนแนวทางการจัดสรรงบประมาณของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ให้ครอบคลุมองค์ประกอบด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำ เชื่อมโยงกับสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านสถานะทางเศรษฐกิจของประชาชน เช่น รายได้ครัวเรือน สัดส่วนคนจน จำนวนประชากรกลุ่ม

¹ วรธา มงคลสืบสกุล. (2565). การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของไทย: ภาพสะท้อนและความเหลื่อมล้ำของกลุ่มเปราะบางทางสังคม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, 6 (1), 55-69.

เปราะบาง สำหรับใช้ประกอบการพิจารณางบประมาณ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรงบประมาณ รวมถึง **เพิ่มประสิทธิภาพของนโยบายการคลังเพื่อลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ** โดยปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ขยายฐานภาษี โดยเฉพาะฐานภาษีด้านรายได้ และด้านทรัพย์สิน โดยขยายความครอบคลุมไปสู่ผู้ที่ยังไม่ได้เสียภาษีตามหลักความเสมอภาคทางภาษี ปรับปรุงฐานภาษีด้านทรัพย์สินให้มีอัตราที่เป็นธรรมและมีการจัดเก็บอย่างมีประสิทธิภาพ ผลักดันให้ประชาชนทุกกลุ่มรายได้ เข้าสู่ระบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา รวมทั้งทบทวนมาตรการทางด้านรายจ่ายภาษี (การหักค่าใช้จ่าย และการลดหย่อนภาษี) นอกจากนี้ด้านการใช้จ่ายภาครัฐ ควรมีการปรับโครงสร้างการจัดสรรงบประมาณภาครัฐ โดยให้ความสำคัญกับการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์เพิ่มขึ้น (การศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการ) จัดลำดับความสำคัญและเลือกจัดสรรงบประมาณให้กับโครงการที่สำคัญกว่า เพื่อให้มีทรัพยากรที่เพียงพอต่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

(2) ด้านการศึกษาและการพัฒนาทักษะอาชีพ

เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา จัดสรรงบประมาณแบบเสมอภาค โดยจัดสรรงบประมาณตามอุปสงค์ (Demand-side Financing) ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน ให้โรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่พื้นที่ใกล้เคียงกันแบ่งปันทรัพยากรระหว่างกัน เพิ่มการผลิตครูที่มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Classroom teacher) มากกว่าการผลิตครูที่แยกเป็นรายสาระ (Subject teacher) ที่เน้นวิชาเฉพาะเป็นหลัก เร่งรัดการขยายผลหลักสูตรสมรรถนะ พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมถึง **พัฒนานโยบายลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาควบคู่กับการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ** อาทิ การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน การสนับสนุนทุนการศึกษา จากภาคเอกชนแบบมีเงื่อนไขในการรับเข้าทำงาน การพิจารณามาตรการจูงใจผู้ประกอบการในการสนับสนุน การศึกษาต่อของนักเรียน รวมถึงการพัฒนาทักษะอาชีพครัวเรือน เพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือนให้มีศักยภาพ ในการสนับสนุนด้านการศึกษาของนักเรียน

(3) ด้านสาธารณสุขและสวัสดิการสังคม

บูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านสุขภาพ เพื่อวางแผนกำลังคนด้านสุขภาพแบบ บูรณาการ และสร้างมาตรฐานกลางระหว่างกองทุนในระบบหลักประกันสุขภาพทั้ง 3 ระบบ ได้แก่ สวัสดิการ รักษาพยาบาลข้าราชการ กองทุนประกันสังคม และกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ผลักดันให้เกิดสิทธิ ประโยชน์ที่เหมาะสม นำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้บริการทางการแพทย์ **เพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรเงิน อุดหนุนและเบี้ยยังชีพ** โดยนำองค์ประกอบด้านดัชนีราคาผู้บริโภคและความยั่งยืนทางการคลังของประเทศ มาประกอบการพิจารณา **เชื่อมโยงข้อมูลสวัสดิการกับฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์** ปรับปรุงข้อมูลพื้นฐานของ ประชาชนอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อให้สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้วิเคราะห์และพัฒนารูปแบบของสวัสดิการและ มูลค่าเงินอุดหนุนและเบี้ยยังชีพต่าง ๆ **ประเมินผลกระทบมาตรการ/โครงการด้านสวัสดิการสังคม** อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการ/โครงการที่ใช้งบประมาณสูงและอยู่ในความสนใจของประชาชน เพื่อให้เห็นถึง ผลกระทบของมาตรการ/โครงการดังกล่าว รวมถึง**เพิ่มประสิทธิภาพกลไกการให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม** โดยพัฒนาระบบการให้บริการของกองทุนยุติธรรม พัฒนาระบบข้อมูล สารสนเทศของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพสำหรับใช้เป็นฐานข้อมูลในการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งการวิเคราะห์ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) ของการดำเนินงาน

บทที่ 1 สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทย ปี 2565

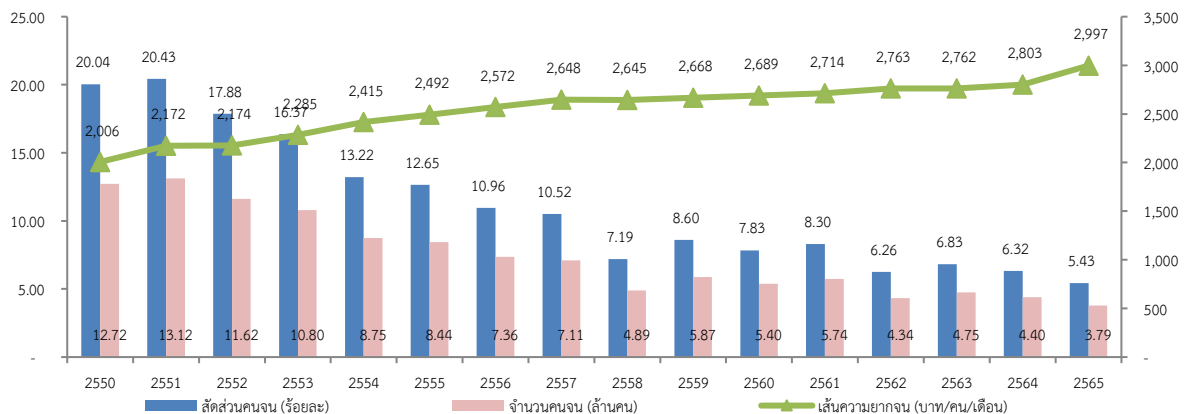
สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยตามรายงานฉบับนี้ เป็นการนำเสนอภาพรวมสถานการณ์ความยากจนโดยใช้เส้นความยากจน (Poverty line) เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของความยากจนที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2565 ไม่ว่าจะเป็นระดับประเทศ ภูมิภาค และจังหวัด โดยเป็นการชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างพื้นที่ และลักษณะทางประชากรของครัวเรือนยากจน รวมทั้งการเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการที่รัฐจัดให้ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ได้อย่างรอบด้านมากที่สุด

1.1 ภาพรวมสถานการณ์ความยากจน

1.1.1 สถานการณ์ความยากจนของไทย ปี 2565

ในปี 2565 สถานการณ์ความยากจนของไทยปรับตัวดีขึ้น โดยมีจำนวนคนจนทั้งสิ้น 3.79 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนจนร้อยละ 5.43 ลดลงจากปีก่อนที่สัดส่วนคนจนร้อยละ 6.32 หากพิจารณาจำนวนครัวเรือนยากจน พบว่า ในปี 2565 ครัวเรือนยากจนมีจำนวนทั้งสิ้น 1.12 ล้านครัวเรือน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.14 ของครัวเรือนทั้งหมด ลดลงเมื่อเทียบกับปี 2564 ที่มีจำนวนครัวเรือนยากจนประมาณ 1.24 ล้านครัวเรือน โดยสาเหตุสำคัญของการปรับตัวดีขึ้นของสถานการณ์ความยากจนในช่วงที่ผ่านมาเป็นผลมาจากสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 คลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้นและประชาชนส่วนใหญ่สามารถรับมือกับการแพร่ระบาดได้ดีขึ้น ส่งผลให้การดำรงชีวิตหรือใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนส่วนใหญ่มีแนวโน้มกลับเข้าสู่ภาวะปกติ นำไปสู่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจนโดยเฉพาะภาคครัวเรือนที่การบริโภคกลับมาขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นจากปีก่อนหน้า รวมทั้งการจ้างงานเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าส่งค้าปลีก และภาคโรงแรมและภัตตาคาร ซึ่งมีส่วนช่วยให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งรัฐบาลยังมีการดำเนินมาตรการช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อยและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยปี 2565 มีโครงการช่วยเหลือประชาชนที่สำคัญ อาทิ โครงการเพิ่มกำลังซื้อผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ระยะที่ 4 และระยะที่ 5 ที่ให้ความช่วยเหลือผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ครอบคลุมเดือนกุมภาพันธ์ - ตุลาคม 2565 โครงการคนละครึ่ง ระยะที่ 4 และระยะที่ 5

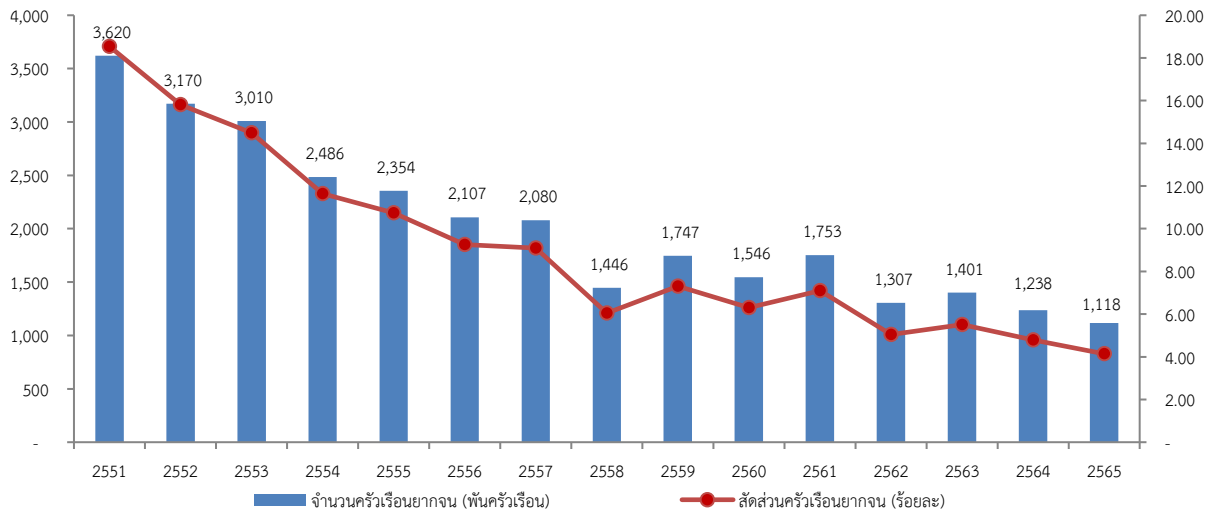
ภาพที่ 1.1 เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน และจำนวนคนจน ตั้งแต่ปี 2550 – 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

เส้นความยากจน² ในปี 2565 ปรับตัวเพิ่มขึ้นจาก 2,803 บาทต่อคนต่อปี ในปี 2564 มาอยู่ที่ 2,997 บาทต่อคนต่อเดือน โดยสาเหตุสำคัญมาจากการเพิ่มขึ้นของดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป (CPI) หรืออัตราเงินเฟ้อ ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นจากปีก่อนหน้าโดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าอาหาร สะท้อนให้เห็นถึงค่าครองชีพประชาชนที่เพิ่มขึ้นทั้งในภาพรวมประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ อาทิ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคใต้ ทำให้ระดับเส้นความยากจนปรับตัวสูงขึ้น

ภาพที่ 1.2 สัดส่วนครัวเรือนยากจน และจำนวนครัวเรือนยากจน ปี 2550 - 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

แนวโน้มสัดส่วนครัวเรือนยากจนปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องตลอดช่วง 30 ปีที่ผ่านมา โดยในพื้นที่นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนครัวเรือนยากจนสูงกว่าในพื้นที่เขตเทศบาล ประมาณ 1.86 เท่า และครัวเรือนยากจน 1 ใน 3 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาเป็นภาคเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ

1.1.2 ความยากจนตามระดับความรุนแรง

เมื่อพิจารณาความยากจนตามระดับความรุนแรง พบว่า ในปี 2565 **คนจนมาก**³ หรือกลุ่มที่มีปัญหาความยากจนที่รุนแรง มีจำนวนทั้งสิ้น 1.04 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.49 ของประชากรทั้งประเทศ ลดลงจากจำนวน 1.36 ล้านคน หรือร้อยละ 1.95 ของประชากรทั้งประเทศในปี 2564 ขณะที่ **คนจนน้อย**⁴ มีจำนวน 2.76 ล้านคน (ร้อยละ 3.94 ของประชากรทั้งประเทศ) ลดลงจาก 3.05 ล้านคน (ร้อยละ 4.37 ของประชากรทั้งประเทศ) ในปี 2564 สำหรับ **คนเกือบจน**⁵ เป็นกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงที่จะเป็นคนจนได้ง่าย พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 4.64 ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.64 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งลดลงจากจำนวน 4.82 ล้านคน หรือร้อยละ 6.91 ในปี 2564

² เป็นเครื่องมือสำหรับใช้วัดภาวะความยากจน โดยคำนวณจากต้นทุนหรือมูลค่าในการได้มาซึ่งอาหาร (Food) และสินค้าบริการในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร (Non-food) ที่เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม (ดูภาคผนวก)

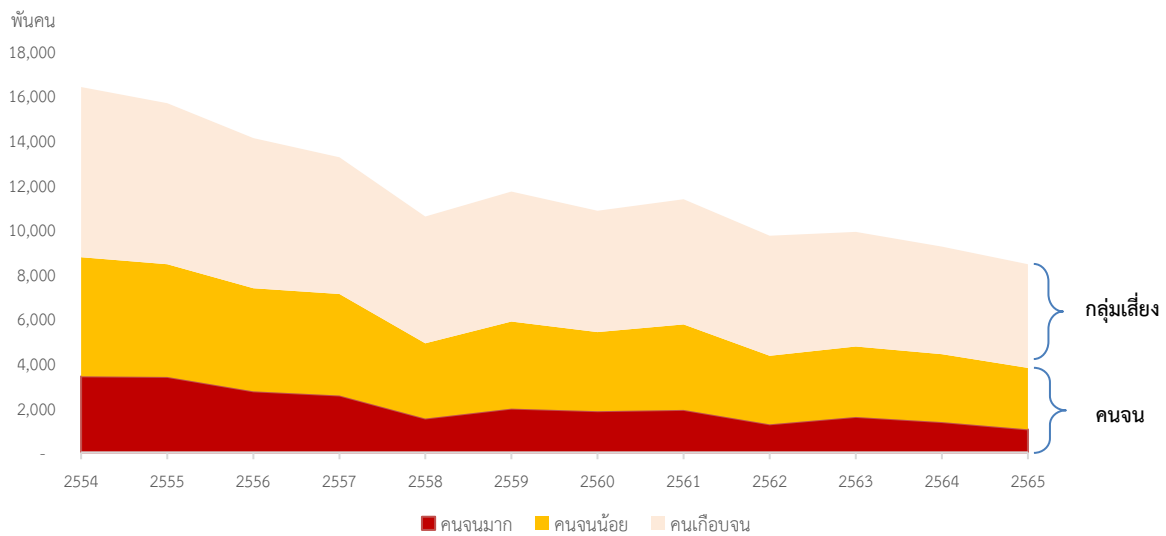
³ คนจนมากคือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนเกินกว่าร้อยละ 20

⁴ คนจนน้อยคือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

⁵ คนเกือบจนคือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

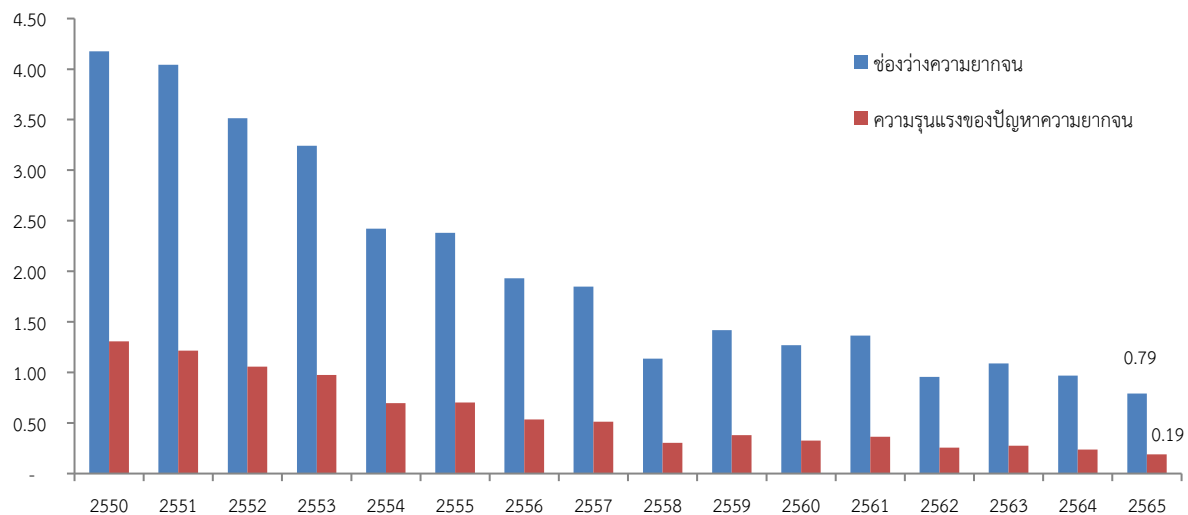
ภาพที่ 1.3 จำนวนคนจนและกลุ่มเสี่ยงที่จะกลายเป็นคนจน ปี 2554 – 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

สถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาความยากจนตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นมา มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับตัวชี้วัดช่องว่างความยากจน (Poverty gap) และระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนที่ปรับตัวดีขึ้น โดยช่องว่างความยากจน (Poverty Gap) หรือ ระดับความแตกต่างระหว่างรายจ่ายของคนที่ยังตกอยู่ใต้เส้นความยากจนกับเส้นความยากจน ลดลงจาก 0.97 ในปี 2564 เป็น 0.79 ในปี 2565 ขณะที่ความรุนแรงของปัญหาความยากจน ลดลงจาก 0.24 ในปี 2564 เป็น 0.19 ในปี 2565

ภาพที่ 1.4 ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน

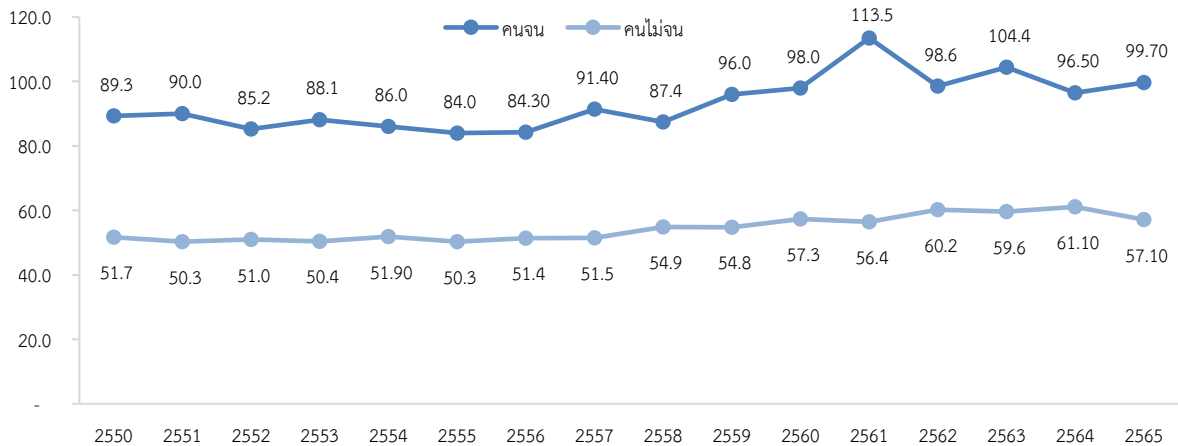
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

1.1.3 ลักษณะทางประชากรของครัวเรือนยากจนและคนจน

ครัวเรือนยากจนมีอัตราการพึ่งพิงสูง ปี 2565 อัตราการพึ่งพิง (จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี และผู้สูงอายุต่อวัยแรงงาน) ของคนจนอยู่ที่ร้อยละ 99.71 เพิ่มขึ้นจากปี 2564 ที่ร้อยละ 96.57 หรือหมายถึงในครัวเรือนยากจน วัยแรงงาน (อายุ 15 - 59 ปี) 1 คน ต้องรับภาระในการดูแล้วยเด็กและวัยสูงอายุอีก 1 คน ซึ่งหากเทียบกับครัวเรือนไม่ยากจน วัยแรงงาน 1 คน ต้องดูแล้วยเด็กและวัยสูงอายุเพียง 0.60 คนเท่านั้น

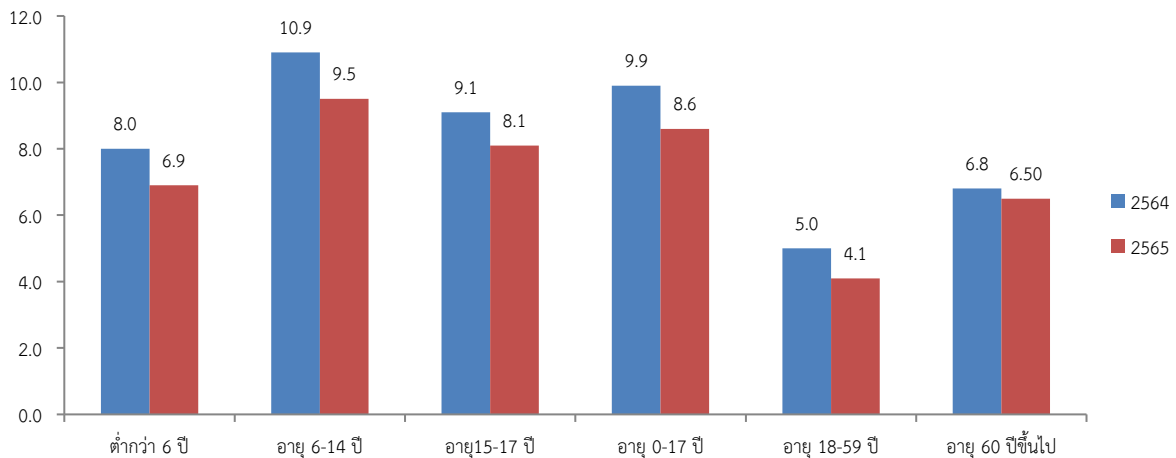
สะท้อนให้เห็นว่า ครั้วเรือนยากจนมีภาระมากกว่าครั้วเรือนไม่ยากจนมาก ขณะที่ หากพิจารณาสัดส่วนคนจน จำแนกตามกลุ่มอายุ พบว่า ทุกช่วงวัยมีปัญหาความยากจนลดลงจากปีก่อนหน้า แต่กลุ่มประชากรในช่วงอายุ 6 – 14 ปี ยังคงมีปัญหาความยากจนมากที่สุดที่ร้อยละ 9.46 ขณะที่ประชากรในช่วงอายุ 18 – 59 ปี มีสัดส่วนคนจนน้อยสุดที่ร้อยละ 4.11

ภาพที่ 1.5 อัตราการพึ่งพิง

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

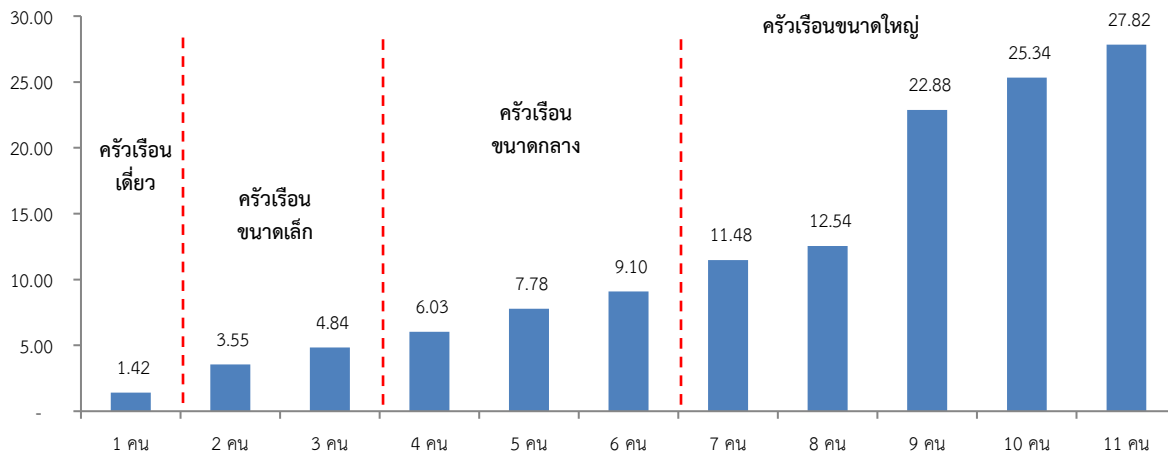
ภาพที่ 1.6 สัดส่วนคนจนจำแนกตามกลุ่มอายุ ปี 2564 - 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

เมื่อพิจารณาตามลักษณะของครั้วเรือน พบว่า **ครั้วเรือนขนาดใหญ่มีแนวโน้มสัดส่วนคนจนสูง** โดยครั้วเรือนขนาดใหญ่ (สมาชิก 7 คนขึ้นไป) มีสัดส่วนคนจนสูงกว่าครั้วเรือนเดี่ยว 9 เท่า นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากประเภทครั้วเรือน พบว่า ครั้วเรือนแห่วงกลาง (ผู้สูงอายุอาศัยอยู่กับเด็ก) มีสัดส่วนคนจนมากกว่าครั้วเรือนประเภทอื่น ๆ โดยมีสัดส่วนร้อยละ 14.50 เนื่องจากครั้วเรือนลักษณะนี้ขาดวัยแรงงานที่เป็นกำลังหลักในการหารายได้เลี้ยงครอบครัว ขณะที่ผู้สูงอายุมีความสามารถในการหารายได้ลดลง แต่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลค่าใช้จ่ายของครอบครัว

ภาพที่ 1.7 สัดส่วนคนจน จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปี 2565

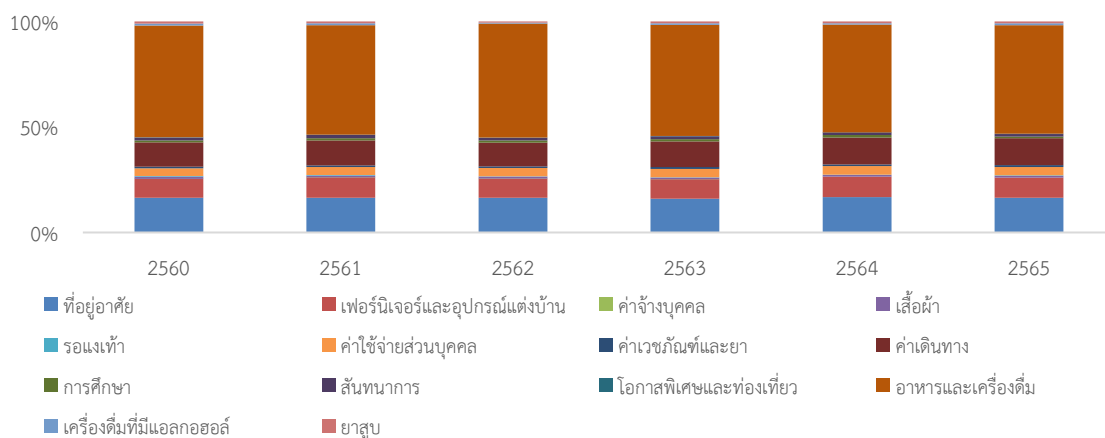

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

1.1.4 สถานภาพทางเศรษฐกิจและการทำงานของคนจน

ครัวเรือนยากจนมีค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยอยู่ที่ 7,826 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน (คิดเป็น 2,307 บาทต่อคนต่อเดือน) เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.98 จากปี 2564 โดยค่าใช้จ่ายที่สำคัญ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม ค่าที่อยู่อาศัย ค่าเดินทาง ค่าเฟอร์นิเจอร์และอุปกรณ์แต่งบ้าน และค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล ตามลำดับ ซึ่งค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 51.45 ของรายจ่ายทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่า ครัวเรือนยากจนค่อนข้างมีความยืดหยุ่นต่ำในการใช้จ่ายหรือบริโภคเพราะรายจ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าอาหารซึ่งเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ทำให้ไม่สามารถปรับเปลี่ยนไปใช้จ่ายเป็นประเภทอื่น หรือแม้กระทั่งเหลือเพื่อสะสมเป็นเงินออมได้

ภาพที่ 1.8 โครงสร้างค่าใช้จ่ายของครัวเรือนยากจนจำแนกประเภทรายจ่าย

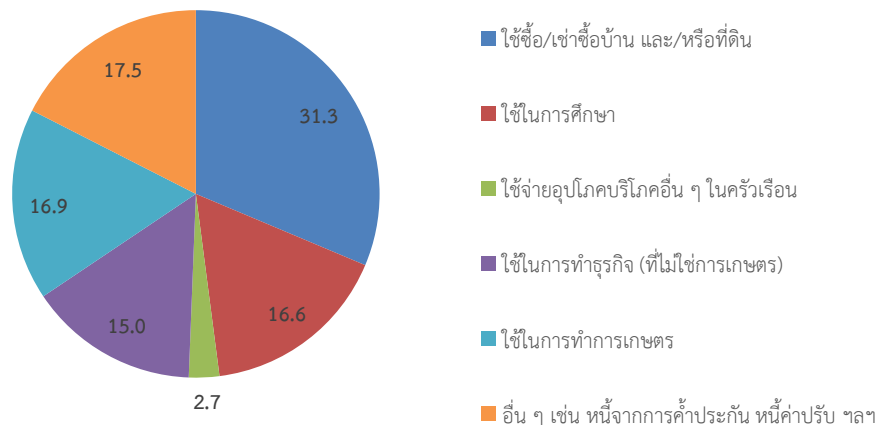

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม ค่าเดินทาง และค่าที่อยู่อาศัย เป็นหมวดค่าใช้จ่ายหลักที่ทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.70 ร้อยละ 2.96 และร้อยละ 1.24 ตามลำดับ สอดคล้องกับอัตราเงินเฟ้อที่ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นในช่วงปี 2565 โดยเฉพาะหมวดสินค้าประเภทอาหาร ค่ายานพาหนะ ค่าเชื้อเพลิง เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนยากจนได้รับผลกระทบสูงจากการปรับตัว

เพิ่มสูงขึ้นของสินค้าบริการที่จำเป็นในการดำรงชีพ นอกจากนี้ หากพิจารณาการชำระหนี้ของครัวเรือนยากจนพบว่า ปี 2565 ครัวเรือนยากจนที่มีหนี้สินมีจำนวนทั้งสิ้น 4.70 แสนครัวเรือน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 42.05 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด ลดลงจากปีก่อนหน้าที่มีสัดส่วนร้อยละ 47.25 หรือ 5.85 แสนครัวเรือน โดยค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้ของครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่มาจากการกู้ยืมในการซื้อ/เช่าซื้อบ้าน และ/หรือที่ดินเป็นหลัก รองลงมาเป็นการกู้ยืมอื่น ๆ อาทิ หนี้จากการค้าประกัน หนี้ค่าปรับ และการกู้ยืมเพื่อใช้ในการทำการเกษตร ตามลำดับ

ภาพที่ 1.9 โครงสร้างค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้ของครัวเรือนยากจน ปี 2565

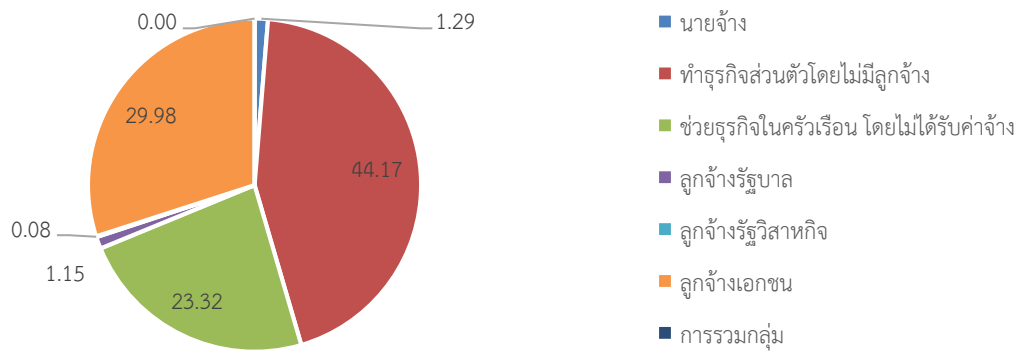

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ครัวเรือนยากจนยังคงมีปัญหาเรื่องหนี้สินเป็นจำนวนมาก โดยเกือบครึ่งหนึ่งของครัวเรือนยากจนทั้งหมดมีหนี้สินที่จำเป็นต้องชำระ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวมีแนวโน้มนำไปสู่การสร้างความตึงเครียดทางการเงินภายในครัวเรือน รวมถึงการใช้ชีวิตประจำวันของครัวเรือนยากจน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโครงสร้างการชำระหนี้ประมาณ 1 ใน 3 จะเป็นการชำระหนี้สำหรับบ้านหรือที่ดินซึ่งเป็นการกู้ยืมที่มีสินทรัพย์และมีความมั่นคงสูง

ผู้มีงานทำที่เป็นคนจนมีจำนวนทั้งสิ้น 1.91 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนจนร้อยละ 4.54 ของผู้มีงานทำทั้งหมด ลดลงจากปี 2564 ที่ร้อยละ 5.42 โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระ (ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง และช่วยธุรกิจภายในครัวเรือนโดยที่ไม่ได้รับค่าจ้าง) คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 67.50 ของผู้มีงานทำที่ยากจนทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ ลูกจ้างเอกชน ที่ร้อยละ 29.98 ซึ่งในกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่ยากจนส่วนใหญ่ได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลจากบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 96.87 ของแรงงานกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่ยากจนทั้งหมด นอกจากนี้ ยังมีจำนวนแรงงานกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่ยากจนเพียงเล็กน้อย ประมาณ 24,563 คน ที่เป็นผู้ประกันตนมาตรา 40 และใช้สิทธิการรักษาพยาบาลร่วมกับบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งจะช่วยให้มีสิทธิได้รับเงินทดแทนจากการขาดรายได้เมื่อเจ็บป่วย หรือสิทธิประโยชน์กรณีเสียชีวิต หรือสิทธิประโยชน์อื่น ๆ เพิ่มเติม

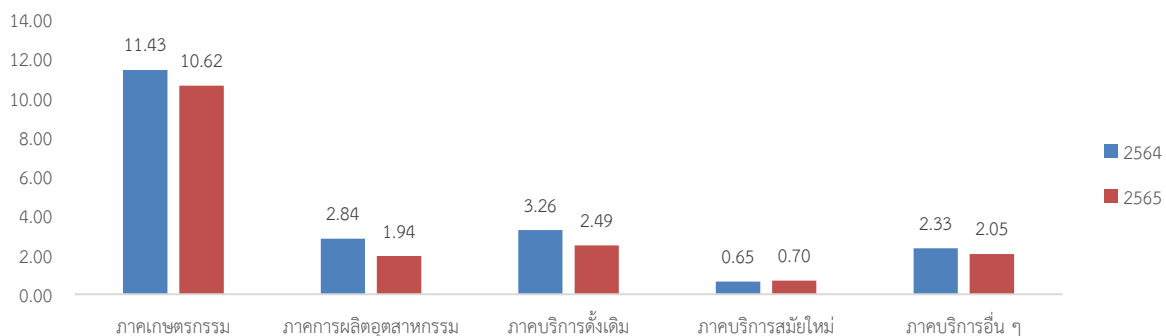
ภาพที่ 1.10 โครงสร้างคนจนจำแนกตามสถานภาพทำงาน ปี 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ในปี 2565 สัดส่วนแรงงานยากจนในทุกสาขาเศรษฐกิจปรับตัวลดลงจากปีก่อนหน้า ยกเว้นเพียงภาคบริการสมัยใหม่ที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อย โดยภาคเกษตรกรรมเป็นสาขาเศรษฐกิจที่มีปัญหาความยากจนสูงที่สุด มีสัดส่วนแรงงานยากจนสูงถึงร้อยละ 10.62 ในปี 2565 ปรับตัวลดลงเล็กน้อยจากปี 2564 ที่ร้อยละ 11.43 รองลงมา คือ ภาคบริการดั้งเดิม (ภาคการก่อสร้าง ภาคการขายส่ง และการขายปลีก การซ่อมยานยนต์ และภาคโรงแรมและบริการด้านอาหาร) อยู่ที่ร้อยละ 2.49 ภาคบริการอื่น ๆ อยู่ที่ร้อยละ 2.05 และภาคการผลิตอุตสาหกรรม อยู่ที่ร้อยละ 1.94 ตามลำดับ ในกลุ่มสาขาภาคบริการสมัยใหม่ (ภาคการขนส่ง และสถานที่เก็บสินค้า ภาคการเงินและการประกันภัย ภาคอสังหาริมทรัพย์ และภาคสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์) สัดส่วนแรงงานยากจนอยู่ที่ร้อยละ 0.70 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.65 ในปีก่อน โดยเฉพาะในกลุ่มภาคการเงินและอสังหาริมทรัพย์ที่สัดส่วนเพิ่มสูงขึ้น

ภาพที่ 1.11 การทำงานของผู้มีงานทำที่ยากจน จำแนกตามสาขาเศรษฐกิจ ปี 2564 – 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

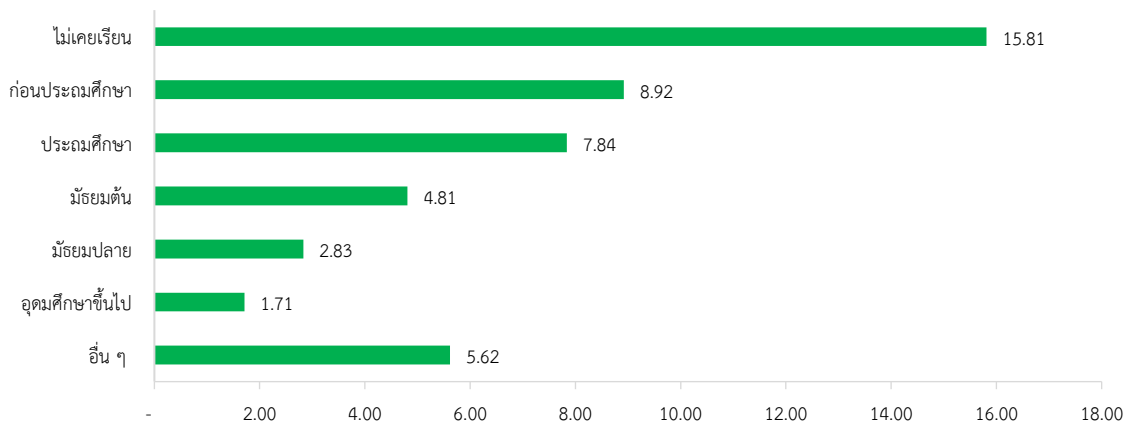
1.1.5 คนจนกับการศึกษาและการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ

(1) คนจนกับการศึกษา

กลุ่มประชากรที่มีการศึกษาน้อยมีปัญหาความยากจนมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณาสัดส่วนคนจนต่อประชากรทั้งหมดที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ในปี 2565 ประชากรที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีสัดส่วนคนจนที่ร้อยละ 15.81 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาก่อนประถมศึกษาร้อยละ 8.92 และระดับประถมศึกษาร้อยละ 7.84 ขณะที่กลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงหรือระดับอุดมศึกษาขึ้นไป มีสัดส่วนคนจนต่ำกว่าร้อยละ 2.00 สะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมให้ประชากรมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น มีแนวโน้มช่วยให้ความยากจนลดลงได้

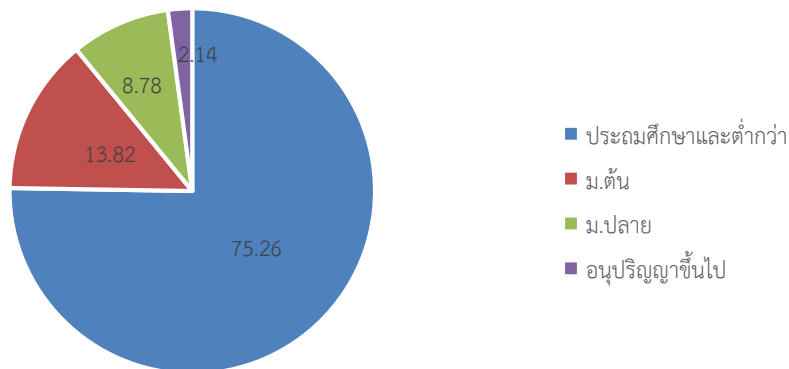
ภาพที่ 1.12 สัดส่วนคนจน (อายุมากกว่า 6 ปีขึ้นไป) จำแนกประชากรตามระดับการศึกษา ปี 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

เมื่อพิจารณาโครงสร้างคนจนจำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า **ส่วนใหญ่คนจนมีการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 75.26** ของคนจนทั้งหมด รองลงมาเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 13.82 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 8.78 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระดับการศึกษาที่สูงเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถทำให้ครัวเรือนหลุดพ้นจากความยากจนหรือยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า ระดับความยากจนค่อนข้างมีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยระดับการศึกษาที่สูงมีโอกาสทำให้รายได้ของประชากรสูงเช่นเดียวกัน ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญในการสนับสนุนให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ภาพที่ 1.13 โครงสร้างของคนจนตามระดับการศึกษา (อายุมากกว่า 6 ปีขึ้นไป) ปี 2565

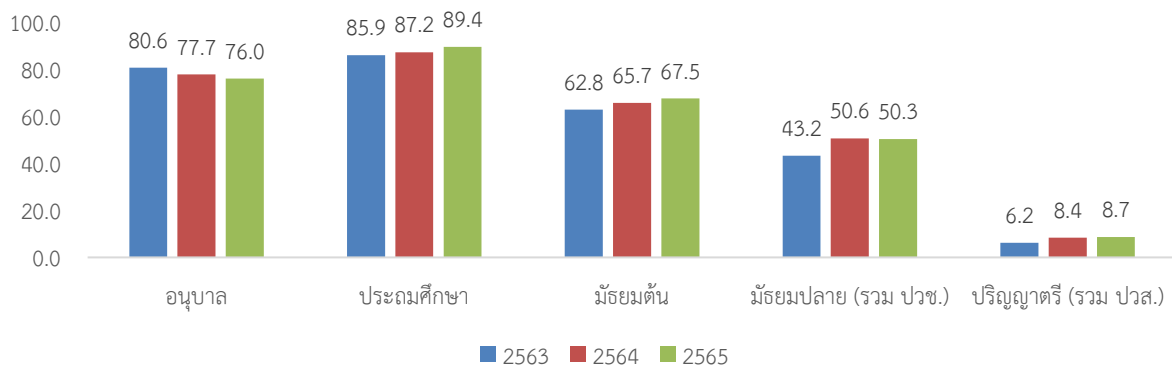

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

หมายเหตุ : *ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า รวมถึงการศึกษาอื่นและไม่ทราบ

เด็กยากจนยังคงมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับสูงได้ต่ำ แม้ว่าจะมีแนวโน้มที่ดีขึ้นในช่วงที่ผ่านมา โดยในปี 2565 มีเด็กยากจนในวัยเรียน (อายุ 3 – 21 ปี) จำนวน 1.11 ล้านคน โดยอัตราการเข้าเรียนจะลดลงตามระดับชั้นที่สูงขึ้น กล่าวคือ อัตราการเข้าเรียนสุทธิ ระดับประถมศึกษาอยู่ที่ ร้อยละ 89.40 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 67.50 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 50.30 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 8.70 สะท้อนการขาดโอกาสในการศึกษาต่อของกลุ่มเด็กยากจน ส่วนหนึ่งเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัว รวมถึงค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา อาทิ ค่าเดินทาง ค่าเล่าเรียน ส่งผลให้ครัวเรือนยากจนขาดศักยภาพในการลงทุนด้านการศึกษาของเด็ก

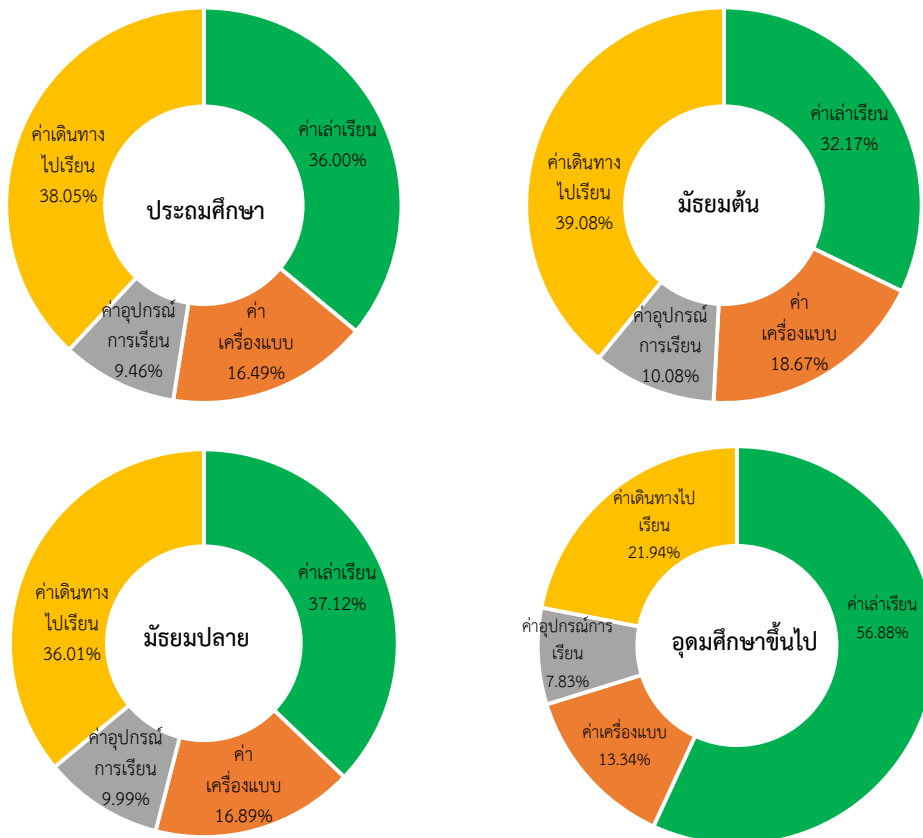
ภาพที่ 1.14 อัตราการเข้าเรียนสุทธิของเด็กยากจน ปี 2563 – 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

1 ใน 3 ของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของเด็กยากจนเป็นค่าเดินทางไปเรียน โดยหากพิจารณาจากโครงสร้างค่าใช้จ่ายจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า นักเรียนยากจนที่เรียนในระดับประถมศึกษา มีสัดส่วนค่าเดินทางไปเรียนสูงถึงร้อยละ 38.05 ของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด เนื่องจากครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่อาศัยในพื้นที่ห่างไกลทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายสูงในการเดินทางไปเรียนหนังสือ รองลงมาเป็นค่าเล่าเรียน ค่าเครื่องแบบ และค่าอุปกรณ์การเรียน ตามลำดับ นอกจากนี้ โครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของเด็กยากจนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายยังคงใกล้เคียงกับระดับประถมศึกษาที่มีค่าเดินทางในระดับค่อนข้างสูง แตกต่างจากระดับอุดมศึกษาขึ้นไปที่รายจ่ายมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นค่าเล่าเรียน

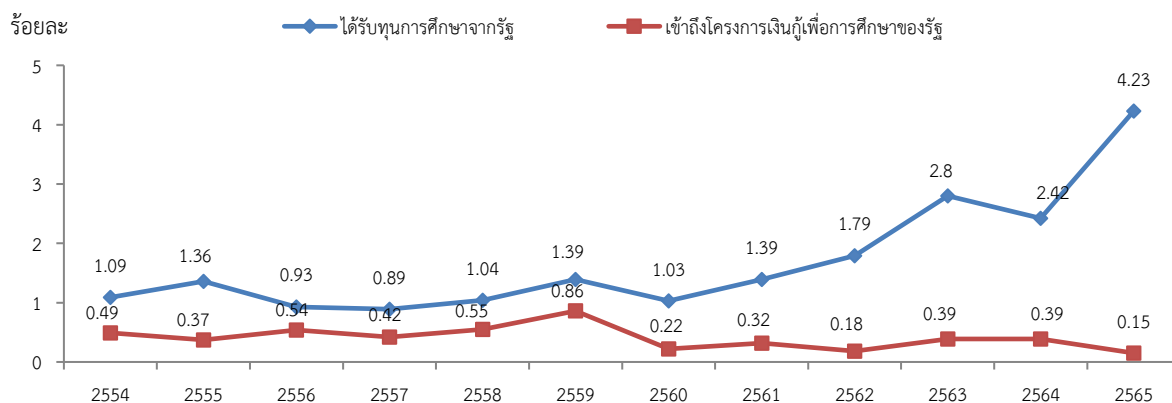
ภาพที่ 1.15 สัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาแต่ละประเภทของเด็กยากจนจำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

เด็กยากจนเข้าถึงทุนการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ในปี 2565 เด็กยากจนที่กำลังเรียนหนังสือที่ได้รับทุนการศึกษาจากรัฐ หรือเข้าถึงโครงการเงินกู้เพื่อการศึกษา มีสัดส่วนร้อยละ 4.23 สูงกว่าปี 2564 ประมาณ 1.75 เท่า ขณะที่นักเรียนยากจนที่เข้าถึงโครงการเงินกู้เพื่อการศึกษา (ยศ.) มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.15 สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในเข้าถึงโครงการดังกล่าวของเด็กยากจน

ภาพที่ 1.16 สัดส่วนเด็กยากจนที่กำลังเรียนหนังสือและได้รับทุนการศึกษาจากรัฐหรือเข้าถึงโครงการเงินกู้เพื่อการศึกษา ปี 2554 – 2565

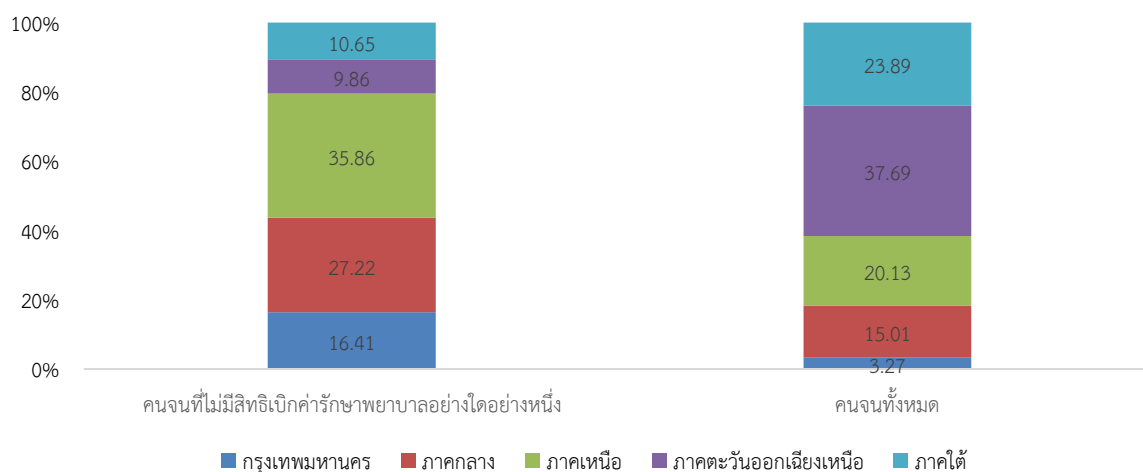

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

(2) คนจนกับการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ

สวัสดิการภาครัฐเป็นเครื่องมือหรือกลไกหนึ่งที่จะช่วยให้คนจนสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ โดยมีส่วนสำคัญในการช่วยลดภาระทางด้านต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตของคนจนเพื่อให้คนจนมีศักยภาพหรือมีรายได้คงเหลือสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีสวัสดิการสำคัญ อาทิ สิทธิการรักษาพยาบาล บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพคนพิการ การเข้าถึงระบบสาธารณสุขมูลฐาน เป็นต้น

ภาพที่ 1.17 คนจนที่ไม่มีสิทธิเบิกค่ารักษาพยาบาลอย่างใดอย่างหนึ่ง จำแนกตามภาค ปี 2565

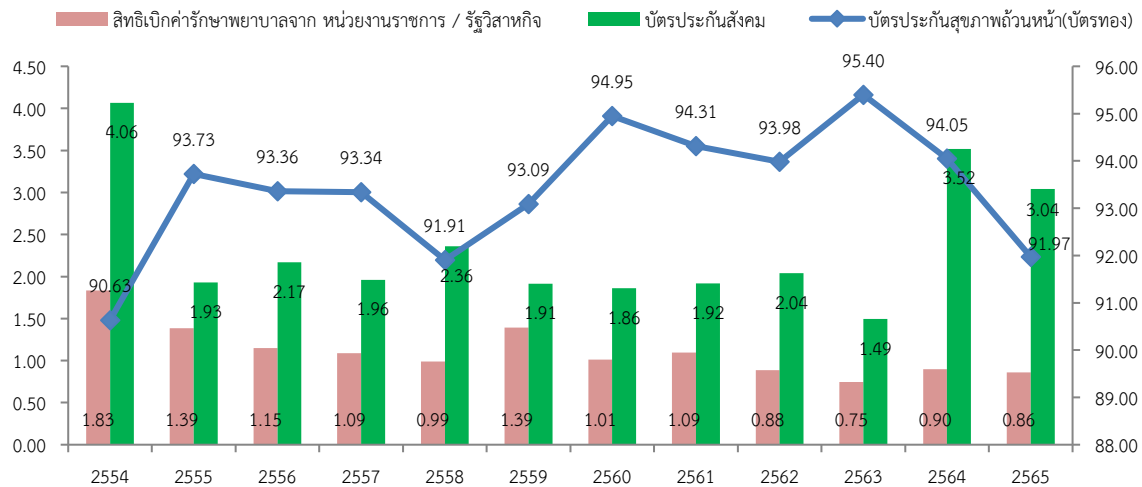

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ด้านสวัสดิการรักษายาบาลคนจนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงสวัสดิการรักษายาบาลได้ โดยสัดส่วนคนจนที่มีสิทธิในการเบิกค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาลอย่างน้อยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ในปี 2565 เท่ากับ ร้อยละ 98.50 ของคนจนทั้งหมด ซึ่งคนจนส่วนใหญ่ที่ไม่มีสิทธิเบิกค่ารักษาพยาบาลอย่างใดอย่างหนึ่ง

จะอาศัยอยู่ในภาคเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานครเป็นหลัก แม้ว่าคนจนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ

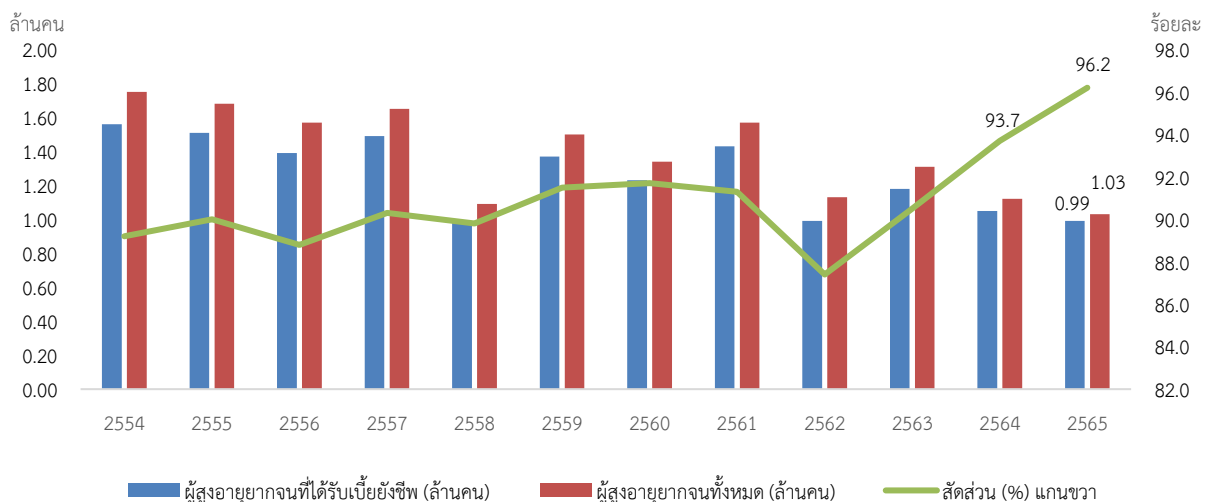
ภาพที่ 1.18 สัดส่วนคนจนที่เข้าถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาลประเภทต่างๆ ปี 2554 – 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

สัดส่วนผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยในปี 2565 มีผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพจำนวน 0.99 ล้านคน จากผู้สูงอายุยากจนทั้งหมด 1.03 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 96.16 เพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากร้อยละ 87.40 ในปี 2562

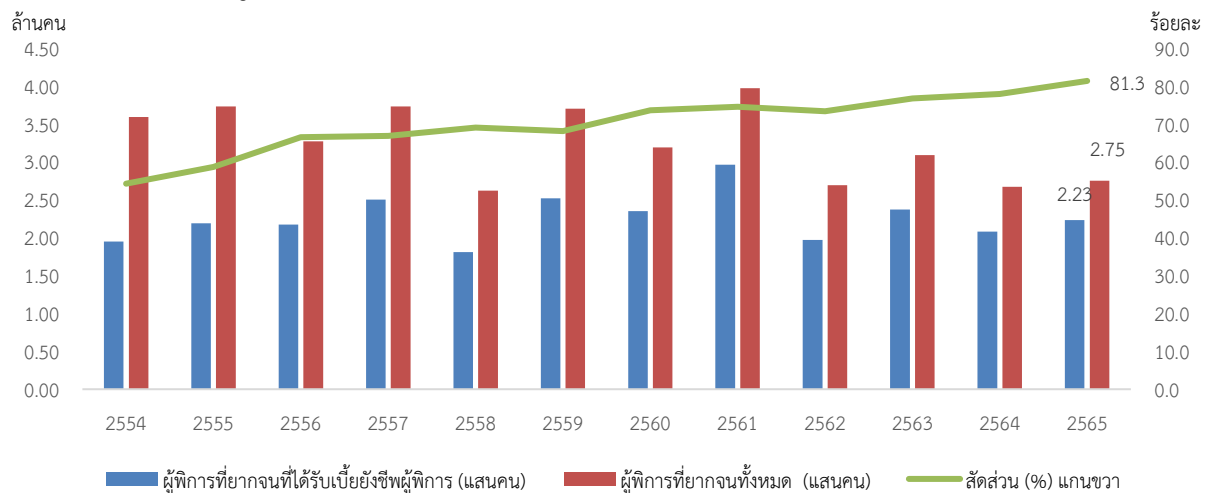
ภาพที่ 1.19 เงินสงเคราะห์เพื่อยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ ปี 2554 – 2565

ที่มา : การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

สัดส่วนผู้พิการที่ยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้พิการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 2565 มีจำนวนคนพิการยากจนทั้งสิ้น 2.75 แสนคน เป็นผู้ได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการจำนวน 2.23 แสนคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 81.34 โดยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างมาก เมื่อเทียบกับปี 2554 ที่มีสัดส่วนผู้พิการยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการเพียงร้อยละ 54.23

ภาพที่ 1.20 จำนวนผู้พิการยากจนที่ได้รับเงินสงเคราะห์ ปี 2554 - 2565

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่เข้าถึงบริการพื้นฐาน ได้แก่ ไฟฟ้าภายในบ้าน น้ำประปา โทรศัพท์เคลื่อนที่ และอินเทอร์เน็ต โดยในปี 2565 ครัวเรือนยากจนร้อยละ 99.14 เข้าถึงไฟฟ้าภายในบ้าน เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปีก่อนหน้า เช่นเดียวกับการเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ทโฟน) และอินเทอร์เน็ตที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ร้อยละ 76.16 และร้อยละ 69.40 ตามลำดับ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความจำเป็นที่ต้องใช้อินเทอร์เน็ตในการลงทะเบียนรับสิทธิและสวัสดิการช่วยเหลือจากภาครัฐ รวมทั้งการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่ายขึ้น เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเขตพื้นที่ พบว่า ครัวเรือนยากจนในพื้นที่เขตเทศบาลมีแนวโน้มเข้าถึงบริการพื้นฐานต่าง ๆ ได้มากกว่าครัวเรือนยากจนที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ซึ่งสะท้อนให้เห็นความแตกต่างทางด้านโครงสร้างพื้นฐานระหว่างพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ในด้านการเข้าถึงน้ำประปาสำหรับครัวเรือนยากจนปรับตัวลดลงเล็กน้อยจากปีที่ผ่านมา อยู่ที่ร้อยละ 80.33 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด

ตาราง 1.1 ครัวเรือนยากจนและไม่ยากจนที่เข้าถึงบริการพื้นฐาน จำแนกตามเขตพื้นที่ ปี 2565

	ครัวเรือนไม่ยากจน			ครัวเรือนยากจน		
	เทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	เทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม
ไฟฟ้าภายในบ้าน	99.99	99.98	99.98	99.32	98.99	99.14
น้ำประปา	94.45	87.68	91.86	86.91	74.77	80.33
โทรศัพท์เคลื่อนที่ (ปุ่มกด)	9.36	17.65	12.53	29.28	27.61	28.37
โทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ทโฟน)	95.25	90.18	93.31	78.72	74.00	76.16
คอมพิวเตอร์	21.95	11.93	18.12	0.97	1.07	1.02
อินเทอร์เน็ต	92.88	86.26	90.35	70.33	68.61	69.40

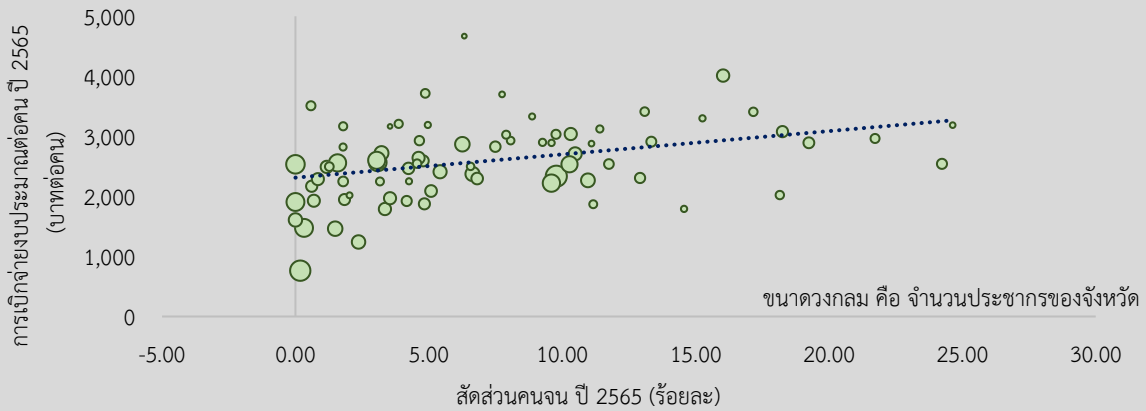
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

การกระจายทรัพยากรของภาครัฐกับสถานการณ์ความยากจนเชิงพื้นที่

การจัดสรรงบประมาณภาครัฐเป็นกลไกหนึ่งในการกระจายทรัพยากรในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ ซึ่งการเบิกจ่ายงบประมาณของภาครัฐสะท้อนให้เห็นการกระจายหรือกระจุกตัวในแต่ละพื้นที่ได้อย่างชัดเจนว่าสอดคล้องกับสถานการณ์และปัญหาในแต่ละจังหวัดอย่างไร โดยหากพิจารณาจากสัดส่วนคนจนรายจังหวัดและการเบิกจ่ายงบประมาณในยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมในปี 2565 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการเบิกจ่ายงบประมาณต่อหัวภายใต้ยุทธศาสตร์

ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และสัดส่วนคนจนในแต่ละจังหวัดอยู่ในทิศทางที่ดี โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงจะได้รับการจัดสรรงบประมาณต่อหัวที่สูงเช่นกัน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์งบประมาณที่จัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างโอกาสและความธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ

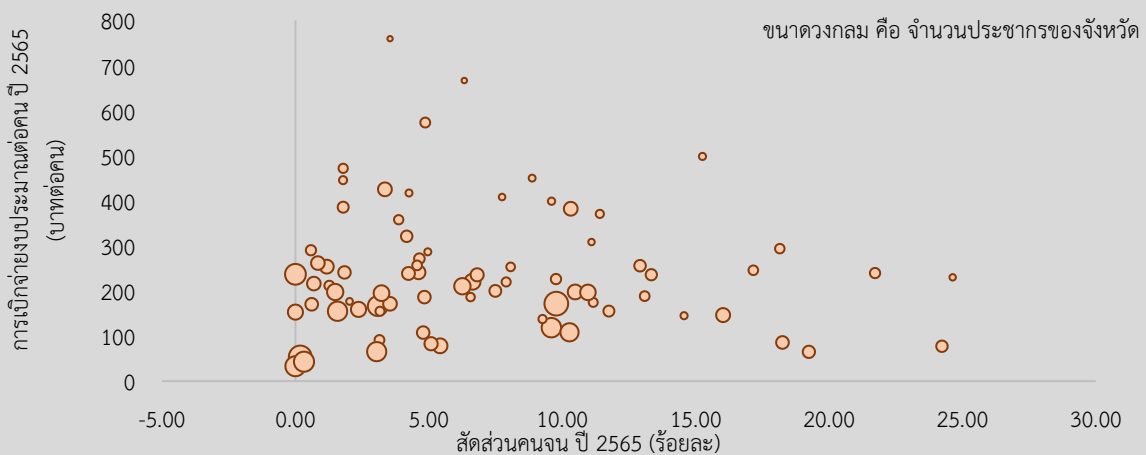
**การเบิกจ่ายงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
กับสัดส่วนคนจนรายจังหวัด ปี 2565**

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ และสำนักงานงบประมาณ ประมวลผลโดย สศช.

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาข้อมูลการเบิกจ่ายงบประมาณตามแผนงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ ประจำปีงบประมาณ 2565 มูลค่า 11,887.65 ล้านบาท ซึ่งเป็นแผนงานที่สนับสนุนการดำเนินการแบบบูรณาการครอบคลุมทุกมิติการพัฒนาของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณในส่วนของงบพัฒนาจังหวัด โดยคำนึงถึง (1) เฉลี่ยเท่ากันทุกจังหวัด (2) จำนวนประชากร (3) ขนาดพื้นที่ (4) สัดส่วนคนจน (5) ผกผันรายได้ครัวเรือน (6) ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) และ (7) ประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณ พบว่า แม้ว่าหลักเกณฑ์ในการจัดสรรงบประมาณจะคำนึงถึงบริบทของความยากจนและปัญหาเชิงเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ผลการเบิกจ่ายงบประมาณภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการต่อหัวอาจยังไม่มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับสัดส่วนคนจนในแต่ละจังหวัด ซึ่งสะท้อนว่า การจัดสรรงบประมาณอาจยังไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของแผนงานยุทธศาสตร์งบประมาณที่มุ่งการกระจายทรัพยากรและความเจริญไปยังพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

**การเบิกจ่ายงบประมาณภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ
กับสัดส่วนคนจนรายจังหวัด ปี 2565**

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ และสำนักงานงบประมาณ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

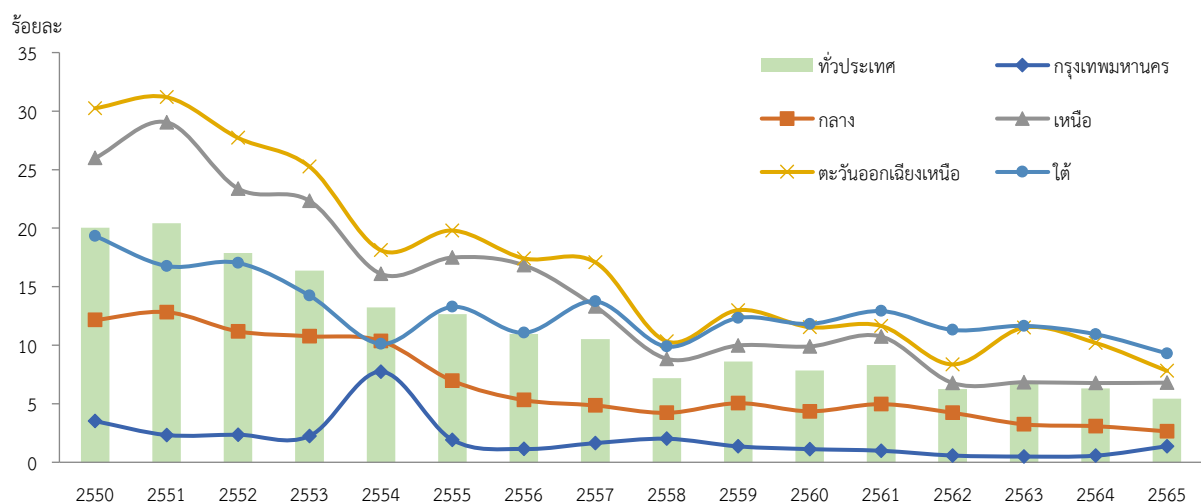

1.2 ความยากจนระดับภาคและเขตพื้นที่

1.2.1 สัดส่วนคนจนจำแนกรายภาค

ภูมิภาคที่มีปัญหาความยากจนรุนแรงมากที่สุด ได้แก่ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ตามลำดับ โดยภาคใต้มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด ร้อยละ 9.30 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 7.81 และภาคเหนือ ร้อยละ 6.80 ของประชากรในแต่ละภาค และหากเปรียบเทียบกับปี 2564 พบว่า สัดส่วนคนจนในแต่ละภูมิภาคปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นเพียงกรุงเทพมหานคร ที่มีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 1.37 จากร้อยละ 0.57 และภาคเหนือ เพิ่มเป็นร้อยละ 6.80 จาก ร้อยละ 6.77 โดยแนวโน้มการปรับตัวเพิ่มขึ้นของสัดส่วนคนจนของกรุงเทพมหานครและภาคเหนือส่วนหนึ่งเป็นผลจากระดับอัตราเงินเฟ้อที่ค่อนข้างสูง ส่งผลให้ค่าครองชีพโดยรวมมีแนวโน้มสูงขึ้นเช่นกัน โดยสะท้อนได้จากเส้นความยากจนของกรุงเทพมหานครและภาคเหนือที่มีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสที่จะกลายเป็นครัวเรือนยากจนได้มากขึ้น รวมทั้งการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในหลายสาขายังไม่สามารถกลับสู่สภาวะปกติอย่างเต็มที่และไม่สามารถกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ชัดเจน อาทิ ภาคเกษตรกรรมมีการจ้างงานลดลงจากปี 2564 ภาคการท่องเที่ยวซึ่งจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการฟื้นฟู

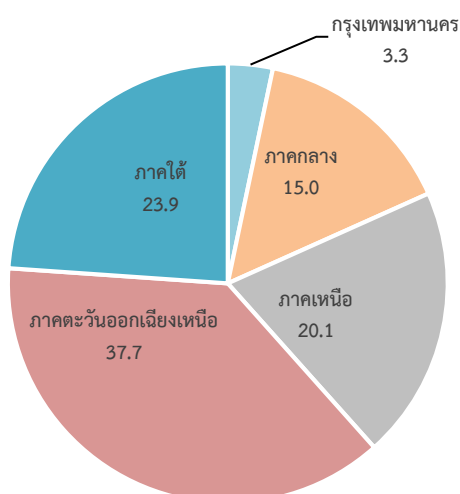
ภาพที่ 1.21 สัดส่วนคนจนจำแนกรายภาค ปี 2550 – 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

หากพิจารณาจากจำนวนคนจน พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีจำนวนคนจนสูงสุด ประมาณ 1.43 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 37.69 ของคนจนทั้งหมด รองลงมาเป็นภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร ตามลำดับ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากแรงงานส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำงานในภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นสาขาที่ต้องเผชิญความไม่แน่นอนและความผันผวนของสภาพภูมิอากาศทำให้รายได้ที่ได้รับไม่แน่นอน และนำไปสู่การกลายเป็นผู้มีรายได้น้อยและเสี่ยงต่อความยากจน

ภาพที่ 1.22 การกระจายตัวของคนจนจำแนกรายภาค ปี 2565

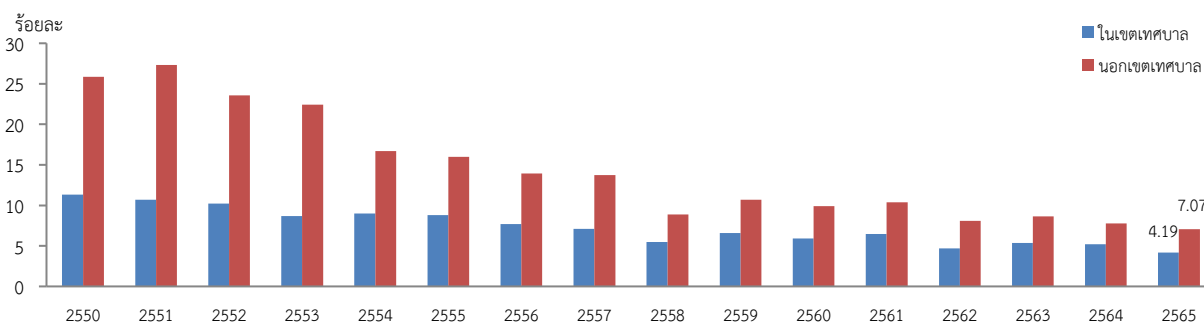

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

1.2.2 สัดส่วนคนจน จำแนกตามพื้นที่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล

คนจนนอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนสูงกว่าในเขตเทศบาล โดยนอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนคนจนร้อยละ 7.07 ลดลงจากร้อยละ 7.77 ในปี 2564 ขณะที่ ในเขตเทศบาลมีสัดส่วนคนจนร้อยละ 4.19 ลดลงจากร้อยละ 5.19 ในปี 2564 ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการลดลงของคนจนในระดับประเทศ ทั้งนี้ สาเหตุที่ความยากจนนอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนสูงกว่าในเขตเทศบาล เนื่องจากนอกเขตเทศบาลมีโอกาในการสร้างรายได้ได้น้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ โดยในพื้นที่เขตเทศบาลมีความหลากหลายในการประกอบอาชีพมากกว่านอกเขตเทศบาลถึง 1.21 เท่า และกิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่อยู่ในเขตเทศบาล อีกทั้งยังมีโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคที่มีคุณภาพ อาทิ การเข้าถึงไฟฟ้า น้ำประปาที่สะอาด ระบบคมนาคมขนส่ง รวมทั้งสถานพยาบาล สถานศึกษาที่ยังกระจุกตัวอยู่ในเขตเทศบาลเป็นหลัก

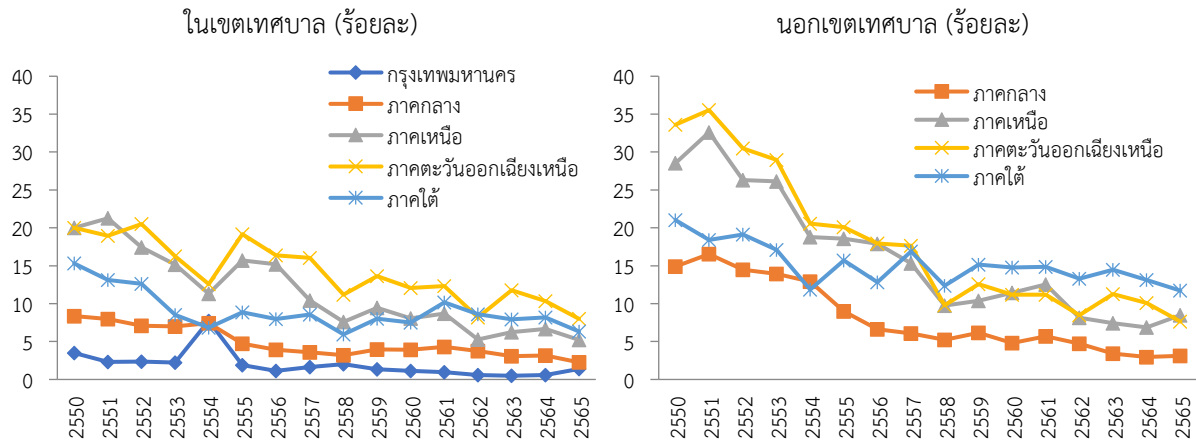
ภาพที่ 1.23 สัดส่วนคนจน จำแนกตามพื้นที่ในเขตเทศบาลและนอกเทศบาล ปี 2550 – 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

เมื่อพิจารณาสัดส่วนคนจนจำแนกรายภาคของในพื้นที่เขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล พบว่า พื้นที่ในเขตเทศบาล ภูมิภาคที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในทางกลับกัน พื้นที่นอกเขตเทศบาล ภูมิภาคที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด คือ ภาคใต้ ซึ่งมีจำนวนคนจนในพื้นที่นอกเขตเทศบาลสูงเป็น 2.30 เท่าของคนจนในพื้นที่เขตเทศบาล ส่งผลให้ภาคใต้เป็นภูมิภาคที่มีความแตกต่างของสัดส่วนคนจนระหว่างพื้นที่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลสูงที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ

ภาพที่ 1.24 สัดส่วนคนจนจำแนกรายภาค (เมื่อวัดจากรายจ่ายเพื่อการบริโภค) ปี 2550 – 2565

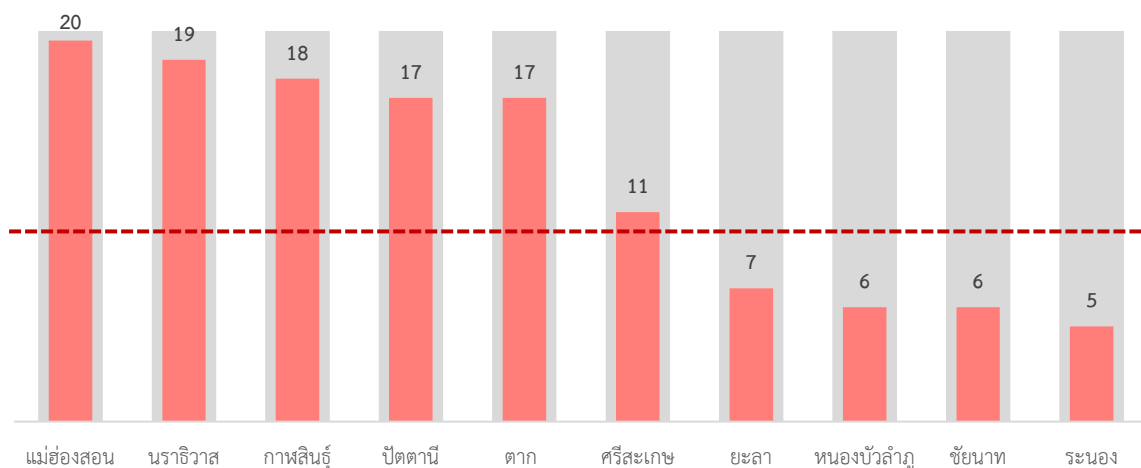

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

1.2.3 สัดส่วนคนจน จำแนกรายจังหวัดและแผนที่ความยากจน

จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด 10 อันดับแรกในปี 2565 ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ปัตตานี ตาก นราธิวาส กาฬสินธุ์ หนองบัวลำภู ยะลา ศรีสะเกษ ชัยนาท และระนอง ตามลำดับ โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด (ปี 2565) และติดอยู่ใน 5 อันดับแรกของจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุดต่อเนื่องกัน 19 ปี (ปี 2545 อยู่ในอันดับที่ 9) สะท้อนให้เห็นปัญหาความยากจนเรื้อรัง นอกจากนี้ หากพิจารณาจาก 10 จังหวัดแรกที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด ในปี 2565 พบว่า 6 ใน 10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด มักจะติดอยู่ใน 10 อันดับแรกของจังหวัดที่มีความยากจนสูงที่สุดในปีอื่น ๆ ด้วย กล่าวคือ มีแนวโน้มเผชิญปัญหาความยากจนเรื้อรัง โดยจังหวัดที่กำลังเผชิญปัญหาดังกล่าว ได้แก่ แม่ฮ่องสอน นราธิวาส กาฬสินธุ์ ปัตตานี ตาก และศรีสะเกษ

ภาพที่ 1.25 จังหวัดยากจนเรื้อรัง (10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดในปี 2565)

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

หากพิจารณาเฉพาะจังหวัดที่ติด 10 อันดับแรกของจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดในตลอดช่วงปี 2543 – 2565 พบว่า ในช่วง 23 ปีที่ผ่านมา มีจำนวน 36 จังหวัดที่เคยติดอยู่ใน 10 อันดับแรกของจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่เคยอยู่ใน 10 อันดับดังกล่าวบ่อยที่สุดในขณะที่ จังหวัดบุรีรัมย์และสระแก้วค่อนข้างสะท้อนให้เห็นแนวโน้มพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน

เพราะเป็นจังหวัดที่เคยติดอยู่ใน 10 อันดับแรกมามากกว่า 10 ปี แต่ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (ปี 2563 - 2565) ทั้งสองจังหวัดไม่ติดอยู่ใน 10 อันดับแรกของจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด นอกจากนี้ 2 ใน 3 ของจังหวัดที่เคยติด 10 อันดับแรก เป็นเพียงการติดอันดับแบบชั่วคราวเท่านั้น คือติดอันดับเพียงแค่ 1 - 3 ปี ซึ่งอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจหรือสังคมในพื้นที่อย่างกะทันหันจึงทำให้ระดับความยากจนเพิ่มสูงขึ้นอย่างฉับพลัน

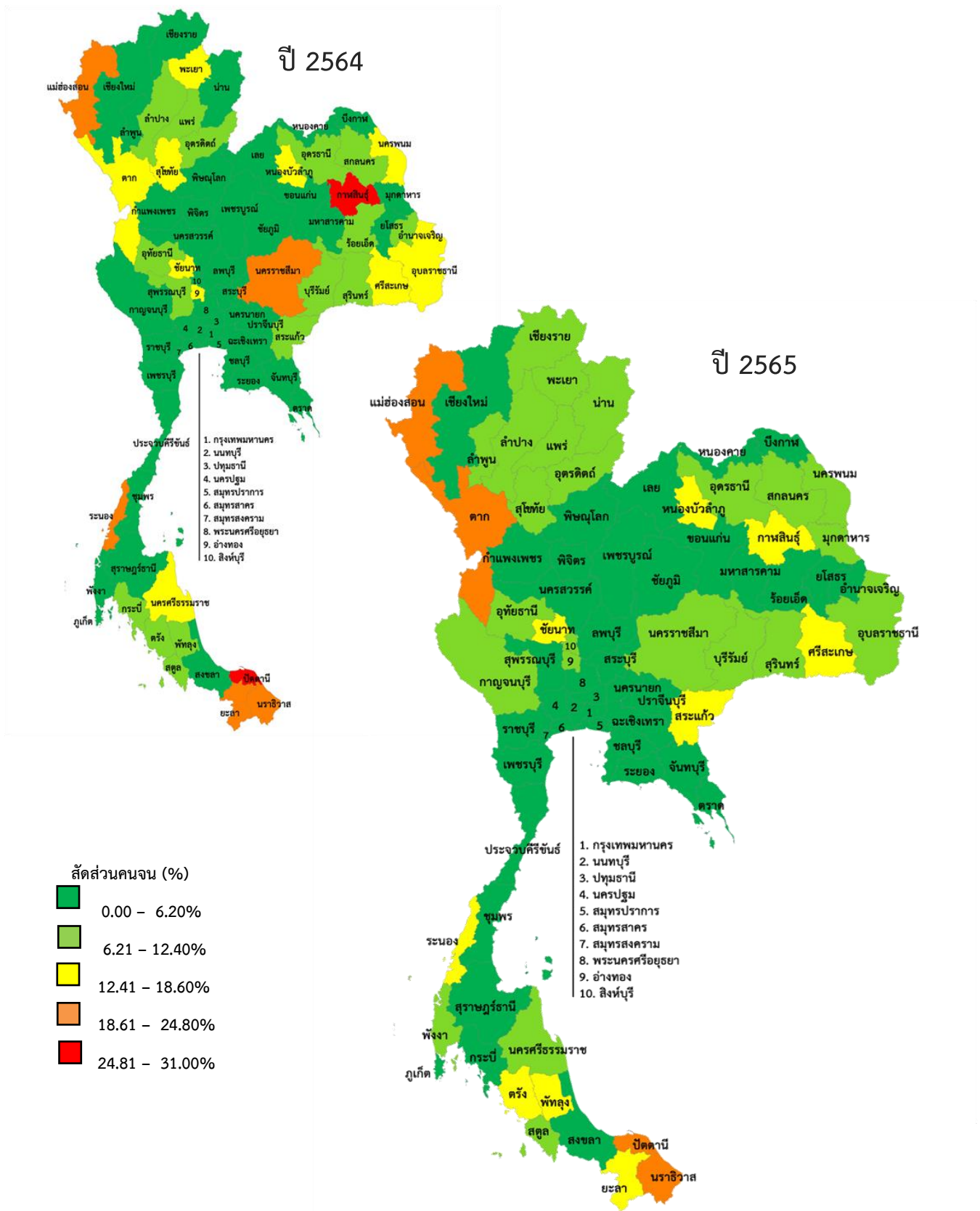
ตาราง 1.2 รายชื่อจังหวัดที่ติดอันดับ 10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดหรือมีความยากจนหนาแน่นสูงที่สุดในช่วงปี 2543 - 2565

ปี	ลำดับ 1	ลำดับ 2	ลำดับ 3	ลำดับ 4	ลำดับ 5	ลำดับ 6	ลำดับ 7	ลำดับ 8	ลำดับ 9	ลำดับ 10
2565	แม่ฮ่องสอน (24.64)	ปัตตานี (24.23)	ตาก (21.73)	นราธิวาส (19.25)	กาฬสินธุ์ (18.26)	หนองบัวลำภู (18.16)	ยะลา (17.16)	ศรีสะเกษ (16.03)	ชัยนาท (15.26)	ระนอง (14.57)
2564	ปัตตานี (30.85)	กาฬสินธุ์ (25.20)	แม่ฮ่องสอน (24.59)	นครราชสีมา (21.01)	ระนอง (19.90)	ยะลา (19.25)	นราธิวาส (18.69)	พะเยา (18.13)	หนองบัวลำภู (18.12)	ศรีสะเกษ (18.10)
2563	ปัตตานี (44.20)	แม่ฮ่องสอน (29.59)	นราธิวาส (24.99)	กาฬสินธุ์ (23.14)	ระนอง (21.94)	นครราชสีมา (21.20)	นครพนม (19.65)	ตาก (18.65)	ยะลา (17.39)	ศรีสะเกษ (16.72)
2562	ปัตตานี (29.86)	นราธิวาส (25.76)	แม่ฮ่องสอน (24.53)	ตาก (21.25)	กาฬสินธุ์ (19.86)	พัทลุง (18.96)	สระแก้ว (18.74)	ชัยนาท (17.89)	อ่างทอง (17.32)	ระนอง (16.88)
2561	แม่ฮ่องสอน (46.54)	ปัตตานี (33.22)	ตาก (29.60)	กาฬสินธุ์ (28.60)	พัทลุง (26.98)	นราธิวาส (26.74)	ชัยนาท (26.12)	ยะลา (21.52)	บุรีรัมย์ (21.03)	ระนอง (20.75)
2560	ปัตตานี (34.55)	นราธิวาส (34.48)	แม่ฮ่องสอน (33.01)	กาฬสินธุ์ (32.87)	นครพนม (29.47)	ตาก (27.16)	ชัยนาท (26.21)	บุรีรัมย์ (20.99)	พัทลุง (20.30)	สระแก้ว (19.00)
2559	แม่ฮ่องสอน (38.61)	นราธิวาส (37.44)	ปัตตานี (36.21)	กาฬสินธุ์ (31.68)	นครพนม (30.60)	ชัยนาท (28.34)	ตาก (27.44)	บุรีรัมย์ (24.32)	อำนาจเจริญ (24.00)	น่าน (23.53)
2558	ปัตตานี (35.01)	แม่ฮ่องสอน (31.88)	ตาก (24.60)	บุรีรัมย์ (23.34)	น่าน (21.71)	ยะลา (20.91)	ชัยนาท (19.64)	นราธิวาส (19.55)	กาญจนบุรี (17.79)	กาฬสินธุ์ (17.66)
2557	แม่ฮ่องสอน (45.74)	นราธิวาส (45.20)	กาฬสินธุ์ (42.80)	ปัตตานี (39.20)	บุรีรัมย์ (39.13)	ตาก (36.59)	ยะลา (32.39)	น่าน (29.29)	เชียงราย (26.68)	นครพนม (25.05)
2556	แม่ฮ่องสอน (65.34)	ปัตตานี (37.95)	นราธิวาส (35.30)	ตาก (34.06)	นครพนม (31.51)	กาฬสินธุ์ (30.84)	มุกดาหาร (29.52)	หนองบัวลำภู (27.38)	บุรีรัมย์ (25.45)	อุบลราชธานี (24.25)
2555	แม่ฮ่องสอน (62.95)	ปัตตานี (46.80)	นราธิวาส (42.73)	กาฬสินธุ์ (39.97)	ศรีสะเกษ (36.18)	ตาก (35.93)	นครพนม (34.93)	สกลนคร (34.25)	บุรีรัมย์ (31.61)	มุกดาหาร (30.63)
2554	แม่ฮ่องสอน (58.85)	ตาก (43.50)	ศรีสะเกษ (35.89)	บุรีรัมย์ (33.67)	ปัตตานี (33.39)	ยโสธร (32.45)	กาญจนบุรี (32.19)	นครพนม (32.11)	ราชบุรี (30.10)	กาฬสินธุ์ (28.55)
2553	แม่ฮ่องสอน (70.39)	ศรีสะเกษ (55.79)	ปัตตานี (54.26)	กาฬสินธุ์ (51.64)	นครพนม (46.41)	ตาก (45.87)	สระแก้ว (40.70)	นราธิวาส (35.24)	บุรีรัมย์ (32.82)	อุดรธานี (30.69)
2552	แม่ฮ่องสอน (74.39)	ศรีสะเกษ (58.73)	นราธิวาส (54.94)	กาฬสินธุ์ (51.18)	ปัตตานี (49.65)	บุรีรัมย์ (47.18)	สระแก้ว (41.73)	ยะลา (38.66)	ตาก (37.61)	นครพนม (37.06)
2551	แม่ฮ่องสอน (70.39)	กาฬสินธุ์ (57.00)	ศรีสะเกษ (54.87)	ปัตตานี (51.07)	สระแก้ว (46.25)	บุรีรัมย์ (42.84)	นครพนม (40.82)	นราธิวาส (40.13)	ตาก (39.70)	ชัยภูมิ (39.63)
2550	แม่ฮ่องสอน (74.40)	นราธิวาส (53.40)	ศรีสะเกษ (48.93)	สระแก้ว (48.22)	บุรีรัมย์ (47.29)	ปัตตานี (44.99)	สุโขทัย (41.53)	กาฬสินธุ์ (40.23)	ชัยภูมิ (39.74)	ตาก (37.08)
2549	แม่ฮ่องสอน (69.55)	นราธิวาส (66.20)	สระแก้ว (56.26)	บุรีรัมย์ (54.53)	อุบลราชธานี (49.29)	ปัตตานี (43.38)	ศรีสะเกษ (43.19)	ชัยภูมิ (42.39)	กาฬสินธุ์ (40.79)	นครพนม (36.73)
2547	สระแก้ว (68.80)	แม่ฮ่องสอน (59.47)	หนองบัวลำภู (53.92)	ตาก (51.67)	ชัยภูมิ (51.62)	สุรินทร์ (51.44)	กาฬสินธุ์ (49.36)	บุรีรัมย์ (49.26)	สกลนคร (48.04)	นราธิวาส (47.74)
2545	สระแก้ว (69.72)	นราธิวาส (67.61)	อุทัยธานี (63.06)	หนองบัวลำภู (62.75)	ตาก (62.67)	ศรีสะเกษ (62.54)	สุรินทร์ (60.48)	เพชรบูรณ์ (57.54)	แม่ฮ่องสอน (56.74)	ลำปาง (56.55)
2543	อุดรธานี (81.58)	หนองบัวลำภู (76.50)	สุรินทร์ (73.75)	นราธิวาส (73.30)	แม่ฮ่องสอน (72.83)	ยโสธร (70.22)	สระแก้ว (69.50)	เพชรบูรณ์ (69.00)	สุพรรณบุรี (68.92)	นครพนม (67.08)

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ในปี 2565 ความยากจนในระดับจังหวัดค่อนข้างปรับตัวดีขึ้นจากปีก่อนหน้าอย่างชัดเจน โดยหลายจังหวัดมีสัดส่วนคนจนที่ดีขึ้นโดยเฉพาะจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ในขณะที่กลุ่ม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) ยังคงมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนในระดับสูงและกระจุกตัว

ภาพที่ 1.26 แผนที่ความยากจน ปี 2564 – 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

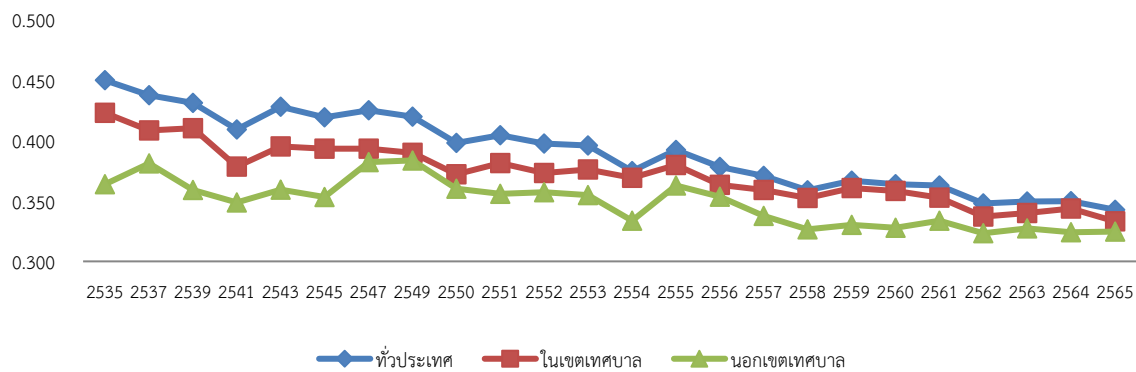
บทที่ 2 สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2565

การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมา มีความก้าวหน้าในการลดสัดส่วนความยากจน อย่างไรก็ตาม ในด้านความเหลื่อมล้ำซึ่งเป็นผลจากการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่เท่าเทียม ยังคงเป็นประเด็นการพัฒนาที่ควรเร่งให้ความสำคัญ โดยสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2565 จะสะท้อนความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย การศึกษา บริการสาธารณสุข การเข้าถึงสวัสดิการและบริการภาครัฐ โดยเฉพาะสวัสดิการในกลุ่มวัยเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ จากโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด โครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โครงการเบี้ยยังชีพผู้พิการ รวมถึงการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ผ่านโครงการกองทุนยุติธรรม ตลอดจนการเข้าถึงบริการโครงสร้างพื้นฐาน โดยมีสาระสำคัญดังนี้

2.1 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย

2.1.1 สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายโดยรวมปรับตัวดีขึ้น โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคหรือสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) ด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ในปี 2565 อยู่ที่ 0.343 ลดลงจาก 0.350 ในปีก่อนหน้า เมื่อพิจารณาความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายระหว่างเขตการปกครอง พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายในพื้นที่เขตเทศบาลมีแนวโน้มลดลง แต่ระดับความรุนแรงยังคงสูงกว่าในพื้นที่นอกเขตเทศบาล โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายของประชากรในเขตเทศบาลในปี 2565 มีค่าเท่ากับ 0.333 ลดลงจาก 0.344 ในปี 2564 ขณะที่ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายของประชากรนอกเขตเทศบาลเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก 0.324 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.325 ในปี 2565 ทั้งนี้ ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายในเขตเทศบาลสูงกว่าเมื่อเทียบกับนอกเขตเทศบาล มีสาเหตุจากหลายปัจจัย อาทิ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ความผันผวนของค่าครองชีพ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ โอกาสด้านการศึกษา และการจ้างงาน ตลอดจนปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการบริโภคของผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาล ซึ่งส่งผลให้ระดับค่าใช้จ่ายแตกต่างกัน

ภาพที่ 2.1 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2535 – 2565

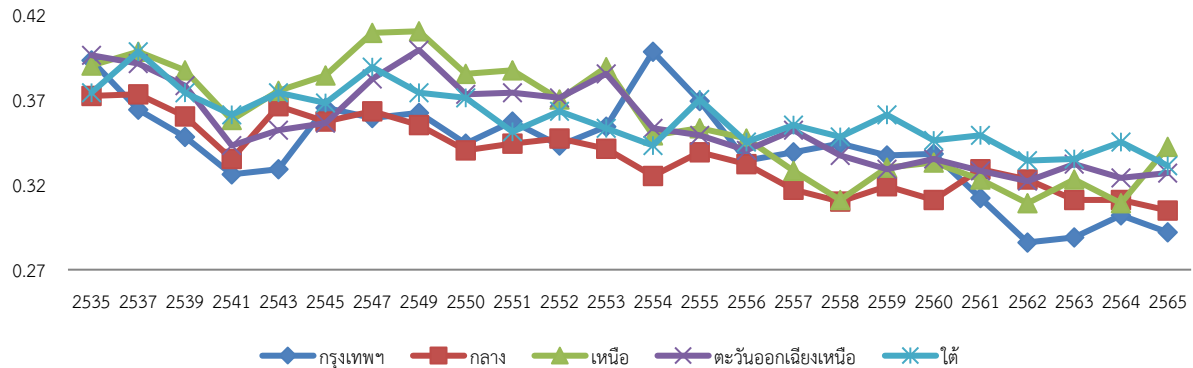

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

2.1.2 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในมิติความเหลื่อมล้ำระดับภูมิภาค พบว่า ในปี 2565 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร เท่ากับ 0.342 0.331 0.327 0.305 และ 0.292 ตามลำดับ แม้ว่าสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายในแต่ละภูมิภาคปรับตัวดีขึ้นจากปีก่อนหน้า แต่ความเหลื่อมล้ำในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลับเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีรายจ่ายขยายตัวมากกว่าภูมิภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภาคเหนือที่กลุ่มประชากรที่มีเศรษฐกิจฐานะดีที่สุด (Decile 10) มีสัดส่วน

การถือครองรายจ่ายเพิ่มขึ้น ทำให้ช่องว่างด้านรายจ่ายระหว่างกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำเพิ่มสูงขึ้น

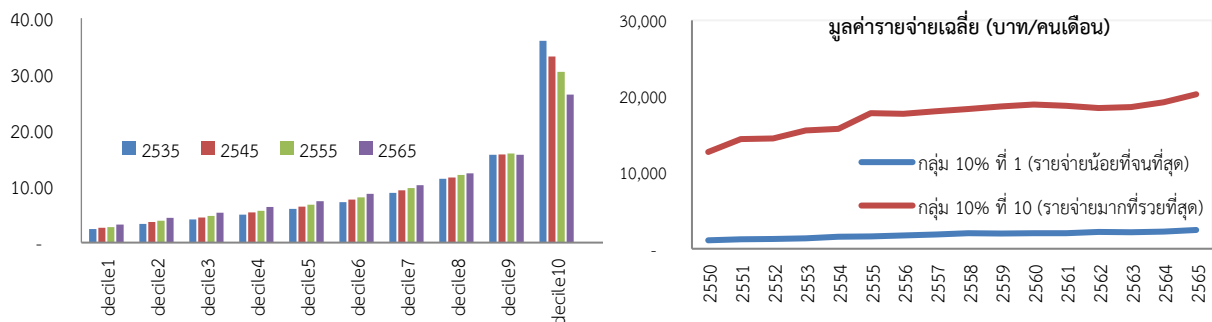
ภาพที่ 2.2 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค ด้านรายจ่าย จำแนกตามภูมิภาค ปี 2533 – 2564

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

2.1.3 รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นในทุกกลุ่มประชากร แต่ช่องว่างรายจ่ายของกลุ่มประชากรที่มีฐานะดีที่สุดต่อกลุ่มที่มีฐานะต่ำที่สุดยังคงอยู่ในระดับสูง ภาพรวมปี 2565 รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนอยู่ที่ 7,684 บาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.54 จากปีก่อนหน้า กลุ่มประชากรเศรษฐกิจฐานดีที่สุด (Decile 10) มีรายจ่ายโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 20,288 บาทต่อคนต่อเดือน เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.52 จากปี 2564 ขณะที่กลุ่มประชากรเศรษฐกิจฐานต่ำที่สุด (Decile 1) มีรายจ่ายโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2,461 บาทต่อคนต่อเดือน เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.20 จากปีก่อนหน้า ในด้านส่วนแบ่งรายจ่าย ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ช่องว่างรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชากร จำแนกตามระดับรายจ่าย มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยกลุ่มประชากร Decile 1 มีส่วนแบ่งรายจ่ายเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่กลุ่มประชากร Decile 10 มีสัดส่วนรายจ่ายต่อรายจ่ายรวมทั้งประเทศลดลง ส่งผลให้ช่องว่างด้านรายจ่ายระหว่างกลุ่ม Decile 1 และ Decile 10 ลดลงจากร้อยละ 15.03 ในปี 2535 อยู่ที่ร้อยละ 8.25 ในปี 2565

ภาพที่ 2.3 สัดส่วนรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชากร จำแนกตามระดับรายจ่ายร้อยละ 10 (Decile by expenditure) ปี 2535-2565

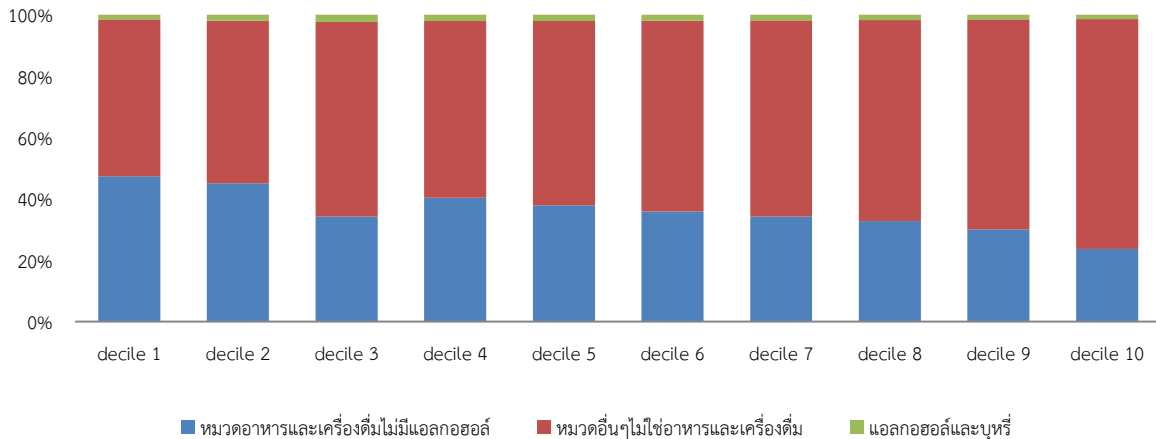

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

แม้ว่ากลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจะมีส่วนแบ่งรายจ่ายเพิ่มขึ้น แต่ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นการบริโภคสินค้าที่มีความจำเป็นสูง หากพิจารณาโครงสร้างค่าใช้จ่ายของประชากร 10 กลุ่มรายจ่ายโดยจำแนกหมวดรายจ่ายออกเป็น 3 หมวด ได้แก่ (1) อาหารและเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ (2) สินค้าอุปโภค และ (3) เครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่ย พบว่า ในปี 2565 กลุ่มประชากร Decile 1 - 2 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อย

มีสัดส่วนการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์คิดเป็นร้อยละ 46.19 ของการบริโภคทั้งหมด ในทางตรงกันข้าม กลุ่มประชากรที่เศรษฐกิจดีที่สุด (Decile 10) มีสัดส่วนค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มเพียงร้อยละ 23.70 ของรายจ่ายทั้งหมด ขณะที่รายจ่ายในหมวดสินค้าอุปโภคที่ไม่ใช่อาหารและเครื่องดื่มสูงถึงร้อยละ 74.84

ภาพที่ 2.4 สัดส่วนรายจ่ายของกลุ่มประชากร จำแนกตามประเภทการใช้จ่าย ปี 2565

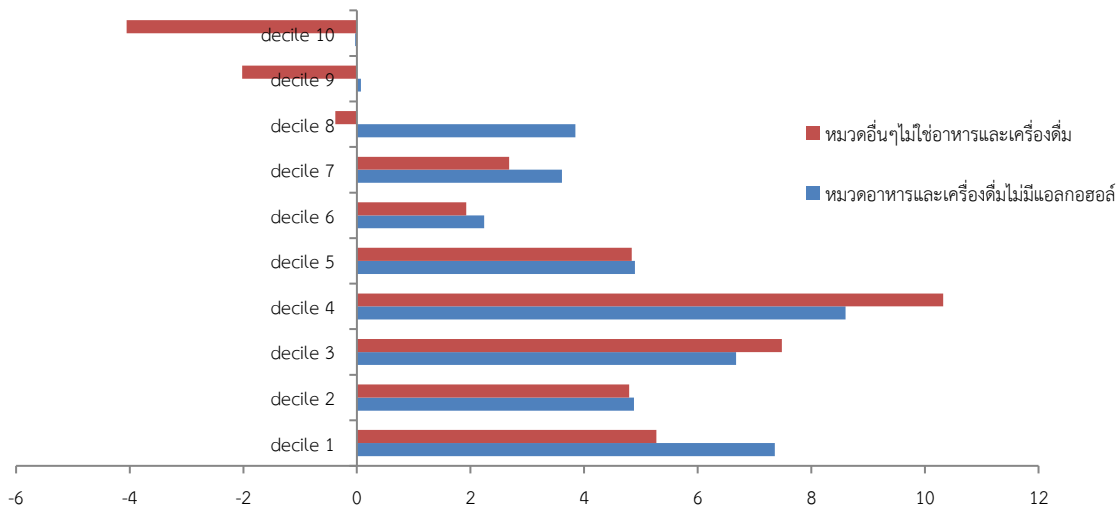

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

สภาวะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง ข้อจำกัดของกลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำในการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เนื่องจากค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ถูกจัดสรรไปยังสิ่งที่มีความจำเป็นพื้นฐาน ทำให้ทรัพยากรไม่เพียงพอสำหรับการลงทุนในด้านการศึกษา การพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการเข้าถึงโอกาสในการทำงานที่ดีขึ้น การลงทุนในสินทรัพย์ที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มเติม ตลอดจนการออมเงินเพื่อรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน นอกจากนี้ การที่มีทรัพยากรทางการเงินจำกัด ทำให้กลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมองหาตัวเลือกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับสิ่งจำเป็นพื้นฐาน ซึ่งอาจรวมถึงผลิตภัณฑ์คุณภาพต่ำหรือสินค้าที่มีความทนทานน้อย ทางเลือกเหล่านี้อาจทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นในระยะยาว ต่างจากกลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าที่มีค่าใช้จ่ายสำหรับความต้องการขั้นพื้นฐานในสัดส่วนที่น้อยลง และปรับเปลี่ยนไปสู่ความสะดวกสบายได้มากขึ้น

2.1.4 กลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำได้รับผลกระทบจากการผันผวนของราคาสินค้ามากกว่ากลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เงินเฟ้อเฉลี่ยทั้งปี 2565 ขยายตัวร้อยละ 6.08 จากปีก่อนหน้า โดยมีปัจจัยหลักมาจากสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย-ยูเครน การระบาดของโรคโควิดแอฟริกาในหมู่ที่ส่งผลให้ราคาพลังงานและสินค้าโภคภัณฑ์เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งมีผลต่อเนื่องต่อราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง ค่ากระแสไฟฟ้า ก๊าซหุงต้ม และอุปทานเนื้อหมู ทำให้ในปี 2565 ราคาเฉลี่ยของน้ำมันเชื้อเพลิงเพิ่มขึ้นร้อยละ 23.93 เนื้อสัตว์เพิ่มขึ้นร้อยละ 21.12 เมื่อเทียบกับปี 2564 อัตราเงินเฟ้อที่สูงขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้บริโภค แต่ในรูปแบบที่แตกต่างตามกลุ่มรายจ่าย โดยอัตราเงินเฟ้อส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายของกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีค่อนข้างน้อยกว่า เนื่องจากมีความสามารถในการรองรับการเพิ่มขึ้นของราคาสินค้า และมีความยืดหยุ่นในการรักษาระดับการบริโภคโดยรวม จากการตัดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ภาพที่ 2.5 ชี้ให้เห็นว่า กลุ่ม Decile 8 – 10 เป็นเพียงกลุ่มเดียวที่ปรับลดค่าใช้จ่ายในหมวดสินค้าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งกลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เข้าถึงการลงทุนและเครื่องมือทางการเงินที่สามารถรับมือกับเงินเฟ้อได้ในระดับหนึ่ง ขณะที่กลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมีต้นทุนในการดำรงชีวิตสูงขึ้น เนื่องจากมีทรัพยากรทางการเงินที่จำกัดและใช้เงินในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงกับสินค้าจำเป็นพื้นฐาน

ภาพที่ 2.5 การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของกลุ่มประชากรจำแนกตามรายจ่าย

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

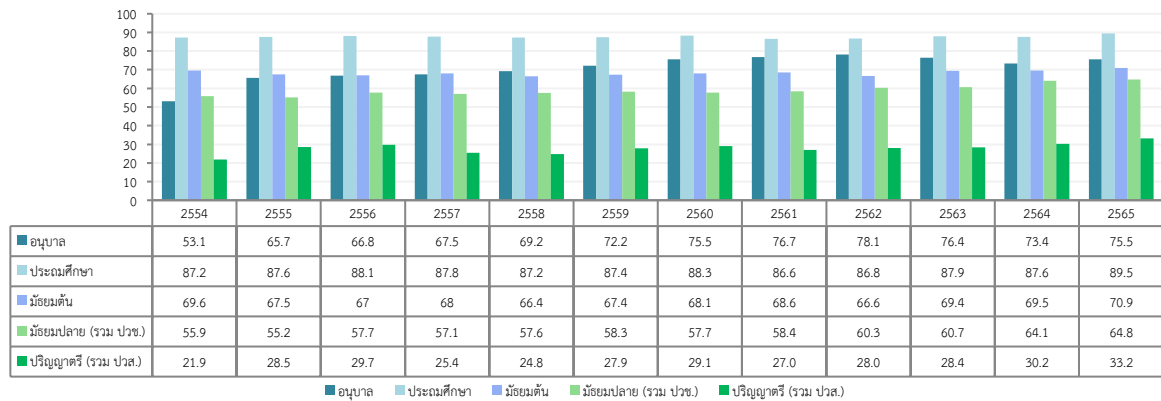
2.2 ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา

ภาพรวมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษามีทิศทางที่ดีขึ้น อัตราการเข้าเรียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกระดับชั้น โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาปลาย (รวม ปวช.) อย่างไรก็ตาม มีช่องว่างความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาระหว่างกลุ่มประชากรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาในระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) นอกจากนี้ ยังมี ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาระหว่างสังกัดโรงเรียน ขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และภูมิภาค ดังนี้

2.2.1 การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในปี 2565 มีทิศทางที่ดีขึ้นในทุกระดับชั้น โดยระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย (รวม ปวช.) และปริญญาตรี (รวม ปวส.) มีอัตราการเข้าเรียนเพิ่มขึ้นต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2562 และเพิ่มสูงสุดในระยะ 12 ปี ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของโครงการพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา (ทุนเสมอภาค) โดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งช่วยให้นักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสได้เรียนต่อในภาคเรียนที่ 1/2565 จำนวน 1,307,152 คน⁶ รวมถึงนักเรียนสามารถเข้าถึงโครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาของรัฐเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนในกลุ่มครัวเรือนที่เศรษฐกิจฐานต่ำที่สุด (Decile 1) เข้าถึงแหล่งเงินกู้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.70 ในปี 2564 เป็น 0.94 ในปี 2565 ขณะที่การศึกษาระดับอนุบาล แม้จะมีอัตราการเข้าเรียนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 75.5 ในปี 2565 อย่างไรก็ตาม ยังมีเด็กอายุ 3-5 ปี กว่าร้อยละ 24.5 ที่เข้าไม่ถึงโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะพื้นที่ กทม. มีอัตราการเข้าเรียนอนุบาลลดลงและน้อยกว่าภูมิภาคอื่น ดังนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้เด็กอนุบาลเข้าสู่ระบบการศึกษา เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่ควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาการที่สมวัย สำหรับก้าวเข้าสู่การเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น

⁶ รายงานประจำปี 2565 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ภาพที่ 2.6 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrolment rate) ในแต่ละระดับชั้น ปี 2554 – 2565

ที่มา : ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

หมายเหตุ : อัตราเข้าเรียนสุทธิระดับอนุบาล = จำนวนนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาอายุ 3-5 ปี คูณ 100หาร จำนวนประชากรอายุ 3-5 ปี

: อัตราเข้าเรียนสุทธิระดับประถมศึกษา = จำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษาอายุ 6-11 ปี คูณ 100หาร จำนวนประชากรอายุ 6-11 ปี

: อัตราเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมต้น = จำนวนนักเรียนระดับมัธยมต้นอายุ 12-14 ปี คูณ 100หาร จำนวนประชากรอายุ 12-14 ปี

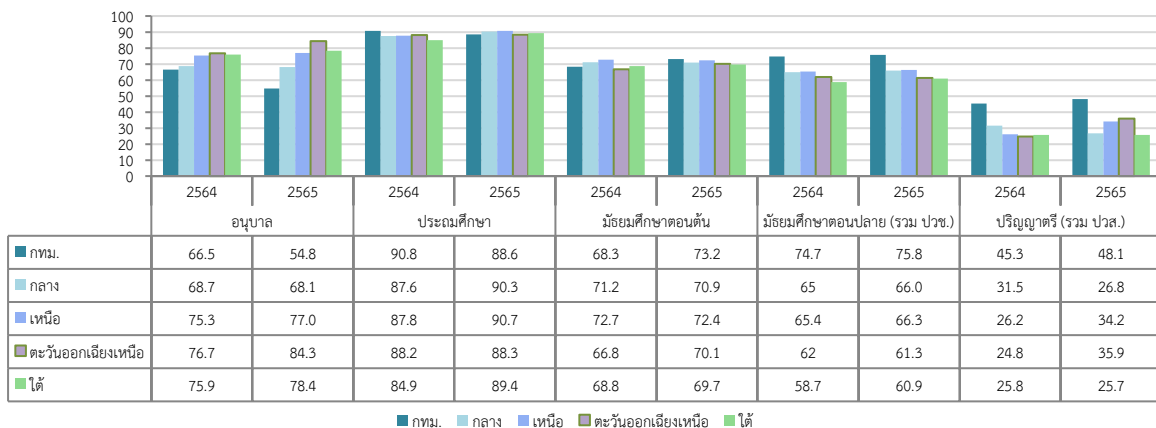
: อัตราเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมปลาย (รวม ปวช.) = จำนวนนักเรียนระดับมัธยมปลายและปวช.อายุ 15-17 ปี คูณ 100หาร ประชากรอายุ 15-17 ปี

: อัตราเข้าเรียนสุทธิระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) = จำนวนนักเรียนระดับปริญญาตรีและปวส.อายุ 18-21 ปี คูณ 100หาร ประชากรอายุ 18-21 ปี

2.2.2 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrolment rate) มีความแตกต่างระหว่างภูมิภาคลดลง

ยกเว้นในระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) มีความแตกต่างเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า และมีความแตกต่างระหว่างภูมิภาคมากที่สุด โดยมีความแตกต่างระหว่างภูมิภาคที่มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิสูงที่สุดและต่ำที่สุด 1.87 เท่า ขณะที่ระดับประถมศึกษามีความแตกต่างระหว่างภูมิภาคน้อยที่สุด อยู่ที่ 1.03 เท่า เมื่อพิจารณาอัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย (รวม ปวช.) ปริญญาตรี (รวม ปวส.) พบว่า กรุงเทพมหานคร มีอัตราการเข้าเรียนสูงกว่าภูมิภาคอื่น ขณะที่ภาคใต้ที่มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิต่ำที่สุด สะท้อนปัญหาการหลุดออกนอกระบบการศึกษาที่สูงกว่าภูมิภาคอื่น ส่วนหนึ่งเป็นผลจากปัญหาความยากจน ซึ่งภาคใต้มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มคนจนมาก (รายจ่ายต่ำกว่าเส้นยากจนเกินร้อยละ 20) มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 2.73

ภาพที่ 2.7 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ ในแต่ละระดับชั้น จำแนกตามภาค ปี 2564 - 2565

ที่มา : ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

หมายเหตุ : อัตราเข้าเรียนสุทธิระดับอนุบาล = จำนวนนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาอายุ 3 - 5 ปี คูณ 100หาร จำนวนประชากรอายุ 3 - 5 ปี

: อัตราเข้าเรียนสุทธิระดับประถมศึกษา = จำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษาอายุ 6 - 11 ปี คูณ 100หาร จำนวนประชากรอายุ 6 - 11 ปี

: อัตราเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมต้น = จำนวนนักเรียนระดับมัธยมต้นอายุ 12 - 14 ปี คูณ 100หาร จำนวนประชากรอายุ 12 - 14 ปี

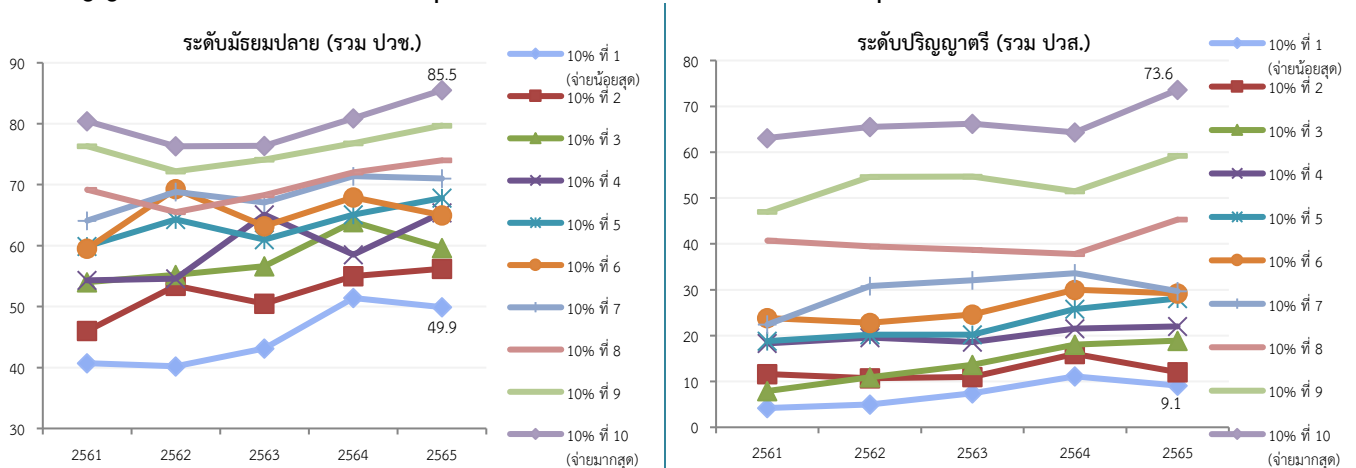
: อัตราเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมปลาย (รวม ปวช.) = จำนวนนักเรียนระดับมัธยมปลายและปวช.อายุ 15 - 17 ปี คูณ 100หาร ประชากรอายุ 15 - 17 ปี

: อัตราเข้าเรียนสุทธิระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) = จำนวนนักเรียนระดับปริญญาตรีและปวส.อายุ 18 - 21 ปี คูณ 100หาร ประชากรอายุ 18 - 21 ปี

2.2.3 โอกาสในการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและปริญาตรีที่มีทิศทางที่ดีขึ้นแต่มีช่องว่างความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้น เมื่อจำแนกประชากรเป็น 10 กลุ่มตามรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค พบว่า ในปี 2565 กลุ่มเด็กที่เศรษฐานะดีที่สุด (Decile 10) มีอัตราการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวม ปวช.) ร้อยละ 85.50 สูงกว่ากลุ่มเด็กที่เศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) ประมาณ 1.71 เท่า เพิ่มขึ้นจาก 1.57 เท่าในปี 2564 นอกจากนี้ อัตราการเข้าศึกษาต่อระดับปริญาตรี (รวม ปวส.) ของกลุ่มเด็กที่เศรษฐานะดีที่สุด (Decile 10) อยู่ที่ร้อยละ 73.60 สูงกว่ากลุ่มเด็กที่เศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) ประมาณ 8.09 เท่า เพิ่มขึ้นจาก 5.79 เท่า ในปี 2564 เป็นผลมาจากกลุ่มเด็กที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) มีอัตราการเข้าศึกษาต่อลดลงทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับปริญาตรี ประกอบกับ กลุ่มเด็กที่เศรษฐานะดีที่สุด (Decile 10) มีอัตราการเข้าถึงโครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาของรัฐเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.78 ในปี 2564 เป็น 10.06 ในปี 2565 ขณะที่กลุ่มเด็กที่เศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) เข้าถึงโครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาเพียงร้อยละ 0.94 นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการเข้าถึงการศึกษาในเขตและนอกเขตเทศบาล พบว่ามีความแตกต่างกันเพิ่มขึ้นในระดับชั้นปริญาตรี (รวม ปวส.) โดยต่างกัน 2.17 เท่า เพิ่มขึ้นจาก 1.54 เท่าในปี 2564 ซึ่งโดยรวมแล้ว เด็กที่อยู่ในเขตเทศบาลจะมีสัดส่วนการเข้าเรียนสูงกว่าเด็กที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบกับการกระจุกตัวของสถานศึกษาในเขตเทศบาล ส่งผลให้นักเรียนที่อยู่นอกเขตเทศบาล มีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาได้

ภาพที่ 2.8 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrolment rate) ในระดับมัธยมปลาย (รวม ปวช.) และ ปริญาตรี (รวม ปวส.) จำแนกกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ปี 2561- 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

หมายเหตุ อัตราเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมปลาย=จำนวนนักเรียนระดับมัธยมปลายอายุ 15-17 ปี คูณ 100หาร จำนวนประชากรอายุ 15-17 ปี

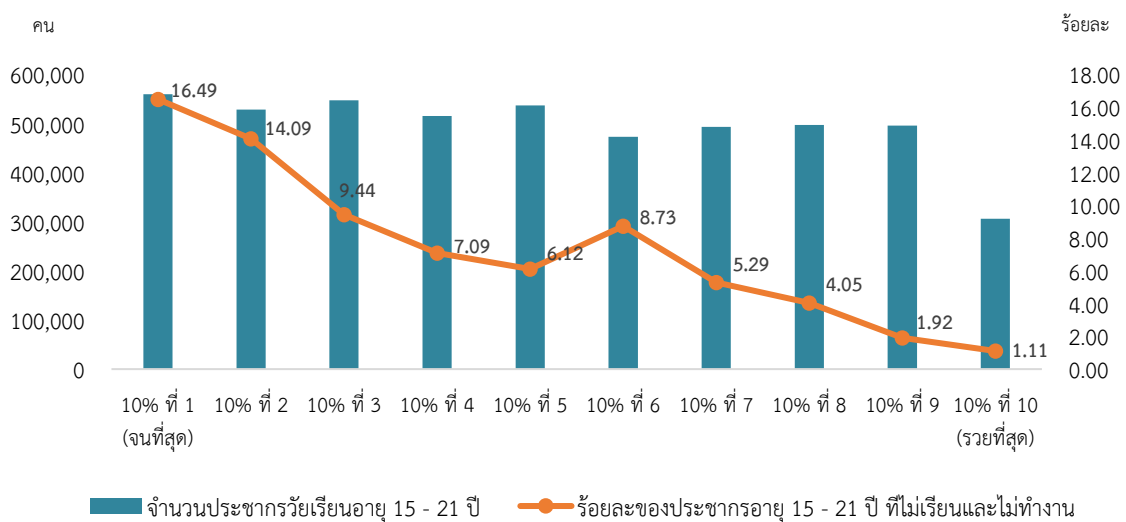
2.2.4 การหลุดออกนอกระบบการศึกษาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น จากข้อมูลการสำรวนักเรียนออกกลางคัน ปีการศึกษา 2565 ภาคเรียนที่ 2 /2565 ผ่านระบบสารสนเทศกระทรวงศึกษาธิการ⁷ พบว่ามีนักเรียน (อายุ 7-15 ปี) ออกกลางคันในภาคเรียนที่ 2/2565 จำนวน 52,808 คน โดยเป็นนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มากที่สุดจำนวน 21,364 คน ทั้งนี้ จากการสำรวจสาเหตุการไม่เรียนต่อ โดย สพฐ. พบว่า เกิดจากปัญหาความจำเป็นในครอบครัว มีรายได้ไม่เพียงพอ ไม่มีเงินค่าเล่าเรียน นักเรียนต้องช่วยผู้ปกครองทำงานเพื่อหารายได้ เมื่อพิจารณาโครงสร้างการใช้จ่ายด้านการศึกษาของเด็กจำแนกตามระดับรายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนปี 2565 กลุ่มครัวเรือนที่มี

⁷ การสำรวจข้อมูลสารสนเทศปีการศึกษา 2565 ภาคเรียนที่ 2 /2565 ณ วันที่ 10 พ.ย.2565 โดยศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สพ.ศธ.) ร่วมกับสำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้การสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.)

เศรษฐกิจที่ดีที่สุด (Decile 10) มีรายจ่ายด้านการศึกษารวมถึง 49,937 บาท ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนมากที่สุดจำนวน 40,113 บาท หรือร้อยละ 80.33 เพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 76.79 ในปี 2564 ขณะที่ครัวเรือนที่เศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) มีรายจ่ายด้านการศึกษารวม 5,892 บาท โดยมีสัดส่วนรายจ่ายเกี่ยวกับค่าเล่าเรียนมากที่สุด ร้อยละ 41.26 รองลงมาเป็นค่าเดินทาง ร้อยละ 34.01 ค่าเครื่องแบบ ร้อยละ 15.80 และค่าหนังสือ อุปกรณ์การเรียน ร้อยละ 8.93 โดยเมื่อพิจารณาตามเศรษฐกิจของครัวเรือนจะพบว่า ค่าเล่าเรียนเพิ่มขึ้นตามเศรษฐกิจที่สูงขึ้น ส่วนค่าเดินทางจะลดลง

นอกจากนี้ หากเด็กที่หลุดออกนอกระบบการศึกษา ไม่สามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา หรือไม่ได้เข้าสู่ระบบการทำงาน จะส่งผลต่อเนื่องถึงความสามารถในการสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ เกิดเป็นความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาความยากจน จากข้อมูลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน (SES) ปี 2565 พบว่าเด็กอายุ 15 – 21 ปี ในครัวเรือนที่เศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) ที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาและไม่ได้ทำงาน มีสัดส่วนร้อยละ 16.49 ส่วนใหญ่ออกจากระบบการศึกษาไปเป็นแม่บ้าน และบางส่วนไม่เต็มใจจะทำงาน รวมถึงอยู่ในภาวะป่วยหรือพิการ อย่างไรก็ตาม พบว่ามีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 17.84 ในปี 2564

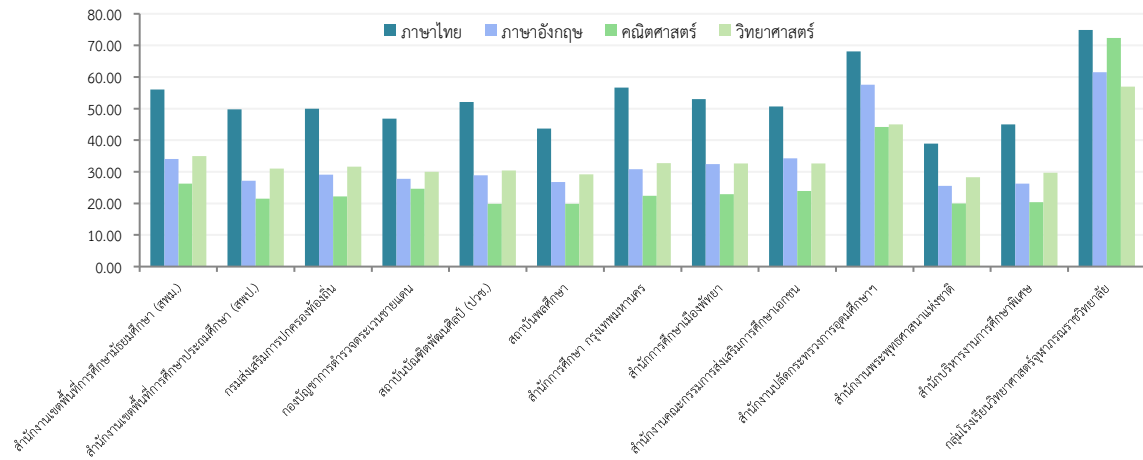
ภาพที่ 2.9 ร้อยละของเด็กอายุ 15-21 ปี ที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาและไม่ได้ทำงาน ปี 2565

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช

2.2.5 ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษามีความเหลื่อมล้ำระหว่างสังกัดโรงเรียน หากจำแนกผลคะแนน O-NET ปี 2565 ตามสังกัดโรงเรียนจะพบว่า ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาราชวิทยาลัย ซึ่งมีจุดเน้นการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดและสูงกว่า 50 คะแนนในทุกวิชา ขณะที่กลุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นกลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยใน 3 วิชาหลัก คือ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่า 30 คะแนน สำหรับผลคะแนน O-NET ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

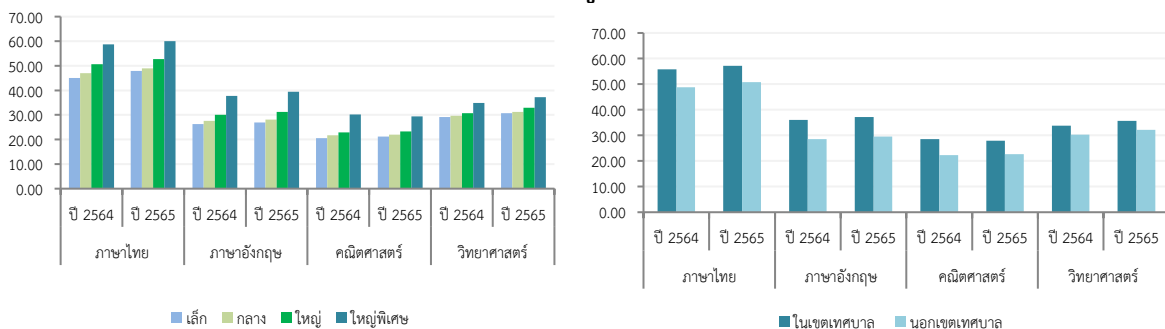
ภาพที่ 2.10 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามสังกัด ปี 2565

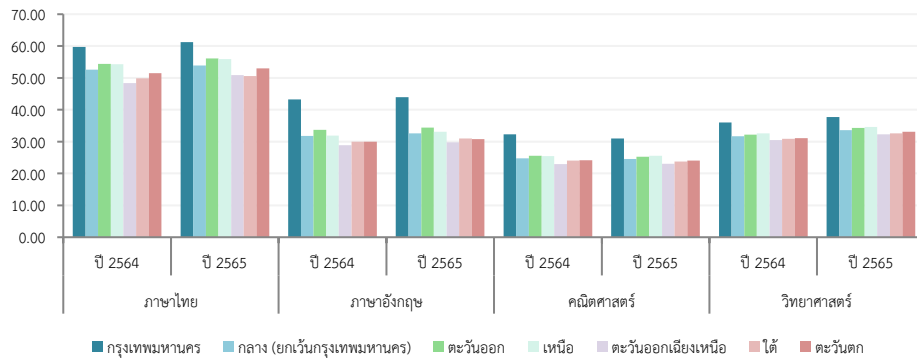

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

นอกจากนี้ ยังมีความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาตามขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และ ภูมิภาค ผลการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี 2565 พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดทุกรายวิชา รองลงมาคือโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก หากพิจารณาจากตำแหน่งที่ตั้ง พบว่า นักเรียนโรงเรียนในเขตเทศบาลมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนโรงเรียนนอกเขตเทศบาล โดยมีคะแนนต่างกัน 1.17 เท่า นอกจากนี้เมื่อพิจารณาระดับภูมิภาค พบว่า โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกรายวิชา โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 43.49 คะแนน ขณะที่โรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ที่ 34.00 คะแนน ต่างกัน 1.28 เท่า ขณะที่ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกรายวิชา แต่ภูมิภาคที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือภาคใต้ (28.35 คะแนน) ซึ่งจะเห็นได้ว่า คุณภาพการศึกษามีความเชื่อมโยงกับขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และภูมิภาค สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดนโยบายการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา จัดสรรตามขนาดโรงเรียน โดยเฉพาะงบประมาณและบุคลากรทางการศึกษา ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาด้านการขาดงบประมาณ กำลังคน และความพร้อมในหลายด้าน จึงไม่สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เทียบเท่าโรงเรียนขนาดใหญ่ได้

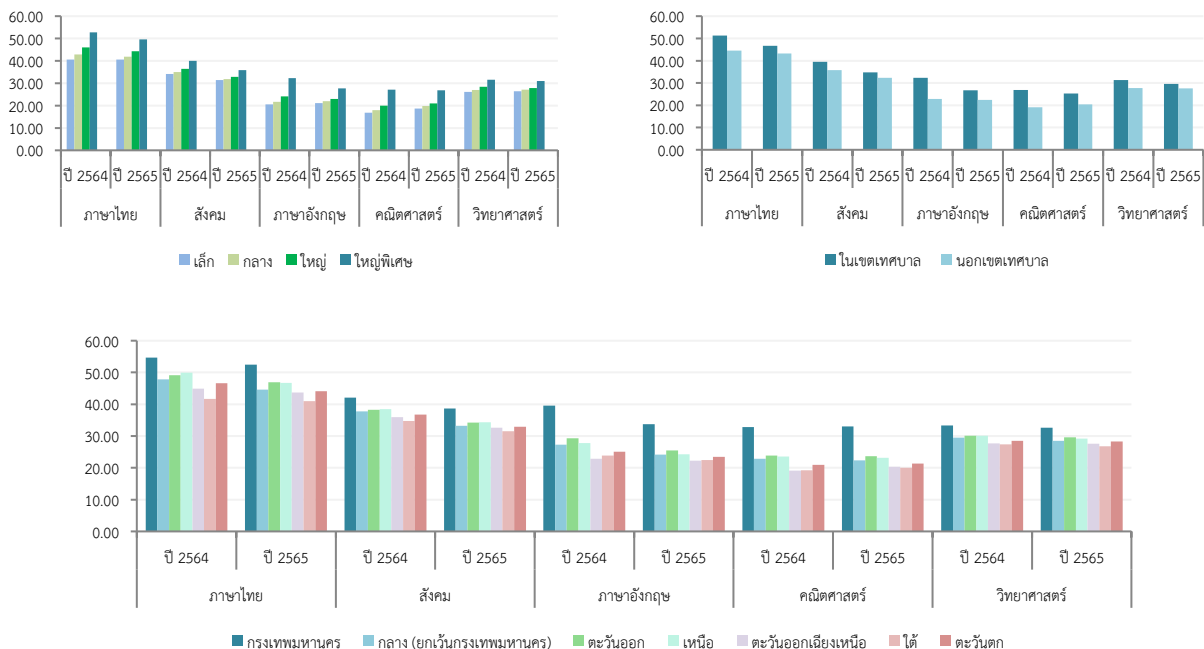
ภาพที่ 2.11 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี 2564 - 2565 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ที่ตั้งและภูมิภาค

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ภาพที่ 2.12 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปี 2564 – 2565 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ที่ตั้งและภูมิภาค

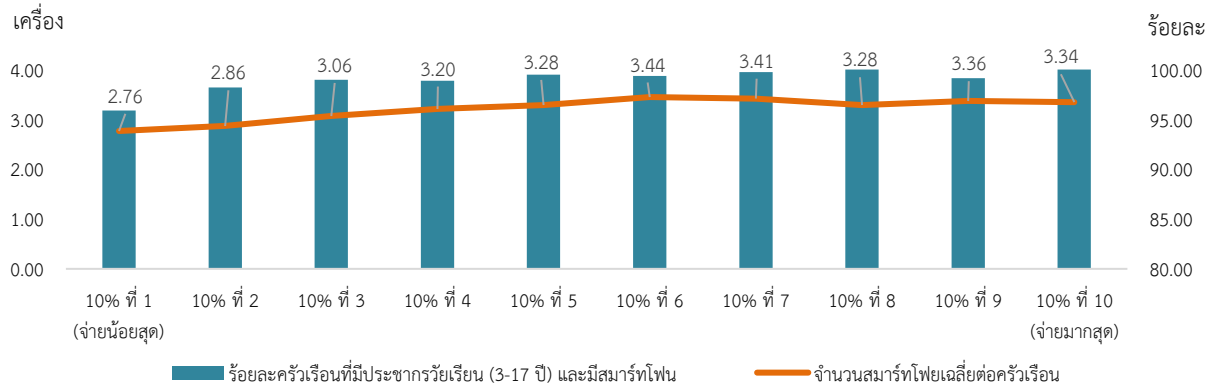
ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

หมายเหตุ : โรงเรียนขนาดเล็กสังกัด สพป. และ สข. จำนวนนักเรียน 1 - 120 คน สังกัด สพม. จำนวนนักเรียน 1 - 499 คนโรงเรียนขนาดกลางสังกัด สพป. และ สข. จำนวนนักเรียน 121 - 600 คน สังกัด สพม. จำนวนนักเรียน 500 - 1,499 คนโรงเรียนขนาดใหญ่สังกัด สพป. และ สข. จำนวนนักเรียน 601 - 1,500 คน สังกัด สพม. จำนวนนักเรียน 1,500 - 2,499 คนโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษสังกัด สพป. และ สข. จำนวนนักเรียน 1,501 คนขึ้นไป สังกัด สพม. จำนวนนักเรียน 2,500 คนขึ้นไป

2.2.6 การเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนรู้และเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก หรือโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล หากสามารถเข้าถึงการเรียนผ่านระบบออนไลน์อย่างทั่วถึง จะช่วยเพิ่มโอกาสให้นักเรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ครีวเรือนที่เศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) เข้าถึงการเรียนรู้ผ่านคอมพิวเตอร์ที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้น้อย โดยเข้าถึงได้เพียงร้อยละ 1.77 ขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจดีที่สุด (Decile 10) มีคอมพิวเตอร์ที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตสูงถึงร้อยละ 69.69 เมื่อพิจารณาการเข้าถึงการเรียนรู้ผ่านสมาร์ตโฟน กลุ่มครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) มีสมาร์ตโฟนเฉลี่ยครัวเรือนละ 2.76 เครื่อง ขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจดีที่สุด (Decile 10) มีสมาร์ตโฟนสูงถึงร้อยละ 99.94 เฉลี่ย 3.34

เครื่องต่อครัวเรือน ดังนั้น ควรสนับสนุนให้นักเรียนสามารถเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนรู้เพิ่มขึ้น พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาเครือข่ายรองรับสัญญาณอินเทอร์เน็ต และกระจายการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ รวมถึงพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนออนไลน์ เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกล นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาระหว่างพื้นที่

ภาพที่ 2.13 จำนวนสมาร์ทโฟนเฉลี่ยต่อครัวเรือนและร้อยละครัวเรือนที่มีประชากรวัยเรียน (3 – 17 ปี) และมีสมาร์ทโฟน ปี 2565

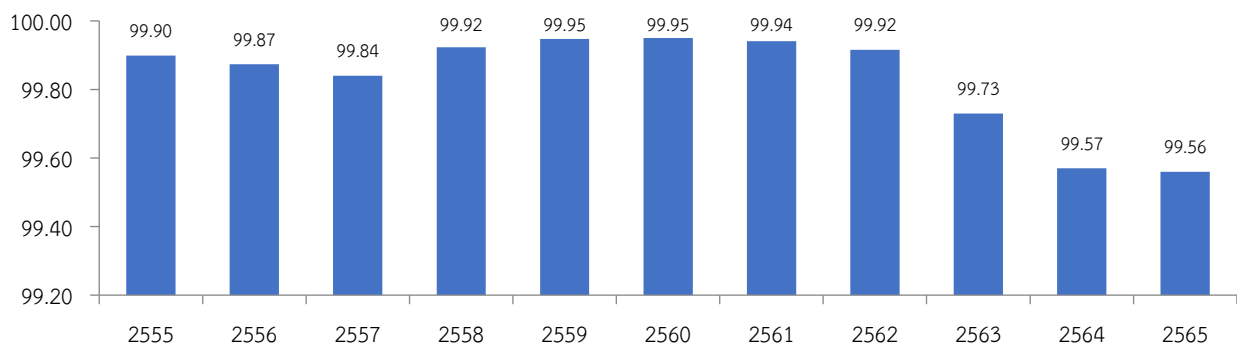
ที่มา : ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

2.3 ความเหลื่อมล้ำด้านบริการสาธารณสุข

2.3.1 การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพมีความครอบคลุมประชากรมากกว่าร้อยละ 99 โดยในปี 2565 พบว่า ประชากรเข้าถึงหลักประกันสุขภาพอยู่ที่ร้อยละ 99.56 การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพมีอัตราการลดลงเล็กน้อยจากปี 2564 ที่ร้อยละ 99.57 จากบุคคลที่ยังไม่ลงทะเบียนสิทธิตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ บุคคลที่ไม่อยู่ในทะเบียนบ้าน (รอยืนยันสิทธิ) และคนไทยในต่างประเทศจำนวน 294,006 คน โดยแบ่งการเข้าถึงสิทธิหลักประกันสุขภาพหลักเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ผู้เข้าถึงสิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) ร้อยละ 70.74 ผู้เข้าถึงสิทธิประกันสังคม ร้อยละ 19.12 ผู้เข้าถึงสิทธิข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ข้าราชการการเมือง ร้อยละ 7.94 ผู้เข้าถึงสิทธิสวัสดิการพนักงานส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 0.96 และสิทธิอื่น ๆ ร้อยละ 1.22

ภาพที่ 2.14 ความครอบคลุมสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (Universal Health Coverage)

ปีงบประมาณ 2555-2565 (ร้อยละ)

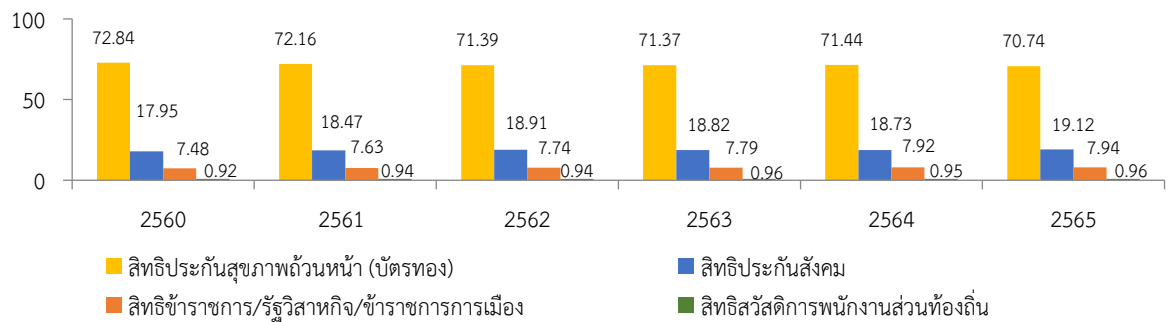

ที่มา : สำนักบริหารสารสนเทศการประกัน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

หมายเหตุ: สิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ประกอบด้วย สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ , สิทธิประกันสังคม , สิทธิข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ข้าราชการการเมือง , สิทธิพนักงานส่วนท้องถิ่น , สิทธิอื่นๆ ได้แก่ สิทธิทหารผ่านศึก สิทธิครูเอกชน บุคคลที่มีปัญหาสถานะสิทธิ (ยังไม่สามารถพิสูจน์สัญชาติได้) และคนพิการสิทธิประกันสังคม

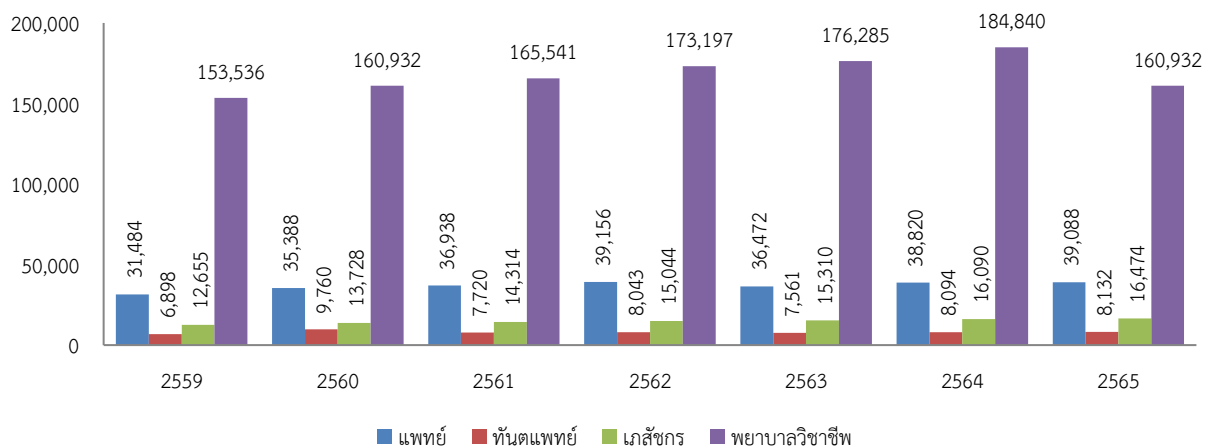
ภาพที่ 2.15 ความครอบคลุมสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพ (ร้อยละ)

ที่มา: สำนักบริหารสารสนเทศการประกัน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

2.3.2 คุณภาพบริการระหว่างพื้นที่ที่มีความเหลื่อมล้ำจากการกระจุกตัวของบุคลากรทางการแพทย์และเครื่องมือทางการแพทย์ ระหว่างพื้นที่ โดยในปี 2565 กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ที่มีสัดส่วนประชากรต่อแพทย์ดีที่สุด และเป็นพื้นที่เดียวที่มีอัตราส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศ คือ แพทย์ 1 คน ดูแลประชากร 542 คน เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยประเทศที่แพทย์ 1 คน ดูแลประชากร 1,667 คน ขณะที่พื้นที่ในภูมิภาคอื่นๆ มีอัตราส่วนในระดับที่ใกล้เคียงกัน ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภูมิภาคที่มีอัตราส่วนจำนวนประชากรต่อบุคลากรทางการแพทย์ 1 คน สูงกว่าภูมิภาคอื่นๆ อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังพบว่า มีการกระจุกตัวของบุคลากรทางการแพทย์ในเมืองใหญ่ โดยจังหวัดที่มีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรดีที่สุด (10 อันดับแรก) จะอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร และเมืองใหญ่ ได้แก่ ภูเก็ต สมุทรสาคร พิษณุโลก ขอนแก่น สงขลา เชียงใหม่ ชลบุรี ปทุมธานี และนนทบุรี เช่นเดียวกับครุภัณฑ์การแพทย์ที่สำคัญ ประกอบด้วย เครื่อง CT scan เครื่อง MRI เครื่องอัลตราซาวด์ และรถพยาบาล พบว่ามีการกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานคร ชี้ให้เห็นถึงโอกาสในการเข้าถึงการรักษาที่มีคุณภาพ เชื่อมโยงกับคุณภาพบริการที่ประชาชนจะได้รับจากการอาศัยอยู่ในเขตภูมิภาค และจังหวัดที่ห่างไกลยังคงมีความเหลื่อมล้ำเมื่อเทียบกับเขตกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่

ภาพที่ 2.16 จำนวนบุคลากรทางการแพทย์ (คน)

ที่มา: รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข

ตาราง 2.1 สัมประสิทธิ์การแปรผัน (Coefficient of Variation:CV) ของสัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรระหว่างพื้นที่

ความแตกต่างของสัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรระหว่างพื้นที่	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
CV ของสัดส่วนประชากรต่อแพทย์ 1 คน	0.39	0.38	0.38	0.44	0.41	0.41	0.39
CV ของสัดส่วนประชากรต่อทันตแพทย์ 1 คน	0.28	0.38	0.22	0.24	0.25	0.22	0.23
CV ของสัดส่วนประชากรต่อเภสัชกร 1 คน	0.32	0.32	0.31	0.34	0.33	0.34	0.32
CV ของสัดส่วนประชากรต่อพยาบาลวิชาชีพ 1 คน	0.31	0.32	0.31	0.33	0.32	0.31	0.31

ที่มา: รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ตาราง 2.2 จำนวนประชากรต่อบุคลากรทางการแพทย์ 1 คน จำแนกรายภาค ปี 2564 – 2565

ภาค	2564				2565			
	แพทย์	ทันตแพทย์	เภสัชกร	พยาบาลวิชาชีพ	แพทย์	ทันตแพทย์	เภสัชกร	พยาบาลวิชาชีพ
กรุงเทพมหานคร	1 : 515	1 : 5,351	1 : 1,727	1 : 145	1 : 542	1 : 4,965	1 : 1,765	1 : 143
ภาคกลาง	1 : 1,723	1 : 8,207	1 : 3,727	1 : 375	1 : 1,707	1 : 8,287	1 : 3,069	1 : 358
ภาคเหนือ	1 : 1,944	1 : 6,732	1 : 4,344	1 : 382	1 : 1,866	1 : 6,691	1 : 4,200	1 : 370
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1 : 2,761	1 : 10,346	1 : 5,938	1 : 471	1 : 2,667	1 : 10,393	1 : 5,666	1 : 454
ภาคใต้	1 : 2,081	1 : 7,973	1 : 4,616	1 : 371	1 : 1,968	1 : 8,046	1 : 4,482	1 : 368
รวมทั้งประเทศ	1 : 1,680	1 : 8,057	1 : 4,053	1 : 353	1 : 1,667	1 : 8,012	1 : 3,955	1 : 343

ที่มา: รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ประมวลผลโดย กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ตาราง 2.3 จังหวัดที่มีอัตราส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรดีที่สุดและแย่มากที่สุด 10 อันดับปี 2565

จังหวัดที่มีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรน้อยที่สุด		จังหวัดที่มีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรมากที่สุด	
กรุงเทพมหานคร	1 : 542	บึงกาฬ	1 : 5614
ภูเก็ต	1 : 917	หนองบัวลำภู	1 : 4577
สมุทรสาคร	1 : 958	นครพนม	1 : 4415
พิษณุโลก	1 : 1069	ชัยภูมิ	1 : 4054
ขอนแก่น	1 : 1117	เพชรบูรณ์	1 : 4024
สงขลา	1 : 1132	ยโสธร	1 : 3884
เชียงใหม่	1 : 1145	ศรีสะเกษ	1 : 3750
ชลบุรี	1 : 1150	เลย	1 : 3686
ปทุมธานี	1 : 1195	กาฬสินธุ์	1 : 3658
นนทบุรี	1 : 1259	อำนาจเจริญ	1 : 3441

ที่มา: รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ประมวลผลโดย กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ตาราง 2.4 อัตราส่วนครุภัณฑ์การแพทย์ที่สำคัญต่อประชากรปี 2564 และปี 2565 (คนต่อเครื่อง)

ภาค ปี	CT scan		MRI		เครื่องอัลตราซาวด์		รถพยาบาล	
	2564	2565	2564	2565	2564	2565	2564	2565
กรุงเทพมหานคร	1 : 37,903	1 : 34,035	1 : 69,974	1 : 59,467	1 : 3,978	1 : 3,654	1 : 9,036	1 : 8,785
ภาคกลาง	1 : 90,491	1 : 85,272	1 : 378,052	1 : 341,089	1 : 10,547	1 : 9,690	1 : 11,708	1 : 11,250
ภาคเหนือ	1 : 113,124	1 : 111,675	1 : 372,214	1 : 383,416	1 : 11,550	1 : 10,279	1 : 10,104	1 : 9,467
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1 : 180,068	1 : 167,333	1 : 573,375	1 : 517,936	1 : 11,777	1 : 11,178	1 : 13,047	1 : 12,430
ภาคใต้	1 : 102,345	1 : 96,229	1 : 324,681	1 : 314,347	1 : 13,509	1 : 12,491	1 : 11,427	1 : 10,827

ที่มา: รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ประมวลผลโดย กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

2.4 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงสวัสดิการและบริการภาครัฐ

สวัสดิการสังคมโดยภาครัฐเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยเพิ่มโอกาส และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ อาทิ เด็กแรกเกิด ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้มีรายได้น้อย เพื่อให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต อยู่ดีมีสุข ตลอดจนสามารถพัฒนาและแสดงศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ โดยสวัสดิการสังคมที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเป็นมูลค่าสูง⁸ และอยู่ในกระแสความสนใจของประชาชน⁹ ประกอบด้วย เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และเบี้ยยังชีพคนพิการ รวมถึงบริการพื้นฐานในด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ผ่านกลไกกองทุนยุติธรรม และการเข้าถึงบริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ไฟฟ้า น้ำ อินเทอร์เน็ต) โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.4.1 โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด

เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดเป็นการจัดสวัสดิการในรูปแบบเงินโอนที่ให้แก่โดยไม่มีเงื่อนไข 600 บาทต่อเดือน และผู้ได้รับประโยชน์ไม่ต้องจ่ายสมทบ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กสัญชาติไทยที่มีอายุระหว่าง 0-6 ปี ในครัวเรือนที่มีรายได้น้อย หรือรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 100,000 บาทต่อคนต่อปี วัตถุประสงค์หลักของเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด คือ (1) สนับสนุนครอบครัวให้สามารถสนองตอบต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็กกลุ่มเปราะบางที่สุด และ (2) ส่งเสริมการเข้าถึงบริการหลักในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่สมวัยและพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่

ตั้งแต่เริ่มประกาศใช้นโยบายในปี 2558 โครงการเงินอุดหนุนฯ ดำเนินโครงการอย่างรวดเร็ว และครอบคลุมทั่วประเทศ โดยมีการขยายนโยบาย 4 ครั้ง ดังนี้

(1) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2558 ให้สิทธิครอบคลุมเด็กอายุระหว่าง 0-1 ปี ในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 36,000 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งทั้งพ่อและแม่เป็นแรงงานนอกระบบ ประกันสังคม ได้รับเงินอุดหนุน 400 บาทต่อเดือน

(2) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2559 ขยายสิทธิครอบคลุมเด็กอายุระหว่าง 0-3 ปี และเพิ่มเงินอุดหนุนเป็น 600 บาทต่อเดือน

(3) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2560 ขยายสิทธิครอบคลุมเด็กซึ่งพ่อหรือแม่เป็นแรงงานในระบบประกันสังคม

(4) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2562 ขยายสิทธิครอบคลุมเด็กอายุระหว่าง 0-6 ปี และขยายฐานรายได้ของกลุ่มเป้าหมายเป็นไม่เกิน 100,000 บาทต่อคนต่อปี

รายงานข้อมูลโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด แสดงว่า จำนวนผู้มีสิทธิเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 202,716 คน ในปี 2559 เป็น 2,337,950 คน ในปี 2565 ดังแสดงในภาพที่ 2.17 อย่างไรก็ตาม เงินอุดหนุน 600 บาทต่อเดือน ที่ให้มาตั้งแต่ปี 2559 ก็ยังไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายจริงที่ครอบครัวหนึ่งจะต้องจ่ายในการดูแลเด็กแรกเกิด อีกทั้งการประเมินผลกระทบของนโยบายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด¹⁰ โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ร่วมกับ Economic and Policy Research Institute (EPRI) พบว่า ในปี 2560 มีเด็กในครัวเรือนยากจนหรือครัวเรือนที่เสี่ยงต่อความยากจน “ตกหล่น” ไม่ได้รับ

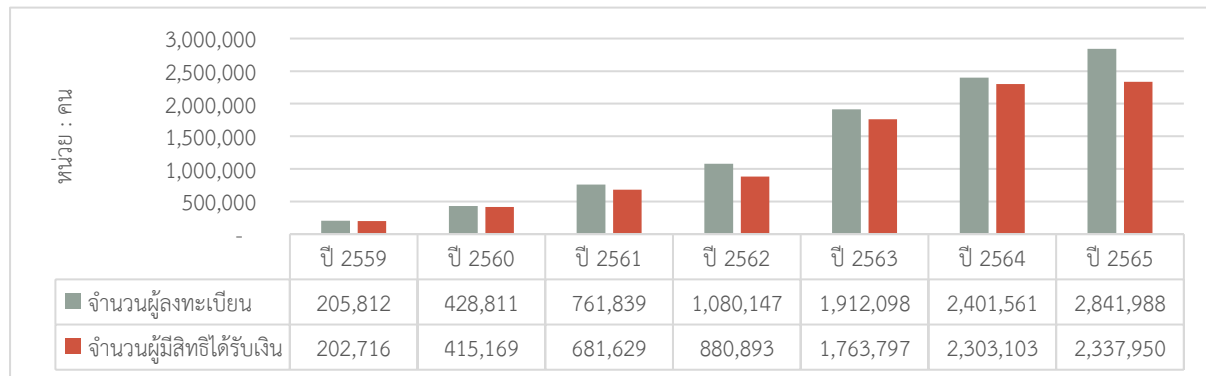
⁸ Merttens, F. et al. (2022). *Thailand social protection diagnostic review*. ILO.

⁹ ฉัตร คำแสง. (2565, 30 พฤษภาคม). รัฐสวัสดิการ: ของข้าราชการ vs ของประชาชน. <https://www.the101.world/bureaucratic-state-welfare/>

¹⁰ Thailand Development Research Institute (TDRI) & Economic Policy Research Institute (EPRI). (2562). *Thailand child support grant (CSG) impact assessment endline report*. [https://www.unicef.org/thailand/media/5266/file/Thailand%20Child%20Support%20Grant%20\(CSG\)%20Impact%20Assessment%20Endline%20Report.pdf](https://www.unicef.org/thailand/media/5266/file/Thailand%20Child%20Support%20Grant%20(CSG)%20Impact%20Assessment%20Endline%20Report.pdf)

เงินอุดหนุนจากโครงการนี้ถึงร้อยละ 30 ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างของการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเด็กจากครัวเรือนเหล่านี้ให้เติบโตได้อย่างสมวัยและพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่

ภาพที่ 2.17 ผลการดำเนินงานโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ปีงบประมาณ พ.ศ.2559-2565

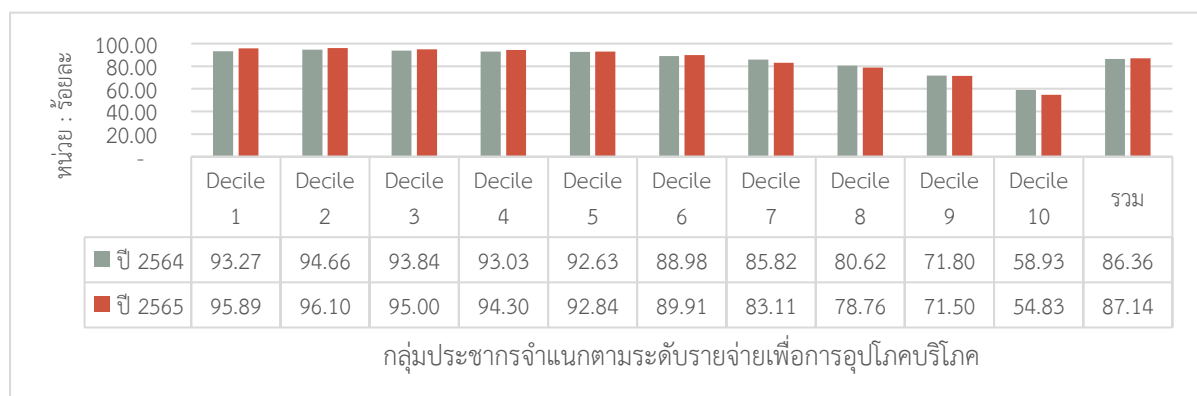
ที่มา : กรมกิจการเด็กและเยาวชน

2.4.2 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นการจัดสวัสดิการในรูปแบบเงินโอน ที่ภาครัฐจัดสรรให้แก่ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป เพื่อเป็นเงินช่วยเหลือ และแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายค่าครองชีพในแต่ละเดือน โดยผู้ที่ได้รับเงินช่วยเหลือต้องมีคุณสมบัติ คือ (1) สัญชาติไทย และ (2) ไม่เป็นผู้ได้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นใดจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้จัดให้อย่างเป็นประจำ ยกเว้นผู้สูงอายุที่มีบุตรทำงานในหน่วยงานรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และได้รับเงินบำนาญพิเศษตลอดชีวิตแทนจากการที่บุตรปฏิบัติหน้าที่เพื่อประเทศจนร่างกายพิการ ทุพพลภาพ หรือเสียชีวิต

ปัจจุบันการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นแบบขั้นไดตามช่วงอายุ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2554 กล่าวคือ (1) อายุ 60-69 ปี ได้รับ 600 บาทต่อเดือน (2) อายุ 70-79 ปี ได้รับ 700 บาทต่อเดือน (3) อายุ 80-89 ปี ได้รับ 800 บาทต่อเดือน และ (4) อายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับ 1,000 บาทต่อเดือน ซึ่งจำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2565 มีผู้สูงอายุจำนวน 10,896,444 คนได้รับเบี้ยยังชีพ และเมื่อจำแนกประชากรเป็น 10 กลุ่มตามรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค พบว่า ผู้สูงอายุในกลุ่มประชากรร้อยละ 10 ที่มีรายจ่ายต่ำที่สุด (Decile 1) เข้าถึงเบี้ยยังชีพร้อยละ 95.89 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวมทั้งประเทศที่ร้อยละ 87.17 และเพิ่มขึ้นจากปี 2564 ที่ร้อยละ 93.27

ภาพที่ 2.18 สัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ปีงบประมาณ พ.ศ.2564 - 2565

ที่มา : การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ

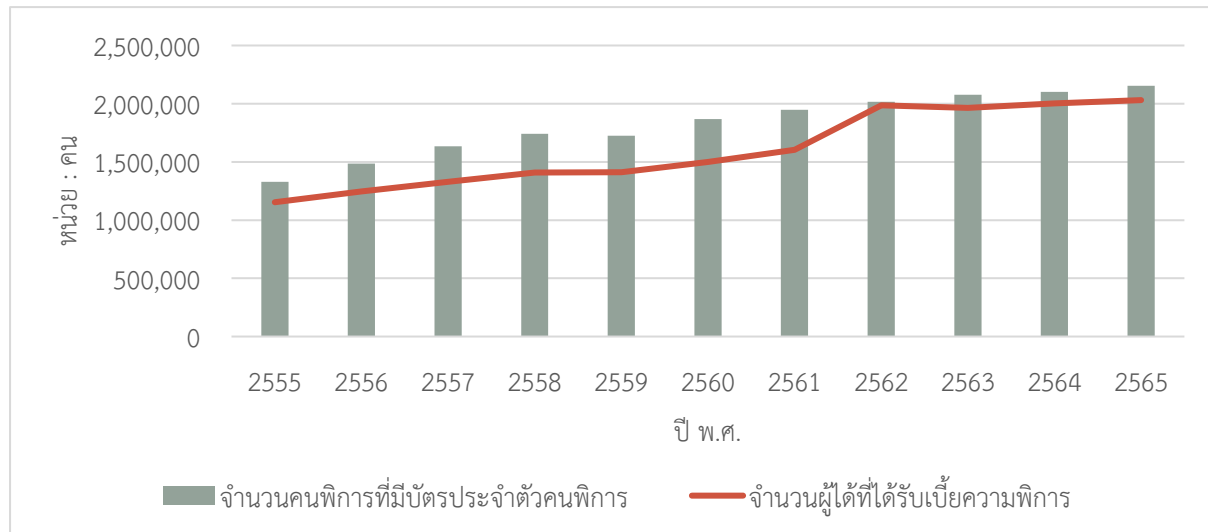
ภาพที่ 2.18 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีสัดส่วนของครัวเรือนที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ มากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่อยู่ในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ อย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนถึงบทบาทของเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในการช่วยเหลือประชากรกลุ่มที่มีรายได้น้อยและลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ในทางกลับกัน อาจตีความได้ว่าผู้สูงอายุในครัวเรือนที่มีฐานะดี ตัดสินใจไม่ขอใช้สิทธิเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เนื่องจากให้สิทธิประโยชน์ในระดับต่ำ

2.4.3 เบี้ยยังชีพคนพิการ

เบี้ยยังชีพคนพิการเป็นการจัดสวัสดิการในรูปแบบเงินโอน ที่ภาครัฐจัดสรรให้แก่คนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งเบาภาระทางการเงินที่เกิดจากความพิการ เน้นให้คนพิการอาศัยอยู่กับครอบครัว ให้การดูแลผู้พิการของคนในครอบครัวเป็นภาระน้อยลงในระดับหนึ่ง มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2563 ได้ปรับเพิ่มเบี้ยยังชีพคนพิการ โดยคนพิการอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้รับ 1,000 บาทต่อเดือน คนพิการอายุ 18 ปีขึ้นไป และถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ได้รับ 1,000 บาทต่อเดือน ขณะที่คนพิการอายุ 18 ปีขึ้นไป แต่ไม่ได้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ยังคงได้รับ 800 บาทต่อเดือน

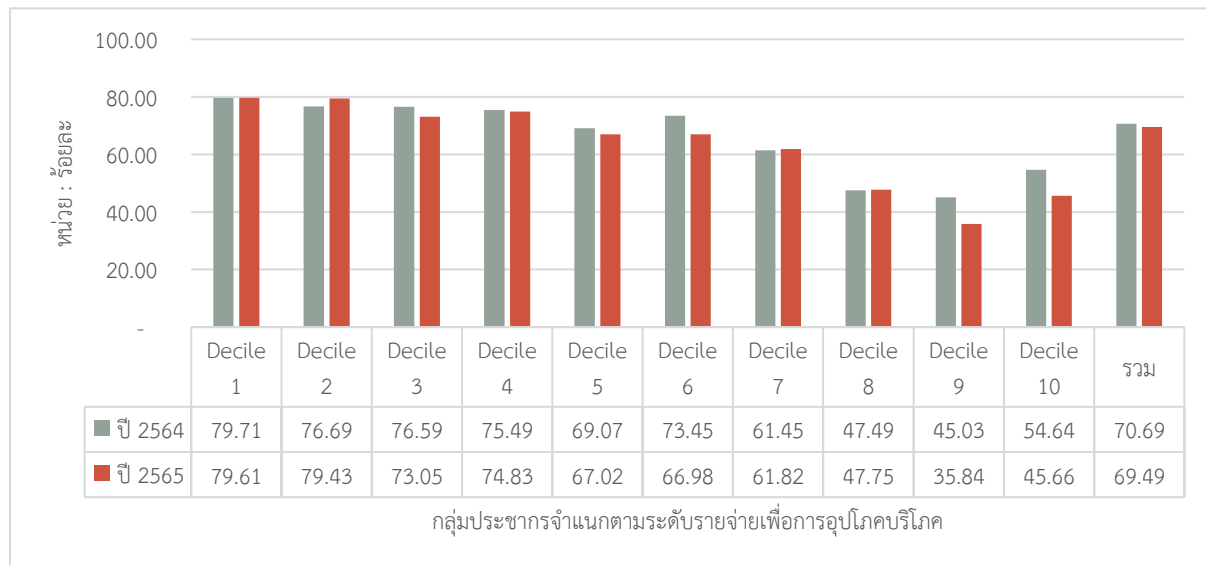
จำนวนคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการและได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเมื่อจำแนกคนพิการออกเป็น 10 กลุ่มตามรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค พบว่า ในปี 2565 คนพิการในกลุ่มร้อยละ 10 ที่รายจ่ายต่ำที่สุด (Decile 1) เข้าถึงเบี้ยยังชีพคนพิการ ร้อยละ 79.61 ซึ่งใกล้เคียงกับปี 2564 ที่ร้อยละ 79.71 และสูงกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวมทั้งประเทศที่ร้อยละ 69.49 อย่างไรก็ตาม ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนเพียงจำนวนคนพิการอย่างเป็นทางการเท่านั้น

ภาพที่ 2.19 จำนวนคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการและได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการ ปี 2555 – 2565

ที่มา : กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

ภาพที่ 2.20 สัดส่วนคนพิการที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการ จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 – 2565

ที่มา : การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติ

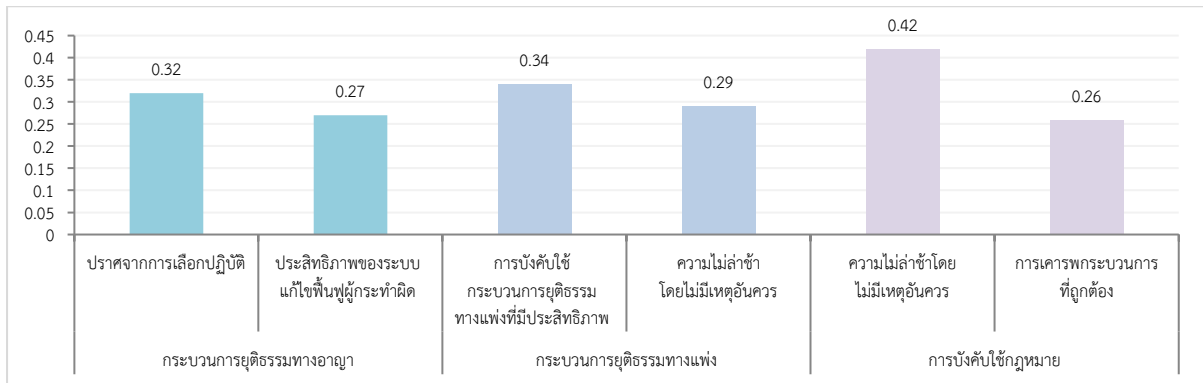
รายงานการสำรวจความพิการ พ.ศ. 2565 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า คนพิการในประเทศไทยมีจำนวนประมาณ 4,192,291 คน หรือร้อยละ 6 ของประชากรทั้งหมด นั่นหมายถึง คนพิการจำนวนหนึ่งยังคงตกหล่น ไม่มีบัตรประจำตัวคนพิการ และไม่อาจเข้าถึงเบี้ยยังชีพคนพิการ นอกจากนี้ มูลค่าของเบี้ยยังชีพคนพิการยังคงไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบันที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่เกิดจากความพิการ ยิ่งไปกว่านั้น การจ่ายเบี้ยยังชีพคนพิการโดยไม่คำนึงถึงระดับความพิการที่แตกต่างกัน อาจส่งผลให้คนพิการจำนวนมากที่มีความลำบากในการดูแลตนเองและต้องการผู้ดูแล ประสบกับภาวะยากลำบากทางการเงินมากกว่าคนพิการที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

2.4.4 การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย (กองทุนยุติธรรม)

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิพื้นฐานที่รัฐพึงจัดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมยังมีปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน เนื่องจากตัวบทกฎหมายไม่คำนึงถึงสภาพความไม่เท่าเทียมเรื่องฐานะบุคคล หลักเกณฑ์การประกันตัวยังไม่เอื้อต่อผู้มีรายได้น้อย กระบวนการดำเนินคดีมีค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะค่าจ้างทนายความ รวมถึงโครงสร้างกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐมาก การบังคับใช้กฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยด้านการบังคับใช้กฎหมาย มีคะแนนลดลงจาก 0.46 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.45 ในปี 2565 ด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีคะแนนลดลงจาก 0.43 ในปี 2564 มาอยู่ที่ 0.42 ในปี 2565 และด้านกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง มีคะแนนอยู่ที่ 0.48 คะแนน ทรงตัวจากปีก่อนหน้า

ภาพที่ 2.21 ตัวชี้วัดย่อยที่มีคะแนนน้อยสุดของดัชนีหลักนิติธรรมด้านการบังคับใช้กฎหมาย (Regulatory Enforcement) กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง (Civil Justice) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) ของประเทศไทย ปี 2565

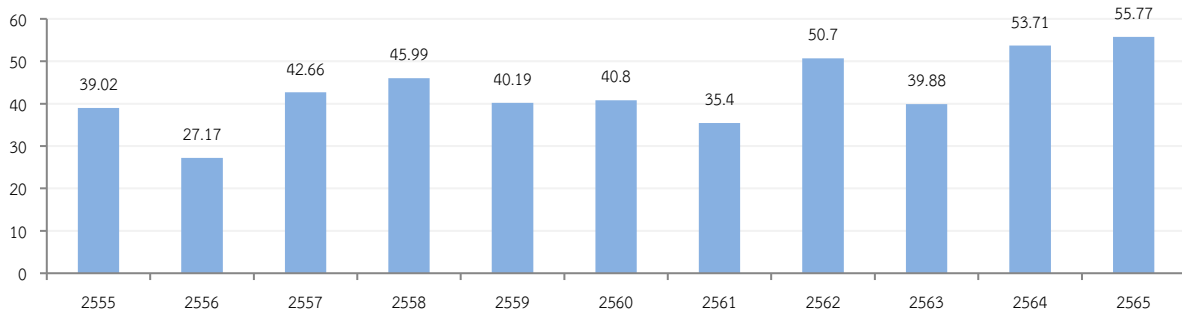

ที่มา : World Justice Project, Rule of Law Index 2022.

ปัจจุบันภาครัฐสนับสนุนการอำนวยความสะดวกอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม โดยมี “กองทุนยุติธรรม” เป็นกลไกหลักในการลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย จากข้อมูลผลการดำเนินงานกองทุนยุติธรรมในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 พบว่า มีผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือจำนวน 4,463 ราย โดยสัดส่วนการอนุมัติให้ความช่วยเหลือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 53.71 ในปี 2564 เป็น 55.77 ในปี 2565 ซึ่งมีสัดส่วนสูงสุดตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกองทุนยุติธรรม จำแนกเป็นการให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดีมากที่สุด จำนวน 3,896 ครั้ง รองลงมาเป็นการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย จำนวน 275 ครั้ง การสนับสนุนในการให้ความรู้ทางกฎหมาย 128 ครั้ง และการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน จำนวน 10 ครั้ง

ภาพที่ 2.22 สัดส่วนการอนุมัติให้ความช่วยเหลือกองทุนยุติธรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 – 2565

(ร้อยละ)

ที่มา : ผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 (ข้อมูล ณ 30 ก.ย. 65) สำนักงานกองทุนยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.

อย่างไรก็ตาม ยังมีประชาชนกว่าร้อยละ 25.05 ที่เข้าถึงกองทุนยุติธรรมแล้ว แต่ไม่ได้รับอนุมัติให้ได้รับความช่วยเหลือ เนื่องจากขั้นตอนการพิจารณาอนุมัติให้ความช่วยเหลือ ต้องผ่านกระบวนการคัดกรองพยานหลักฐาน เอกสารประกอบการพิจารณา ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ขอรับความช่วยเหลือ¹¹ จึงอาจส่งผลให้ผู้ขอรับความช่วยเหลือที่ขาดพยานหลักฐาน ไม่ได้รับอนุมัติให้ได้รับความช่วยเหลือ ทั้งนี้

¹¹ สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี พ.ศ. 2559

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับปีก่อนหน้า พบว่า มีสัดส่วนผู้ที่ได้รับอนุมัติให้ความช่วยเหลือลดลงจากปี 2564 ที่ร้อยละ 28.68 สะท้อนทิศทางที่ดีขึ้นในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย

กองทุนยุติธรรม : กลไกการให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

กระทรวงยุติธรรมจัดตั้ง “กองทุนยุติธรรม” ขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย/คนยากจน ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม สำหรับลดช่องว่างและลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับใช้จ่ายเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอล้อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การอุทธรณ์คดี สิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยมีภารกิจช่วยเหลือประชาชน ดังนี้

ภารกิจที่ 1 การช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี พิจารณาตามหลักเกณฑ์ ประกอบด้วย 1) พุทธกรรมและข้อเท็จจริงของผู้ที่จะขอรับความช่วยเหลือ ฝ่ายโจทก์ ที่ต้องการยื่นคำร้อง ฟ้องคดี หรือบังคับคดีต้องเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นการปกป้องรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศหรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นการช่วยเหลือให้พ้นจากการกระทำของผู้มีอิทธิพลหรือการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ฝ่ายจำเลย ที่ต้องการต่อสู้คดี ต้องไม่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศหรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ความเสียหายของประชาชนส่วนรวม เว้นแต่มีหลักฐานอันน่าเชื่อถือว่าน่าจะไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด 2) ฐานะของผู้ที่จะขอรับความช่วยเหลือโดยคำนึงถึงรายได้ ภาระค่าใช้จ่าย และภาระหนี้สิน 3) โอกาสที่ผู้ขอรับความช่วยเหลือจะได้รับความช่วยเหลือหรือบรรเทาความเสียหายจากกฎหมายอื่น

ภารกิจที่ 2 การขอล้อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้ขอรับความช่วยเหลือจะต้องเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือจะถูกคุมขังในคดีอาญา หรือกรณีอื่นใด และจะต้องตรงตามเกณฑ์การพิจารณา ประกอบด้วย 1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีพฤติกรรมหลบหนี เช่น ลักษณะการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน ประวัติการกระทำความผิด ความประพฤติ และข้อเท็จจริงอื่นที่เกี่ยวข้อง 2) ไม่ยุ่งกับพยานหลักฐานหรือไม่ก่อเหตุอันตราย โดยการให้ความช่วยเหลือเป็นการขอล้อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล หรือหน่วยงานใดที่มีอำนาจควบคุมหรือคุมขังบุคคลตามกฎหมาย โดยกองทุนยุติธรรมจะเป็นผู้วางหลักประกันในการยื่นคำร้องขอล้อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามวงเงินที่ศาลกำหนด

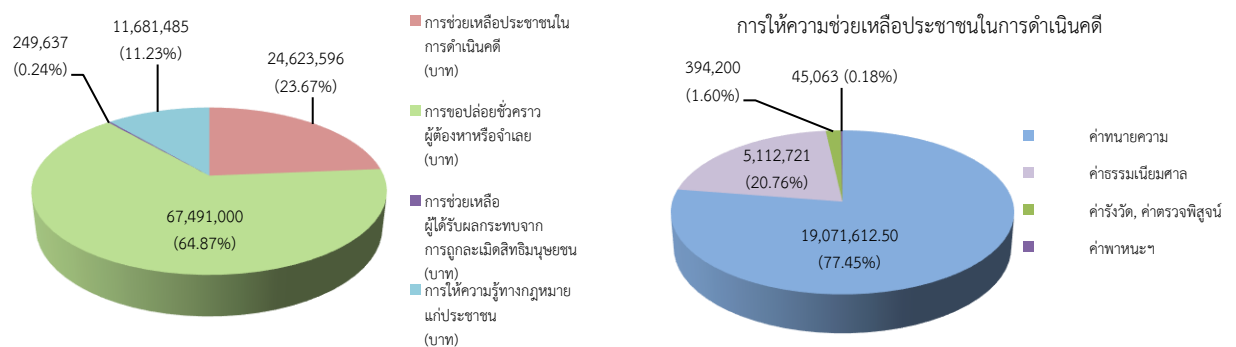
ภารกิจที่ 3 การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน พิจารณาตามเกณฑ์พิจารณา ประกอบด้วย 1) พุทธกรรมและข้อเท็จจริงของผู้ที่จะขอรับความช่วยเหลือ 2) ฐานะของผู้ที่จะขอรับความช่วยเหลือ 3) โอกาสที่ผู้ขอรับความช่วยเหลือจะได้รับความช่วยเหลือหรือบรรเทาความเสียหายจากกฎหมายอื่นๆ โดยมีสิทธิขอรับความช่วยเหลือ ได้แก่ ผู้เสียหายจากการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย จำเลยที่ถูกคุมขังตามคำพิพากษาเกินกำหนด จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา และถูกคุมขังในระหว่างสอบสวน ผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือเสรีภาพจากการทำละเมิดของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ รวมถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกรณีอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

ภารกิจที่ 4 การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน สนับสนุนค่าใช้จ่ายโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนตามระเบียบของทางราชการ โดยผู้เสนอโครงการสามารถเป็นบุคคลธรรมดา คณะบุคคล นิติบุคคล องค์กรเอกชน หน่วยงานของรัฐหรือสถานศึกษา มีเกณฑ์การพิจารณา ประกอบด้วย 1) ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการและลักษณะของโครงการขอรับความช่วยเหลือ 2) ต้องไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น หรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นแล้ว แต่งบประมาณยังไม่เพียงพอ และ 3) ความรู้ทางกฎหมายที่กลุ่มเป้าหมายควรได้รับ โดยวิเคราะห์จากความจำเป็นและสภาพปัญหาในพื้นที่

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายในการให้ความช่วยเหลือประชาชนของกองทุนยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 พบว่า เป็นค่าใช้จ่ายในการขอลดหย่อนชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยสูงสุดรวมจำนวน 67,491,000 บาท เฉลี่ยรายละ 245,422 บาท รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายในการกระบวนการดำเนินคดีโดยเงินช่วยเหลือสูงสุดเป็นค่าทนายความ จำนวน 19,071,612.50 บาท เฉลี่ยครั้งละ 7,430 บาท รองลงมาเป็นค่าธรรมเนียมศาล จำนวน 5,112,720.50 บาท เฉลี่ยครั้งละ 4,123 บาท ค่ารังวัด ค่าตรวจพิสูจน์ฯ จำนวน 394,200 บาท เฉลี่ยครั้งละ 6,681 บาท และค่าพาหนะ จำนวน 45,063 บาท เฉลี่ยครั้งละ 1,502 บาท รวมค่าใช้จ่ายการให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดีจำนวน 24,623,596.00 บาท เพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ พ.ศ.2564 ที่มีค่าใช้จ่าย 21,626,543 บาท

ภาพที่ 2.23 การให้ความช่วยเหลือประชาชนของกองทุนยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

ที่มา : ผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สำนักงานกองทุนยุติธรรม, สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

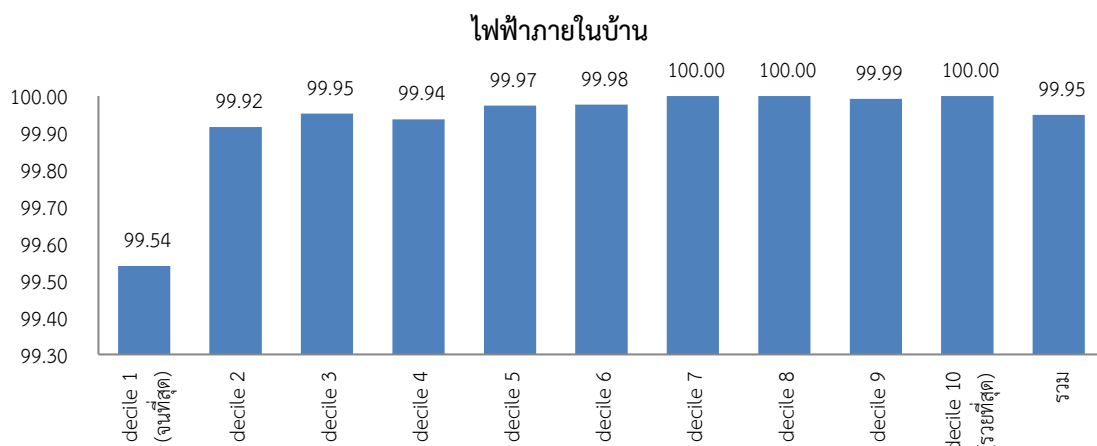
ทั้งนี้ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 กองทุนยุติธรรมได้ดำเนินการใช้หนังสือรับรองการชำระเงินในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 186 ฉบับ เป็นเงินจำนวน 96,677,079.13 บาท ซึ่งการออกหนังสือรับรองการชำระเงินในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ มีส่วนช่วยลดขั้นตอนการให้บริการแก่ประชาชน ส่งผลให้การช่วยเหลือประชาชนดำเนินการได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น รวมถึงได้ออกคำสั่งคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ที่ 2/2565 เรื่อง

แต่งตั้งคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัด¹² โดยเพิ่มผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม เป็น อนุกรรมการฯ เพื่อให้การดำเนินงานกองทุนยุติธรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ต่อเนื่อง เกิดความคล่องตัวใน การดำเนินงาน และเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานกองทุน ยุติธรรม ยังมีความท้าทายด้านการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงาน ดังนั้น จึงควรเร่งพัฒนาระบบ ข้อมูลสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพสำหรับใช้เป็นฐานข้อมูลในการให้บริการประชาชน รวมถึงการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน สำหรับประกอบการวิเคราะห์แนวทางพัฒนาเพื่อยกระดับประสิทธิภาพกองทุน ยุติธรรม

2.4.5 การเข้าถึงบริการโครงสร้างพื้นฐาน (ไฟฟ้า น้ำประปา อินเทอร์เน็ต)

การเข้าถึงบริการไฟฟ้ามีความครอบคลุมครัวเรือนเกือบทั้งประเทศ โดยภาพรวมครัวเรือน ทั่วประเทศมีการเข้าถึงบริการไฟฟ้าที่ร้อยละ 99.95 ทั้งนี้ ครัวเรือนที่เศรษฐกิจฐานต่ำที่สุด (Decile 1) สามารถเข้าถึง บริการไฟฟ้าที่ร้อยละ 99.54 ช่องว่างห่างกันเล็กน้อยเมื่อเทียบกับครัวเรือนที่เศรษฐกิจฐานดีที่สุด (Decile 10) ที่เข้าถึงบริการไฟฟ้าร้อยละ 100 สะท้อนถึงการที่ภาครัฐให้ความสำคัญกับการขยายพื้นที่บริการให้ครอบคลุม ทั่วประเทศ และจัดหาพลังงานไฟฟ้าให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2.24 ร้อยละของครัวเรือนที่เข้าถึงบริการไฟฟ้าภายในบ้าน จำแนกตามระดับรายจ่าย ปี 2565

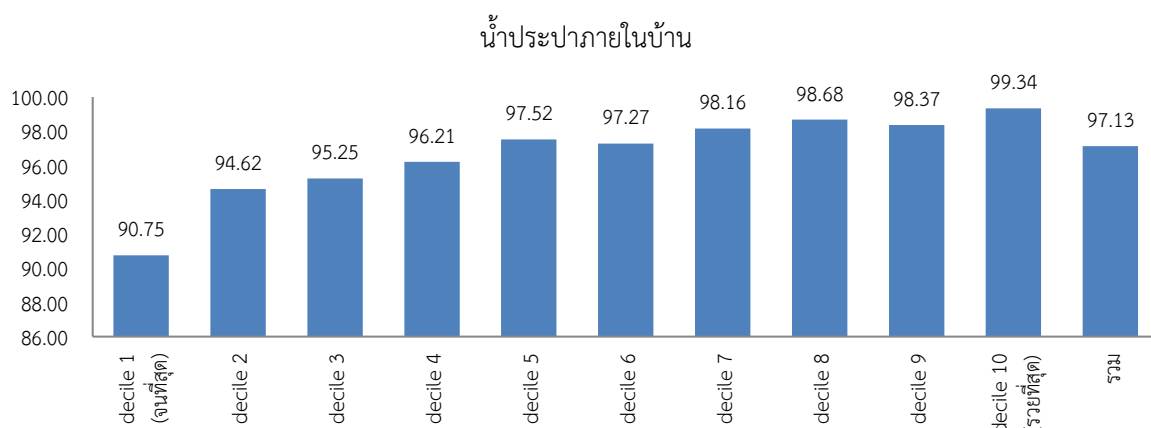

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

การเข้าถึงบริการน้ำประปายังมีช่องว่างการเข้าถึงน้ำประปาอยู่ โดยภาพรวมครัวเรือน ทั่วประเทศมีการเข้าถึงบริการน้ำประปาที่ร้อยละ 97.13 ทั้งนี้ ครัวเรือนที่เศรษฐกิจฐานต่ำที่สุด (Decile 1) สามารถ เข้าถึงบริการน้ำประปาที่ร้อยละ 90.75 แตกต่างจากครัวเรือนที่เศรษฐกิจฐานดีที่สุด (Decile 10) ที่เข้าถึงบริการ น้ำประปาที่ร้อยละ 99.34 เนื่องมาจากครัวเรือนเศรษฐกิจฐานต่ำที่สุด (Decile 1) ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เกษตรกรรมที่ยังคงมีการใช้น้ำบาดาลและน้ำฝนในการอุปโภคบริโภคเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

¹² คำสั่งคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ที่ 2/2565 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการ ให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัด ลงวันที่ 27 เมษายน 2565

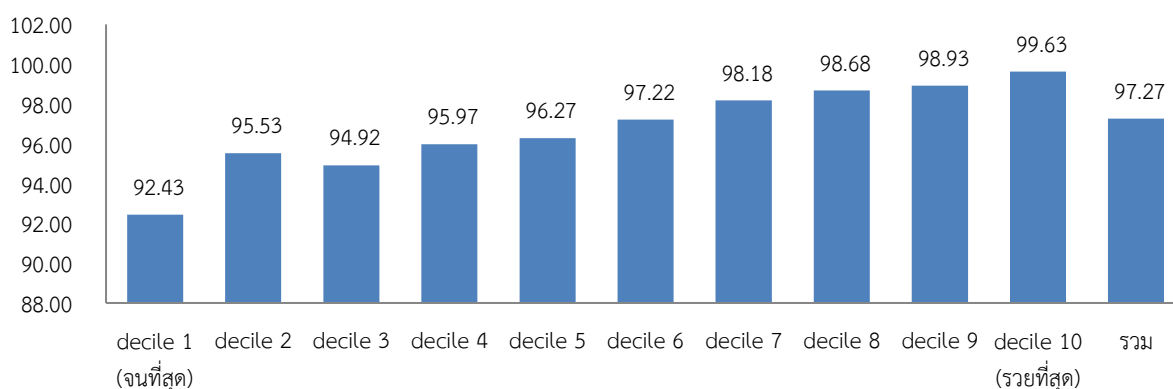
ภาพที่ 2.25 ร้อยละของครัวเรือนที่เข้าถึงบริการน้ำประปาภายในบ้าน จำแนกตามระดับรายจ่าย ปี 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

การเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือนมีความครอบคลุมเกือบทั้งประเทศ โดยภาพรวมครัวเรือนทั้งประเทศมีการเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ร้อยละ 97.27 ทั้งนี้ กลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ กลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีการเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ มากกว่าร้อยละ 90 ทั้งนี้ ครัวเรือนที่เศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) เข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่อยู่ที่ร้อยละ 92.43 เนื่องจากโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต และมีราคาที่เหมาะสม ช่วยให้ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจทุกระดับสามารถเข้าถึงได้

ภาพที่ 2.26 สัดส่วนครัวเรือนที่เข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ จำแนกกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายจ่าย ปี 2565

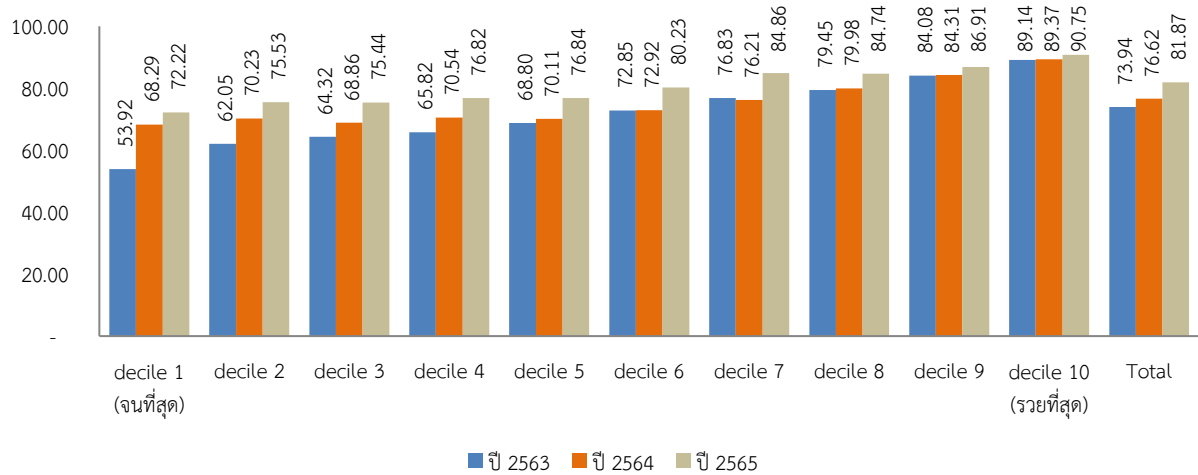

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

แม้ว่าการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกกลุ่มครัวเรือน แต่ยังคงพบช่องว่างระหว่างกลุ่มครัวเรือนที่เศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) กับกลุ่มครัวเรือนที่เศรษฐกิจดีที่สุด (Decile 10) โดยกลุ่มครัวเรือนที่เศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 53.92 ในปี 2563 เป็นร้อยละ 72.22 ในปี 2565 แต่ยังคงมีความแตกต่างจากกลุ่มครัวเรือนที่เศรษฐกิจดีที่สุด (Decile 10) ที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ถึงร้อยละ 90.75 ในปี 2565 นอกจากนี้ หากพิจารณาค่าใช้จ่ายด้านค่าสมาชิกและค่าบริการใช้อินเทอร์เน็ต พบว่ากลุ่มครัวเรือนที่เศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) มีค่าใช้จ่ายด้านค่าสมาชิกและค่าบริการใช้อินเทอร์เน็ตในปี 2565 อยู่ที่ 243.53 บาท/ครัวเรือน/เดือน เพิ่มขึ้นจาก 231.61 บาท/ครัวเรือน/เดือน ในปี 2564 ขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่เศรษฐกิจดีที่สุด (Decile 10) มีค่าสมาชิกและค่าบริการใช้อินเทอร์เน็ตในปี 2565 อยู่ที่ 716.12 บาท/ครัวเรือน/เดือน ลดลงจาก 733.38 บาท/ครัวเรือน/เดือน ในปี 2564 สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมีความสำคัญกับทุกกลุ่ม

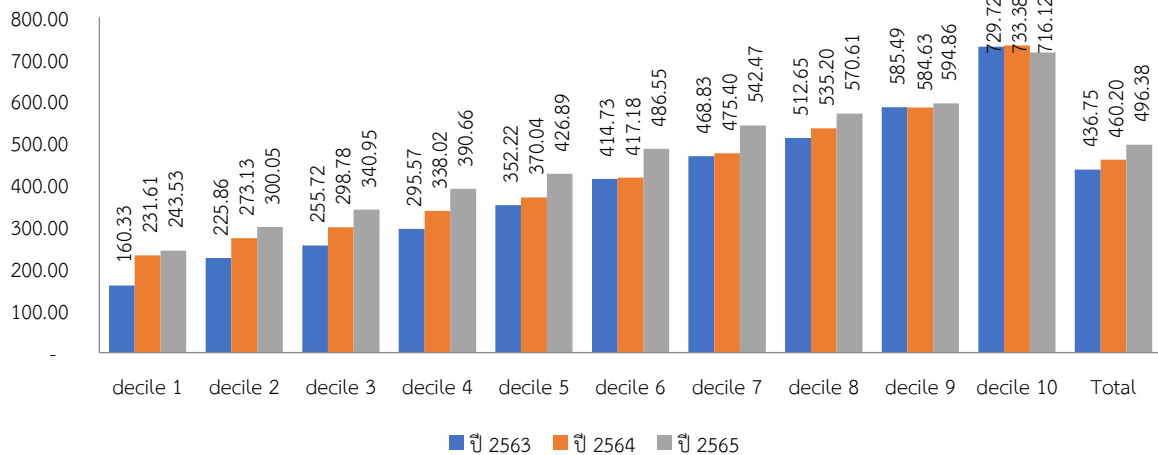
ครัวเรือน แต่ก็ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายด้านค่าสมาชิกและค่าบริการที่ตามมาด้วย ภาครัฐควรให้ความสำคัญในการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ

ภาพที่ 2.27 สัดส่วนครัวเรือนที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต จำแนกตามระดับรายจ่าย ปี 2563 – 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ภาพที่ 2.28 ค่าสมาชิกและค่าบริการใช้อินเทอร์เน็ต จำแนกตามระดับรายจ่าย ปี 2563 – 2565

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

บทที่ 3 โอกาสในการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น

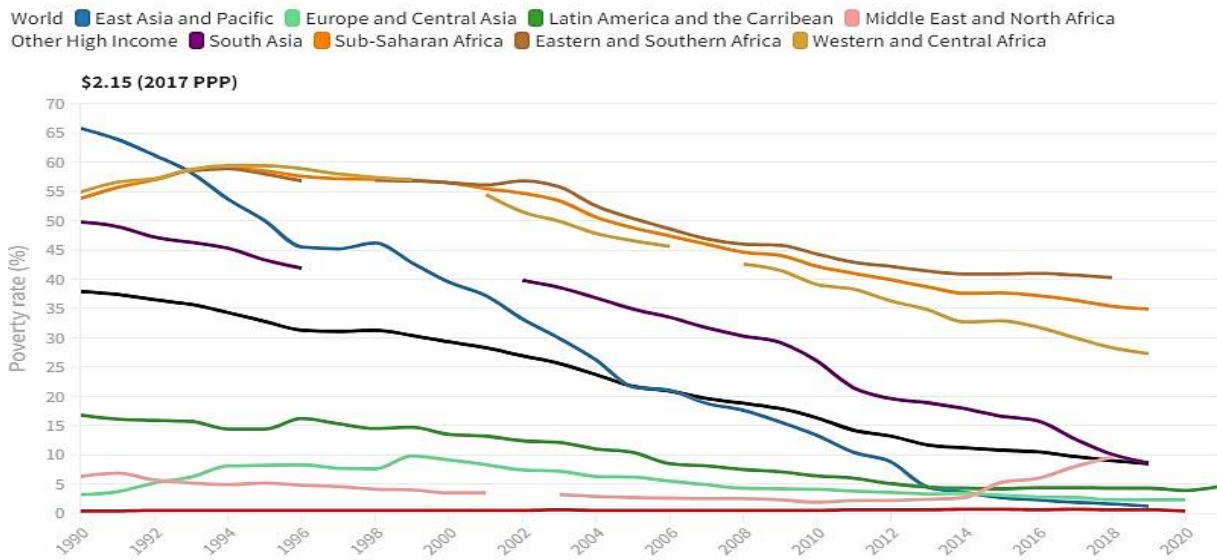
ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่ติดอยู่ในกับดักความยากจนเป็นเวลานาน ซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบที่ทำให้ติดอยู่ในกับดักความยากจน โดยศึกษาโอกาสในการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจน รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลในการส่งต่อความยากจนข้ามรุ่น โดยบทนี้จะเป็นการทบทวนเอกสารทางวิชาการจากต่างประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ฟินแลนด์ ศึกษาแนวความคิดการเลื่อนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม การถ่ายทอดความยากจนจากรุ่นพ่อแม่ไปรุ่นลูก รวมถึงโอกาสในการเลื่อนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นในประเทศไทย เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้สำหรับใช้ในการพิจารณาข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนและเพิ่มโอกาสในการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจน ดังนี้

3.1 ความยากจนข้ามรุ่น

รายงาน Poverty and Shared Prosperity Report ปี 2565 ระบุว่า ร้อยละ 8 ของประชากรโลก หรือ 648 ล้านคนทั่วโลกประสบกับภาวะยากจนขั้นรุนแรง (extreme poverty) โดยธนาคารโลกได้นิยาม “ความยากจนขั้นรุนแรง” เทียบกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพต่อวันที่ต่ำกว่า “เส้นความยากจนสากล” (international poverty line) หรือระดับค่าครองชีพขั้นต่ำสุดที่มนุษย์จะดำรงชีพได้ที่ 2.15 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อวัน (ประมาณ 75 บาท) อย่างไรก็ตาม ยังมีประชากรอีกจำนวนมากที่ใช้ชีวิตภายใต้เส้นความยากจนที่สูงกว่านี้ โดยเกือบหนึ่งในสี่ของประชากรโลก หรือร้อยละ 23 ดำรงชีพด้วยเงินที่น้อยกว่า 3.65 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อวัน และ ร้อยละ 47 อาศัยอยู่ใต้เส้นความยากจนที่ 6.85 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อวัน ซึ่งถือเป็นค่าเฉลี่ยเส้นความยากจนในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลางขั้นสูง รายงานฉบับดังกล่าว ยังได้ระบุอีกว่า การบรรลุเป้าหมายในการขจัดความยากจนขั้นรุนแรงภายในปี 2573 อาจไม่เป็นไปอย่างที่คาดหวังไว้ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในปี 2563 ส่งผลให้จำนวนผู้ที่อยู่ในภาวะยากจนขั้นรุนแรงเพิ่มขึ้น 70 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 12 จากปี 2562 โดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ประเมินว่าการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ผลักดันให้ประชากรราว 78 ล้านคนในภูมิภาคเอเชียตกอยู่ในสภาวะยากจนขั้นรุนแรง

หากย้อนกลับไปเมื่อปี 2533 เกือบสองพันล้านคนใช้ชีวิตภายใต้เส้นความยากจนขั้นรุนแรง แต่อัตราความยากจนทั่วโลกที่ลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 1.1 ต่อปี ส่งผลให้สัดส่วนคนยากจนขั้นรุนแรงลดลงจากร้อยละ 37.8 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 11.2 ในปี 2557 โดยได้รับแรงหนุนจากการลดลงของความยากจนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิกกับเอเชียใต้ (ประเทศจีนและอินเดีย) อย่างไรก็ตาม แนวโน้มดังกล่าวเริ่มชะลอตัวลง โดยในระหว่างปี 2557 – 2562 อัตราการลดลงของความยากจนขั้นรุนแรงชะลอตัวเหลือเฉลี่ยร้อยละ 0.6 ต่อปี ยิ่งไปกว่านั้น พิชของโควิด-19 สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย-ยูเครน และอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มสูงขึ้นล้วนเป็นปัจจัยที่สร้างความท้าทายแก่นานาประเทศในการบรรลุเป้าหมายการขจัดความยากจนขั้นรุนแรง

ภาพที่ 3.1 แนวโน้มความยากจนขั้นรุนแรง (2.15 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อวัน) ปี 2533 – 2564

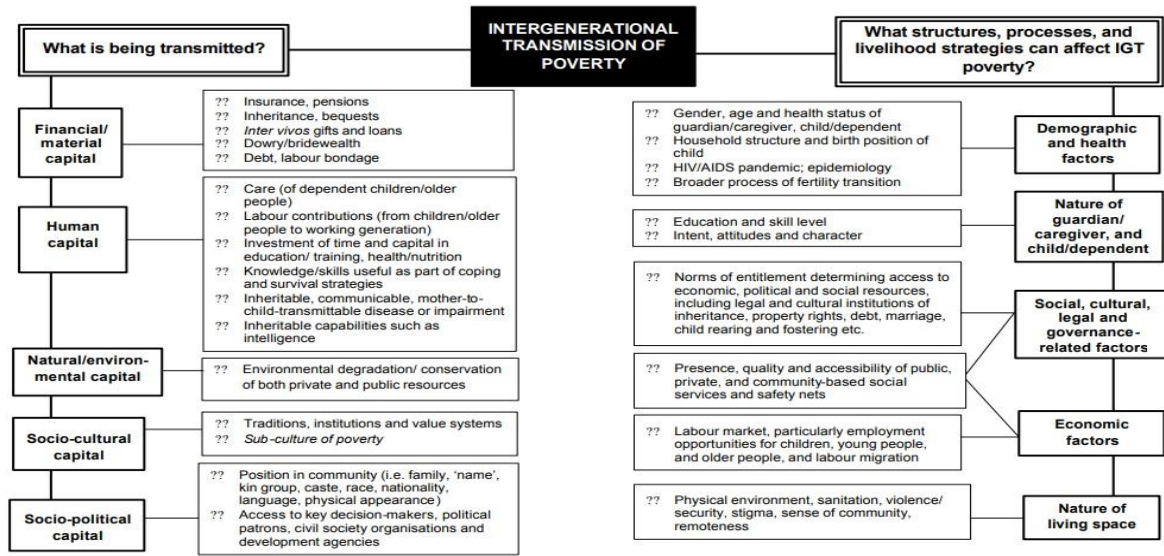

ที่มา: Poverty and Inequality Platform โดย World Bank

จะเห็นได้ว่า แม้ว่าความยากจนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีคนอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังติดอยู่ในกับดักของความยากจน โดยเฉพาะเมื่อติดอยู่ในวงจรความยากจนเป็นระยะเวลายาวนาน และอาจจะติดอยู่ตลอดชีวิตหรือมีการส่งต่อระหว่างรุ่น อาจมองได้ว่าความยากจนข้ามรุ่นเป็นได้ทั้งลักษณะเฉพาะ หรือผลพวงจากความยากจนขั้นรุนแรง (Hulme et. al, 2001) โดย Bird และ Higgins (2011) อธิบายว่า ความยากจนข้ามรุ่น เป็นการถ่ายทอดการขาดดุลทั้งด้านสินทรัพย์และทรัพยากร (deficits in assets and resources) จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งในครอบครัว กล่าวคือ บุคคลที่เกิดในครัวเรือนยากจนมีแนวโน้มที่จะอยู่ในความยากจนตลอดชีวิต และลูก ๆ ของพวกเขามีความเสี่ยงสูงที่จะประสบกับความยากจนเช่นกัน งานวิจัยจำนวนมากพบว่า เด็กที่เกิดในครัวเรือนยากจนมีข้อเสียเปรียบมากกว่าเด็กที่เกิดในครอบครัวที่มีฐานะหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นน้ำหนักแรกเกิดที่น้อยกว่า อัตราการเสียชีวิตของทารกที่สูงกว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนน้อยกว่า รวมไปถึงปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวต่างส่งผลต่อความสามารถในการหารายได้ในภายหลัง อย่างไรก็ตาม รายได้ครัวเรือนของเด็กไม่จำเป็นต้องส่งผลต่อความสำเร็จของเด็กในอนาคตเสมอไป ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยแฝงอื่น ๆ (unobserved factor) เช่น พันธุกรรม การเลี้ยงดูของผู้ปกครอง สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ เด็กจากครัวเรือนยากจนมักเข้าเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีทรัพยากรจำกัด โดยปัจจัยแวดล้อมเหล่านี้อาจมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของเด็กมากกว่าระดับรายได้ครัวเรือนเพียงอย่างเดียว ตามที่ Moore (2005) ได้อธิบายไว้ว่า ความยากจนไม่ได้ส่งต่อจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งโดยเป็น "แพ็คเกจ" ที่ตายตัว (fixed package) แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยบวกและลบต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อว่าบุคคลหนึ่งจะเผชิญกับความยากจนในชีวิตของพวกเขาหรือไม่ Bird (2007) ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมเพื่อระบุปัจจัยที่ทำให้เกิดการส่งต่อความยากจน โดยสรุปเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านครัวเรือน ซึ่งรวมถึงลักษณะเฉพาะของครัวเรือน การเข้าถึงการศึกษาและอาชีพ รายได้ของพ่อแม่ คุณภาพการเลี้ยงดู การดูแลสุขภาพและโภชนาการ การครอบครองทรัพย์สิน และ 2) ปัจจัยภายนอกครัวเรือน การส่งต่อความยากจนระหว่างรุ่นยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกครัวเรือน เช่น สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ เครือข่ายทางสังคม ความขัดแย้ง ปัจจัยทางวัฒนธรรม ตลอดจนการเลือกปฏิบัติด้านชนชั้น ศาสนา และชาติพันธุ์

ภาพที่ 3.2 การถ่ายทอดความยากจนจากรุ่นพ่อแม่ไปรุ่นลูก

ที่มา: Moore (2005)

ครัวเรือนยากจนมักประสบปัญหาการจัดการสิ่งจำเป็นพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นโภชนาการ ที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพ การศึกษา ตลอดจนสาธารณูปโภค ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อพัฒนาการและความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก ซึ่งความยากจนข้ามรุ่นเป็นอุปสรรคต่อการขยับสถานะทางสังคมไปในระดับที่สูงขึ้นสำหรับคนรุ่นต่อไป ในครอบครัวเดียวกัน งานวิจัยหลายชิ้นเผยให้เห็นว่า บุคคลที่เคยประสบกับความยากจนในช่วงวัยเด็กและวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะยังคงยากจนเมื่อเป็นผู้ใหญ่เมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่ได้เติบโตมาในความยากจน ตัวอย่างเช่น

สหรัฐอเมริกา มีการศึกษาเกี่ยวกับความยากจนข้ามรุ่น โดยใช้ข้อมูลจาก US Panel Study of Income Dynamics (PSID) Corcoran และ Adams (1997) ติดตามเด็กอายุ 5-15 ปี ในปี ค.ศ. 1968 และอายุ 25-35 ปี ในปี ค.ศ. 1988 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ยากจน เด็กยากจนมีแนวโน้มที่ยังอยู่ในภาวะความยากจนเมื่อโตขึ้น ปัจจัยด้านเชื้อชาติยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลในการส่งต่อความยากจนข้ามรุ่นในสหรัฐฯ โดยกลุ่มคนอเมริกันผิวดำที่มาจากรอบครัวยากจนมีแนวโน้มที่จะเผชิญกับความยากจนมากกว่าคนอเมริกันผิวขาว 2.5 เท่า และร้อยละ 30 ของคนอเมริกันผิวดำที่ยากจนในช่วงวัยเด็กยังคงยากจนในช่วงวัยผู้ใหญ่ เทียบกับร้อยละ 7 ของคนอเมริกันผิวขาวที่ยากจน (Corcoran, 2001) และยิ่งติดอยู่ในวงจรความยากจนนานเท่าไร ยิ่งยากที่จะหลุดพ้นเท่านั้น Yaqub (2003) พบว่า ในสหรัฐอเมริกา คนที่ติดอยู่ในความยากจนมากกว่า 4 ปี มีโอกาสสูงถึงร้อยละ 90 ที่จะติดอยู่ในวงจรดังกล่าวตลอดชีวิต นอกจากนี้ การศึกษาบุคคลที่เกิดในครอบครัวยากจนระหว่างปี 1970 – 1990 ชี้ว่า บุคคลที่ยากจนในวัยเด็กมีแนวโน้มที่จะยากจนในช่วงต้นและวัยกลางคนมากกว่าผู้ที่ไม่เคยยากจนมาก่อน โดยร้อยละ 35 – 46 ของเด็กที่อยู่ในความยากจนเป็นระยะเวลา 8 – 14 ปี มีแนวโน้มที่จะอยู่ในภาวะความยากจนในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นและตอนกลาง (Wagmiller และ Adelman, 2009)

สหราชอาณาจักร Blanden และ Gregg (2006) ศึกษาความยากจนข้ามรุ่นระหว่างปี 1958 ถึง 1970 โดยการติดตามเด็กที่เกิดในปี 1958 โดยใช้ข้อมูล 1958 National Child Development Study (NCDS) และ 1970 British Cohort Study (BCS) ผลการศึกษาชี้ว่า ประสบการณ์ความยากจนในวัยเด็กส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อผลลัพธ์ในชีวิตในภายหลัง ในกลุ่มครัวเรือนยากจน มีผู้ชายร้อยละ 19 และผู้หญิงร้อยละ 29 ที่ยากจนเมื่ออายุ 16 ปี ยังคงยากจนเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ขณะที่ในกลุ่มครัวเรือนไม่ยากจน มีผู้ชายเพียงร้อยละ 10 และผู้หญิงร้อยละ 17 เมื่ออายุ 16 ปี กลายเป็นคนจนในปี 1970

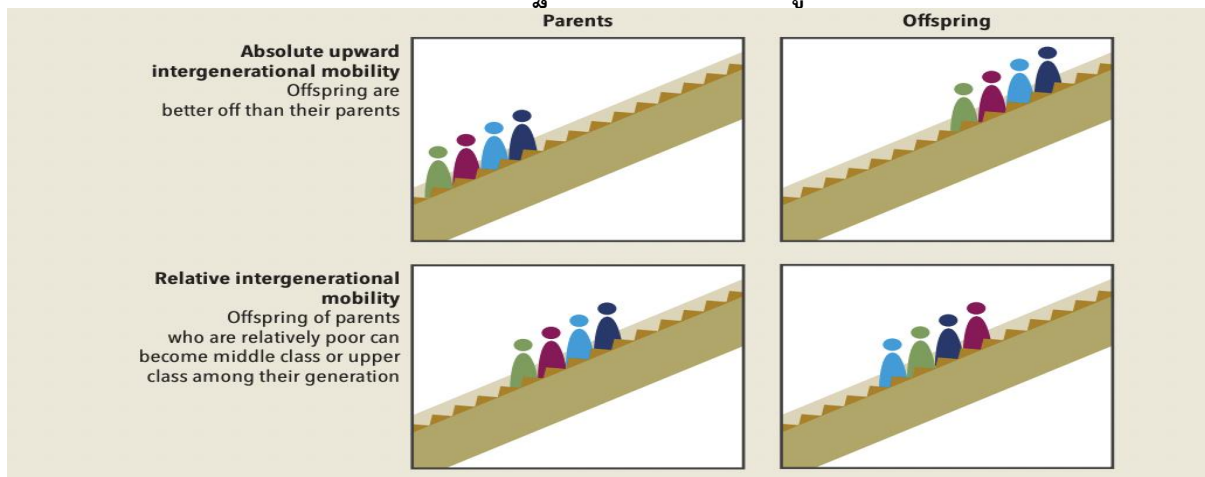
ฟินแลนด์ Airio และคณะ (2004) ได้ศึกษาสถานการณ์ความยากจนข้ามรุ่นในฟินแลนด์ในช่วงก่อนและหลังภาวะเศรษฐกิจถดถอยในช่วงปี 1990 พบว่า คนที่ยากจนในวัยเด็กมีแนวโน้มที่จะยากจนเมื่อเป็นผู้ใหญ่ประมาณสองเท่าเมื่อเทียบกับคนที่เกิดในครอบครัวที่ไม่ยากจน อย่างไรก็ตาม การส่งผ่านความยากจนไม่ได้เปลี่ยนแปลงในช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ โอกาสของคนที่มาจากรอบครัวยากจนในช่วงวัยเด็กมีความเสี่ยงต่อความยากจนเท่ากันทั้งก่อนและหลังภาวะเศรษฐกิจถดถอย

จีน Bai และคณะ (2021) ศึกษาความยากจนข้ามรุ่นในชนบทของประเทศจีน โดยใช้แบบสำรวจ China Rural Development Survey ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูล 2,000 ครัวเรือน จาก 100 หมู่บ้าน ใน 5 มลรัฐระหว่างปี 2005-2019 รายได้ของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปีการศึกษาของบุตร ผู้ปกครองที่มีรายได้สูงมักจะลงทุนในการศึกษาของบุตรหลานมากกว่า ส่งผลให้บุตรมีรายได้เพิ่มขึ้นในภายหลัง ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่เมือง พบว่า มีการปรับเปลี่ยนรายได้ต่ำกว่าพื้นที่ชนบท สะท้อนถึงการให้ความสำคัญของการลงทุนด้านการศึกษาของภาครัฐ เพื่อส่งเสริมการลดความยากจนในพื้นที่ชนบทหลังปี 2020

3.2 การเลื่อนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม

ความสามารถในการเลื่อนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสำคัญต่อการลดความยากจนข้ามรุ่นและความเหลื่อมล้ำ โดยแนวคิดการเลื่อนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างรุ่น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) **แนวคิดการเลื่อนลำดับชั้นแบบสัมบูรณ์ (absolute mobility)** คือ การพิจารณาฐานะความเป็นอยู่ของบุตรดีขึ้นหรือแย่ลงเมื่อเทียบกับผู้ปกครองเมื่ออยู่ในวัยเดียวกัน โดยไม่มีการเปรียบเทียบกับครัวเรือนอื่น หากการเลื่อนชั้นแบบสัมบูรณ์อยู่ในระดับสูง แปลว่า บุตรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเมื่อเทียบกับรุ่นผู้ปกครอง (2) **แนวคิดการเลื่อนลำดับชั้นแบบสัมพัทธ์ (relative mobility)** คือ การพิจารณาฐานะความเป็นอยู่ของบุตรดีขึ้นหรือแย่ลงเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนอื่น หากการเลื่อนชั้นแบบสัมพัทธ์อยู่ในระดับสูง แปลว่า เด็กที่เกิดในครัวเรือนยากจนสามารถเลื่อนลำดับชั้นจากยากจนเป็นชนชั้นกลาง เป็นต้น

ภาพที่ 3.3 แนวคิดการเลื่อนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมแบบสัมบูรณ์และแบบสัมพัทธ์

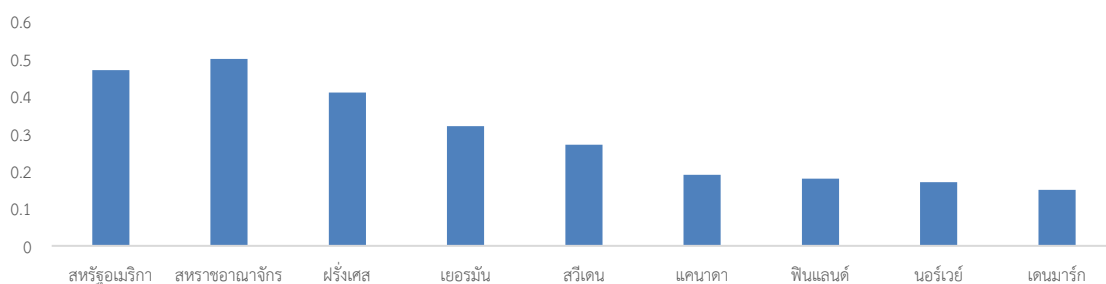
ที่มา: World Bank (2561) Fair Progress? Economic Mobility across Generations around the World

การประเมินโอกาสในการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจสามารถดูได้หลายวิธี สามารถวัดได้จากรายได้ การศึกษา หรืออาชีพ เป็นต้น ซึ่งบทความนี้จะยกตัวอย่างการเปลี่ยนลำดับชั้นโดยวัดจากรายได้ และการศึกษาดังนี้

(1) **การเปลี่ยนลำดับชั้นทางรายได้ในลักษณะของค่าสัมบูรณ์** ความยืดหยุ่นของรายได้ระหว่างรุ่น (Intergenerational Income Elasticity: IGE) เป็นตัวชี้วัดที่ใช้กันแพร่หลายในการวัดความสัมพันธ์ระหว่าง

สถานะทางเศรษฐกิจของพ่อแม่และลูกในรุ่นต่างๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของผู้ปกครองกับบุตร ถ้าตัวแปรรายได้ของผู้ปกครองและบุตรมีความสัมพันธ์กันมาก หรือค่า IGE ใกล้เคียงกับ 1 แปลว่าการเปลี่ยนลำดับชั้นอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากรายได้ของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อรายได้ของบุตรค่อนข้างสูง Corak (2006) ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนลำดับชั้นในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว โดยคำนวณความยืดหยุ่นของรายได้ระหว่างพ่อ-ลูกชาย (Father-Son Earnings Elasticities) ผลการศึกษาสะท้อนว่าระดับสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนมีอิทธิพลต่ออนาคตของลูกมีความแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละประเทศ โดยประเทศในทวีปยุโรป ได้แก่ เดนมาร์ก นอร์เวย์ ฟินแลนด์ มีความเท่าเทียมในโอกาสของการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจมากที่สุด ซึ่งรายได้ของพ่อมีความสัมพันธ์กับรายได้ของลูกต่ำกว่าร้อยละ 20 ขณะที่ดัชนีดังกล่าวสูงถึงร้อยละ 50 ในสหราชอาณาจักร และร้อยละ 47 ในสหรัฐอเมริกา สอดคล้องกับการศึกษาของ Chetty และคณะ (2016) ที่ได้ประเมินการเลื่อนรายได้แบบสัมบูรณ์ (absolute income mobility) ตั้งแต่ปี 1940 เป็นต้นมา โดยเปรียบเทียบรายได้ ของบุตรที่อายุ 30 ปี กับรายได้ของผู้ปกครองเมื่ออายุ 30 ปี ซึ่งปรับตามอัตราเงินเฟ้อโดยใช้ดัชนีราคาผู้บริโภค พบว่า แนวโน้มการเลื่อนลำดับชั้นแบบสัมบูรณ์ในสหรัฐฯ ลดลงอย่างมาก โดยมีอัตราการลดลงจากประมาณร้อยละ 90 สำหรับคนที่เกิดในปี 1940 เป็นร้อยละ 50 สำหรับคนที่เกิดในปี 1980 กลุ่มชนชั้นกลางเป็นกลุ่มที่เผชิญกับการลดลงของการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมมากที่สุด ซึ่งปัจจัยหลักที่ส่งผลให้การเปลี่ยนลำดับชั้นมีแนวโน้มลดลงมาจากการชะลอตัวของอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) และการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคม

ภาพที่ 3.4 ตัวชี้วัดความยืดหยุ่นของรายได้ระหว่างพ่อ – ลูกชาย (Father-Son Earnings Elasticities)

ที่มา: Corak (2006)

(2) การเปลี่ยนลำดับชั้นทางรายได้ในลักษณะของค่าสัมพัทธ์ วิธีหนึ่งในการวัดการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้แนวคิดการเปลี่ยนลำดับชั้นแบบสัมพัทธ์ คือการเทียบรายได้ของผู้ปกครองกับบุตร โดยแบ่งประชากรออกเป็น 5 กลุ่มตามระดับรายได้ (income quintile) Jäntti และคณะ (2006) ศึกษาการเปลี่ยนลำดับชั้นด้านรายได้ในประเทศแถบสแกนดิเนเวีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา พบว่าผู้ชายเดนมาร์กจากครัวเรือนที่พ่อมีรายได้ต่ำที่สุดร้อยละ 20 (bottom quintile) มีโอกาสในการเปลี่ยนลำดับชั้น 1-3 ขึ้นสูงถึงร้อยละ 61 และมีโอกาสที่จะเลื่อนไปขึ้นสูงสุด (top quintile) ร้อยละ 14 ในทางกลับกัน แม้ร้อยละ 50 ของผู้ชายอเมริกันจากครัวเรือนที่พ่อมีรายได้ต่ำที่สุดมีโอกาส ที่จะไต่ลำดับชั้น 1-3 ขึ้น แต่มีเพียงร้อยละ 8 ที่จะเลื่อนไปขึ้นสูงสุด ยิ่งไปกว่านั้น มีสัดส่วนผู้ชายอเมริกันที่ร้อยละ 42 ที่ติดอยู่ในลำดับชั้นทางเศรษฐกิจเดิมเมื่อเทียบกับร้อยละ 25-30 ในประเทศอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน ผลการศึกษาของ The Pew Charitable Trusts ระบุว่า กว่าร้อยละ 31 ของผู้ชายที่เกิดในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำที่สุดติดอยู่ในลำดับชั้นทางเศรษฐกิจเดิม และอีกร้อยละ 26 ขยับขึ้นไปอยู่ควินไทล์ที่สองเท่านั้น มีเพียงร้อยละ 4 ที่สามารถไต่ขึ้นไประดับรายได้สูงสุด สะท้อนให้เห็นว่า ในสหรัฐฯ โอกาสในการเลื่อนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของคนที่เกิดในครัวเรือนยากจน (rags to riches) เป็นไปได้น้อย

ภาพที่ 3.5 การเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมแยกตามกลุ่มประชากรร้อยละ 20 ตามรายได้

PERCENT OF MEN WHOSE FATHERS WERE IN BOTTOM FIFTH OF THE EARNINGS DISTRIBUTION:			
	REMAINED IN BOTTOM FIFTH	CLIMBED 1 TO 3 INCOME POSITIONS	CLIMBED TO TOP FIFTH
Denmark	*25 %	61 %	*14 %
Finland	*28	61	11
Norway	*28	60	*12
Sweden	*26	63	11
United Kingdom	*30	57	*12
United States	42	50	8

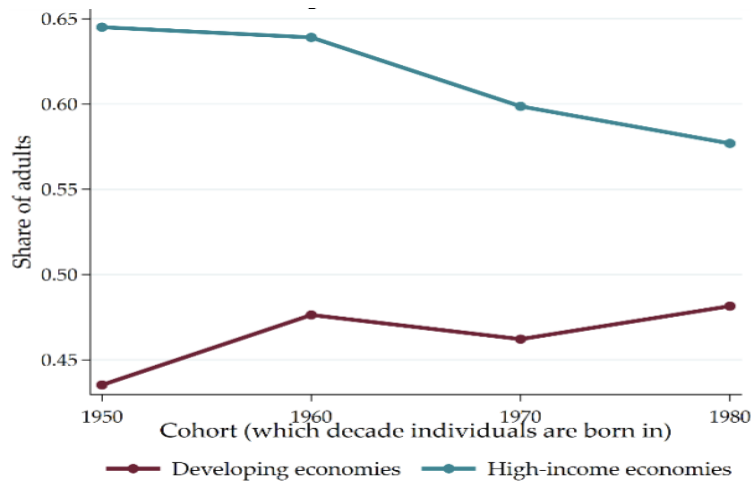
PERCENT OF MEN WHOSE FATHERS WERE IN TOP FIFTH OF THE EARNINGS DISTRIBUTION:			
	DROPPED TO BOTTOM FIFTH	DROPPED 1 TO 3 INCOME POSITIONS	REMAINED IN TOP FIFTH
Denmark	*15 %	48 %	36 %
Finland	*15	50	35
Norway	*15	50	35
Sweden	*16	47	37
United Kingdom	11	60	30
United States	10	55	36

ที่มา: Jäntti และคณะ (2006)

อย่างไรก็ตาม การจัดเก็บข้อมูลรายได้ในระดับบุคคลเพื่อนำมาประเมินการเปลี่ยนลำดับชั้นในหลายประเทศค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา นักวิจัยจึงใช้ตัวชี้วัดด้านการศึกษาเป็นตัวแทนในการวิเคราะห์ เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญสองประการในการเลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ในแง่หนึ่ง ผู้ปกครองที่มีฐานะดีสามารถมอบโอกาสทางการศึกษาที่ดีกว่าให้กับลูกๆ ของตน อันนำไปสู่โอกาสในอนาคตที่ดีขึ้น ในทางกลับกัน การศึกษายังเป็นกลไกสำคัญสำหรับการเลื่อนชั้นทางเศรษฐกิจ โดยการเปิดโอกาสให้คนจากหลายภูมิหลังทางสังคม ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและไต่ระดับชั้น ธนาคารโลกได้จัดทำ Global Database of Intergenerational Mobility เพื่อศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมทั้งแบบสมบูรณ์และสัมพัทธ์ใน 153 ประเทศ โดยศึกษาผู้ที่เกิดระหว่างปี 1940 ถึง 1980 โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

(1) การเลื่อนลำดับชั้นทางการศึกษาในลักษณะของค่าสัมบูรณ์ ตัวชี้วัดที่ใช้คือสัดส่วนของบุตรที่มีการศึกษาสูงกว่าผู้ปกครอง โดยมีเงื่อนไขว่าผู้ปกครองไม่ได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ผลการศึกษาชี้ว่า การเลื่อนลำดับชั้นค่อนข้างแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ประเทศในแถบยุโรปตะวันตก แคนาดา อเมริกาใต้ บางส่วนของตะวันออกกลาง และแอฟริกาใต้ มีการเลื่อนลำดับชั้นทางการศึกษาสูง ประเทศในภูมิภาคแอฟริกา มีอัตราการเลื่อนชั้นแบบสมบูรณ์ต่ำที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้อยละ 36 ของผู้ที่เกิดในช่วงปี 1980 ได้รับการศึกษาสูงกว่าผู้ปกครอง เมื่อเทียบกับร้อยละ 57 ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก เมื่อพิจารณาการเลื่อนลำดับชั้นระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา พบว่า ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา การเลื่อนชั้นด้านการศึกษาแบบสมบูรณ์ในประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มเข้าหากันมากขึ้น (convergence) ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเข้าถึงการศึกษามากขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา

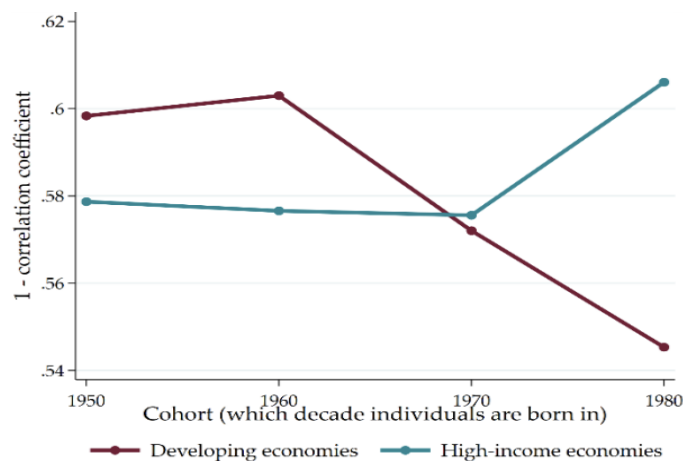
ภาพที่ 3.6 แนวโน้มการเลื่อนลำดับชั้นด้านการศึกษาแบบสัมบูรณ์ของกลุ่มประชากรที่เกิดระหว่างปี 1940-1980 ในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา

ที่มา: World Bank (2018)

(2) การเลื่อนลำดับชั้นทางการศึกษาในลักษณะของค่าสัมพัทธ์ ตัวชี้วัดที่ใช้คือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) ระหว่างจำนวนปีการศึกษาของบุตรกับจำนวนปีการศึกษาของผู้ปกครอง โดยผลการศึกษาพบว่า การศึกษาของคนที่เกิดในปี 1980 ส่วนใหญ่ในหลายประเทศมีความสัมพันธ์กับการศึกษาของผู้ปกครอง โดยประเทศในภูมิภาคอเมริกาใต้ เอเชียใต้ และแอฟริกา มีการเลื่อนลำดับชั้นด้านการศึกษาค่อนข้างต่ำ จากภาพที่ 3.7 จะเห็นว่าแนวโน้มการเลื่อนชั้นด้านการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้ว สำหรับคนในรุ่นปัจจุบัน (กลุ่มประชากรที่เกิดในปี 1980) โดยเฉลี่ยแล้ว ประเทศกำลังพัฒนามีการเลื่อนชั้นแบบสัมพัทธ์ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับประเทศที่มีรายได้สูงที่น่าสนใจคือ ในอดีต (กลุ่มประชากรที่เกิดในทศวรรษที่ 1940 และ 1950) การเลื่อนชั้นเคยสูงกว่าในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉลี่ย แต่แนวโน้มดังกล่าวได้ลดลงตั้งแต่ช่วงปี 1950 เป็นต้นมา สวนทางกับประเทศที่มีรายได้สูง ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่า ในประเทศกำลังพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จทางการศึกษาและจุดกำเนิดทางสังคม (social origins) มีความชัดเจนมากขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป ซึ่งอาจมีส่วนทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางรายได้มากขึ้น และโอกาสในการการเลื่อนชั้นระหว่างรุ่นน้อยลง

ภาพที่ 3.7 ลำดับชั้นด้านการศึกษาแบบสัมพัทธ์ของกลุ่มประชากรที่เกิดระหว่างปี 2483-2523 ในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา

ที่มา: World Bank (2018)

3.3 โอกาสในการเลื่อนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาประเทศไทย แม้ว่าความยากจนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีคนอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังติดอยู่ในกับดักของความยากจน ข้อมูลจากระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) นิยามครัวเรือนที่มีแนวโน้มเป็นยากจนข้ามรุ่น คือ ครัวเรือนที่มีเด็กและเยาวชนอายุ 0 -18 ปี และมีความขัดสนอย่างน้อยอย่างใดอย่างหนึ่งจาก 4 มิติ ได้แก่ (1) ด้านสุขภาพ เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ถึง 2,500 กรัม หรือเด็กอายุ 0-12 ปีได้รับวัคซีนไม่ครบ (2) ด้านสภาพแวดล้อม ไม่มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย หรือขาดแคลนน้ำสะอาดสำหรับบริโภค (3) ด้านการศึกษา เด็กขาดการเตรียมพร้อมก่อนวัยเรียน ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ หรือไม่ได้เรียนต่อชั้น ม.4 หรือเทียบเท่า หรือมีคนในครัวเรือนที่ไม่มีงานทำ ไม่ได้รับการฝึกอาชีพ หรือขาดทักษะในการอ่าน เขียน และคิดเลขอย่างง่าย (4) ด้านความมั่นคงทางการเงิน รายได้ครัวเรือนต่ำกว่า 38,000 บาทต่อคนต่อปี หรือไม่มีเงินออม

จากคำนิยามดังกล่าว พบว่า จำนวนครัวเรือนที่มีแนวโน้มจะตกอยู่ในความยากจนข้ามรุ่น มีประมาณ 597,428 ครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 15 ของครัวเรือนที่มีเด็กและเยาวชนเป็นสมาชิก และมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นสืบเนื่องผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 เมื่อพิจารณาลักษณะของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาน้อย อัตราการพึ่งพิงสูง และไม่มีเงินออม สาเหตุหลักที่ส่งผลให้ครัวเรือนมีแนวโน้มเป็นครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น คือ ไม่มีเงินออม เด็กอายุ 6-14 ปี ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับครบ 9 ปี นอกจากนี้ เกือบร้อยละ 70 ของหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาสูงสุดเพียงระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ในด้านโครงสร้างประชากรภายในครัวเรือน พบว่า อัตราส่วนการพึ่งพิงของเด็กและผู้สูงอายุต่อวัยแรงงานสูงถึงร้อยละ 90 โดยสัดส่วนของสมาชิกวัยเรียนอายุ 6-14 ปีอยู่ที่ร้อยละ 23.7 หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 48.5) รองลงมาคือรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 28.8) กว่าร้อยละ 30 ของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ (ร้อยละ 25) และภาคเหนือ (ร้อยละ 19)

งานวิจัยจำนวนหนึ่งได้ประเมินโอกาสในการการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ในมิติของรายได้ งานศึกษาของ Chongcharoentanawat (2019) นำเสนอข้อค้นพบของการเลื่อนลำดับชั้นด้านรายได้ในประเทศไทยในช่วงพ.ศ. 2548-2554 ในเขตเมืองและเขตชนบท โดยใช้ข้อการสำรวจเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน โดยใช้ตัวอย่างซ้ำ (Panel SES) พบว่า ประเทศไทยมีการเลื่อนลำดับชั้นด้านรายได้แบบสัมบูรณ์ วัดจากขนาดของการเปลี่ยนแปลงของรายได้ระหว่างสองช่วงระยะเวลาที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ แต่เมื่อพิจารณาทิศทางการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของรายได้แล้ว กลับพบว่า ในช่วงระยะเวลา 7 ปี มีครัวเรือนกว่าร้อยละ 53 ที่ยังติดอยู่ในกลุ่มรายได้น้อยสุด (poorest quintile) สะท้อนว่า แม้ครัวเรือนยากจนจะมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดที่จะเลื่อนชั้นไปในระดับที่สูงขึ้น ข้อค้นพบที่น่าสนใจจากผลการศึกษาครั้งนี้คือ ครัวเรือนในชนบทมีแนวโน้มการเลื่อนชั้นด้านรายได้มากกว่าครัวเรือนในเมือง รุ่งพรหมประทาน และ อริยาภาภักดิ์ (2561) ศึกษาการปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนชนบทใน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ลพบุรี ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ ระหว่างปี 2543 - 2556 โดยใช้ฐานข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการศึกษาวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์และสังคม (Townsend Thai Data) พบว่า การเปลี่ยนลำดับชั้นในชนบทไทยมีแนวโน้มค่อนข้างดี โดยมีปัจจัยหนุนมาจากระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยที่ส่งผลเชิงลบต่อการเปลี่ยนแปลงของรายได้คือ อัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุและเด็ก ทั้งนี้การเลื่อนชั้นทางสังคมข้ามรุ่นของคนจนเมืองในกรุงเทพมหานคร จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนที่รุ่นพ่อแม่ยากจนและมีลูกอยู่ในวัยแรงงานที่เข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ จำนวน 30 ครัวเรือน แบ่งเป็น 15 ครัวเรือนจากชุมชนคลองเตย อีก 15 ครัวเรือนจากชานเมืองเขตสายไหมและกรุงเทพฯ ตอนบน พบว่า แม้ว่ารุ่นลูกจะมีการศึกษาที่สูงกว่าพ่อแม่ แต่มีเพียง 8 คนจาก 30 ครัวเรือนเท่านั้นที่มีระดับรายได้สูงกว่าพ่อแม่ เนื่องจากรุ่นพ่อแม่ได้ย้ายเข้ามา

ในกรุงเทพฯ ในช่วงที่มีการเริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมที่ต้องการแรงงานไร้ทักษะจำนวนมาก ประกอบกับช่วงเวลานั้น มีการเติบโตของเศรษฐกิจค่อนข้างสูงกว่า ในขณะที่รุ่นลูกมีข้อจำกัดของตลาดแรงงานที่ต้องการ คนที่มีทักษะสูง เศรษฐกิจซบเซา ทำให้โอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมผ่านระดับรายได้้น้อยมาก และไม่สามารถสะสมทุนทางเศรษฐกิจได้อีกด้วย หากพิจารณาการเลื่อนลำดับขั้นด้านการศึกษา พบว่า แม้ว่ารุ่นลูก จะมีการศึกษาสูงกว่าพ่อแม่ โดยที่ร้อยละ 50 ของรุ่นลูกมีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ขณะที่รุ่นพ่อแม่ ร้อยละ 60 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา แต่การที่พ่อแม่มีรายได้้น้อยจึงมีทุนทางเศรษฐกิจไม่เพียงพอ ที่จะให้ลูกได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูง ทำให้รุ่นลูกเข้าเรียนได้แค่สถาบันระดับกลางถึงล่างเท่านั้น หมายความว่า รุ่นลูกมีการศึกษาสูงกว่ารุ่นพ่อแม่แต่คุณภาพการศึกษายังอยู่ในระดับกลาง – ล่าง ซึ่งปัจจัย ดังกล่าวกลายเป็นอุปสรรคต่อความสามารถในการแข่งขันในตลาดแรงงานยุคปัจจุบัน รวมไปถึงโอกาส ในการเลื่อนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจน

กล่าวโดยสรุป ความยากจนข้ามรุ่น เป็นการถ่ายทอดการขาดดุลทรัพยากรและสินทรัพย์จากรุ่นหนึ่ง ไปยังอีกรุ่นหนึ่งภายในครอบครัว โดยบุคคลที่เกิดในครัวเรือนยากจนมีแนวโน้มที่จะติดอยู่กับดักรายการยากจน ปัจจัยที่ทำให้เกิดการส่งต่อความยากจน ประกอบด้วยปัจจัยด้านครัวเรือน อาทิ รายได้ครัวเรือน การเข้าถึง การศึกษาและอาชีพ รวมถึงปัจจัยภายนอกครัวเรือน อาทิ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคมและ วัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งล้วนมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กในครัวเรือนยากจน ส่งผลต่อความสามารถในการ เลื่อนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ โอกาสในการเปลี่ยนลำดับขั้นทางเศรษฐกิจและสังคม สามารถประเมิน จากรายได้ การศึกษา หรืออาชีพ ตัวอย่างเช่น การวัดความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของผู้ปกครองกับบุตร การวัดจำนวนปีการศึกษาของบุตรกับผู้ปกครอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม โอกาสในการเลื่อนชั้นทางเศรษฐกิจ และสังคมมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนข้ามรุ่น ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ รวมถึงพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยากจนข้ามรุ่น ทั้งด้านรายได้ ครัวเรือน การศึกษา อาชีพ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจุบันภาครัฐขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการ แก้ไขปัญหาความยากจนข้ามรุ่น โดยกำหนดไว้ในแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) ที่มีเป้าหมายให้ครัวเรือนที่มีแนวโน้มกลายเป็นครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น มีโอกาสในการเลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม กระทั่งสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการจัดทำนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์สถานการณ์ ความยากจน รวมถึงการทบทวนแนวทางการดำเนินงานและวิเคราะห์ช่องว่างในการดำเนินงาน เพื่อให้ข้อเสนอ เชีงนโยบายมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์เป้าหมายในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ในภาพรวม

บทที่ 4 นโยบายและช่องว่างการดำเนินนโยบาย ในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

การดำเนินนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการขับเคลื่อนโครงการที่ตอบโจทย์เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติซึ่งมุ่งเน้นการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ โดยในปี 2565 มีการดำเนินงานด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ประกอบด้วยการยกระดับรายได้ประชากรกลุ่มเปราะบาง ผ่านนโยบายด้านการบรรเทาภาระค่าครองชีพ เพื่อช่วยเหลือให้ผู้มีรายได้น้อยพ้นจากความยากจน การขับเคลื่อนการดำเนินงานขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การแก้ไขปัญหาความยากจนและฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่น/ชุมชนผ่านการสร้างงานสร้างรายได้และการจัดหาที่ดินทำกินให้แก่ครัวเรือนยากจน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การกระจายการถือครองทรัพย์สิน/พัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท โดยบริหารจัดการที่ดินทำกินแก่เกษตรกรรายย่อยและผู้ด้อยโอกาส การจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน การสร้างโอกาสให้ชุมชนและผู้มีรายได้น้อยได้เข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัย

นอกจากนี้ ยังรวมถึงการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม อาทิ การจัดสวัสดิการให้กับกลุ่มเปราะบาง (เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วยเอดส์) การบูรณาการความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง โดยใช้ฐานข้อมูล TPMAAP การพัฒนาและจัดสวัสดิการชุมชนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล การสร้างโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา (ทุนเสมอภาค) สนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนหรือนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาโรงเรียนคุณภาพ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล การสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ พัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) การพัฒนากลไกการจ่ายค่าบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสิทธิประโยชน์กลาง การสร้างโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยมีกองทุนยุติธรรม เป็นกลไกให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการให้บริการข้อมูลและคำปรึกษาทางกฎหมายผ่านโครงการยุติธรรมเคลื่อนที่ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงข้อมูล ความรู้ ผ่านการดำเนินโครงการเน็ตประชารัฐ รวมถึงขยายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน (รายละเอียดนโยบาย ดังตารางที่ 4.1)

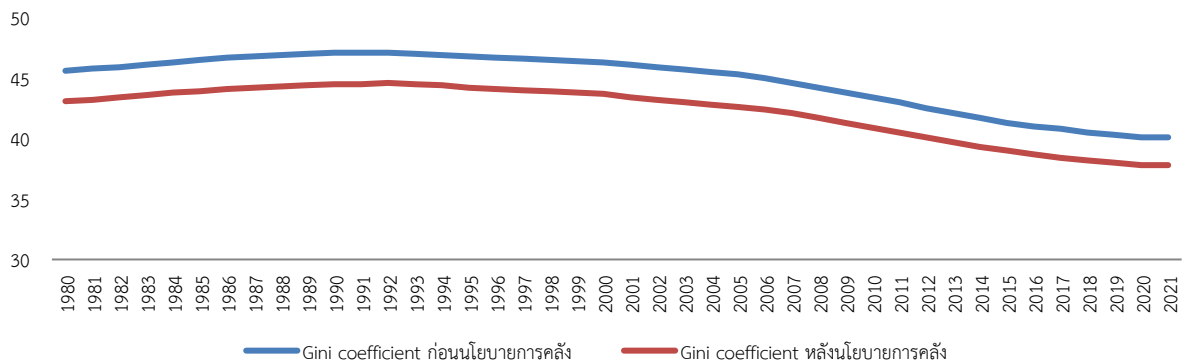
อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลจะดำเนินงานด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำอย่างต่อเนื่อง และสามารถลดสัดส่วนคนยากจนให้เหลือเพียง ร้อยละ 5.43 ซึ่งบรรลุตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 แต่ยังมีมาตรการพัฒนาที่ภาครัฐจำเป็นต้องให้ความสำคัญและเร่งขับเคลื่อนการดำเนินงานเพิ่มเติม โดยเฉพาะมิติความยากจนที่เชื่อมโยงกับการศึกษา เพื่อตัดวงจรปัญหาความยากจนข้ามรุ่น รวมถึงมาตรการลดความเหลื่อมล้ำที่เชื่อมโยงกับระบบการบริหารจัดการด้านงบประมาณ ระบบสวัสดิการภาครัฐ ระบบฐานข้อมูล รวมถึงการติดตามประเมินผลโครงการ ซึ่งเมื่อพิจารณาสถานการณ์การพัฒนาและนโยบายการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ

ที่ผ่านมา พบว่ามีช่องว่างการดำเนินนโยบาย (policy gaps) ที่ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ดังนี้

(1) นโยบายการจัดสรรงบประมาณยังไม่สะท้อนผลลัพธ์ด้านการกระจายทรัพยากรและการพัฒนาไปยังพื้นที่อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ ที่ครอบคลุมการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดในทุกมิติ ซึ่งยังไม่ตอบโจทย์การบูรณาการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ อาทิ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปัตตานี ติดอยู่ใน 5 อันดับแรกของจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด แต่อยู่ในกลุ่มที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณต่ำที่สุด 5 อันดับแรก สะท้อนให้เห็นว่าเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดเท่าที่ควร เนื่องจากเน้นไปที่องค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) จำนวนประชากร และขนาดพื้นที่ ทำให้จังหวัดขนาดใหญ่ได้รับงบประมาณสูง ส่งผลให้จังหวัดขนาดเล็กและอยู่ในพื้นที่ห่างไกลได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อย ซึ่งหากจังหวัดที่มีปัญหาความยากจน ไม่ได้รับการกระจายทรัพยากรและการพัฒนาที่ตรงจุด จะมีความเสี่ยงที่ทำให้ติดอยู่ในจังหวัดยากจนเรื้อรัง

(2) การใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำยังทำได้น้อย ไม่เต็มประสิทธิภาพ มาตรการทางการคลังถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือของรัฐในการลดความยากจนและสร้างความเท่าเทียมในสังคม ในช่วงระยะเวลา 20 ปี แม้ว่าการใช้จ่ายภาครัฐของไทยขยายตัวอย่างต่อเนื่องจาก 720,214 ล้านบาทในปี 2544 เป็น 2,951,725 ล้านบาท ในปี 2564 แต่โครงสร้างงบประมาณรายจ่ายมากกว่าครึ่งหนึ่งของประเทศเป็นรายจ่ายประจำ ซึ่งในปี 2565 มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 76.55 ของงบประมาณทั้งหมด ขณะที่ค่าใช้จ่ายลงทุนมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 19.74 ซึ่งการลงทุนของรัฐครอบคลุมโครงสร้างพื้นฐาน อุปกรณ์ทางการแพทย์และการศึกษา ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง เป็นต้น หากลงทุนได้อย่างเหมาะสม จะช่วยยกระดับบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4.1 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของประเทศไทย (ก่อนและหลังมาตรการทางการคลัง)

ที่มา: The Standardized World Income Inequality Database

เมื่อพิจารณาผลการดำเนินนโยบายการคลังของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลของ The Standardized World Income Inequality Database ประเมินความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ก่อนและหลังการใช้นโยบายการคลังในการคลังใน 198 ประเทศ พบว่า ถึงแม้ว่านโยบายการคลังของไทยจะมีส่วนช่วยลดความเหลื่อมล้ำลงได้ แต่ยังคงอยู่ในระดับไม่มากนัก โดยในปี 2564 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ลดลงเพียง 2.30 จุด ในขณะที่นโยบายการคลังในประเทศสวีเดนทำให้ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคลดลง 20.50 จุด หรืออยู่ป็นลดลง 16.30 จุด

(3) **นโยบายของรัฐยังไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจของคนจน** การสำรวจปัจจัยในการยกระดับสถานะทางเศรษฐกิจ โดย World Economic Forum ชี้ว่า ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 55 จาก 82 ประเทศที่เอื้อโอกาสในการเลื่อนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม นั้นหมายความว่า สถานะทางเศรษฐกิจของพ่อแม่ยังมีอิทธิพลต่อรายได้ของรุ่นลูก นโยบายการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพในอนาคต อาทิ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ ทักษะทางเทคโนโลยี และอุตสาหกรรม ทักษะทางการตลาด และการเพิ่มผลิตภาพการผลิตทางการเกษตร เป็นประเด็นที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญ เพื่อตัดวงจรความยากจนและเป็นบันไดสู่การเลื่อนลำดับชั้นในสังคม อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยกลับถูกจัดอันดับอยู่ในลำดับที่ 51 ในแง่โอกาสการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา ซึ่งจากบทที่ 1 สะท้อนว่าเด็กยากจนยังคงมีโอกาสนในการเข้าถึงการศึกษาระดับสูงได้ต่ำ โดยมีอัตราการเข้าเรียนลดลงตั้งแต่ระดับประถมศึกษาเป็นต้นมา ส่งผลต่อโอกาสในการหารายได้ในอนาคต นอกจากนี้ ผลการประเมินประสิทธิภาพของโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิต อาทิ โครงการฝึกอาชีพของรัฐไม่ได้ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ทั้งในมิติรายได้ รายจ่าย และการจ้างงาน หากวิเคราะห์ตามคุณลักษณะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า กลุ่มที่เสี่ยงต่อภาวะความยากจนมากที่สุด ได้แก่ ผู้หญิง ผู้อาศัยอยู่ในชนบท เยาวชน (อายุ 15–24 ปี) ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) แรงงานที่มีระดับการศึกษาไม่สูง และผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน มักได้รับประโยชน์จากการฝึกอาชีพน้อยกว่ากลุ่มอื่น

(4) **การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษามีความแตกต่างกันตามขนาดโรงเรียนและยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของสถานศึกษา** โดยการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาใช้รูปแบบการจัดสรรเงินอุดหนุนรายหัว การจัดสรรบุคลากรทางการศึกษาจัดสรรตามสัดส่วนจำนวนนักเรียน ซึ่งเอื้อต่อโรงเรียนขนาดใหญ่มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาระหว่างโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน รวมถึงความแตกต่างด้านคุณภาพการศึกษาระหว่างสังกัดโรงเรียน ซึ่งเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการการศึกษา หลักสูตรการเรียนรู้อ และคุณภาพครู นอกจากนี้ การสนับสนุนทุนการศึกษายังไม่ครอบคลุมความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน สะท้อนได้จากอัตราการเข้าเรียนที่ลดลงตามระดับชั้นที่สูงขึ้น เกิดปัญหาการหลุดออกนอกระบบการศึกษา ที่เชื่อมโยงไปถึงการลดโอกาสในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ นอกจากนี้ แม้ภาครัฐดำเนินนโยบายขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาระดับพื้นที่ ผ่านโครงการโรงเรียนคุณภาพ แต่ยังไม่มีการขยายผลมากเท่าที่ควร ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาให้ตอบโจทย์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เท่าเทียมทุกพื้นที่ รวมถึงพัฒนานวัตกรรมจัดการศึกษาจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ เพื่อกระจายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมกลุ่มนักเรียน

(5) **ระบบบริหารจัดการด้านสาธารณสุขขาดความเป็นเอกภาพ** มีปัญหาเชิงโครงสร้างการบริหารงานสาธารณสุข การวางแผนกำลังคนด้านสาธารณสุข ซึ่งแม้ว่าประชาชนเข้าถึงหลักประกันสุขภาพได้แก่ สวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ กองทุนประกันสังคม และกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ร้อยละ 99.56 แต่ยังคงขาดความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการ ขาดมาตรฐานกลางในด้านสิทธิประโยชน์ นอกจากนี้ คุณภาพบริการระหว่างพื้นที่ยังมีความเหลื่อมล้ำจากการกระจุกตัวของบุคลากรทางการแพทย์ และเครื่องมือทางการแพทย์ในเมืองหลวงและเมืองใหญ่ สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการวางแผนกำลังคนด้านสุขภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพบริการด้านสาธารณสุขระหว่างพื้นที่

(6) **เงินอุดหนุนและเบี้ยยังชีพต่าง ๆ มีมูลค่าสิทธิประโยชน์ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ** เนื่องจากการไม่มีการปรับตามดัชนีราคาผู้บริโภค ภาพที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่า ดัชนีราคาผู้บริโภคมีแนวโน้มสูงขึ้น ขณะที่

(1) อัตราเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดอยู่ที่ 600 บาทต่อเดือน มาตั้งแต่ปี 2559 (2) เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้สิทธิประโยชน์ขั้นต่ำอยู่ที่ 600 บาทต่อเดือน มาตั้งแต่ปี 2554 และ (3) เบี้ยยังชีพคนพิการให้สิทธิประโยชน์ขั้นต่ำ 800 บาทต่อเดือน มาตั้งแต่ปี 2557

ภาพที่ 4.2 อัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีของดัชนีราคาผู้บริโภค ระหว่าง ปี พ.ศ. 2555 – 2565

ที่มา : กองดัชนีเศรษฐกิจการค้า สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า

(7) ภาครัฐขาดฐานข้อมูลประชาชนที่เชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงาน รัฐบาลจำเป็นต้องมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับประชาชนที่ครบถ้วน เป็นระบบ และมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้จัดสรรสวัสดิการได้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย แต่ปัจจุบัน ข้อมูลประชาชนผู้ลงทะเบียนและผู้รับสิทธิประโยชน์โครงการต่าง ๆ ยังคงกระจายไปตามหน่วยงานที่รับผิดชอบ อาทิ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และเบี้ยยังชีพคนพิการ ดูแลโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และกรุงเทพมหานคร กระทรวงมหาดไทย โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ดูแลโดยกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ดูแลโดยกระทรวงการคลัง อีกทั้งไม่ทันต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญของการจัดสวัสดิการแบบกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (targeting) กลับไม่ได้รับการตรวจสอบเป็นประจำทุกปี¹³

(8) หน่วยงานภาครัฐยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการประเมินผลกระทบของมาตรการ/โครงการสวัสดิการสังคมเท่าที่ควร เพื่อใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการจัดสรร/โยกย้ายงบประมาณไปให้โครงการที่มีความจำเป็นเร่งด่วนกว่า และ/หรือมีความคุ้มค่ามากกว่า ทั้งนี้ ส่วนใหญ่เน้นการติดตามปัจจัยนำเข้า (inputs) อาทิ จำนวนงบประมาณที่ใช้ จำนวนผู้ลงทะเบียน จำนวนผู้ได้รับสิทธิประโยชน์ ซึ่งยังไม่สามารถอธิบายได้ว่ามาตรการ/โครงการนั้น ๆ ช่วยลดความยากจน หรือนำไปสู่การกระจายรายได้ที่เท่าเทียมขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ และมาตรการ/โครงการใดมีความคุ้มค่ากว่ากัน

¹³ ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม (CRISP). (2564, 21 ตุลาคม). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับการลดความเหลื่อมล้ำ [วิดีโอ]. <https://www.facebook.com/CRISP.Thammasat/videos/245720847523653>

ตาราง 4.1 นโยบายแก้ไขปัญหาค่าครองชีพและความเหลื่อมล้ำ ปี 2565

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		นโยบายด้านการบรรเทาภาระค่าครองชีพ/เพิ่มรายได้ของผู้มีรายได้น้อย		
โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ	กระทรวงการคลัง	เพื่อช่วยเหลือค่าครองชีพแก่ผู้มีรายได้น้อยให้พ้นจากความยากจน ในรูปแบบการให้ผู้ถือสิทธิตามบัตร สามารถใช้เพื่อลดหย่อนค่าสินค้าอุปโภคบริโภค บริการ และค่าเดินทาง โดยให้ความช่วยเหลือค่าครองชีพผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ อาทิ วงเงินค่าซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับผู้มีรายได้น้อยไม่เกินกว่า 30,000 บาทต่อปี ได้รับ 300 บาทต่อเดือน และผู้มีรายได้น้อยเกินกว่า 30,000 บาทแต่ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี ได้รับ 200 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ ยังได้รับวงเงินสำหรับค่าโดยสารเดินทาง ค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ได้แก่ ค่าก๊าซหุงต้ม ค่าไฟฟ้า และค่าน้ำประปา เป็นต้น กว่า 1,500 บาทต่อเดือน	ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจำนวน 14 ล้านคน	ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ใช้จ่ายเงินโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 32,406.19 ล้านบาท
โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด	กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	เพื่อบรรเทาภาระค่าครองชีพ/เพิ่มรายได้ของผู้มีรายได้น้อย โดยการจัดสวัสดิการในรูปแบบเงินโอน ที่ให้โดยไม่มีเงื่อนไข และผู้ได้รับประโยชน์ไม่ต้องจ่ายสมทบ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กอายุ 0-6 ปี ครอบครัวที่มีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนฯ เป็นครอบครัวที่ยากจนหรือเสี่ยงที่จะยากจน มีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 100,000 บาท/คน/ปี ซึ่งผู้ปกครองของเด็กตามคุณสมบัติดังกล่าว ได้รับเงินอุดหนุนจำนวน 600 บาท/คน/เดือน	เด็กอายุ 0-6 ปี ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนยากจน 30 กันยายน 2565 มีผู้ได้รับเงินอุดหนุนทั้งสิ้น 2,337,950 คน	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ได้รับจัดสรร 16,659.49 ล้านบาท ใช้ไป 17,621.65 ล้านบาท (คิดเป็นร้อยละ 105.78 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร)
เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และเทศบาลเมืองพัทยา กระทรวงมหาดไทย	เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชนได้ตามควรแก่สภาพ โดยไม่ต้องอยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐ โดยการจัดสวัสดิการในรูปแบบเงินโอน ที่ให้โดยไม่มีเงื่อนไข และผู้ได้รับประโยชน์ไม่ต้องจ่ายสมทบ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่ไม่เป็นผู้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นใดจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ ผู้รับเงินบำนาญ เบี้ยหวัด บำนาญพิเศษ หรือเงินอื่นใดในลักษณะเดียวกัน ผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ผู้ได้รับเงินเดือน ค่าตอบแทน รายได้ประจำ หรือผลประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นเป็นประจำ โดยผู้สูงอายุที่มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพ ได้รับเงินเป็นรายเดือนแบบ	ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวนประมาณ 10,896,444 คน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565	ประมาณ 102,622.50 ล้านบาท ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		ชั้นบันได อายุ 60-69 ปี 600 บาท/เดือน อายุ 70-79 ปี 700 บาท/เดือน อายุ 80-89 ปี 800 บาท/เดือน อายุ 90 ปีขึ้นไป 1,000 บาท/เดือน ทั้งนี้ มติ ครม. เมื่อวันที่ 26 เมษายน 65 ได้เพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน 2565 ถึงเดือนกันยายน 2565 เพื่อบรรเทาผลกระทบด้านเศรษฐกิจในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยผู้สูงอายุ 60-69 ปี ได้รับ 700 บาท/เดือน อายุ 70-79 ปี 850 บาท/เดือน อายุ 80-89 ปี 1,000 บาท/เดือน อายุ 90 ปีขึ้นไป 1,250 บาท/เดือน		
เบี้ยยังชีพคนพิการ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และเทศบาลเมืองพัทยา กรุงเทพมหานคร	เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้คนพิการได้อาศัยอยู่กับครอบครัว โดยครอบครัวและชุมชนมีบทบาทในการดูแลและแก้ไขปัญหาของคนพิการ โดยการจัดสวัสดิการในรูปแบบเงินโอน ที่ให้โดยไม่มีเงื่อนไข และผู้ได้รับประโยชน์ไม่ต้องจ่ายสมทบ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ แต่ไม่เป็นบุคคลซึ่งอยู่ในอุปการะของสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชนที่ได้รับเงินอุดหนุนส่วนใหญ่จากรัฐ โดยผู้พิการอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพ 1000 บาท/เดือน ผู้พิการอายุ 18 ปีขึ้นไปและมีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ได้รับ 1000 บาท/เดือน และผู้พิการทั่วไปอายุ 18 ปีขึ้นไป ได้รับ 800 บาท/เดือน	ผู้ที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ จำนวนประมาณ 2,030,708 คน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565	ประมาณ 19,729.19 ล้านบาท ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
เบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และเทศบาลเมืองพัทยา กรุงเทพมหานคร	เพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยเอดส์สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวและชุมชน และบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนด้านค่าครองชีพให้แก่ครอบครัวของผู้ป่วยเอดส์ ให้สามารถครองชีพได้ตามอัตภาพ โดยการจัดสวัสดิการในรูปแบบเงินโอน ที่ให้โดยไม่มีเงื่อนไข และผู้ได้รับประโยชน์ไม่ต้องจ่ายสมทบ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ป่วยเอดส์ที่แพทย์ได้รับรองและทำการวินิจฉัยแล้ว อีกทั้งมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ หรือถูกทอดทิ้ง ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง โดยผู้ป่วยเอดส์ที่มีสิทธิทั่วไปได้รับเงินช่วยเหลือ 500 บาท/เดือน และผู้ป่วยเอดส์ที่มีสิทธิในพื้นที่เทศบาลเมืองพัทยาได้รับเงินเพิ่มอีก 500 บาท/เดือน อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานครไม่มีการจัดสรรงบประมาณสำหรับผู้ป่วยเอดส์ในลักษณะดังกล่าว	ผู้ที่มีบัตรประจำตัวผู้ป่วยเอดส์จำนวนประมาณ 88,231 คน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565	ประมาณ 534.40 ล้านบาท ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
โครงการขยายโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุ	กระทรวงแรงงาน	โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพให้ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ตรงตามความเหมาะสมกับวัย หรือความต้องการในท้องถิ่น ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม รวมทั้งได้รับการ	ส่งเสริมการประกอบอาชีพให้ผู้สูงอายุจำนวน 1,552 คน	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 จำนวน 9,634.90 ล้านบาท

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		เสริมสร้างภาวะทางร่างกาย จิตใจ ตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพของตนเอง นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ประกอบอาชีพ มีงานทำ มีรายได้		
		โครงการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุในอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ตรงตามความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรม และเข้าร่วมทางสังคม รวมทั้งได้รับการเสริมสร้างภาวะทางร่างกาย จิตใจ ตระหนักถึงคุณค่า และศักยภาพของตนเอง นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้สูงอายุมีงานทำ มีรายได้ ลดการพึ่งพิง ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	ส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ จำนวน 10,892 คน	
		นโยบายด้านการแก้ไขปัญหาคความยากจน		
การขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	กระทรวงมหาดไทย	บูรณาการแนวทางการให้ความช่วยเหลือ ผ่านคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (คจพ.อ.) ด้วยการชี้เป้าหมายการแก้ไขปัญหาให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เป็นผู้แก้ไขปัญหาโดยเมนูแก้งานมาพิจารณา กรณีนอกเหนือจากเมนูแก้งาน ก็ร่วมพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับครัวเรือนเป้าหมาย ทั้งนี้ กรณีที่ไม่มีหน่วยงานในระดับอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (คจพ.จ.) ได้มอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมกับ คจพ.อ. เพื่อร่วมกำหนดแนวทางแก้ไขต่อไป	กลุ่มคนที่ตกหล่นจากระบบ TPMP และกลุ่มคนเปราะบาง ได้รับการตรวจสอบข้อมูล หรือเติมเต็มข้อมูลครัวเรือนยากจนให้ครอบคลุมทุกมิติ และมีครัวเรือนที่ได้รับความช่วยเหลือ 653,524 ครัวเรือน จากครัวเรือนที่ประสบปัญหา 653,524 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 และแก้ไขปัญหาคความเดือนร้อนของประชาชนจากระบบข้อมูล ThaiQM จากครัวเรือนที่มีสภาพปัญหาคความเดือดร้อน 3,810,466 ครัวเรือน โดยแก้ไขแล้วเสร็จ 1,915,901 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.28	งบประมาณ 6.31 ล้านบาท
การขับเคลื่อนแนวทางเขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (SEDZ) ด้วยโมเดลเศรษฐกิจใหม่	กระทรวงมหาดไทย	แก้ไขปัญหาคความยากจนและฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่น/ชุมชนผ่านการสร้างงานสร้างรายได้และการจัดหาที่ดินทำกินให้แก่ครัวเรือนคนจนเป้าหมายในระบบ TPMP ครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ครัวเรือนผู้ผ่านการฝึกอบรมจากโครงการพระราชทาน “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” โดยเป็นการกักเก็บน้ำในพื้นที่และสกัดให้ปริมาณน้ำอยู่ในพื้นที่ไม่ให้ไหลไปสู่จังหวัดสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ต่ำ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากอย่างเป็นรูปธรรมและน้ำที่กักเก็บไว้ตามหลักทฤษฎีใหม่สามารถนำมาใช้ในแปลงเกษตรของประชาชน โดยไม่ต้องประสบกับปัญหายแล้ง และเป็นการเพิ่ม	พื้นที่เป้าหมาย 76 จังหวัด ครอบคลุม 722 อำเภอ 3,151 ตำบล 10,483 หมู่บ้าน จำนวน 20,125 แปลง 313,641 ไร่ 65 ตารางวา พร้อมดำเนินการ 19,435 แปลง (ร้อยละ 96.57) ผู้เข้าร่วมโครงการ 19,471 ราย	

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		พื้นที่ป่าปลูกใหม่ตามแนวพระราชดำริ พื้นที่พืชรพารคิน ลดการชะล้างหน้าดินที่ก่อให้เกิดตะกอนดิน และสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน		
โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”	กระทรวงมหาดไทย	เตรียมความพร้อมให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองในเรื่องของน้ำ อาหาร และพลังงานทดแทน สร้างภูมิคุ้มกันชุมชนต่อสภาพปัจจุบันที่โลกกำลังเผชิญกับวิกฤตความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติ อย่างรุนแรง วิกฤตทางด้านโรคระบาด วิกฤตทางด้านความอดอยาก และ วิกฤตความขัดแย้งของสงครามเศรษฐกิจหรือสงครามรูปแบบต่างๆ ในอนาคต	สร้างแกนนำขับเคลื่อนการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่การปฏิบัติในรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล จำนวน 37,205 คน เกิดพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล โดยดำเนินการชุดปรับและพัฒนาแปลง 337 ตำบล ขนาดพื้นที่ 4,940 ไร่ เกิดพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยดำเนินการชุดปรับและพัฒนาแปลง 24,820 ครัวเรือน ขนาดพื้นที่ 54,634 ไร่ และจ้างงานเกษตรบัณฑิตจบใหม่ กลุ่มแรงงานอพยพกลับท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ในพื้นที่ 3,246 ตำบล จำนวน 11,332 คน	งบประมาณ 4,787.92 ล้านบาท
การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	กระทรวงมหาดไทย	พัฒนาผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP ให้มีศักยภาพสูงขึ้นและสามารถนำสินค้าเข้าสู่ตลาดออนไลน์เพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น พัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ควบคุมคุณภาพให้ได้มาตรฐาน	ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ได้รับการพัฒนา 3,800 ราย/กลุ่ม โดยมีความรู้ ความสามารถในการเข้าถึงตลาดออนไลน์ มีช่องทางในการจำหน่ายในตลาดออนไลน์เพิ่มขึ้น จัดทำ template/content นำข้อมูลเข้าระบบออนไลน์ได้ เครือข่าย OTOP ได้รับพัฒนาศักยภาพ 76 เครือข่าย (จังหวัด) โดยมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ	งบประมาณ 22.34 ล้านบาท
		พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน	พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 1,900 ผลิตภัณฑ์ พัฒนาเครือข่าย KBO 76 เครือข่าย และผลิตภัณฑ์ 1,520 ผลิตภัณฑ์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ Premium 300 ผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์ชุมชนได้รับการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย 16,084 ผลิตภัณฑ์	งบประมาณ 231.01 ล้านบาท

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		ส่งเสริมช่องทางการตลาดเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ และก่อให้เกิดผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP และผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสนับสนุนช่วยเหลือด้านความรู้ เทคโนโลยี ทุน การบริหารจัดการ เชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนไปสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ	จัดงาน OTOP ภูมิภาค จำนวน 5 ครั้ง ที่จังหวัดพังงา อุบลราชธานี สงขลา ลำปาง และกำแพงเพชร จัดงาน OTOP Midyear จัดงาน OTOP ศิลปชีพประทีปไทย OTOP ก้าวไกลด้วยพระบารมี ณ เมืองทองธานี จัดตลาดนัดคนไทยยิ้มได้ จำนวน 114,399 ครั้ง นักการตลาดรุ่นใหม่ส่งเสริมช่องทางการตลาดในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ จำนวน 26,056 ครั้ง	งบประมาณ 265.00 ล้านบาท
		ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยส่งเสริมกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากชุมชนท่องเที่ยวด้วยแนวคิดการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวลงมือปฏิบัติ (D-HOPE)	พัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน 100 ชุมชน	งบประมาณ 45.00 ล้านบาท
		นโยบายด้านการกระจายการถือครองทรัพย์สิน/การพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท		
โครงการบริหารจัดการที่ดินทำกินแก่เกษตรกรรายย่อยและผู้ด้อยโอกาส	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	จัดที่ดินให้เกษตรกรได้รับสิทธิเข้าทำประโยชน์ในที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน 33,037 ราย	เกษตรกรรายย่อยและผู้ด้อยโอกาส	งบประมาณ 155.51 ล้านบาท
การจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.)	กระทรวงมหาดไทย	จัดสรรที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชนผู้ยากไร้ ไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีน้อยไม่เพียงพอ ในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ โดยไม่ให้กรรมสิทธิ์ แต่อนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ เป็นกลุ่มหรือชุมชน ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติกำหนดในรูปแบบสหกรณ์ หรือรูปแบบที่เหมาะสม โดยจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) จำนวน 10,241 แปลง	ประชาชนผู้ยากไร้ ไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีน้อยไม่เพียงพอ ในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ	งบประมาณ 12.44 ล้านบาท
โครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย “บ้านมั่นคง”	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	เป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชนและผู้มีรายได้น้อยได้เข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัย พร้อมทั้งเกิดการพัฒนาระบบเมือง/ภาคีพัฒนาและขบวนองค์กรชุมชนในพื้นที่ เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่อยู่อาศัยเกิดการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัด/ชุมชนบุกรุก	การพัฒนาที่อยู่อาศัย โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคให้กับผู้มีรายได้น้อยใน 20 จังหวัด 4,087ครัวเรือนครอบคลุมพื้นที่ชุมชนเมือง 1,507 ครัวเรือน และพื้นที่ชนบท 2,580 ครัวเรือน	งบประมาณ 253.23 ล้านบาท

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
โครงการบ้านพอเพียง	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	เป็นการสนับสนุนการพัฒนาที่อยู่อาศัยกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่มีปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย สภาพที่อยู่อาศัยทรุดโทรม ไม่มั่นคงส่งผลให้ครัวเรือนยากจน กลุ่มคนเปราะบางที่มีปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย ในชุมชนมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง แข็งแรง ถูกสุขลักษณะ และมีคุณภาพชีวิตในการอยู่อาศัยที่ดีขึ้น	เกิดการสนับสนุนการซ่อมแซม/ปรับปรุงที่อยู่อาศัยใน 77 จังหวัด 2,187 ตำบล 25,108 ครัวเรือน	งบประมาณ 526.13 ล้านบาท
โครงการบ้านเช่าสำหรับผู้มีรายได้น้อย “บ้านเคหะสุขประชา”	การเคหะแห่งชาติ	จัดสร้างที่อยู่อาศัยประเภทเช่าให้กับผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มเปราะบาง ข้าราชการชั้นผู้น้อย ข้าราชการเกษียณ รวมถึงผู้บุกรุกในพื้นที่สาธารณะ อัตราค่าเช่าประมาณ 1,500 – 3,000 บาทต่อเดือน โดย 1) เริ่มก่อสร้าง 3,718 หน่วย 2) สร้างเสร็จ 3,718 หน่วย 3) บรรจุเช่า 543 หน่วย	ผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มเปราะบาง ข้าราชการชั้นผู้น้อย ข้าราชการเกษียณ รวมถึงผู้บุกรุกในพื้นที่สาธารณะ	งบประมาณ 882.36 ล้านบาท
โครงการที่อยู่อาศัยบ้านผู้สูงอายุ (บ้านเคหะสุขเกษม/หมูสี)	การเคหะแห่งชาติ	โครงการที่อยู่อาศัยประเภทเช่าในระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ และข้าราชการเกษียณ ลูกจ้าง และพนักงานของรัฐ พนักงานบริษัท และประชาชนทั่วไปที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 55 ปี หรืออายุ 60 ปีขึ้นไปโดยมีอัตราค่าเช่าตั้งแต่ 3,200-5,000 บาทต่อเดือนโดยสุขเกษม : เริ่มก่อสร้าง 225 หน่วยหมูสี : เริ่มก่อสร้าง 100 หน่วย	ผู้สูงอายุ และข้าราชการเกษียณ ลูกจ้าง และพนักงานของรัฐ พนักงานบริษัท และประชาชนทั่วไปที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 55 ปี หรืออายุ 60 ปีขึ้นไป	งบประมาณ 4.58 ล้านบาท
นโยบายด้านการสร้างโอกาสทางการศึกษาและบริการศึกษาที่มีคุณภาพ				
โครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)	กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)	ให้กู้ยืมเงินแก่นักเรียนหรือนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อเป็นค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการครองชีพระหว่างศึกษา โดยกองทุนฯ ให้กู้ยืมเงิน 2 ส่วน ดังนี้ 1) ค่าเล่าเรียน (ค่าหน่วยกิต ค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม ฯลฯ ที่สถานศึกษาเรียกเก็บ) โดยจำนวนเงินกู้ จัดสรรตามโครงสร้างหลักสูตร แต่ไม่เกินวงเงินกู้ที่ สกอ. กำหนด และไม่เกินจำนวนเงินที่จัดสรรให้มหาวิทยาลัย 2) ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ เดือนละ 2,400 หรือปีละ 28,800 บาท	คุณสมบัติของผู้กู้ยืมแบ่งเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้ <u>ลักษณะที่ 1</u> นักเรียนหรือนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ <u>ลักษณะที่ 2</u> นักเรียนหรือนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาที่เป็นความต้องการหลัก ซึ่งมีความชัดเจนของการผลิต กำลังคนและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ <u>ลักษณะที่ 3</u> นักเรียนหรือนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาขาดแคลน หรือที่กองทุนมุ่งส่งเสริมเป็นพิเศษ <u>ลักษณะที่ 4</u> นักเรียนหรือนักศึกษาที่เรียนดี เพื่อสร้างความเป็นเลิศ	ปีงบประมาณ 2565 ใช้จ่ายสำหรับลูกหนี้เงินให้กู้ยืม จำนวน 14,762.40 ล้านบาท

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
			ผลการดำเนินงาน กองทุนฯ มีผลการให้กู้ยืมประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 638,714 คน คิดเป็นร้อยละ 97.34 ของจำนวนผู้ยื่นคำขอกู้ยืมเงินที่ผ่านคุณสมบัติ ตามที่กองทุนฯ กำหนด (ผู้ยื่นคำขอกู้จำนวน 656,187 คน)	
โครงการพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา (ทุนเสมอภาค)	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	มาตรการเชิงป้องกันที่เน้นให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในระบบการศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา สนับสนุนสถานศึกษาให้สามารถส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพ รวมทั้งส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเป็นนักเรียนที่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนไม่เกิน 3,000 บาท และผ่านการคัดกรองด้วยวิธีการวัดรายได้ทางอ้อมโดยวิธี Proxy Mean Test (PMT) และอยู่ในกลุ่มที่มีค่าคะแนนความยากจนพิเศษ โดยนักเรียนที่ได้รับทุนเสมอภาค ต้องรักษาอัตราการมาเรียนให้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80-85 ของเวลาเรียนและมีพัฒนาการแบบมีเงื่อนไขที่สมวัยตามเกณฑ์	เด็กและเยาวชนในวัยเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาล จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาส ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 มีนักเรียนได้รับเงินอุดหนุนจำนวน 1,307,152 คน	งบประมาณ 3,593.77 ล้านบาท
ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	สนับสนุนทุนการศึกษาให้นักเรียนหรือนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาและศึกษาต่อในระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ ใน 3 กลุ่มสาขาวิชา คือ สาขาวิชาที่เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศ สาขาวิชาที่ขาดแคลนด้านสายอาชีพ และสาขาวิชาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี รวม 52 สาขา โดยมีประเภทของทุนสนับสนุนการศึกษา 3 ประเภท ดังนี้ ทุนประเภทที่ 1 : ทุน 5 ปี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้เรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ต่อเนื่องจนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และอนุปริญญาสายอาชีพ ทุนประเภทที่ 2 : ทุน 2 ปี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือ ปวช.3 ให้เรียน ปวส. หรืออนุปริญญาสายอาชีพ ทุนประเภทที่ 3 : ทุน 1 ปี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือ ปวช.3 หรือเทียบเท่า ให้เรียนประกาศนียบัตรผู้ช่วยพยาบาล ผู้ช่วยทันตแพทย์	เยาวชนในระดับมัธยมศึกษา ปวช. หรือเทียบเท่า (อายุ 15-17 ปี) ในระบบการศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส แต่มีศักยภาพและสนใจศึกษาต่อในสายวิชาชีพ	งบประมาณ 604.38 ล้านบาท ในปี 2565 กสศ. ได้สนับสนุนทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงให้กับนักเรียนจำนวน 4 รุ่น รวม 6,599 คน แบ่งเป็นผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (ผู้พิการ) จำนวน 315 คน เป็นผู้รับทุนใหม่รุ่นที่ 4 จำนวน 2,237 คน ครอบคลุมสถาบันการศึกษาจำนวน 112 แห่ง ผลการดำเนินงานพบว่านักเรียนที่รับทุนส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.75 มีผลการเรียนอยู่ในระดับดีมาก (เกรดเฉลี่ย 3.00 - 4.00)
โครงการสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลเป็นครูรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนา	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	สนับสนุนกระบวนการผลิตและพัฒนาครูรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลต่อเนื่องเป็นปีที่ 3 โดยสร้างโอกาสให้นักเรียนยากจนหรือด้อยโอกาส ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า ที่มีผลการเรียนดีและมีอุดมการณ์ในการเป็นครู ให้เข้าถึง	เยาวชน ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า (อายุ 15-17 ปี) ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาส แต่มีศักยภาพมีใจรักและ	งบประมาณ 278.75 ล้านบาท

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
คุณภาพโรงเรียนของชุมชน : โครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น		การศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขาการศึกษาปฐมวัยและสาขาการศึกษาประถมศึกษาผ่านทุนครูรัก(ษ์)ถิ่นและเมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับการบรรจุเป็นครูรุ่นใหม่ที่มีโรงเรียนในท้องถิ่นของตนเอง	จิตวิญญาณความเป็นครู และมีภูมิสำเนา อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ในปี 2565 มีนักศึกษาทุนครูรัก (ษ์) ถิ่น จำนวน 3 รุ่น ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษา อย่างต่อเนื่อง รวมจำนวน 863 คน ในสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสถาบันผลิตและ พัฒนารู 16 แห่ง และมีโรงเรียนในพื้นที่ ห่างไกลที่จะมีครูรุ่นใหม่กลับไปบรรจุเป็น ข้าราชการครู รวม 3 รุ่นเป็นจำนวน 699 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 53 จังหวัด ในทุกภูมิภาค ทั่วประเทศ ประกอบด้วยนักศึกษาทุนรุ่นที่ 1-2 จำนวน 627 คน นักศึกษาทุนรุ่นที่ 3 (ผู้รับทุน ใหม่) จำนวน 236 คน	
โครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายใน การจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับ อนุบาลจนจบการศึกษาขั้น พื้นฐาน (เรียนฟรี 15 ปี)	สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน	จัดสรรงบประมาณโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่าย ในการจัดการศึกษาตั้งแต่ ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้นักเรียนได้รับโอกาสการ เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา 5 รายการ (ค่าจัดการเรียนการ สอน ค่าหนังสือเรียนค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน และค่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน) สำหรับโรงเรียนปกติ และโรงเรียนสังกัด สำนัก บริหารงานการศึกษาพิเศษ 2) เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียน ยากจน 3) ค่าอาหารนักเรียนประจำพักนอน และ 4) การจัดการศึกษาโดย ครอบครัวและสถานประกอบการ	จำนวนนักเรียน 6,623,909 คนในปีการศึกษา 2565	งบประมาณ 36,547.33 ล้านบาท (สพฐ.)
โครงการป้องกันและลดปัญหา การตกหล่นและออกกลางคันของ ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน “พาน้องกลับมาเรียน”	กระทรวงศึกษาธิการ (สป./สพฐ./สอศ.) + มท. สธ. วธ. กก. อว. พม. สตช. กอธมน. กทม. พศ. กสศ.	ป้องกันและแก้ปัญหาการหลุดออกนอกระบบการศึกษา เด็กตกหล่นและเด็ก ออกกลางคัน โดยติดตามเด็กตกหล่นและเด็กออกกลางคัน เพื่อนำกลับเข้าสู่ ระบบการศึกษาผ่าน Application “พาน้องกลับมาเรียน” เพื่อค้นหาถิ่นที่อยู่ ของนักเรียนเป็นรายบุคคล สพฐ. ประสานแจ้งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขต ร่วมกับโรงเรียน ในสังกัด ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลนักเรียน ลงพื้นที่ค้นหาและติดตามเด็ก ตกหล่นและเด็กออกกลางคันทั่วประเทศ และนำเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเตรียมแผนรองรับเพื่อป้องกันการหลุดออกจาก	เด็กตกหล่นและเด็กออกกลางคัน (อายุ 3-18 ปี) 1. ติดตาม ค้นหา เด็กวัยการศึกษาภาคบังคับ ที่ตกหล่นและออกกลางคัน โดยพบตัวจำนวน 24,233 รายจากจำนวน 24,773 คิดเป็นร้อยละ 97.82 กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาและได้รับ การศึกษาที่มีคุณภาพ จำนวน 17,509 ราย จากจำนวน 24,233 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.25	

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		ระบบการศึกษา โดยสถานศึกษาร่วมกับเครือข่ายผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและชุมชน จัดทำแผนป้องกันไม่ให้เกิดกลุ่มเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา รวมถึงแผนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมการมีรายได้ระหว่างเรียน	2. ติดตาม ค้นหา เด็กพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับที่ตกหล่นและออกกลางคัน โดยพบตัวจำนวน 3,230 รายจากจำนวน 3,361 ราย คิดเป็นร้อยละ 96.10 กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาและได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจำนวน 2,597 ราย จากจำนวน 3,230 ราย คิดเป็นร้อยละ 80.40	
โครงการอาชีวะ อยู่ประจำ เรียนฟรี มีอาชีพ	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.)	สร้างทางเลือกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีความสนใจในการเรียนต่อ ให้เข้าสู่การศึกษาระดับอาชีวศึกษา และเพิ่มปริมาณผู้เรียนสายอาชีพตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนที่ตกหล่นจากระบบการศึกษา (หลังสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาสายอาชีพที่มีคุณภาพและมาตรฐานในสถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ระยะเวลาโครงการ 10 ปี	นักเรียนที่ตกหล่นจากระบบการศึกษาและเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกลจำนวน 5,280 คน ศึกษาต่อในสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 88 แห่ง ๆ ละ 60 คน	
โครงการโรงเรียนคุณภาพ	กระทรวงศึกษาธิการ	มีทิศทางการพัฒนาโรงเรียน ประกอบด้วย <i>โรงเรียนคุณภาพพระระดับประถมศึกษา</i> ต้องมีสภาพภูมิศาสตร์ที่มีความพร้อมและเหมาะสม มีโรงเรียนเครือข่ายโดยรอบ สามารถนํานักเรียนมาเรียนรวมเพื่อยกระดับคุณภาพให้เกิดความมั่นใจต่อชุมชนและผู้ปกครอง เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และใช้ทรัพยากรร่วมกัน <i>โรงเรียนคุณภาพพระระดับมัธยม</i> มีความพร้อมรองรับโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษาที่จะมาเรียน และรับนักเรียนขยายโอกาส เป็นการแบ่งเบาภาระในการรับนักเรียนโรงเรียนแข่งขันสูงกลับสู่ชุมชน และ <i>โรงเรียนที่สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ (Stand Alone)</i> พัฒนาโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร พื้นที่สูง บนเกาะ ซึ่งนักเรียนไม่สามารถไปเรียนร่วมกับโรงเรียนอื่นได้ โดยโรงเรียนคุณภาพ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 แบ่งเป็น ระดับประถมศึกษา 183 โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษา 77 โรงเรียน และ Stand Alone 89 โรงเรียน	โรงเรียนที่สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงาน 8 ด้าน ได้แก่ ความปลอดภัยของผู้เรียน ระบบประกันคุณภาพ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 การพัฒนาครู การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การนิเทศ กำกับและติดตาม และ Big Data	งบประมาณ 5,223.90 ล้านบาท (สพฐ.)
โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล (DLTV/DLIT)	กระทรวงศึกษาธิการ	พัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้วิถีใหม่ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล สนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ให้กับโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก ขยายโอกาส และ มัธยมศึกษาขนาดเล็กที่ครูไม่ครบชั้นหรือครูไม่ตรงวิชาเอก และมีความประสงค์ใช้ระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV)	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) จำนวน 1,432 โรงเรียน	

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		นโยบายด้านการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ	➤	
โครงการกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (กองทุนบัตรทอง)	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)	ให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชาชน โดยประชาชนสามารถลงทะเบียนแจ้งสิทธิและเข้ารับบริการที่หน่วยบริการประจำตามสิทธิ หากการรักษาพยาบาลเกินศักยภาพของหน่วยบริการ แพทย์จะพิจารณาส่งต่อไปยังหน่วยบริการที่มีศักยภาพสูงกว่าตามภาวะความจำเป็นของโรค และสามารถขอเปลี่ยนโรงพยาบาลได้ไม่เกิน 4 ครั้งต่อปี การคุ้มครองค่าใช้จ่าย ประกอบด้วย 1) บริการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค 2) การตรวจวินิจฉัยโรค 3) การตรวจและรับฝากครรภ์ 4) การบำบัดและการบริการทางการแพทย์ 5) ยา เวชภัณฑ์ อวัยวะเทียม และอุปกรณ์ทางการแพทย์ 6) การทำคลอด 7) การกักอยู่ในหน่วยบริการ 8) การบริบาลทารกแรกเกิด 9) บริการรพพยาบาล หรือบริการพาหนะรับส่งผู้ป่วย 10) บริการพาหนะรับส่งผู้ทุพพลภาพ 11) การฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ 12) บริการสาธารณสุขด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบโรคศิลปะ และ 13) บริการสาธารณสุขอื่นที่จำเป็นต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตที่คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนดเพิ่มเติม	คุณสมบัติของผู้มีสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ดังนี้ 1. เป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย 2. มีเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 3. ไม่มีสิทธิประกันสุขภาพจากหน่วยงานรัฐ (ที่ใช้จ่ายจากเงินงบประมาณของรัฐ) ได้แก่ สิทธิตามกฎหมายประกันสังคม สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลของข้าราชการ / พนักงานส่วนท้องถิ่น หรือสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลของหน่วยงานรัฐอื่นๆ เช่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน ข้าราชการการเมือง ผลการดำเนินงาน ปีงบประมาณ 2565 ประชากรสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สิทธิบัตรทอง / สิทธิ UC) มีจำนวน 47.46 ล้านคน ได้ลงทะเบียนสิทธิเลือกหน่วยบริการประจำ จำนวน 47.18 ล้านคน คิดเป็นความครอบคลุมสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ร้อยละ 99.40	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 เบิกจ่ายรวมภาระผูกพันงบประมาณกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้กับหน่วยบริการที่จัดบริการให้ผู้มีสิทธิจำนวน 130,480.54 ล้านบาท
โครงการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ	สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (สำนักสนับสนุนระบบสุขภาพปฐมภูมิ)	พัฒนากลไกการดำเนินงานปฐมภูมิ พัฒนากำลังคนในระบบสุขภาพปฐมภูมิ และพัฒนาศักยภาพระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการปฐมภูมิและมีแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวและคณะผู้ให้บริการสุขภาพปฐมภูมิ	➤ ประชาชนคนไทยมีหมอประจำตัว 3 คน จำนวน 33,432,465 คน จากเป้าหมาย 30,000,000 คน คิดเป็นร้อยละ 111.4 ➤ มีการขึ้นทะเบียนหน่วยบริการปฐมภูมิและเครือข่ายหน่วยบริการปฐมภูมิ จำนวน 3,191 แห่ง จากเป้าหมาย 3,000 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 106.4	งบประมาณ 163.38 ล้านบาท

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
			➤ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลผ่านเกณฑ์การพัฒนาคุณภาพ รพ.สต.ติดดาว (5 ดาว) จำนวน 9,480 แห่ง จากเป้าหมาย จำนวน 9,773 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 97.0	
โครงการพัฒนาศักยภาพ อสม. ผู้การเป็นสมารถ อสม. และ อสม. หมอประจำบ้าน เพื่อสนับสนุนนโยบายคนไทยทุกคนมีหมอประจำตัว 3 คน	กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ	พัฒนาศักยภาพและยกระดับ อสม. ผู้การเป็นสมารถ อสม. และ อสม. หมอประจำบ้าน พร้อมส่งเสริมและพัฒนา อาสาสมัครประจำครอบครัว (อสค.) ในการดูแลครอบครัวให้มีศักยภาพในการจัดการสุขภาพตนเอง และขับเคลื่อนกลไก อสม. เพื่อให้ผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการดูแลจาก อสม. หมอประจำบ้าน และ อสค. มีคุณภาพชีวิตที่ดี	➤ อสม. ได้รับการพัฒนาศักยภาพผู้การเป็นสมารถ อสม. และ อสม. หมอประจำบ้าน จำนวน 81,831 คน จากเป้าหมาย จำนวน 75,086 คน คิดเป็นร้อยละ 109 ➤ ผู้ป่วยกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการดูแลจาก อสม. หมอประจำบ้านให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จำนวน 1,309,349 คน จากเป้าหมาย 1,368,960 คน คิดเป็นร้อยละ 95.6 (จากเป้าหมาย ร้อยละ 75)	งบประมาณ 22.81 ล้านบาท
โครงการพัฒนา อสม. วิทยาศาสตร์การแพทย์ชุมชน	กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์	พัฒนา อสม. หมอประจำบ้าน เป็น อสม. วิทยาศาสตร์การแพทย์ชุมชน โดยอบรม ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ อสม. หมอประจำบ้านได้รับการผ่านการประเมินเป็น อสม. วิทยาศาสตร์การแพทย์ชุมชน และเพิ่มศักยภาพศูนย์แฉ่งเตือนภัยสุขภาพในชุมชน ในการเฝ้าระวังภัยสุขภาพด้วยตนเอง และสรุปผลการดำเนินงาน พร้อมปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อผู้บริหาร	➤ อสม. ประจำบ้านได้รับความรู้ ผ่านการประเมินเป็น อสม. วิทยาศาสตร์การแพทย์ชุมชน จำนวน 4,809 คน จากเป้าหมาย จำนวน 3,500 คน คิดเป็นร้อยละ 137.4 (จากเป้าหมาย จำนวน 3,500 คน) ➤ ศูนย์แฉ่งเตือนภัยสุขภาพในชุมชนที่ขึ้นทะเบียนมีทั้งหมด 547 แห่ง (จากเป้าหมาย 547 แห่ง) ➤ ศูนย์แฉ่งเตือนภัยสุขภาพในชุมชนทั่วประเทศผ่านเกณฑ์การประเมิน 487 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 89 (จากเป้าหมาย ร้อยละ 85)	งบประมาณ 1.20 ล้านบาท
โครงการพัฒนาระบบ/รูปแบบเชิงนวัตกรรมการบริหาร รักษาพยาบาลผู้สูงอายุที่บ้าน/ชุมชน รวมถึงระบบบริการรักษาพยาบาลทางไกล โดยใช้ telemedicine, telepharmacy,	กรมการแพทย์	สร้างเส้นทางระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เพิ่มศักยภาพของบุคลากรทางสุขภาพ และพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุไทย	➤ บุคลากรสุขภาพที่สามารถดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในระดับพื้นที่ จำนวน 40 คน (ร้อยละ 166.67) จากที่ตั้งเป้าหมายไว้ที่ 24 คน ➤ มีระบบการดูแลผู้สูงอายุแบบครบวงจร (one stop services) จำนวน 2 แห่ง	งบประมาณ 2.00 ล้านบาท

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
telenursing, video call และระบบบริการของทีมแพทย์ประจำครอบครัว			(ร้อยละ 66.7) จากที่ตั้งเป้าหมายไว้ที่จำนวน 3 แห่ง	
โครงการพัฒนาบริการโรคหลอดเลือดสมองเพื่อลดอัตราการตายของผู้สูงอายุ	กรมการแพทย์	พัฒนาศักยภาพบุคลากรโดยอบรมบุคลากรในการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนากระบวนการบริการสุขภาพ (Service Plan) ด้านการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแตก (Hemorrhagic Stroke) และผลิตสื่อและประชาสัมพันธ์ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และประชาชนทุกเขตทั่วประเทศ พร้อมพัฒนาศักยภาพ Stroke Unit, Stroke Fast Track, และอบรมบันทึกข้อมูลตัวชี้วัดคุณภาพเครือข่ายฐานข้อมูลโรคหลอดเลือดสมอง	➢ ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองตาย ทุกหอผู้ป่วย จำนวน 14,780 ราย จากทุกหอผู้ป่วยใน (ช่วงเวลาเดียวกัน) จำนวน 167,949 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.8 (เป้าหมาย น้อยกว่าร้อยละ 7) ➢ ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแตกตาย ทุกหอผู้ป่วย 9,646 ราย จากทุกหอผู้ป่วยใน (ช่วงเวลาเดียวกัน) 41,000 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.5 (เป้าหมาย น้อยกว่าร้อยละ 25) ➢ ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองตีบ/อุดตันตาย ทุกหอผู้ป่วย 4,488 ราย จากทุกหอผู้ป่วยใน (ช่วงเวลาเดียวกัน) 101,849 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.4 (เป้าหมาย น้อยกว่าร้อยละ 5) สาเหตุจาก (1) การเข้าถึงบริการมาตรฐานล่าช้า (2) จำนวนเตียง Stroke unit ไม่เพียงพอ (3) ปิด Stroke unit เนื่องจากการแพร่ระบาดของ Covid-19 และ (4) ประชาสัมพันธ์ Stroke alert/Awareness ยังไม่ทั่วถึง	งบประมาณ 3.00 ล้านบาท
โครงการบูรณาการโรคมะเร็งรักษาทุกที่ Cancer Anywhere สัญจรกรมการแพทย์	กรมการแพทย์	ผู้ป่วยโรคมะเร็งได้รับบริการที่มีคุณภาพมาตรฐานเข้าถึงการรักษาได้รวดเร็ว ลดระยะเวลาการรอคอยในการรับบริการ ได้รับการรักษาที่ต่อเนื่องโดยไม่ต้องมีใบส่งตัว โดย (1) ทบทวน/ถอดบทเรียนด้านการวินิจฉัยดูแลรักษา การป้องกันการติดเชื้อใน รพ. (2) การจัดระบบการรักษาพยาบาลใน รพ. และนอกสถานพยาบาล (3) พัฒนาระบบการส่งต่อผู้ป่วย (4) พัฒนาและขยายเครือข่ายด้านการวินิจฉัยดูแลรักษา การป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาลระบบการส่งต่อผู้ป่วยในเขตสุขภาพ (5) ให้คำปรึกษาด้านการวินิจฉัยดูแลรักษา การป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาลแก่บุคลากรทางการแพทย์ในเขตสุขภาพ (6) ถ่ายทอด	➢ มีการบันทึกข้อมูลผู้ป่วยมะเร็งรายใหม่ เข้าในระบบ TCB Plus จำนวน 74,830 ราย จากจำนวนผู้ป่วยใหม่จาก e-Claim 134,902 ราย คิดเป็นร้อยละ 55.5 (จากเป้าหมาย ร้อยละ 60) ➢ ผู้ป่วยมะเร็งสามารถเข้าถึงบริการผ่าตัดภายใน 4 สัปดาห์ 22,255 ราย จากทั้งหมด 29,967 ราย คิดเป็นร้อยละ 74.3 (จากเป้าหมาย ร้อยละ 75)	งบประมาณ 0.68 ล้านบาท

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		องค์ความรู้ด้านการวินิจฉัยดูแลรักษา การป้องกันติดเชื้อใน รพ. และ (7) ติดตามและประเมินผล	➤ ผู้ป่วยโรคมะเร็งสามารถเข้าถึงการรักษาด้วยเคมีบำบัด ภายใน 6 สัปดาห์ 27,140 ราย จากทั้งหมด 37,222 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.9 (จากเป้าหมายร้อยละ 75) ➤ ผู้ป่วยโรคมะเร็งสามารถเข้าถึงการรักษาด้วยรังสีรักษา ภายใน 6 สัปดาห์ 10,887 ราย จากทั้งหมด 18,931 ราย คิดเป็นร้อยละ 57.5 (จากเป้าหมาย ร้อยละ 60) สาเหตุจาก ขาดบุคลากร เช่น นักฟิสิกส์, เจ้าหน้าที่รังสี, Interventionist Onco-med, Surgical onco, Gyneonco, pharmacist เป็นต้น และเครื่องมือด้านการให้บริการเคมีบำบัด	
โครงการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan) สาขาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน	กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	พัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกด้วยการตรวจ วินิจฉัย รักษาโรคและฟื้นฟูสภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก พร้อมพัฒนาองค์ความรู้การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน และพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน	ผู้ป่วยนอกทั้งหมดที่ได้รับการตรวจ วินิจฉัย รักษาโรค และฟื้นฟูสภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จำนวน 27,179,312 ครั้ง จากทั้งหมด 144,335,020 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 18.8 (จากเป้าหมายร้อยละ 20.5) โดยปัญหาอุปสรรค คือ การให้บริการด้านการแพทย์แผนไทย ในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 มีการหยุดให้บริการหลายโรงพยาบาล เนื่องจากบุคลากรต้องเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนการรักษาผู้ป่วยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19	งบประมาณ 3.13 ล้านบาท
โครงการลดช่องว่างเพื่อเพิ่มการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตายในวิถี New Normal	กรมสุขภาพจิต	จัดทำแผนความร่วมมือระหว่างเครือข่ายดูแลประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคมและเศรษฐกิจเพื่อป้องกันการฆ่าตัวตาย พร้อมอบรมหลักสูตรวิทยากรหลักสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติฉุกเฉิน และหลักสูตรระดับวิทยาลัยและเฝ้าระวังจิตใจครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากการฆ่าตัวตาย และบูรณาการฐานข้อมูลการฆ่าตัวตายระดับประเทศเพื่อการเฝ้าระวังภายใต้ผลกระทบการแพร่ระบาดโควิด-19 ตลอดจนพัฒนาระบบฐานข้อมูลการฆ่าตัวตาย	➤ อัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จต่อประชากรแสนคน จำนวน 4,076 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.2 ➤ ผู้พยายามฆ่าตัวตายได้รับการดูแลเฝ้าระวัง ไม่กลับมาฆ่าตัวตายซ้ำใน 1 ปี จำนวน 25,842 คน และจำนวนผู้พยายามฆ่าตัวตาย	งบประมาณ 4,806,900 บาท

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		เพื่อการเฝ้าระวังฆ่าตัวตายซ้ำ ระดับประเทศ และสนับสนุนระบบบริการเชิงรุก เยียวยาครอบครัวที่มีสมาชิกฆ่าตัวตายสำเร็จ	เข้าถึงบริการและเฝ้าระวัง 26,239 คน คิดเป็นร้อยละ 98.5 (จากเป้าหมาย ร้อยละ 95)	
โครงการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล “เจ็บป่วยฉุกเฉินวิกฤต มีสิทธิทุกที่” UCEP	สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ	จัดให้มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรทางการแพทย์ ได้แก่ แพทย์ พยาบาลวิชาชีพ เวชกิจฉุกเฉิน เจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษา เจ้าหน้าที่ประสานสื่อสารในการดำเนินงานให้คำแนะนำ คำปรึกษา บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง และพัฒนานโยบายการคุ้มครองสิทธิผู้ป่วยฉุกเฉินวิกฤต พร้อมประชุมคณะกรรมการตรวจสอบและรับเรื่องร้องเรียน	เรื่องร้องเรียนที่รับเข้าสู่ระบบสามารถดำเนินการแล้วเสร็จและแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ร้องเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ภายใน 90 วัน โดยมีเรื่องร้องเรียน ส่งเอกสารครบถ้วน จำนวน 173 เรื่อง เรื่องร้องเรียนเข้า คทง. ร้องเรียนเสร็จสิ้น จำนวน 177 เรื่อง และอยู่ระหว่างดำเนินการ จำนวน 58 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 100 (จากเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 90)	งบประมาณ 2.16 ล้านบาท
โครงการลดความเหลื่อมล้ำของ 3 กองทุน	สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (กองเศรษฐกิจสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ)	มีกลไกการจ่ายค่าบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสิทธิประโยชน์กลางภายในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 โดย (1) จัดทำรายงานข้อเสนอเชิงนโยบาย เรื่อง วิธีการจัดบริการภายใต้ชุดสิทธิประโยชน์กลางและการจ่ายชดเชยการดูแลปฐมภูมิของระบบหลักประกันสุขภาพฯ ตามประกาศคณะกรรมการระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิที่บุคคลมีสิทธิได้รับ พ.ศ.2563 (2) วางแผนและดำเนินการปรับปรุงสิทธิประโยชน์กลางการดูแลปฐมภูมิของระบบหลักประกันสุขภาพ 3 ระบบ (3) ประชุมรับฟังความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อ “ร่างการปรับปรุงชุดสิทธิประโยชน์กลางการดูแลปฐมภูมิของระบบหลักประกันสุขภาพ 3 ระบบ” (4) สังเคราะห์และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	มีรายการชุดสิทธิประโยชน์กลางการดูแลปฐมภูมิของระบบหลักประกันสุขภาพ 3 ระบบ คิดเป็นร้อยละ 100	งบประมาณ 1.64 ล้านบาท
		นโยบายด้านการพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม		
การสนับสนุนการพัฒนาและจัดสวัสดิการชุมชน	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	เป็นการสร้างหลักประกันทางสังคมและความมั่นคงในชีวิตของคนในชุมชน บนพื้นฐาน “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” ในการดูแลคนทุกช่วงวัยตั้งแต่เกิดจนตาย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน และภาคประชาสังคม พร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพกองทุนสวัสดิการชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยพัฒนามาตรฐานคุณภาพกองทุนสวัสดิการชุมชน ศักยภาพแกนนำในการบริหาร	เกิดการสนับสนุนงบประมาณสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน ในปี 2565 รวม 1,455 กองทุนใน 77 จังหวัด ครอบคลุมสมาชิก 1,180,975 คน	

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		จัดการทุน ขยายผลและสร้างการเรียนรู้การจัดการสวัสดิการชุมชน โดยสถานะกองทุนสวัสดิการชุมชน (ณ 2 ก.ย. 2565) มีกองทุนสวัสดิการชุมชน 5,891 กองทุน จำนวนสมาชิก 6,085,995 ราย เงินกองทุนรวม 19,066.75 ล้านบาท		
โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบาง	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	เป็นการบูรณาการความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง โดยใช้ฐานข้อมูล TPMAP (Thai People Map and Analytics Platform) เป็นฐานข้อมูลหลักในการดำเนินโครงการฯ ซึ่งมีครัวเรือนเปราะบาง จำนวน 4.1 ล้านครัวเรือน โดยจะดำเนินการแก้ไขปัญหากลุ่มเปราะบางใน 5 มิติ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ความเป็นอยู่ การศึกษา รายได้ และการเข้าถึงบริการรัฐ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 มีการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางให้สามารถเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการให้ครอบคลุมทุกมิติแบบองค์รวม จำนวน 711,113 ครัวเรือน รวมทั้งพัฒนาแพลตฟอร์มระบบสมุดพกครอบครัวอิเล็กทรอนิกส์ (MSO-Logbook) เพื่อเป็นเครื่องมือจัดเก็บข้อมูลครัวเรือน ครอบครัว และสมาชิก มาวิเคราะห์ และประมวลผล เพื่อช่วยคัดกรองและวางแผนการช่วยเหลือการจัดการสวัสดิการที่เหมาะสมให้แก่กลุ่มเปราะบาง ควบคู่กับการใช้ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ของรัฐบาล (TPMAP) เพื่อให้กลุ่มเปราะบางสามารถเข้าถึงสิทธิสวัสดิการที่เหมาะสม ซึ่งมีสถิติการบันทึกข้อมูลแล้ว จำนวน 431,561 ครัวเรือน	กลุ่มเปราะบาง	
การขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	เพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและการบริการคนทุกช่วงวัย บูรณาการการบริการสวัสดิการสังคมของทุกกรมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ณ จุดเดียวและเป็นองค์รวม ลดความซ้ำซ้อนด้านทรัพยากรในการบริหารจัดการการจัดการสวัสดิการสังคมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และอำนวยความสะดวกให้ประชาชนเข้าถึงสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเป้าหมาย และประชาชน นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลทั่วประเทศ จำนวน 8,131 ศูนย์ เพื่อยกระดับการทำงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ และให้บริการสวัสดิการสังคม ณ จุดเดียวเป็นองค์รวมหรือการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ซึ่งมีผู้ใช้บริการจากศูนย์ จำนวน 728,767 ราย นอกจากนั้นยังมีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือ	ประชาชนทุกวัยในชุมชน ทั้งเด็กและเยาวชนสตรีและครอบครัว คนพิการ ผู้สูงอายุ คนไร้ที่พึ่ง และผู้ทำการขอทาน ผู้ประสบปัญหาทางสังคม และประชาชนทั่วไป	

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		สังคมชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (50 เขต) มีการดำเนินการจัดตั้งแล้วทั้งสิ้น 8 เขต 59 ศูนย์		
การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมผ่านช่องทางของศูนย์ช่วยเหลือสังคม	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมผ่านช่องทางของศูนย์ช่วยเหลือสังคม (สายด่วน พม. 1300 ทั่วประเทศ รับเรื่องราวร้องทุกข์ 24 ชั่วโมง) โดยมีการร้องเรียนร้องทุกข์ผ่านศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300 จำนวน 140,074 กรณี เฉลี่ย 384 กรณี/วัน กลุ่มเป้าหมายเป็นสตรีสูงสุดจำนวน 26,903 ราย รองลงมา คือ เด็กและเยาวชน จำนวน 19,268 ราย ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจมากที่สุดอันดับแรก คือ ครอบครัวยากจน จำนวน 22,529 ราย รองลงมา คือ เร่ร่อน จำนวน 3,673 ราย	ผู้ประสบปัญหาสังคม	
		นโยบายด้านการส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน		
โครงการเน็ตประชารัฐ	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมเพื่อขยายโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงด้วยสื่อสัญญาณสายเคเบิลใยแก้วนำแสง (Fiber Optic) จากโครงข่ายเดิมที่มีอยู่ ไปยังหมู่บ้านซึ่งอยู่ห่างไกล ขาดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมที่เพียงพอและไม่มีศักยภาพในเชิงพาณิชย์ โดยติดตั้ง และให้บริการอินเทอร์เน็ตแบบไร้สายและไม่คิดค่าใช้จ่ายกับผู้ให้บริการด้วยความเร็ว 100/50 Mbps แก่หมู่บ้านเป้าหมาย	หมู่บ้านเป้าหมาย จำนวน 24,700 หมู่บ้าน ติดตั้งแล้วเสร็จครบทุกหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2560 โดยมีจำนวนผู้ลงทะเบียนใช้งานสะสมจนถึงปัจจุบัน 11,415,197 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565)	
โครงการขยายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (โครงการ Big Rock)	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ปรับปรุงโครงข่ายที่เป็นเทคโนโลยีแบบเก่าให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นด้วยเคเบิลใยแก้วนำแสง (Fiber Optic) ไปยังโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และสุขศาลาพระราชทานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่ยังไม่มีโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง	ปรับปรุงโครงข่ายให้มีประสิทธิภาพ จำนวน 1,671 แห่ง แบ่งเป็นโรงเรียน จำนวน 1,187 แห่ง และสถานพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 484 แห่ง	
		นโยบายด้านการสร้างโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม		
กองทุนยุติธรรม	กระทรวงยุติธรรม	กองทุนยุติธรรมเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับใช้จ่ายเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนและการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน เพื่อช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม โดยพิจารณา	ปีงบประมาณ 2565 ประชาชนจำนวน 2,489 ราย ได้รับการช่วยเหลือผ่านกองทุนยุติธรรม เป็นเงิน 196.73 ล้านบาท	งบประมาณ 196.73 ล้านบาท

นโยบาย	หน่วยงานรับผิดชอบ	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณที่ใช้
		การช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เช่น ค่าจ้างทนายความ ค่าที่ปรึกษาทางกฎหมาย ค่าฤชาธรรมเนียม		
ศูนย์บริการร่วมกระทรวงยุติธรรม (ศูนย์ยุติธรรมสร้างสุข)	สำนักงานปลัด กระทรวงยุติธรรม	ให้บริการประชาชนในด้านการอำนวยความสะดวก การติดต่อ สอบถามข้อมูล ยื่นคำขออนุมัติ อนุญาต ในเรื่องที่เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรม ได้แก่ การขอรับคำปรึกษากฎหมาย การยื่นเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ การรับคำขอกองทุนยุติธรรม การรับเรื่องช่วยเหลือและเยียวยาแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 การคุ้มครองพยาน เป็นต้น	ให้บริการข้อมูลและให้คำปรึกษาทางกฎหมาย จำนวน 28,922 รายรวมถึง การขอรับ ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา ทั้งนี้ได้รับเรื่อง ร้องเรียน ร้องทุกข์จากประชาชน จำนวน 1,273 เรื่อง ดำเนินการแล้วเสร็จ 1,209 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 94.97	
โครงการยุติธรรมเคลื่อนที่ (สำนักงานยุติธรรมจังหวัด)	สำนักงานยุติธรรม จังหวัดกระทรวง ยุติธรรม	กองประสานราชการยุติธรรมจังหวัดและสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ได้ดำเนินโครงการยุติธรรมเคลื่อนที่ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ โดยได้กำหนดให้มีการพัฒนารูปแบบวิธีการ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ห่างไกลที่ไม่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนประชาชนที่เข้ารับบริการจากหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมได้ยาก	มีผู้เข้าร่วมโครงการเป็นคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 38,932 คน และ ประชาชนทั่วไปจำนวน 879,270 คน	

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.1 บทสรุป

ในปี 2565 สถานการณ์ความยากจนปรับตัวดีขึ้น โดยมีจำนวนคนจนทั้งสิ้น 3.80 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนจนร้อยละ 5.43 ลดลงจากปีก่อนที่สัดส่วนคนจนร้อยละ 6.32 ขณะที่เมื่อพิจารณาครัวเรือนยากจน พบว่ามีครัวเรือนยากจนจำนวน 1.12 ล้านครัวเรือน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.14 ของครัวเรือนทั้งหมด ลดลงจากปี 2564 ที่มีจำนวนครัวเรือนยากจนประมาณ 1.24 ล้านครัวเรือน ซึ่งเป็นผลมาจากความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้การดำรงชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่มีแนวโน้มกลับเข้าสู่ภาวะปกติ นำไปสู่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจนโดยเฉพาะภาคครัวเรือนที่การบริโภคกลับมาขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า รวมถึงการจ้างงานเพิ่มขึ้นในภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าส่งค้าปลีก และภาคโรงแรมและภัตตาคาร ซึ่งมีส่วนช่วยให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นสูงขึ้น รวมถึงความต่อเนื่องของมาตรการช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อยและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งผลให้สถานการณ์ความยากจนของไทยปรับตัวดีขึ้น

คนจนส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า โดยร้อยละ 75.26 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า รองลงมาเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 13.82 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 8.78 ตามลำดับ โดยเด็กยากจนยังคงมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับสูงได้ต่ำในด้านการทำอาชีพ ผู้มีงานทำที่เป็นคนจนมีจำนวนทั้งสิ้น 1.91 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนจนร้อยละ 4.54 ของผู้มีงานทำทั้งหมด ลดลงจากปี 2564 ร้อยละ 5.42 โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระ (ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง และช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยที่ไม่ได้รับค่าจ้าง) คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 67.50 ของผู้มีงานทำที่ยากจนทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ ลูกจ้างเอกชน ที่ร้อยละ 29.98 ด้านการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ คนจนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงสวัสดิการการรักษายาบาลอย่างน้อยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 98.50 ของคนจนทั้งหมด รวมถึงผู้สูงอายุยากจนได้รับสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยในปี 2565 มีผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพจำนวน 0.99 ล้านคน จากผู้สูงอายุยากจนทั้งหมด 1.03 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 96.2 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 89.2 ในปี 2554 นอกจากนี้สัดส่วนผู้พิการที่ยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้พิการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 2565 มีจำนวนคนพิการทั้งสิ้น 2.75 แสนคน เป็นผู้ได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการจำนวน 2.23 แสนคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 81.34 นอกจากนี้ครัวเรือนยากจนร้อยละ 99.14 เข้าถึงไฟฟ้าภายในบ้านเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับการเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ทโฟน) และอินเทอร์เน็ตที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ร้อยละ 76.16 และร้อยละ 69.40 ตามลำดับ

หากพิจารณาในระดับภูมิภาค พบว่า ภาคใต้มีปัญหาความยากจนรุนแรงที่สุด ที่ร้อยละ 9.30 รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 7.81 และภาคเหนือ ร้อยละ 6.80 ของประชากรในแต่ละภาค แต่เมื่อพิจารณาจากจำนวนคนจน พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีจำนวนคนจนสูงสุด ประมาณ 1.43 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 37.7 ของคนจนทั้งหมด รองลงมาเป็นภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคกลาง และ กรุงเทพมหานคร ตามลำดับ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากแรงงานส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำงานในภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นสาขาที่มีรายได้ไม่สูง ประกอบกับต้องเผชิญความไม่แน่นอนและความผันผวนของสภาพภูมิอากาศทำให้รายได้ที่ได้รับมีความไม่สม่ำเสมอและแน่นอน และนำไปสู่การกลายเป็นผู้มีรายได้น้อยและเสี่ยงต่อความยากจน

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายโดยรวมปรับตัวดีขึ้น โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคหรือสัมประสิทธิ์จินี (Gini coefficient) ด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ในปี 2565 อยู่ที่ 0.343 ลดลงจาก 0.350

ในปีก่อนหน้า โดยความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายในพื้นที่เขตเทศบาลมีแนวโน้มลดลง แต่ระดับความรุนแรงยังคงสูงกว่าในพื้นที่นอกเขตเทศบาล ในมิติความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาค พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือที่กลุ่มที่มีเศรษฐานะดีที่สุด (Decile 10) มีสัดส่วนการถือครองรายจ่ายเพิ่มขึ้น ทำให้ช่องว่างด้านรายจ่ายระหว่างกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและต่ำกว่าขยายตัว นอกจากนี้ รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นในทุกกลุ่มประชากร แต่ช่องว่างรายจ่ายของกลุ่มที่มีเศรษฐานะดีที่สุด (Decile 10) ต่อกับกลุ่มที่มีเศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1)

ภาพรวมความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษามีทิศทางที่ดีขึ้น อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrolment rate) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกระดับชั้น และมีความแตกต่างระหว่างภูมิภาคลดลง ยกเว้นในระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) มีความแตกต่างเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า และมีความแตกต่างระหว่างภูมิภาคมากที่สุด โดยต่างกัน 1.87 เท่า กลุ่มเด็กที่เศรษฐานะดีที่สุด (Decile 10) มีอัตราการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวม ปวช.) ร้อยละ 85.5 สูงกว่ากลุ่มเด็กที่เศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) ประมาณ 1.7 เท่า นอกจากนี้ อัตราการเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) ของกลุ่มเด็กที่เศรษฐานะดีที่สุด (Decile 10) อยู่ที่ร้อยละ 73.6 สูงกว่ากลุ่มเด็กที่เศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) ประมาณ 8.1 เท่า ซึ่งมีความแตกต่างเพิ่มขึ้นจาก 5.8 เท่า ในปี 2564 ด้านคุณภาพการศึกษามีความเหลื่อมล้ำระหว่างสังกัดโรงเรียน ขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และภูมิภาค โดยโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมพื้นฐาน (O-NET) สูงสุดทุกรายวิชา รองลงมาคือโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านสาธารณสุข พบว่า การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพมีความครอบคลุมประชากรเกือบทั่วประเทศ โดยประชาชนเข้าถึงสิทธิหลักประกันสุขภาพอยู่ที่ร้อยละ 99.56 แต่ยังคงสะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางด้านคุณภาพบริการระหว่างพื้นที่จากการกระจุกตัวของบุคลากรทางการแพทย์ในเมืองหลวงและเมืองใหญ่ รวมถึงเครื่องมือทางการแพทย์ ด้านความเหลื่อมล้ำทางการเข้าถึงสวัสดิการและบริการภาครัฐ พบว่า (1) จำนวนผู้ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 202,716 คน ในปี 2559 เป็น 2,337,950 คน ในปี 2565 อย่างไรก็ดี เงินอุดหนุน ฯ 600 บาทต่อเดือน ยังไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายจริงที่ครอบครัวหนึ่งจะต้องจ่ายในการดูแลเด็กแรกเกิด (2) จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงเพิ่มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2565 มีผู้สูงอายุจำนวน 10,896,444 คน ได้รับเบี้ยยังชีพ และเมื่อจำแนกประชากรเป็น 10 กลุ่มตามรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค พบว่า ผู้สูงอายุในกลุ่มประชากรที่เศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) เข้าถึงเบี้ยยังชีพร้อยละ 95.89 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวมทั้งประเทศที่ร้อยละ 87.17 และเพิ่มขึ้นจากปี 2564 ที่ร้อยละ 93.27 (3) จำนวนคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการและได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเมื่อจำแนกคนพิการออกเป็น 10 กลุ่มตามรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค พบว่า ในปี 2565 คนพิการในกลุ่มประชากรที่เศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) เข้าถึงเบี้ยยังชีพคนพิการ ร้อยละ 79.61 ซึ่งใกล้เคียงกับปี 2564 ที่ร้อยละ 79.71 และสูงกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวมทั้งประเทศที่ร้อยละ 69.49 และ (4) ประชาชนผู้มีรายได้น้อยเข้าถึงกองทุนยุติธรรมเพิ่มขึ้น โดยสัดส่วนการอนุมัติให้ความช่วยเหลือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 53.71 ในปี 2564 เป็น 55.77 ในปี 2565 ซึ่งมีสัดส่วนสูงสุดตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกองทุนยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ยังมีประชาชนกว่าร้อยละ 25.05 ที่เข้าถึงกองทุนยุติธรรมแล้ว แต่ไม่ได้รับอนุมัติให้ความช่วยเหลือ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับปีก่อนหน้า พบว่า มีสัดส่วนผู้ที่ไม่ได้รับอนุมัติให้ความช่วยเหลือลดลงจากปี 2564 ที่ร้อยละ 28.68 สะท้อนทิศทางที่ดีขึ้นในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย

ด้านการเข้าถึงบริการโครงสร้างพื้นฐาน (ไฟฟ้า น้ำ อินเทอร์เน็ต) พบว่า การเข้าถึงบริการไฟฟ้ามีความครอบคลุมครัวเรือนเกือบทั่วประเทศ โดยครัวเรือนมีการเข้าถึงบริการไฟฟ้าที่ร้อยละ 99.95 ซึ่งครัวเรือนที่เศรษฐานะต่ำที่สุด (Decile 1) สามารถเข้าถึงบริการไฟฟ้าที่ร้อยละ 99.54 และสามารถเข้าถึงบริการ

น้ำประปาที่ร้อยละ 90.75 สำหรับครัวเรือนที่เศรษฐกิจดีที่สุดใน (Decile 10) สามารถเข้าถึงบริการน้ำประปาที่ร้อยละ 99.34 อาจเนื่องมาจากครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมที่ยังคงมีการใช้น้ำบาดาลและน้ำฝนในการอุปโภคบริโภคเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ภาพรวมครัวเรือนทั้งประเทศมีการเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ ร้อยละ 97.27 โดยกลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ กลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีการเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ มากกว่าร้อยละ 90 และในด้านการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกกลุ่มครัวเรือน แต่ยังคงพบช่องว่างระหว่างกลุ่มครัวเรือนที่เศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile 1) กับกลุ่มครัวเรือนที่เศรษฐกิจดีที่สุดใน (Decile 10) ซึ่งค่าใช้จ่ายด้านค่าสมาชิกและค่าบริการใช้อินเทอร์เน็ตมีการปรับเปลี่ยนขึ้นในทุกกลุ่มครัวเรือน ยกเว้นกลุ่มครัวเรือนที่เศรษฐกิจดีที่สุดใน (Decile 10)

โอกาสในการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น แม้ว่าความยากจนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีคนอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังติดอยู่ในกับดักของความยากจน ข้อมูลจากระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thailand Poverty MAP: TP MAP) พบว่า จำนวนครัวเรือนที่มีแนวโน้มจะตกอยู่ในความยากจนข้ามรุ่น มีประมาณ 597,428 ครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 15.00 ของครัวเรือนที่มีเด็กและเยาวชนเป็นสมาชิก และมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นสืบเนื่องผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 เมื่อพิจารณาลักษณะของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาน้อย อัตราการพึ่งพิงสูง และไม่มีเงินออม สาเหตุหลักที่ส่งผลให้ครัวเรือนมีแนวโน้มเป็นครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น คือ ไม่มีเงินออม เด็กอายุ 6-14 ปี ไม่ได้ได้รับการศึกษาภาคบังคับครบ 9 ปี นอกจากนี้ เกือบร้อยละ 70 ของหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาสูงสุดเพียงระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ทั้งนี้ จากผลการศึกษาทางวิชาการจำนวนหนึ่งได้ประเมินโอกาสในการเปลี่ยนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ในมิติของรายได้ งานศึกษาของ Chongcharoentanawat (2562) นำเสนอข้อค้นพบของการเลื่อนลำดับชั้นด้านรายได้ในประเทศไทยในช่วงระยะเวลา 2548-2554 ในเขตเมืองและเขตชนบท โดยพบว่ามีครัวเรือนกว่าร้อยละ 53 ที่ยังติดอยู่ในกลุ่มรายได้น้อยสุด (poorest quintile) ซึ่งยังต้องเผชิญกับข้อจำกัดที่จะเลื่อนชั้นไปในระดับที่สูงขึ้น โดยครัวเรือนในชนบทมีแนวโน้มการเลื่อนชั้นด้านรายได้มากกว่าครัวเรือนในเมือง¹⁴ ซึ่งความสามารถในการเลื่อนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสำคัญต่อการลดความยากจนข้ามรุ่นและความเหลื่อมล้ำ

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำมีความเชื่อมโยงหลายมิติ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องให้ความสำคัญทั้งในมิติดินโยบาย/มาตรการ การบริหารจัดการด้านงบประมาณ รวมถึงการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยพิจารณาปัญหาความยากจนเหลื่อมล้ำที่เชื่อมโยงกับมิติอื่น อาทิ การศึกษา สาธารณสุข การจัดสวัสดิการ เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายได้ตอบการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งจากการพิจารณาสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ นโยบายและช่องว่างการดำเนินนโยบายสามารถสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ดังนี้

(1) ด้านนโยบายการจัดสรรงบประมาณ

1) ทบทวนแนวทางการจัดสรรงบประมาณของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ให้ครอบคลุมองค์ประกอบด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำ เชื่อมโยงกับสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านสถานะทางเศรษฐกิจของประชาชน เช่น รายได้ครัวเรือน สัดส่วนคนจน จำนวนประชากรกลุ่มเปราะบาง อาทิ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้ รวมถึงปัจจัยความเหลื่อมล้ำต่าง ๆ อาทิ

¹⁴ รุ่งพรหมประทาน และ อริยาภาภมกล (2561)

การเข้าถึงการศึกษา บริการสาธารณสุข ตลอดจนข้อมูลตัวชี้วัดอื่น ๆ อาทิ ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) สำหรับใช้ประกอบการพิจารณาประมาณ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรงบประมาณให้ตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในระดับพื้นที่

2) **เพิ่มประสิทธิภาพของนโยบายการคลังเพื่อลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ** โดยการปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ขยายฐานภาษี โดยเฉพาะฐานภาษีด้านรายได้ และด้านทรัพย์สิน กล่าวคือ ขยายความครอบคลุมไปสู่ผู้ที่ยังไม่ได้เสียภาษีตามหลักความเสมอภาคทางภาษี (ผู้ที่มีรายได้หรือทรัพย์สินเท่ากับคนที่เสียภาษีอยู่แล้ว แต่ยังไม่ได้อเสียภาษี) ผลักดันให้ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะมีระดับรายได้เท่าใดเข้าสู่ระบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ผ่านการปรับเปลี่ยนกฎหมายว่าด้วยการยื่นเสียภาษีโดยให้ผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปทุกคนต้องยื่นแบบฟอร์มการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา พิจารณาระบบภาษีแบบอัตราเดียว (Uniform Tax Rate System) เพื่อป้องกันการโยกย้ายรายได้จากฐานภาษีหนึ่งไปยังอีกฐานภาษีหนึ่ง รวมทั้งทบทวนมาตรการทางด้านรายจ่ายภาษี (การหักค่าใช้จ่าย และการลดหย่อนภาษี) เนื่องจากกลไกดังกล่าวส่งผลให้ผู้มีรายได้สูงเสียภาษีในระดับที่น้อยลง ปรับปรุงฐานภาษีด้านทรัพย์สินให้มีอัตราที่เป็นธรรมและมีการจัดเก็บอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนอกจากจะทำให้รัฐมีฐานข้อมูลครอบคลุมประชากรทุกกลุ่มรายได้เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำแล้ว ยังทำให้รัฐมีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อนำไปจัดบริการสาธารณะต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ในส่วนของการใช้จ่ายภาครัฐ ควรมีการปรับโครงสร้างการจัดสรรงบประมาณภาครัฐ โดยให้ความสำคัญกับการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์เพิ่มขึ้น (การศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการ) จัดลำดับความสำคัญและเลือกจัดสรรงบประมาณให้กับโครงการที่สำคัญกว่า เพื่อให้มีทรัพยากรที่เพียงพอต่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

(2) ด้านการศึกษาและการพัฒนาทักษะอาชีพ

1) **เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา** จัดสรรงบประมาณแบบเสมอภาค โดยจัดสรรงบประมาณตามอุปสงค์ (Demand-side Financing) ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน ให้โรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่พื้นที่ใกล้เคียงกันแบ่งปันทรัพยากรระหว่างกัน ปรับปรุงโครงสร้างและระบบข้าราชการครู ปรับกระบวนการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพ เพิ่มการผลิตครูที่มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Classroom teacher) มากกว่าการผลิตครูที่แยกเป็นรายสาระ (Subject teacher) ที่เน้นวิชาเฉพาะเป็นหลัก เร่งรัดการขยายผลหลักสูตรสมรรถนะ พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนออนไลน์ที่มีคุณภาพ สนับสนุนให้นักเรียนสามารถเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนรู้จากระบบออนไลน์ สร้างต้นแบบการเรียนรู้และการบริหารจัดการกลุ่มโรงเรียนขนาดกลาง-ขนาดเล็ก ผ่านโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคเอกชน ในการออกแบบและจัดการศึกษาร่วมกับพื้นที่ เพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บฐานข้อมูลด้านการศึกษา

2) **พัฒนานโยบายลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาควบคู่กับการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ** อาทิ การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน การสนับสนุนทุนการศึกษาจากภาคเอกชนแบบมีเงื่อนไขในการรับเข้าทำงาน การพิจารณามาตรการจูงใจผู้ประกอบการ ในการสนับสนุนการศึกษาต่อของนักเรียน อาทิ สิทธิพิเศษหรือคูปองส่วนลดค่าใช้จ่ายที่จำเป็นสำหรับครัวเรือนผู้มีรายได้น้อย กรณีบุตรเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เช่น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับปริญญาตรี เป็นต้น รวมถึงการพัฒนาทักษะอาชีพครัวเรือน อาทิ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ ทักษะทางเทคโนโลยี ทักษะ

ทางการตลาด การเพิ่มผลิตภาพการผลิตทางการเกษตร เพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือนให้มีศักยภาพในการสนับสนุนด้านการศึกษาของนักเรียน ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสสู่การเลื่อนลำดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม

(3) ด้านสาธารณสุขและสวัสดิการสังคม

1) การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านสุขภาพ เพื่อวางแผนกำลังคนด้านสุขภาพแบบบูรณาการ และสร้างมาตรฐานกลางระหว่างกองทุนในระบบหลักประกันสุขภาพทั้ง 3 ระบบ ผลักดันให้เกิดสิทธิประโยชน์อย่างเท่าเทียม พัฒนาสิทธิประโยชน์ควบคู่กับพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริการ กำหนดสัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ในภาพรวมประเทศอย่างเหมาะสม พัฒนาระบบการให้บริการทางสาธารณสุขที่เอื้อต่อการให้บริการของบุคลากรทางการแพทย์ และการเข้าถึงบริการของประชาชน โดยเชื่อมโยงฐานข้อมูลการส่งเสริมสุขภาพระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถใช้ประโยชน์ข้อมูลร่วมกัน นำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้บริการทางการแพทย์ รวมถึงการจัดให้มีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่กระจายไปยังสถานบริการสุขภาพระดับพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้

2) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรเงินอุดหนุนและเบี้ยยังชีพ โดยนำองค์ประกอบด้านดัชนีราคาผู้บริโภค ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าและบริการ มาประกอบการพิจารณา ซึ่งเงินอุดหนุนและเบี้ยยังชีพต่าง ๆ ควรได้รับการปรับตามดัชนีราคาผู้บริโภค ให้มีมูลค่าอย่างต่ำเท่ากับมูลค่าเมื่อเริ่มมีประกาศบังคับใช้ อีกทั้งควรพิจารณาปรับเพิ่มให้สอดคล้องกับความเพียงพอต่อค่าครองชีพ และความยั่งยืนทางการคลังของประเทศ

3) การเชื่อมโยงข้อมูลสวัสดิการกับฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร หน่วยงานภาครัฐควรดำเนินการเชื่อมโยงข้อมูลสวัสดิการกับฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรอย่างเร่งด่วน อีกทั้งควรปรับปรุงข้อมูลทะเบียนราษฎรของประชาชนอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อให้สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้วิเคราะห์และพัฒนารูปแบบของสวัสดิการและมูลค่าเงินอุดหนุนและเบี้ยยังชีพต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความจำเป็นของประชาชนและสถานะทางการคลังของประเทศได้ดียิ่งขึ้น

4) การประเมินผลกระทบมาตรการ/โครงการด้านสวัสดิการสังคม หน่วยงานภาครัฐควรจัดระบบประมาณสำหรับประเมินผลกระทบของมาตรการ/โครงการสวัสดิการสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการ/โครงการที่ใช้งบประมาณลงทุนสูงและอยู่ในความสนใจของประชาชน เพื่อให้เห็นถึงผลกระทบของมาตรการ/โครงการดังกล่าว ทั้งในระยะสั้น กลาง และยาว อันจะเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการจัดสรร/โยกย้ายงบประมาณไปให้โครงการที่มีความจำเป็นเร่งด่วนกว่า และ/หรือมีความคุ้มค่ามากกว่าต่อไป

5) เพิ่มประสิทธิภาพกลไกการให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยพัฒนาระบบการให้บริการของกองทุนยุติธรรม การขยายผู้มีสิทธิขอรับความช่วยเหลือ ลดการใช้ดุลยพินิจด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกัน เพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริง พยานหลักฐานประกอบการพิจารณา ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิทางกฎหมายให้แก่ประชาชน พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพสำหรับใช้เป็นฐานข้อมูลในการให้บริการประชาชน รวมถึงการติดตามประเมินผลการดำเนินงานทั้งการวิเคราะห์ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) ของการดำเนินงาน เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์แนวทางพัฒนาเพื่อยกระดับประสิทธิภาพกลไกการให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

ตารางสถิติ (Statistical tables)

ตารางข้อมูลความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

ตารางที่ 1 เส้นความยากจน สัดส่วนและจำนวน คนจน จนน้อย และเกือบจน (ด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค)
ปี 2533 - 2565

ปี พ.ศ.	เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	สูงกว่าเส้นความ ยากจนไม่เกิน 20% (บาท/คน/เดือน)	สัดส่วน คนจน (ร้อยละ)	สัดส่วนคน เกือบจน/กลุ่ม เสี่ยง (ร้อยละ)	จำนวนคน จน (พันคน)	จำนวนคน เกือบจน/กลุ่ม เสี่ยง (พันคน)	จำนวน ประชากร (พันคน)
2533	960	1,153	57.97	11.11	31,623	6,060	54,549
2535	1,086	1,304	50.04	11.98	27,796	6,655	55,550
2537	1,157	1,388	42.54	12.35	24,070	6,990	56,581
2539	1,306	1,567	35.25	13.04	20,286	7,508	57,557
2541	1,533	1,840	38.63	12.81	22,668	7,518	58,673
2543	1,555	1,866	42.33	13.14	25,788	8,003	60,916
2545	1,606	1,927	32.44	13.41	19,859	8,210	61,214
2547	1,719	2,063	26.76	13.25	16,549	8,196	61,840
2549	1,934	2,321	21.94	11.70	13,780	7,353	62,820
2550	2,006	2,408	20.04	12.09	12,718	7,670	63,452
2551	2,172	2,606	20.43	11.62	13,116	7,456	64,186
2552	2,174	2,609	17.88	11.31	11,624	7,353	65,027
2553	2,285	2,742	16.37	11.43	10,801	7,545	65,982
2554	2,415	2,898	13.22	11.52	8,752	7,630	66,214
2555	2,492	2,990	12.65	10.81	8,441	7,213	66,745
2556	2,572	3,086	10.96	10.03	7,360	6,737	67,156
2557	2,648	3,178	10.52	9.06	7,109	6,120	67,568
2558	2,645	3,174	7.19	8.36	4,889	5,682	67,980
2559	2,668	3,202	8.6	8.53	5,869	5,824	68,243
2560	2,689	3,227	7.83	7.89	5,397	5,435	68,885
2561	2,714	3,257	8.3	8.12	5,738	5,611	69,107
2562	2,763	3,316	6.26	7.77	4,336	5,382	69,315
2563	2,762	3,314	6.83	7.39	4,748	5,138	69,509
2564	2,803	3,364	6.32	6.91	4,405	4,817	69,688
2565	2,997	3,596	5.43	6.64	3,793	4,640	69,850

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

หมายเหตุ : จน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน

จนวน้อย คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนไม่เกิน 20%

เกือบจน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่าเส้นความยากจนไม่เกิน 20%

ตารางที่ 2 สัดส่วนและจำนวน คนจน จนมาก จนน้อย และเกือบจน (วัดจากรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค)

ปี พ.ศ.	สัดส่วนคนจน(%)				จำนวนคนจน (พันคน)				ร้อยละต่อจำนวนคนจนทั้งหมด	
	จน	จนมาก	จนน้อย	เกือบจน	จน	จนมาก	จนน้อย	เกือบจน	จนมาก	จนน้อย
2537	42.65	25.63	17.03	12.37	24,134	14,500	9,635	6,997	60.1	39.9
2539	35.31	19.58	15.72	13.03	20,321	11,271	9,050	7,501	55.5	44.5
2541	38.72	22.32	16.41	12.91	22,719	13,093	9,626	7,574	57.6	42.4
2543	42.63	26.53	16.10	13.10	25,516	15,880	9,637	7,842	62.2	37.8
2545	32.52	17.98	14.55	13.43	19,621	10,845	8,776	8,101	55.3	44.7
2547	26.86	13.89	12.98	13.24	16,424	8,491	7,934	8,094	51.7	48.3
2549	22.01	10.68	11.33	11.69	13,720	6,658	7,063	7,288	48.5	51.5
2550	20.09	9.20	10.89	12.09	12,677	5,803	6,873	7,627	45.8	54.2
2551	20.46	8.91	11.55	11.65	13,081	5,696	7,385	7,451	43.5	56.5
2552	17.93	7.69	10.24	11.32	11,634	4,991	6,643	7,343	42.9	57.1
2553	16.39	6.95	9.44	11.41	10,812	4,583	6,229	7,531	42.4	57.6
2554	13.23	5.16	8.06	11.53	8,757	3,417	5,340	7,637	39.0	61.0
2555	12.65	5.07	7.58	10.81	8,441	3,384	5,057	7,213	40.1	59.9
2556	10.96	4.07	6.88	10.03	7,360	2,736	4,623	6,737	37.2	62.8
2557	10.52	3.78	6.74	9.06	7,109	2,552	4,557	6,120	35.9	64.1
2558	7.19	2.23	4.96	8.36	4,889	1,517	3,372	5,682	31.0	69.0
2559	8.6	2.88	5.72	8.53	5,869	1,963	3,906	5,824	33.5	66.6
2560	7.83	2.69	5.15	7.89	5,397	1,851	3,545	5,435	34.3	65.7
2561	8.3	2.76	5.54	8.12	5,738	1,907	3,831	5,611	33.2	66.8
2562	6.26	1.83	4.43	7.77	4,336	1,268	3,068	5,382	29.2	70.7
2563	6.83	2.3	4.53	7.39	4,748	1,597	3,152	5,138	33.6	66.4
2564	6.32	1.95	4.37	6.91	4,405	1,358	3,047	4,817	30.8	69.2
2565	5.43	1.49	3.94	6.64	3,793	1,038	2,755	4,640	27.4	72.6

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

หมายเหตุ : จน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน

จนมาก คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนเกินกว่าร้อยละ 20

จนน้อย คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนไม่เกิน ร้อยละ 20

เกือบจน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

ตารางที่ 3 เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน จำนวนคนจนและโครงสร้างของคนจนจำแนกตามเขตพื้นที่ ปี 2537 - 2565

ปี พ.ศ.	เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)			สัดส่วนคนจน (% ของประชากร)			จำนวนคนจน (พันคน)			โครงสร้างของคนจน (% ของคนจน)		
	ในเขต เทศบาล	นอกเขต เทศบาล	รวม	ในเขต เทศบาล	นอกเขต เทศบาล	รวม	ในเขต เทศบาล	นอกเขต เทศบาล	รวม	ในเขต เทศบาล	นอกเขต เทศบาล	รวม
2537	1,457	1,028	1,157	23.93	50.51	42.54	4,060	20,010	24,070	16.87	83.13	100
2539	1,638	1,162	1,306	19.09	42.25	35.25	3,321	16,965	20,286	16.37	83.63	100
2541	1,882	1,380	1,533	20.34	46.68	38.63	3,646	19,022	22,668	16.08	83.92	100
2543	1,911	1,394	1,555	22.21	51.43	42.33	4,214	21,574	25,788	16.34	83.66	100
2545	1,953	1,430	1,606	17.03	40.22	32.44	3,498	16,361	19,859	17.62	82.38	100
2547	2,061	1,526	1,719	14.60	33.62	26.76	3,256	13,293	16,549	19.67	80.33	100
2549	2,258	1,731	1,934	11.83	28.31	21.94	2,873	10,906	13,780	20.85	79.15	100
2550	2,314	1,801	2,006	11.34	25.85	20.04	2,880	9,839	12,718	22.64	77.36	100
2551	2,459	1,970	2,172	10.69	27.31	20.43	2,839	10,278	13,116	21.64	78.36	100
2552	2,452	1,967	2,174	10.23	23.59	17.88	2,844	8,780	11,624	24.46	75.54	100
2553	2,546	2,078	2,285	8.69	22.44	16.37	2,532	8,269	10,801	23.44	76.56	100
2554	2,677	2,198	2,415	9.00	16.71	13.22	2,701	6,051	8,752	30.86	69.14	100
2555	2,754	2,264	2,492	8.79	15.99	12.65	2,726	5,715	8,441	32.29	67.71	100
2556	2,826	2,342	2,572	7.7	13.92	10.96	2,463	4,897	7,360	33.46	66.54	100
2557	2,896	2,413	2,648	7.12	13.75	10.52	2,343	4,766	7,109	32.96	67.04	100
2558	2,891	2,400	2,645	5.48	8.89	7.19	1,855	3,034	4,889	37.94	62.06	100
2559	2,901	2,426	2,668	6.57	10.71	8.6	2,282	3,587	5,869	38.88	61.12	100
2560	2,920	2,439	2,689	5.92	9.92	7.83	2,126	3,271	5,397	39.39	60.61	100
2561	2,944	2,453	2,714	6.46	10.4	8.3	2,375	3,363	5,738	41.39	58.61	100
2562	2,986	2,498	2,763	4.69	8.11	6.26	1,763	2,573	4,336	40.66	59.34	100
2563	2,974	2,501	2,762	5.35	8.66	6.83	2,051	2,697	4,748	43.20	56.80	100
2564	3,004	2,545	2,803	5.19	7.77	6.32	2,029	2,375	4,405	46.06	53.92	100
2565	3,204	2,720	2,997	4.19	7.07	5.43	1,672	2,120	3,793	44.08	55.90	100

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

หมายเหตุ : เส้นความยากจน (Poverty line) เป็นเครื่องมือสำหรับใช้วัดภาวะความยากจน โดยคำนวณจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของปัจเจกบุคคลในการได้มาซึ่งอาหารและสินค้าบริการที่จำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดความยากจนและการกระจายรายได้ ทัวราชอาณาจักร ปี 2551 - 2565

ตัวชี้วัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
ช่องว่างความยากจน	4.04	3.51	3.24	2.42	2.38	1.93	1.85	1.14	1.42	1.27	1.37	0.96	1.09	0.97	0.79
ความรุนแรงปัญหาความยากจน	1.22	1.06	0.97	0.70	0.70	0.54	0.51	0.30	0.38	0.33	0.37	0.26	0.28	0.24	0.19
เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	2,172	2,174	2,285	2,415	2,492	2,572	2,648	2,645	2,668	2,689	2,714	2,763	2,762	2,803	2,997
สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	20.43	17.88	16.37	13.22	12.65	10.96	10.52	7.19	8.60	7.83	8.30	6.26	6.83	6.32	5.43
จำนวนคนจน (ล้านคน)	13.1	11.6	10.8	8.8	8.4	7.4	7.1	4.9	5.9	5.4	5.7	4.3	4.7	4.4	3.8
สัดส่วนครัวเรือนยากจน (ร้อยละ)	18.54	15.81	14.50	11.64	10.75	9.26	9.09	6.05	7.31	6.31	7.10	5.05	5.51	4.79	4.14
จำนวนครัวเรือนยากจน (พันครัวเรือน)	3,620	3,170	3,010	2,486	2,354	2,107	2,080	1,446	1,747	1,546	1,753	1,307	1,401	1,238	1,118
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) ของรายได้"	na.	0.490	na.	0.484	na.	0.465	na.	0.445	na.	0.453	na.	0.429	na.	0.430	na.
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) ของรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค	0.405	0.398	0.396	0.375	0.392	0.378	0.371	0.359	0.367	0.364	0.363	0.348	0.350	0.350	0.343
ความเหลื่อมล้ำในรายได้กลุ่มรายสุด 20% สุดท้ายต่อกลุ่มจนสุด 20% แรก (เท่า)	na.	12.30	na.	11.81	na.	12.61	na.	10.32	na.	10.18	na.	8.88	na.	8.95	na.
ความเหลื่อมล้ำในรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคกลุ่มรายจ่ายมากที่สุด 20% สุดท้าย ต่อกลุ่มรายจ่ายน้อยสุด 20% แรก (เท่า)	7.41	7.18	7.09	6.26	6.97	6.51	6.30	5.84	6.13	6.09	6.08	5.59	5.72	5.70	5.52
ประชากรทั่วประเทศ (ล้านคน)	64.2	65.0	66.0	66.2	66.7	67.2	67.6	68.0	68.2	68.9	69.1	69.3	69.5	69.7	69.9
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (พันครัวเรือน)	19,526	20,058	20,764	21,346	21,906	22,744	22,891	23,910	23,897	24,503	24,707	25,889	25,440	25,818	27,004

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนสำนักงานสถิติแห่งชาติ, ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช. ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นไป ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน มีการบันทึกข้อมูลรายได้ติดลบหรือขาดทุน : na. ไม่มีข้อมูล

หมายเหตุ : ช่องว่างความยากจน (Poverty Gap Ratio) หมายถึง ช่องว่างระหว่างรายจ่ายของคนที่ยังตกอยู่ใต้เส้นความยากจนกับเส้นความยากจน เพื่อบ่งชี้ว่าคนจน

เหล่านี้มีระดับรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมากน้อยเพียงใด โดยเป็นการหาค่าเฉลี่ยร้อยละของช่องว่างระหว่างเส้นความยากจนกับรายจ่ายเฉลี่ยต่อคน

ต่อเดือนของครัวเรือนยากจน คนจนที่มีรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมากก็จะมีรายจ่ายต่ำกว่าผู้ที่มิใช่รายจ่ายใต้เส้นความยากจน

เส้นความยากจน (Poverty line) เป็นเครื่องมือสำหรับใช้วัดภาวะความยากจน โดยคำนวณจากต้นทุนหรือมูลค่าในการได้มาซึ่งอาหาร (Food) และ

สินค้าบริการในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร (Non-food) ที่เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม

จำนวนคนจน หมายถึงจำนวนประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนต่ำกว่าเส้นความยากจน

ค่าสัมประสิทธิ์ จีนี (Gini coefficient) เป็นเครื่องมือในการวัดความไม่เท่าเทียมในรูปของสัดส่วน (Gini ratio) ซึ่งค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 ยิ่งค่าเข้าใกล้ 1 มากเท่าไร แสดงว่าความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ยิ่งมีมากขึ้น โดยคำนวณจากการใช้ค่าของพื้นที่ระหว่าง Lorenz curve ของการกระจายรายได้กับเส้นการกระจายรายได้สมมุติเป็นตัวตั้ง และค่าของพื้นที่ใต้เส้นการกระจายรายได้สมมุติทั้งหมดเป็นตัวหาร

ตารางที่ 5 รายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายทั่วประเทศ (Decile by Expenditure) ปี 2550 - 2565

กลุ่มประชากรตามระดับรายจ่าย	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
รายจ่ายเฉลี่ยของประชากร (บาท/คน/เดือน)																
กลุ่ม 10% ที่ 1 (รายจ่ายน้อยสุด)	1,106	1,230	1,270	1,363	1,589	1,613	1,750	1,854	2,050	1,983	2,028	2,021	2,194	2,161	2,233	2,461
กลุ่ม 10% ที่ 2	1,565	1,710	1,791	1,943	2,205	2,278	2,460	2,594	2,798	2,746	2,818	2,817	3,010	2,998	3,101	3,391
กลุ่ม 10% ที่ 3	1,927	2,104	2,199	2,384	2,666	2,786	3,011	3,170	3,369	3,339	3,427	3,428	3,615	3,649	3,764	4,113
กลุ่ม 10% ที่ 4	2,316	2,538	2,645	2,842	3,135	3,328	3,549	3,766	3,976	3,935	4,065	4,057	4,248	4,319	4,435	4,867
กลุ่ม 10% ที่ 5	2,765	3,043	3,171	3,377	3,657	3,967	4,204	4,437	4,658	4,631	4,810	4,798	4,972	5,068	5,194	5,675
กลุ่ม 10% ที่ 6	3,293	3,648	3,796	4,024	4,284	4,724	4,977	5,231	5,472	5,435	5,692	5,684	5,846	5,969	6,144	6,658
กลุ่ม 10% ที่ 7	3,980	4,426	4,573	4,866	5,081	5,690	6,009	6,270	6,476	6,481	6,759	6,779	6,932	7,070	7,324	7,883
กลุ่ม 10% ที่ 8	4,961	5,525	5,687	5,996	6,177	7,051	7,416	7,711	7,815	7,938	8,209	8,269	8,392	8,561	8,844	9,476
กลุ่ม 10% ที่ 9	6,547	7,377	7,494	7,936	8,010	9,304	9,657	9,973	9,996	10,277	10,563	10,652	10,623	10,896	11,184	12,024
กลุ่ม 10% ที่ 10 (รายจ่ายมากที่สุด)	12,710	14,392	14,500	15,522	15,727	17,800	17,743	18,047	18,333	18,700	18,955	18,767	18,464	18,612	19,227	20,288
รวม	4,117	4,599	4,713	5,025	5,253	5,854	6,078	6,305	6,494	6,546	6,733	6,727	6,830	6,930	7,145	7,684

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

รายจ่าย หมายถึง ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภค ไม่รวมค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค (เช่น ภาษี เงินบริจาค เงินทำบุญ ค่าเบี้ยประกัน สลากกินแบ่ง ดอกเบี้ยแชร์ ฯลฯ)

ตารางที่ 6 สัดส่วนคนจน เมื่อวัดด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกตามจังหวัด ปี 2551 - 2565

ภาค	จังหวัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
กรุงเทพมหานคร	กรุงเทพมหานคร	2.33	2.36	2.25	7.74	1.91	1.13	1.64	2.01	1.36	1.12	0.99	0.58	0.49	0.57	1.37
	รวม	2.33	2.36	2.25	7.74	1.91	1.13	1.64	2.01	1.36	1.12	0.99	0.58	0.49	0.57	1.37
ภาคกลาง	นครปฐม	6.22	3.93	7.05	6.69	5.28	0.81	0.31	1.47	1.57	1.60	2.65	0.63	0.82	2.68	1.49
	นนทบุรี	0.99	2.15	1.33	1.20	0.77	0.83	0.19	0.62	0.70	0.75	0.21	0.24	0.54	0.00	0.00
	ปทุมธานี	1.54	4.72	0.94	3.64	0.16	0.11	0.11	0.26	0.11	0.00	0.12	0.24	0.47	0.98	0.32
	สมุทรปราการ	4.52	4.19	1.52	1.86	0.88	1.04	1.02	0.37	0.29	0.04	0.05	0.56	0.19	1.08	0.18
	สมุทรสาคร	14.85	7.31	8.98	3.43	5.99	5.08	3.06	1.04	2.07	0.57	3.98	0.81	1.23	5.16	2.36
	ชัยนาท	27.21	18.29	16.69	9.98	21.80	12.91	22.78	19.64	28.34	6.21	26.12	17.89	15.05	15.37	15.26
	พระนครศรีอยุธยา	9.67	7.08	5.57	6.87	3.97	1.60	2.74	2.04	3.36	2.49	7.57	2.19	4.62	1.56	3.35
	ลพบุรี	21.41	20.46	25.38	21.70	12.49	8.81	12.32	7.83	10.52	10.37	14.06	10.13	6.29	2.95	4.83
	สระบุรี	12.25	12.85	13.64	8.27	4.54	6.10	6.03	4.97	3.57	1.56	3.78	0.90	2.34	3.30	1.84
	สิงห์บุรี	22.15	14.72	22.42	9.46	8.80	2.87	6.02	6.08	9.92	10.05	14.71	9.08	7.55	5.21	6.33
	อ่างทอง	28.01	13.34	16.74	14.33	9.84	8.78	13.76	14.52	14.54	16.48	17.22	17.32	15.03	15.10	11.10
	จันทบุรี	13.36	10.35	10.36	11.85	13.54	13.00	8.66	3.69	3.69	6.12	2.80	8.85	6.54	4.43	4.65
	ฉะเชิงเทรา	12.51	9.56	12.58	7.95	3.10	1.84	3.77	2.44	4.53	0.97	2.21	5.38	1.40	0.54	0.69
	ชลบุรี	2.10	1.54	2.07	2.43	0.08	0.08	0.39	0.61	0.03	2.12	0.45	1.17	0.04	0.00	0.00
	ตราด	30.16	24.97	26.57	19.98	20.60	18.38	11.05	11.37	14.01	8.12	8.50	9.73	11.21	6.19	4.26
	นครนายก	23.98	20.25	22.22	12.24	11.96	12.38	9.18	7.55	8.25	4.49	7.60	8.36	2.51	3.26	2.03
	ปราจีนบุรี	11.70	10.41	7.87	14.78	10.03	8.25	5.77	1.68	10.91	6.20	1.88	3.52	3.52	2.97	4.17
	ระยอง	4.54	6.13	3.58	3.62	2.12	2.81	0.32	0.54	2.17	1.88	1.60	0.76	0.47	0.12	0.00
	สระแก้ว	46.25	41.73	40.70	26.91	15.25	13.42	12.52	11.04	15.62	19.00	16.79	18.74	9.83	12.02	12.92
	ราชบุรี	15.99	21.08	18.84	30.10	16.79	14.83	9.40	13.70	8.90	8.46	8.56	10.83	4.61	4.80	4.24
	กาญจนบุรี	19.84	16.37	15.27	32.19	17.82	12.38	17.48	17.79	14.04	11.33	13.37	8.28	9.52	5.92	6.81
	สุพรรณบุรี	28.58	30.48	24.77	26.76	24.31	13.66	12.72	8.89	12.71	10.68	14.44	11.56	11.00	10.48	5.08
	สมุทรสงคราม	12.77	1.64	11.55	6.74	3.02	4.13	2.24	2.56	3.60	3.24	4.37	6.09	6.45	4.63	3.55

ภาค	จังหวัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	เพชรบุรี	24.76	16.92	12.19	8.35	7.97	7.81	2.44	3.04	5.12	4.23	6.07	6.23	3.43	4.42	4.87
	ประจวบคีรีขันธ์	17.65	15.85	25.82	12.84	7.02	8.53	4.21	6.38	10.72	6.22	6.46	3.17	3.73	1.93	4.56
	รวม	12.83	11.18	10.77	10.36	6.96	5.31	4.85	4.22	5.04	4.35	4.97	4.22	3.24	3.08	2.64
ภาคเหนือ	เชียงใหม่	15.50	10.91	9.27	7.85	17.51	21.58	6.87	5.24	6.85	6.82	9.15	5.31	2.94	5.43	3.09
	ลำพูน	15.27	11.25	12.53	9.58	6.92	4.85	7.85	5.48	4.44	2.85	4.90	3.00	1.68	2.12	6.56
	ลำปาง	30.73	32.80	28.17	12.42	17.13	15.97	10.73	9.83	13.22	8.68	18.43	5.18	5.88	7.43	7.49
	อุตรดิตถ์	32.84	34.67	30.69	18.33	23.94	18.06	10.88	8.45	12.35	10.49	13.82	6.34	11.32	10.08	8.07
	แพร่	27.18	25.43	19.44	13.13	19.52	15.85	13.17	9.06	10.35	16.02	11.34	7.10	9.64	9.79	9.26
	น่าน	31.42	25.32	29.16	18.89	20.84	23.89	29.29	21.71	23.53	18.82	17.83	10.53	10.19	5.15	7.90
	พะเยา	31.73	24.60	22.80	11.12	16.99	21.91	16.36	10.83	12.03	13.74	8.74	6.27	16.45	18.13	11.41
	เชียงราย	38.14	28.84	25.39	17.74	24.58	21.91	26.68	16.75	15.56	11.02	10.76	8.75	8.32	5.96	10.96
	แม่ฮ่องสอน	70.39	74.39	70.39	58.85	62.95	65.34	45.74	31.88	38.61	33.01	46.54	24.53	28.59	24.59	24.64
	นครสวรรค์	37.13	25.15	22.10	13.36	17.34	13.21	9.64	2.76	8.48	8.21	6.25	4.68	6.03	5.70	4.62
	อุทัยธานี	34.70	17.48	20.44	24.11	13.91	18.89	11.23	3.68	5.94	7.34	5.98	3.55	11.64	6.52	8.87
	กำแพงเพชร	15.55	15.02	14.72	13.96	14.38	8.44	5.98	4.45	2.23	5.03	4.87	3.63	1.17	2.13	0.61
	ตาก	39.70	37.61	45.87	43.50	35.93	34.06	36.59	24.60	27.45	27.16	29.60	21.25	18.65	13.04	21.73
	สุโขทัย	35.71	25.84	25.75	13.40	9.52	16.92	15.55	7.53	9.14	15.33	14.67	7.76	13.20	15.28	11.75
	พิษณุโลก	26.02	18.92	20.07	13.58	10.59	5.17	9.12	5.15	3.93	5.01	5.22	4.81	1.29	0.64	0.84
	พิจิตร	13.62	9.07	5.51	6.82	3.89	1.21	1.22	3.02	1.80	2.92	1.34	0.93	1.21	1.48	1.27
	เพชรบูรณ์	35.60	27.70	29.36	23.25	11.05	10.81	4.40	4.15	3.53	5.59	5.20	5.82	2.84	5.41	3.55
	รวม	29.05	23.38	22.33	16.09	17.49	16.83	13.31	8.84	9.98	9.90	10.74	6.78	6.84	6.77	6.80
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	นครราชสีมา	23.63	16.44	22.20	14.64	16.05	17.43	17.06	11.55	8.97	13.58	12.87	13.57	21.20	21.01	9.78
	บุรีรัมย์	42.84	47.18	32.82	33.67	31.61	25.45	39.13	23.34	24.32	20.99	21.03	14.06	15.85	8.61	6.64
	สุรินทร์	32.79	25.52	17.03	25.90	18.42	10.82	14.40	9.79	9.37	13.53	12.74	7.50	13.82	6.60	10.49
	ศรีสะเกษ	54.87	58.73	55.79	35.89	36.18	19.39	13.89	3.01	10.80	8.37	17.32	6.99	16.72	18.10	16.03
	อุบลราชธานี	26.83	20.04	21.47	7.39	10.58	24.25	13.26	11.54	13.69	10.60	7.28	11.92	11.98	15.15	9.59

ภาค	จังหวัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	ยโสธร	27.07	35.70	26.21	32.45	22.35	21.07	14.64	17.32	16.73	15.29	14.18	10.41	6.96	2.57	1.79
	ชัยภูมิ	39.63	35.88	26.88	23.74	16.32	15.83	9.48	5.64	5.74	3.32	5.77	3.04	4.68	2.98	1.17
	อำนาจเจริญ	29.86	21.89	19.06	14.80	22.12	19.49	17.67	14.26	24.00	14.12	19.20	4.53	6.06	6.90	4.96
	บึงกาฬ					3.87	3.03	4.05	2.22	7.82	5.32	7.73	1.17	4.88	2.31	1.79
	หนองบัวลำภู	22.39	24.77	19.58	13.95	30.18	27.38	16.17	9.71	10.10	11.82	17.15	13.15	9.38	18.12	18.16
	ขอนแก่น	14.00	15.88	16.26	9.31	11.05	7.30	12.46	5.42	9.32	1.82	5.07	2.01	1.15	0.58	1.58
	อุดรธานี	23.32	19.72	8.12	11.00	10.29	7.22	9.36	4.59	12.13	8.36	9.11	3.97	11.00	9.45	6.26
	เลย	27.87	31.39	25.83	14.16	10.45	6.59	9.94	9.61	4.04	3.60	0.30	4.08	0.32	0.97	0.58
	หนองคาย	23.73	13.36	14.90	7.99	9.35	8.87	6.49	4.28	3.77	3.53	3.15	1.91	3.40	5.55	3.87
	มหาสารคาม	33.98	30.60	22.45	12.36	20.32	17.55	17.44	10.12	15.15	11.97	10.20	3.63	3.75	2.24	4.79
	ร้อยเอ็ด	31.86	22.34	20.55	9.42	11.65	12.63	8.64	2.80	5.36	7.77	8.41	2.57	8.83	6.62	5.42
	กาฬสินธุ์	57.00	51.18	51.64	28.55	39.97	30.84	42.80	17.66	31.68	32.87	28.60	19.86	23.14	25.20	18.26
	สกลนคร	28.18	22.29	28.90	24.41	34.25	22.38	23.47	17.07	14.42	8.60	12.14	8.48	8.63	6.82	10.32
	นครพนม	40.82	37.06	46.41	32.11	34.93	31.51	25.05	16.59	30.60	29.47	16.85	13.18	19.65	12.95	9.77
	มุกดาหาร	26.91	21.16	17.90	9.97	30.63	29.52	23.87	13.15	20.32	14.24	10.41	10.89	8.08	2.82	11.16
	รวม	31.19	27.71	25.26	18.11	19.80	17.42	17.08	10.32	13.00	11.54	11.65	8.36	11.50	10.20	7.81
ภาคใต้	นครศรีธรรมราช	14.86	10.36	10.67	11.24	10.87	10.32	11.54	11.85	8.08	14.05	12.49	12.70	9.70	13.16	10.27
	กระบี่	21.33	8.33	13.34	5.32	10.33	8.49	4.71	3.13	6.31	5.04	4.52	5.69	2.47	8.06	3.17
	พังงา	2.05	6.11	1.40	4.61	6.72	2.46	2.21	8.09	4.73	3.08	3.72	2.04	1.02	4.47	7.75
	ภูเก็ต	0.09	-	0.60	5.79	1.41	-	0.75	0.67	0.39	0.05	2.54	0.40	-	0.63	1.79
	สุราษฎร์ธานี	3.33	5.40	3.84	4.14	1.01	1.40	2.79	2.02	1.14	2.69	4.37	4.96	3.00	3.65	3.23
	ระนอง	16.55	12.32	14.48	9.20	19.66	15.54	16.24	12.35	16.55	17.42	20.75	16.88	21.94	19.90	14.57
	ชุมพร	17.07	7.54	3.64	2.96	3.80	2.96	4.91	5.87	5.36	3.96	4.05	3.03	6.38	4.40	3.15
	สงขลา	7.79	8.22	8.20	3.17	3.47	1.51	5.71	2.07	7.95	3.11	6.47	5.96	6.04	5.97	3.05
	สตูล	10.75	17.81	10.93	11.48	3.26	5.08	6.83	7.66	5.96	10.26	11.96	14.82	7.33	9.83	9.60
	ตรัง	10.66	13.31	15.67	8.23	11.77	9.28	11.09	7.96	17.10	12.03	15.06	9.93	14.26	11.55	13.34

ภาค	จังหวัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
	พัทลุง	19.63	19.38	10.73	8.42	17.96	15.52	18.00	13.24	14.50	20.30	26.98	18.96	15.03	12.12	13.09
	ปัตตานี	51.07	49.65	54.26	33.39	46.80	37.95	39.20	35.01	36.21	34.55	33.22	29.86	44.20	30.85	24.23
	ยะลา	29.45	38.66	22.63	13.38	21.87	22.37	32.39	20.91	21.05	12.99	21.52	14.04	17.39	19.25	17.16
	นราธิวาส	40.13	54.94	35.24	24.73	42.73	35.30	45.20	19.55	37.44	34.48	26.74	25.76	24.99	18.69	19.25
	รวม	16.77	17.03	14.24	10.12	13.28	11.06	13.75	9.88	12.33	11.82	12.92	11.30	11.65	10.94	9.30
ทั่วประเทศ		20.43	17.88	16.37	13.22	12.65	10.96	10.52	7.19	8.60	7.83	8.30	6.26	6.83	6.32	5.43

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ตารางที่ 7 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrolment rate) ในระดับมัธยมปลาย (รวม ปวช.) จำแนกกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (Decile by expenditure) ปี 2552 – 2565

กลุ่มประชากรตามระดับรายจ่าย	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
กลุ่ม 10% ที่ 1 (รายจ่ายน้อยสุด)	38.3	37.6	35.5	33.9	34.5	37.3	38.8	38.1	40.7	40.7	40.2	43.1	51.4	49.9
กลุ่ม 10% ที่ 2	44.1	43.7	48.7	41.2	51.1	46.0	48.3	51.7	46.1	46.0	53.4	50.5	55.0	56.2
กลุ่ม 10% ที่ 3	54.0	54.3	46.7	46.1	56.5	48.7	51.3	50.9	53.7	54.0	55.2	56.6	63.9	59.6
กลุ่ม 10% ที่ 4	51.4	55.1	47.3	53.9	53.9	56.0	57.0	58.8	56.4	54.3	54.6	65.1	58.5	65.4
กลุ่ม 10% ที่ 5	58.5	56.1	57.3	55.9	58.9	51.7	59.6	59.0	64.2	59.9	64.3	61.0	65.1	67.8
กลุ่ม 10% ที่ 6	59.9	56.8	62.6	57.3	61.7	61.3	60.0	58.9	58.0	59.5	69.3	63.2	67.9	65.0
กลุ่ม 10% ที่ 7	61.4	63.4	60.8	59.9	63.1	59.8	63.7	65.8	62.6	64.1	68.8	67.1	71.4	71.0
กลุ่ม 10% ที่ 8	70.4	66.4	67.0	68.4	61.0	66.1	64.8	63.2	64.0	69.2	65.5	68.3	72.0	74.0
กลุ่ม 10% ที่ 9	70.6	74.3	69.5	70.7	70.0	75.6	75.4	71.8	74.0	76.3	72.2	74.1	76.8	79.7
กลุ่ม 10% ที่ 10 (รายจ่ายสูงสุด)	72.7	72.6	76.2	70.2	75.2	84.5	69.5	79.0	75.3	80.4	76.3	76.4	80.9	85.5
รวม	57.5	57.6	56.0	55.2	57.7	57.1	57.6	58.3	57.7	58.4	60.3	60.7	64.1	64.8

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ตารางที่ 8 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrolment rate) ในระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) จำแนกกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (Decile by expenditure) ปี 2552 – 2565

กลุ่มประชากรตามระดับรายจ่าย	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
กลุ่ม 10% ที่ 1 (รายจ่ายน้อยสุด)	1.4	2.6	2.4	3.9	3.5	3.5	3.5	4.1	4.0	4.2	5.0	7.4	11.1	9.1
กลุ่ม 10% ที่ 2	5.4	9.1	7.1	6.2	7.4	7.3	6.8	11.2	10.1	11.6	10.7	11.0	16.0	12
กลุ่ม 10% ที่ 3	6.3	10.2	8.2	8.5	9.1	6.0	10.6	13.5	15.9	7.9	10.9	13.6	18.0	18.9
กลุ่ม 10% ที่ 4	12.4	12.5	15.4	14.2	12.0	9.2	11.7	16.3	15.5	18.3	19.6	18.6	21.5	22
กลุ่ม 10% ที่ 5	15.1	17.7	15.0	15.2	16.4	16.0	17.6	18.0	19.3	18.8	20.2	20.2	25.8	28.1
กลุ่ม 10% ที่ 6	21.0	16.6	21.4	21.8	21.6	19.8	23.8	22.1	27.6	23.8	22.8	24.6	30.0	29.2
กลุ่ม 10% ที่ 7	26.2	25.4	25.0	31.0	31.0	30.7	27.8	30.1	28.3	22.4	30.8	32.1	33.6	29.7
กลุ่ม 10% ที่ 8	29.6	27.9	32.3	44.5	43.8	38.2	36.3	37.5	39.2	40.7	39.5	38.7	37.8	45.3
กลุ่ม 10% ที่ 9	43.8	45.1	42.8	53.6	53.1	53.2	45.7	51.1	53.0	47.0	54.6	54.7	51.5	59.2
กลุ่ม 10% ที่ 10 (รายจ่ายสูงสุด)	59.3	51.7	45.0	65.5	67.4	58.6	62.5	66.4	66.5	63.1	65.5	66.2	64.3	73.6
รวม	23.9	23.1	21.9	28.5	29.7	25.4	24.8	27.9	29.1	27.0	28.0	28.4	30.1	33.2

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ตารางที่ 9 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี 2564-2565 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และภูมิภาค

รูปแบบการจำแนก	ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	คะแนนเฉลี่ยปี 2564	คะแนนเฉลี่ยปี 2565	คะแนนเฉลี่ยปี 2564	คะแนนเฉลี่ยปี 2565	คะแนนเฉลี่ยปี 2564	คะแนนเฉลี่ยปี 2565	คะแนนเฉลี่ยปี 2564	คะแนนเฉลี่ยปี 2565
ขนาดโรงเรียน								
เล็ก	45.06	47.85	26.27	26.98	20.58	21.20	29.12	30.68
กลาง	46.95	48.92	27.53	28.16	21.69	21.93	29.69	31.22
ใหญ่	50.66	52.69	30.02	31.21	22.93	23.29	30.67	32.89
ใหญ่พิเศษ	58.74	60.01	37.74	39.40	30.14	29.38	34.85	37.21
ที่ตั้ง								
ในเขตเทศบาล	55.77	57.23	36.09	37.21	28.58	27.88	33.77	35.73
นอกเขตเทศบาล	48.81	50.84	28.51	29.51	22.33	22.65	30.24	32.13
ภูมิภาค								
กรุงเทพมหานคร	59.76	61.26	43.22	44.00	32.32	30.99	35.98	37.73
กลาง (ยกเว้น กทม.)	52.61	53.93	31.78	32.59	24.74	24.55	31.69	33.57
ตะวันออก	54.45	56.07	33.74	34.45	25.59	25.23	32.25	34.31
เหนือ	54.30	55.92	31.91	33.06	25.48	25.57	32.60	34.59
ตะวันออกเฉียงเหนือ	48.34	50.86	28.85	29.75	22.91	23.06	30.48	32.32
ใต้	49.85	50.55	30.01	31.00	24.04	23.80	30.90	32.60
ตะวันตก	51.45	52.95	30.03	30.77	24.13	24.10	31.13	33.07
ระดับประเทศ	51.19	52.95	31.11	32.05	24.47	24.39	31.45	33.32

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ 10 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปี 2564-2565 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และภูมิภาค

รูปแบบการ จำแนก	ภาษาไทย		สังคม		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	คะแนน เฉลี่ยปี 2564	คะแนนเฉลี่ยปี 2565	คะแนนเฉลี่ยปี 2564	คะแนนเฉลี่ยปี 2565	คะแนนเฉลี่ยปี 2564	คะแนนเฉลี่ยปี 2565	คะแนนเฉลี่ยปี 2564	คะแนนเฉลี่ยปี 2565	คะแนนเฉลี่ยปี 2564	คะแนนเฉลี่ยปี 2565
ขนาดโรงเรียน										
เล็ก	40.65	40.57	34.08	31.47	20.50	21.14	16.77	18.72	26.16	26.45
กลาง	42.90	41.93	35.03	31.84	21.71	21.99	17.99	19.86	27.04	27.14
ใหญ่	45.96	44.35	36.37	32.90	24.16	23.04	19.98	20.98	28.38	27.91
ใหญ่พิเศษ	52.74	49.67	40.06	35.80	32.35	27.64	27.16	26.80	31.59	30.94
ที่ตั้ง										
ในเขตเทศบาล	51.27	46.75	39.51	34.81	32.30	26.70	26.83	25.33	31.25	29.61
นอกเขตเทศบาล	44.53	43.23	35.79	32.39	22.86	22.36	19.04	20.37	27.67	27.59
ภูมิภาค										
กรุงเทพมหานคร	54.67	52.46	42.04	38.62	39.53	33.72	32.83	33.01	33.37	32.65
กลาง (ยกเว้น กทม.)	47.87	44.58	37.78	33.26	27.27	24.16	22.87	22.32	29.47	28.53
ตะวันออก	49.16	46.91	38.23	34.28	29.26	25.43	23.85	23.71	30.06	29.63
เหนือ	49.90	46.68	38.49	34.34	27.79	24.24	23.60	23.13	30.11	29.20
ตะวันออกเฉียง เหนือ	44.93	43.68	35.93	32.58	22.89	22.21	19.12	20.38	27.68	27.60
ใต้	41.72	40.98	34.78	31.52	23.87	22.41	19.23	20.01	27.37	26.82
ตะวันตก	46.57	44.07	36.79	32.93	25.08	23.45	20.90	21.39	28.50	28.25
ระดับประเทศ	46.40	44.09	36.87	33.00	25.56	23.44	21.28	21.61	28.65	28.08

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ 11 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี 2565 จำแนกตามสังกัด

สังกัด	ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	299,905	53.91	297,461	31.75	299,730	24.66	298,189	33.67
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.)	199,389	56.01	197,053	34.07	199,310	26.24	197,756	35.01
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.)	100,516	49.76	100,408	27.20	100,420	21.53	100,433	31.05
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	33,916	49.91	33,735	29.06	33,895	22.23	33,799	31.60
กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน	144	46.79	144	27.82	144	24.61	144	29.97
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (ปวช.)	604	52.08	585	28.91	603	19.85	591	30.44
สถาบันพลศึกษา	633	43.65	634	26.78	634	19.86	631	29.24
สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร	4,483	56.69	4,483	30.85	4,478	22.40	4,483	32.75
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด	943	52.96	943	32.39	943	22.87	943	32.68
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	73,144	50.72	72,803	34.22	73,095	23.92	72,887	32.68
สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา	3,585	68.13	3,583	57.53	3,594	44.20	3,581	44.99
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	4,218	38.96	4,219	25.49	4,209	19.97	4,218	28.25
สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ	3,349	45.00	3,347	26.30	3,349	20.39	3,346	29.66
กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย	1,060	74.85	1,044	61.48	1,068	72.38	1,061	56.98
รวมทุกสังกัด	424,924	52.95	421,937	32.05	424,674	24.39	422,812	33.32

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ 12 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปี 2565 จำแนกตามสังกัด

สังกัด	ภาษาไทย		สังคม		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	78,511	45.79	84,321	33.62	82,639	23.59	84,074	22.39	78,210	28.78
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.)	75,597	45.96	81,373	33.69	79,688	23.67	81,120	22.51	75,293	28.85
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.)	2,914	41.42	2,948	31.61	2,951	21.24	2,954	19.08	2,917	26.85
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	11,804	42.29	12,228	31.99	12,105	21.77	12,219	19.24	11,660	26.60
ในกำกับกระทรวงศึกษาธิการ	26	76.78	26	55.90	26	78.90	26	89.52	26	70.42
สถาบันพลศึกษา	519	33.17	532	28.99	526	20.04	529	16.94	515	24.13
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย	40	67.13	40	45.64	40	51.25	40	66.72	40	47.70
สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร	410	42.80	419	33.10	419	23.37	418	20.89	410	27.11
สำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร	10	62.29	11	44.66	11	33.94	11	41.48	10	37.86
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	20,391	39.69	21,465	31.31	21,203	23.84	21,528	20.12	20,337	26.64
สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา	546	61.87	614	43.62	612	46.84	624	48.52	545	41.71
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	2,214	36.42	2,224	30.75	2,223	20.29	2,223	16.75	2,215	24.81
สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ	2,757	39.90	2,763	31.40	2,766	20.17	2,759	17.60	2,761	25.22
กลุ่มโรงเรียนเน้นวิทยาศาสตร์	919	64.07	949	44.10	950	47.22	959	56.84	922	46.02
- กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย	866	63.54	896	43.69	897	45.54	906	55.06	869	44.74
- โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์	26	76.78	26	55.90	26	78.90	26	89.52	26	70.42
- โรงเรียนกำเนิดวิทย์	27	68.95	27	46.49	27	72.34	27	85.42	27	63.87
รวมทุกสังกัด	117,228	44.09	124,643	33.00	122,570	23.44	124,451	21.61	116,729	28.08

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565). รายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลและข้อสั่งการนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี (วันที่ 1 ตุลาคม 2564 – 30 กันยายน 2565).
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). รายงานการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงผ่านสื่อสัญญาณสายเคเบิลใยแก้วนำแสง (Fiber-To-The-x: FTTx) พร้อมบำรุงรักษาโครงข่าย และบริหารจัดการระบบต่อเนื่อง ระยะเวลา 5 ปี (ปี 2562-2566) โครงการเน็ตประชารัฐ ประจำปีเดือน ธันวาคม 2565.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). รายงานการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต กิจกรรมการขยายโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและปรับปรุงโครงข่ายอินเทอร์เน็ตที่เป็นเทคโนโลยีแบบเก่าให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นด้วยสายใยแก้วนำแสง (Fiber Optic) ประจำปีเดือน ธันวาคม 2565.
- กระทรวงมหาดไทย. (2565). รายงานผลการดำเนินงานตามภารกิจสำคัญของกระทรวงมหาดไทย ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 (1 ตุลาคม 2565 – 30 กันยายน 2565).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). รายงานประจำปี 2565. กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2562). รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข. ประจำปี 2565
- กระทรวงสาธารณสุข. (2565). ผลการดำเนินงานของกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2565.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2565). ผลการประเมินโครงการสำคัญของกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2565.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2565). รายงานประจำปี 2565. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.
- ดวงพร บุญเลี้ยง. (2563). ปัญหาและแนวทางแก้ไขการเข้าถึงสิทธิในกองทุนยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ.2558 : กรณีศึกษาจังหวัดเลย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ปรีตตา หวังเกียรติ (2564). การเลื่อนชั้นทางสังคมข้ามรุ่นของคนจนเมืองในกรุงเทพมหานคร. งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2564.
- วรชิต รุ่งพรหมประทาน และ นิรมล อริยอากาศมล (2561). การปรับเปลี่ยนฐานะในเขตชนบทไทย: กรณีศึกษาใน 4 จังหวัด. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ 10 (19) : 18 – 35.
- วรธา มงคลสืบสกุล. (2565). การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของไทย: ภาพสะท้อนและความเหลื่อมล้ำของกลุ่มเปราะบางทางสังคม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, 6 (1), 55-69.
- สำนักงานกองทุนยุติธรรม. (2565). รายงานประจำปี 2565. สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2564, กรุงเทพมหานคร.

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565). รายได้ประชาชาติของประเทศไทย พ.ศ. 2564. https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13483&filename=ni_page .
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม (พ.ศ. 2566-2570).
- สำนักงานงบประมาณ (2565). งบประมาณโดยสังเขป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 (ฉบับปรับปรุง). https://bbstore.bb.go.th/cms/1642148355_4588.pdf .
- สำนักงานงบประมาณของรัฐบาล. (2566). รายงานวิเคราะห์งบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565: จังหวัดและกลุ่มจังหวัด (แผนงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ). สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudget/download/article/article_20210813153341.pdf.
- สำนักงานงบประมาณ. (2566). งบประมาณโดยสังเขป ฉบับปรับปรุง ตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2565.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2565). รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ปีที่ 4 (25กรกฎาคม – 31 ธันวาคม 2565).
- อิทธิพล พลเยี่ยมหาญ. (2562). บทความทางวิชาการ “โรงเรียนมัธยมศึกษาเล็ก ปัญหาใหญ่ของการศึกษาไทย”. วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม .ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562).
- Airio, I., Moisio, P. and Niemelä, M. (2004). *Intergenerational transmission of poverty in Finland in the 1990s*. Department of Social Policy.
- Bai, Y., Zhang, L., Sun, M. and Xu, X. (2021). *Status and path of intergenerational transmission of poverty in rural China: A human capital investment perspective*.
- Bird, K. (2007). *The Intergenerational Transmission of Poverty: An Overview*. CPRC Working Paper 99. Manchester: Chronic Poverty Research Centre.
- Bird, K., & Higgins, K. (2011). *Stopping the intergenerational transmission of poverty: Research highlights and policy recommendations*. (CPRC Working Paper 214). Overseas Development Institute.
- Blanden, J. and Gregg, P. (2004). *Family income and educational attainment: a review of approaches and evidence for Britain*. Oxford Review of Economic Policy.
- Chetty, R., Grusky, D., Hell, M., Hendren, N., Manduca, R., & Narang, J. (2016). *The fading American dream: Trends in absolute income mobility since 1940* (NBER Working Paper No. 22910). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.

- Chongcharoentanawat, P. (2019). *Beyond static inequality: public policies and economic mobility in Thailand*. [Doctoral Thesis, Maastricht University]. ProefschriftMaken. <https://doi.org/10.26481/dis.20191216pc>
- Corak, M. (2006). *Do poor children become poor adults? Lessons from a cross country comparison of generational earnings mobility*. Discussion Paper 1993, IZA, Bonn.
- Corcoran, M. and Adams, T. (1997). *Race, sex, and the intergenerational transmission of poverty*.
- Corcoran, M. (2001). *Mobility, persistence, and the consequences of poverty for children: child and adult outcomes*.
- Hulme, D., Moore, K., and Shepherd, A. (2001). *Chronic poverty: Meanings and analytical frameworks*. (CPRC Working Paper2). London: Overseas Development Institute.
- Jäntti, M., Bratsberg, B., RÅed, K., Raaum, O., Naylor, R., Å-sterbacka E., Bjorklund, A., and Eriksson, T. (2006). *American exceptionalism in a new light: a comparison of intergenerational earnings mobility in the Nordic countries, the United Kingdom and the United States*.
- Jenkins, S. P., and Siedler, T. (2007). *Using household panel data to understand the intergenerational transmission of poverty*. (CPRC Working Paper 74).
- Jenkins, S. P., and Siedler, T. (2007). *The Intergenerational Transmission of Poverty in Industrialized Countries*. (CPRC Working Paper 75).
- Moore, K. (2001). *Frameworks for Understanding the Inter-Generational Transmission of Poverty and Well-Being in Developing Countries*. Chronic Poverty Research Centre.
- Moore, K. (2005). *Chronic, life-course and intergenerational poverty*. Chapter 3 of the UN Department of Economic and Social Affairs (DESA) Programme on Youth's World Youth Report 2005 - Young people today, and in 2015.
- Solt Frederick (2019). *The Standardized World Income Inequality Database, Versions 8-9*. <https://doi.org/10.7910/DVN/LM4OWF>.
- Van der W., Roy, L., Christoph, M., Daniel, G., Narayan, A., and Ramasubbaiah, R. (2021). *Intergenerational Mobility around the World*.
- Wagmiller, R. & Adelman, R (2009) *Childhood and Intergenerational Poverty: The Long-Term Consequences of Growing Up Poor*. National Center for Children Poverty.
- World Bank (2018). *Fair Progress? Economic Mobility Across Generations Around the World*. Equity and Development. Washington, DC: World Bank.

- _____. (2023). *March 2023 global poverty update from the World Bank: the challenge of estimating poverty in the pandemic*.
- _____. (2023), Poverty and Inequality Platform (version 20230328_2017_01_02_PROD) [data set].
- World Economic Forum (2020). *The Global Social Mobility Report 2020 Equality, Opportunity and a New Economic Imperative*.
https://www3.weforum.org/docs/Global_Social_Mobility_Report.pdf
- World Justice Project. (2016). *Rule of Law Index 2016*.
- _____. (2017-2018). *Rule of Law Index 2017-2018*.
- _____. (2019). *Rule of Law Index 2019*.
- _____. (2020). *Rule of Law Index 2020*.
- _____. (2021). *Rule of Law Index 2021*.
- Yaqub, S. (2000). *Intertemporal Welfare Dynamics: Extents and Causes*. Conference paper presented at Globalization: New Opportunities, New Vulnerabilities.

ภาคผนวก

การจัดทำเส้นความยากจน (Poverty Line)

การศึกษาวិเคราะห์ในประเด็นเรื่องความยากจนในประเทศไทย เริ่มได้รับความสนใจในวงวิชาการ ตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา โดยงานศึกษาที่ได้รับการกล่าวถึงและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คืองานศึกษาของ เอื้อย มีสุข ที่ทำร่วมกับธนาคารโลก โดยเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการพัฒนาตัวชี้วัดความยากจน และเป็นเครื่องมือในการหาขนาดของคนจนอย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าในระยะหลังวิธีการศึกษาดังกล่าวจะได้รับคำวิจารณ์ว่ายังมีข้อบกพร่องอยู่หลายจุด แต่การพัฒนาตัวชี้วัดในระยะต่อมาก็ยังคงยึดหลักการและแนวคิดของธนาคารโลกเป็นสำคัญ โดยเฉพาะประเด็นการมีรายได้ที่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารที่จำเป็นต่อการมีชีวิตรอด ต่อมาผู้เสนอแนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ คือ ศ. ดร. เมธี ครองแก้ว และ Prof. Nanak Kakwani ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ชื่อเดิมในขณะนั้น) จึงได้พัฒนาการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ ด้วยการเพิ่มเติมเทคนิคการคำนวณที่ละเอียดรอบคอบมากขึ้น จึงกระทั่งในปี 2545 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภายใต้การให้คำปรึกษาของ Prof. Nanak Kakwani จึงได้มีการปรับปรุงแนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนแนวใหม่ โดยเป็นการคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดที่ไม่ใช่อาหารออกจากกันอย่างชัดเจน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการประหยัดจากขนาดของภายในครัวเรือน ซึ่งวิธีการคำนวณเส้นความยากจนดังกล่าวจึงถูกนำมาใช้อย่างเป็นทางการจนถึงปัจจุบัน¹⁵

1. แนวคิดและเทคนิควิธีการจัดทำเส้นความยากจนใหม่¹⁶

การจัดทำเส้นความยากจนเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและจำแนกคนที่จนกับคนที่ไม่จนออกจากกันจะอาศัยแนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎีอรรถประโยชน์สูงสุดของผู้บริโภค (Utility Theory) โดยเส้นความยากจนจะสะท้อนมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ (minimum standard of living) ของสังคม สมมติให้มาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำเท่ากับระดับอรรถประโยชน์ขั้นต่ำ คือ u^* คนที่มีอรรถประโยชน์ต่ำกว่า u^* จึงเป็นคนจน และความต้องการแคลอรีของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับอายุและเพศเป็นหลัก ส่งผลให้ความต้องการอาหารของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน นอกจากนี้ ในส่วนของความต้องการบริโภคสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหารยังขึ้นอยู่กับพื้นที่ (ภาคและเขต) ที่อาศัยอยู่ ทำให้ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ (utility function) แตกต่างกัน

$$u = u \left[\frac{q_f}{r}, \frac{q_n}{n} \right] \quad (1)$$

โดยที่ q_f และ q_n หมายถึงปริมาณอาหารและสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหารที่บริโภค

r หมายถึง ความต้องการสารอาหาร (แคลอรี) ของแต่ละบุคคล

n หมายถึง ความต้องการสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร

สมมติว่า p_f และ p_n คือ ราคาของอาหารและสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร เราสามารถ maximize utility function โดย

¹⁵ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2556), โครงการศึกษาประเด็นเชิงนโยบายด้านความยากจนและการกระจายรายได้, หน้า 6 - 7.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80 - 86.

$$u = u \left[\frac{q_f}{r}, \frac{q_n}{n} \right] \quad (2)$$

ในขณะที่ยังงบประมาณจำกัด จะได้

$$p_f \cdot q_f + p_n \cdot q_n \leq x \quad (3)$$

เมื่อ x หมายถึงรายจ่ายหรือรายได้รวม ซึ่งผู้บริโภคสามารถใช้จับจ่ายใช้สอยได้

เมื่อ maximization จะได้ food and non-food demand functions

$$q_f = r \cdot g_f(x, rp_f, np_n) \quad (4)$$

และ

$$q_n = n \cdot g_n(x, rp_f, np_n) \quad (5)$$

สมการข้างต้น คือ Marshallian demand functions (Marshall 1930) ถ้าแทนค่า (4) และ (5) ใน (3) จะได้ cost function

$$x = e(u, rp_f, np_n) \quad (6)$$

คือต้นทุนต่ำสุดที่บุคคลใช้เพื่อให้ได้รับอรรถประโยชน์ u

แทนสมการ (6) ใน สมการ (4) และ (5) จะได้ Hicksian food and non-food demand equations (Hicks 1957):

$$q_f = r \cdot g_f(u, rp_f, np_n) \quad (7)$$

และ

$$q_n = n \cdot g_n(u, rp_f, np_n) \quad (8)$$

แทนค่า $u=u^*$ ในสมการ (7) และ (8) จะได้เส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

$$F = p_f q_f = r \cdot p_f g_f(u^*, rp_f, np_n) \quad (9)$$

และ

$$NF = p_n q_n = n \cdot p_n g_n(u^*, rp_f, np_n) \quad (10)$$

สมการ (9) และ (10) คือ เส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร ณ จุดที่แต่ละบุคคลได้รับอรรถประโยชน์ที่ระดับ u^* ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีเส้นความยากจนที่

แตกต่างกัน ขึ้นกับความต้องการแคลอรีและความต้องการบริโภคสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร เส้นความยากจนรวม คือ ผลรวมของเส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

จากสมการ (9) และ (10) ถ้าเรารู้ u^* เราสามารถหาเส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารได้ ซึ่งทั้งสองเส้นมีลักษณะ consistent ปัญหาคือเราจะกำหนด u^* ได้อย่างไร

สมมติว่า c คือสูตรแปลงปริมาณอาหาร (q_f) เป็นปริมาณแคลอรี ดังนั้น $c \cdot q_f$ คือแคลอรีที่ได้รับจากตะกร้าอาหาร q_f ซึ่งจะเท่ากับความต้องการแคลอรี (r) จากสมการ (9) จะได้

$$c \cdot g_f(u^*, r p_f, n p_n) = 1 \quad (11)$$

กำหนดให้ r, p_f, n, p_n คงที่ ดังนั้น

$$F = p_f q_f = r p_f g_f(u^*) \quad (12)$$

เนื่องจากเส้นความยากจนด้านอาหารสามารถเขียนให้อยู่ในรูปของความต้องการแคลอรีและ calorie cost (ซึ่งก็คือค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหาร 1 แคลอรี) ดังนั้นสมการ (12) สามารถเขียนใหม่ได้ดังนี้

$$c \text{ cost} = p_f g_f(u^*) \quad (13)$$

หมายความว่า calorie cost ขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย คือ ราคาอาหาร และอรรถประโยชน์ (u^*) หมายถึง ต้นทุนอาหารที่แท้จริง (real calorie cost) หลังจากปรับราคาจะเท่ากับ

$$c \text{ cost}^* = g_f(u^*) \quad (14)$$

เนื่องจาก $g_f(u^*)$ เป็น monotonically increasing function ของ u^* มีนัยว่าสมการ (14) เป็น monotonically increasing function ของ u^* ซึ่งตรงกับ Lemma 1 (Lemma 1: ถ้าคนสองคนมีต้นทุนอาหารที่แท้จริงเท่ากัน ณ จุดที่ทั้งคู่ได้รับสารอาหารที่เหมาะสม หมายความว่าทั้งคู่ได้รับอรรถประโยชน์เท่ากัน) หมายความว่าเราสามารถกำหนดมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ u^* โดยใช้ต้นทุนอาหารที่แท้จริง (real calorie cost) ซึ่งต้นทุนอาหารที่แท้จริงคำนวณได้จากผู้ที่มียาได้ 20% ล่าง (bottom quintile: quintile1)

1.1. เส้นความยากจนด้านอาหาร

การคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหารควรมีการปรับปรุงทุก 10 ปี เพื่อให้สามารถสะท้อนแบบแผนการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภคจะมีผลต่อการคำนวณดัชนีราคาสินค้ารายพื้นที่ (spatial price indices: SPI) และต้นทุนสารอาหาร โดยในการส่วนของการกำหนดความต้องการสารอาหารขั้นต่ำของคนไทยนั้น กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อร่วมกันกำหนดความต้องการสารอาหารขั้นต่ำของคนไทย และพบว่าแนวโน้มคนไทยมีความต้องการแคลอรีน้อยลง แต่ต้องการโปรตีนมากขึ้น ซึ่งข้อมูลความต้องการสารอาหารขั้นต่ำดังกล่าวจะกลายเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหาร

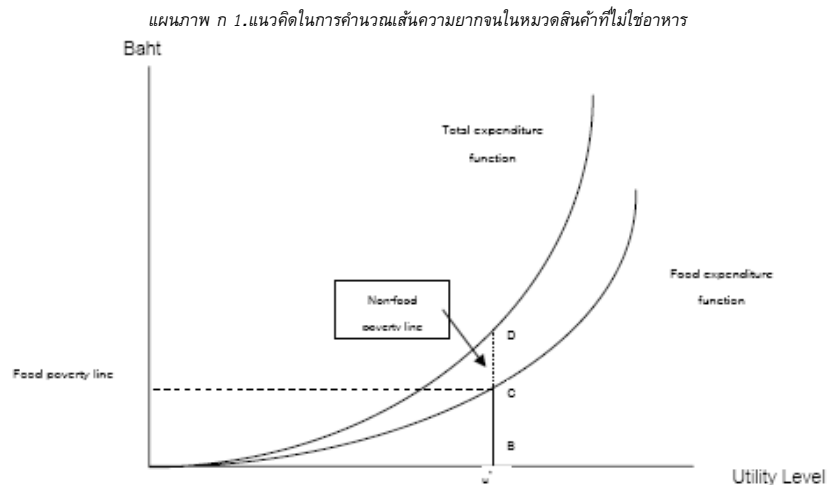
ทั้งนี้ การคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหารจะอาศัยทฤษฎีการบริโภคตามที่ได้พิสูจน์มาแล้วข้างต้นว่า ควรเป็นรูปแบบการบริโภคที่ทุกคนได้รับอรรถประโยชน์เท่ากัน ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในภูมิภาคใด หรืออยู่ในเขตเมืองหรือชนบท

นอกจากนี้ ทฤษฎีอรรถประโยชน์นี้ได้รับการพิสูจน์แล้วว่า อรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับเป็น monotonic increasing function ของต้นทุนสารอาหาร ดังนั้นคนที่มีความสามารถในการบริโภคที่แตกต่างกันย่อมมีต้นทุนสารอาหารที่ต่างกัน (หมายถึงผู้ที่บริโภคอาหารราคาแพงย่อมต้องจ่ายเงินมากกว่า) ดังนั้นการกำหนดต้นทุนสารอาหารจะทำให้เราสามารถกำหนดระดับอรรถประโยชน์สำหรับรูปแบบการบริโภคที่แตกต่างกันได้ โดยได้รับอรรถประโยชน์เท่ากันถึงแม้จะอยู่คนละพื้นที่และมีรูปแบบการบริโภคแตกต่างกัน

ด้วยเหตุนี้ เส้นความยากจนด้านอาหาร จึงถูกกำหนดโดยต้นทุนสารอาหารและต้นทุนโปรตีน (calorie cost and protein cost) ของประชากร 10% ที่จนที่สุด โดยที่ต้นทุนสารอาหารนี้คำนวณโดยใช้ราคาในแต่ละภูมิภาคและเขตของอาหารแต่ละรายการ ก่อนที่จะถ่วงน้ำหนักด้วยสัดส่วนประชากรเพื่อคำนวณหาต้นทุนเฉลี่ยระดับประเทศและใช้ดัชนีราคาอาหารรายพื้นที่ (SPI) เป็นตัวปรับความแตกต่างของพื้นที่ (ภาค/เขต) อีกครั้ง

1.2. เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

แนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารตามแผนภาพด้านล่าง ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอรรถประโยชน์กับค่าใช้จ่ายด้านอาหาร และค่าใช้จ่ายรวม โดยเมื่อกำหนดเส้นความยากจนด้านอาหาร (จุด C บนเส้นค่าใช้จ่ายด้านอาหาร) บุคคลจะได้รับอรรถประโยชน์เท่ากับ u^* ที่จุด B อรรถประโยชน์ที่จุดนี้ เราสามารถคำนวณหาค่าใช้จ่ายรวมได้ (จุด D) ซึ่งสะท้อนถึงเส้นความยากจนรวม (BD) ที่มีความคงเส้นคงวา ระหว่างเส้นความยากจนด้านอาหาร (BC) และเส้นความยากจนหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร (CD)

ในการนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ มีขั้นตอนในการคำนวณ ดังนี้ (1) คำนวณหา food welfare เท่ากับ ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนหารเส้นความยากจนด้านอาหารคูณ 100 ถ้า food welfare มีค่าเท่ากับ 100 หมายความว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนเท่ากับเส้นความยากจนด้านอาหาร (2) เลือกครัวเรือนที่มีค่า food welfare อยู่ระหว่าง 90-110 และ (3) หาค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารของกลุ่มที่มี food welfare อยู่ระหว่าง 90-110 จะได้เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

โดยแบ่งกลุ่มหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารขั้นพื้นฐาน สามารถจำแนกออกเป็น 9 กลุ่ม ดังนี้ (1) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย (2) ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน (3) ค่าจ้างบุคคลที่ให้บริการครัวเรือน (4) ค่าเสื้อผ้า (5) ค่ารองเท้า (6) ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล (7) ค่ารักษาพยาบาล (8) ค่าเดินทางและการสื่อสาร และ (9) ค่าใช้จ่ายการศึกษา

1.3. การประหยัดจากขนาด (Economy of scale)

การอาศัยอยู่ร่วมกันในครัวเรือนจะส่งผลให้ผลของการประหยัดจากขนาดขึ้น โดยค่าใช้จ่ายบางรายการที่สามารถใช้ร่วมกันได้โดยไม่ทำให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นมาก เช่น ค่าแสงสว่าง การอยู่คนเดียว หรืออยู่สองคน อาจมีค่าใช้จ่ายเท่า ๆ กันได้ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม อาจมีค่าใช้จ่ายบางรายการที่ไม่สามารถใช้ร่วมกันได้ เช่น ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น หรือใช้ร่วมกันได้น้อย เช่น ค่าเสื้อผ้าและรองเท้า เป็นต้น แต่ถ้าเราสามารถยอมให้ค่าใช้จ่ายบางหมวดสามารถใช้ร่วมกันได้ จะทำให้เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารจะเป็นผลรวมของ

$$MNFPL = \sum_{n=1}^9 MNFPL_n$$

เมื่อ $MNFPL_n$ คือ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของสินค้าที่ไม่ใช่อาหารหมวด j โดยที่ j หมายถึง สินค้าหมวด 1 – 9 (ตามที่กล่าวข้างต้น) กำหนดขนาดของการประหยัดจากขนาดให้แต่ละหมวดสินค้า (economy of scale parameter)

$$NFPL_{hm} = k * MNFPL_n * HS_h^{(\theta_n-1)}$$

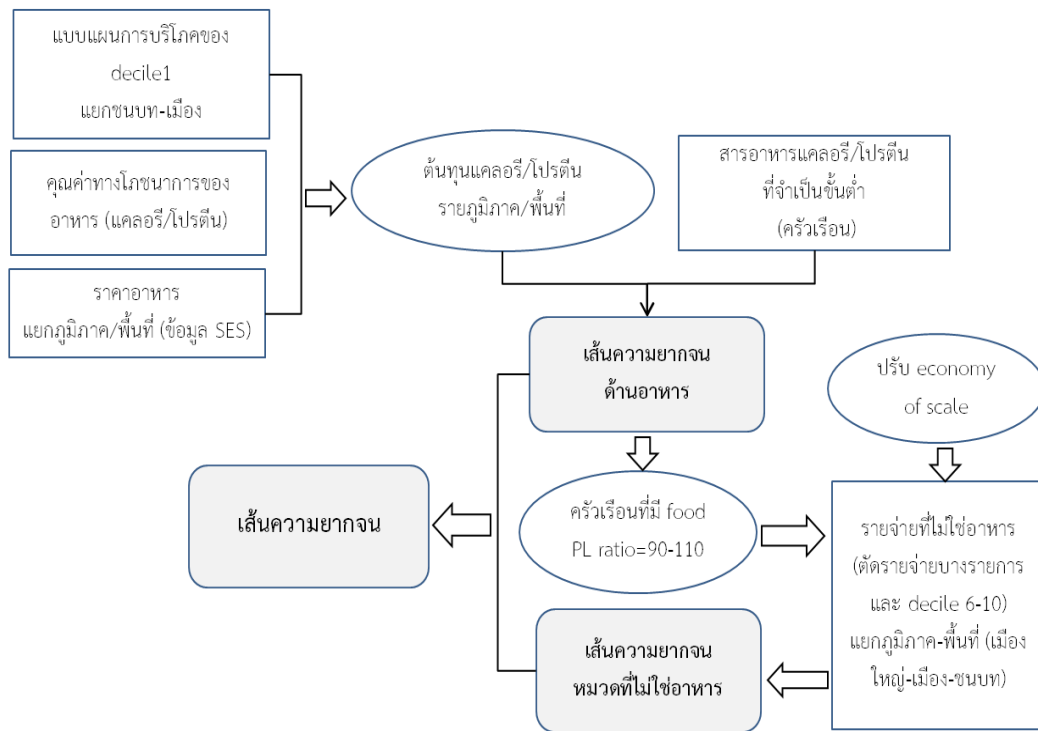
ถ้า θ_n เท่ากับ 1 หมายความว่า สินค้าหมวด j เป็นสินค้าที่ไม่สามารถใช้ร่วมกันได้ แต่ถ้า θ_n เท่ากับ 0 หมายความว่าสินค้าหมวดดังกล่าวเป็นสินค้าที่ใช้ร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์ โดยที่จำนวนผู้ใช้ไม่มีผลทำให้ต้นทุนเพิ่มขึ้น ค่า k เป็นค่าคงที่ ดังนั้น ค่าเฉลี่ยของ $NFPL_{hm}$ เท่ากับค่าเฉลี่ยของ $MNFPL_{jn}$ ซึ่งหมายความว่า การยอมให้มีการประหยัดจากขนาดในแต่ละครัวเรือน ไม่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของประชากร

2. วิธีการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ (Poverty line)

ขั้นตอนการคำนวณเส้นความยากจนใหม่จะเริ่มจากการคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหารจากนั้นจึงคำนวณเส้นความยากจนในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร และนำค่าทั้งสองส่วนรวมกันเป็นเส้นความยากจนใหม่ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการคำนวณสามารถอธิบายได้ ดังนี้

แผนภาพ ก2 ขั้นตอนและเทคนิคการคำนวณเส้นความยากจนใหม่

การคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหาร

(1) ใช้แบบแผนการบริโภคอาหารของคนที่อยู่ใน Decile 1 หรือ 10% ของประชากรที่จนที่สุด จากการจัดลำดับด้วยรายจ่ายบริโภคต่อหัว (per capita consumption expenditure) โดยแยกเป็นแบบแผนการบริโภคของคนเมืองและคนชนบท (Q_{ai}) เพื่อใช้เป็นตะกร้าอาหารสำหรับคำนวณต้นทุนสารอาหาร โดยที่ a หมายถึง เขตเมืองและเขตชนบท i หมายถึง รายการอาหาร

(2) แบบแผนการบริโภคนี้นำไปคำนวณหาปริมาณพลังงาน (แคลอรี) และปริมาณโปรตีนที่ได้รับ ($CalD1_a$ และ $ProD1_a$)

$$CalD1_a = \sum_i (Q_{ai} * C_i)$$

$$ProD1_a = \sum_i (Q_{ai} * Pt_i)$$

หรือ

Calories/protein obtained = ผลรวมของ (ปริมาณการบริโภคอาหารแต่ละรายการ_a × ปริมาณแคลอรีโปรตีนที่ได้จากอาหารแต่ละรายการ)

(3) คำนวณต้นทุนสารอาหารและโปรตีน (Cost of calories/protein) ในแต่ละพื้นที่ (9 พื้นที่: r) (5 ภูมิภาค 2 เขต ยกเว้นกรุงเทพฯ ซึ่งไม่มีเขตชนบท) ดังนี้

$$CalCost_r = \frac{\sum_{i=1}^n (Q_{ai} * P_{ri}) * 1000}{CalD1_a}$$

$$ProCost_r = \frac{\sum_{i=1}^n (Q_{ai} * P_{ri}) * 100}{ProD1_a}$$

หรือ

Calories cost = ผลรวมของรายจ่ายอาหารทุกรายการในแต่ละพื้นที่ x 1,000 / calories obtained_a

Protein cost = ผลรวมรายจ่ายอาหารทุกรายการในแต่ละพื้นที่ x 100 / protein obtained_a

(4) คำนวณปริมาณแคลอรีและโปรตีนขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับสมาชิกในครัวเรือน และหาค่าเฉลี่ยต่อหัว (p_{cal_h} และ p_{pro_h}) โดยใช้ข้อมูลความต้องการพลังงานและโปรตีนสำหรับแต่ละช่วงอายุและเพศ ($cal\_require$ และ $pro\_require$) มาคำนวณหาปริมาณแคลอรีและโปรตีนที่แต่ละครัวเรือนควรจะได้รับในแต่ละวัน และเมื่อหารด้วยจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (n) จะได้ปริมาณพลังงาน (แคลอรี) และโปรตีนเฉลี่ยต่อหัวของแต่ละครัวเรือน

$$Pcal_h = \frac{\sum_{i=1}^n age\&sex_i * cal\_require}{household\ size_h}$$

$$Ppro_h = \frac{\sum_{i=1}^n age\&sex_i * pro\_require}{household\ size_h}$$

(5) คำนวณจำนวนเงินที่ครัวเรือนต้องใช้เพื่อให้ได้แคลอรีหรือโปรตีนใน 1 เดือน (30 วัน)

$$Ecal_h = \left[\left(\frac{30 * Pcal_h}{1000} \right) * CalCost_r \right] * HS_h^{(\theta_j-1)}$$

$$Epro_h = \left[\left(\frac{30 * Ppro_h}{100} \right) * ProCost_r \right] * HS_h^{(\theta_j-1)}$$

หรือ

ต้นทุนแคลอรี 1 เดือน = แคลอรีเฉลี่ยต่อหัว x 30/1000 x calories cost x (ขนาดของครัวเรือน)^(0.9-1)

ต้นทุนโปรตีน 1 เดือน = โปรตีนเฉลี่ยต่อหัวที่ x 30/100 x protein cost x (ขนาดของครัวเรือน)^(0.9-1)

การคูณขนาดของครัวเรือน ($\theta-1$) เป็นการปรับ economy of scale โดยให้ $\theta = 0.9$ หมายถึง การประหยัดจากขนาดของค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ซึ่งสมมติว่าเท่ากับ 0.9 มีนัยว่าค่าใช้จ่ายด้านอาหารสามารถแบ่งกันได้ระหว่างสมาชิกในครอบครัว แต่ไม่มากนัก

(6) เปรียบเทียบเส้นความยากจนด้านอาหารของครัวเรือนที่คำนวณโดยใช้ความต้องการด้านแคลอรีและโปรตีน (calorie-base and protein-base) และเลือกค่าที่สูงกว่าสำหรับใช้เป็นเส้นความยากจนด้านอาหารของครัวเรือน เส้นความยากจนด้านอาหารของแต่ละครัวเรือนที่คำนวณได้นี้ แสดงว่าครัวเรือนสามารถได้รับทั้งแคลอรีและโปรตีนตามปริมาณขั้นต่ำที่ครัวเรือนควรจะได้รับ

$$Fline_h = \max(Ecal_h, Epro_h)$$

การคำนวณเส้นความยากจนในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร (non-food poverty line)

การคำนวณเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารยังคงยึดทฤษฎีเรื่องอรรถประโยชน์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

(1) คำนวณหา Poverty Line food ratio (PL food) ซึ่งเท่ากับ ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนหาร เส้นความยากจนด้านอาหารคูณ 100 ถ้า PL food มีค่าเท่ากับ 100 หมายความว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนเท่ากับเส้นความยากจนด้านอาหาร แต่เนื่องจากจำนวนครัวเรือนที่จะเป็นตัวแทนดังกล่าวอาจมีจำนวนน้อยเกินไป เพื่อให้ได้ตัวแทนที่ดีกว่าจึงใช้วิธีคำนวณหาเลือกครัวเรือนที่มีค่า PL food อยู่ระหว่าง 90-110

$$PL\ food_h = \frac{FExp_h}{Fline_h} * 100$$

(2) เมื่อได้ครัวเรือนที่อยู่ช่วง PL food แล้ว ให้ตัดรายจ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารบางรายการ ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลคนไขนอก (รายการ 7.2) ค่าซื้อยานพาหนะ (รายการ 8.1) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะ (รายการ 8.2) ค่าเล่าเรียนในโรงเรียนเอกชน (รายการ 9.2) ค่าการศึกษาอื่นๆ (รายการ 9.5) และตัดตัวอย่างครัวเรือนที่อยู่ใน Decile6-Decile10 เนื่องจากรายการใช้จ่ายดังกล่าว และรายจ่ายของครัวเรือนในกลุ่ม Decile 6-Decile10 ไม่ควรจะถูกนับรวมเพื่อสะท้อนพฤติกรรมการใช้จ่ายในหมวดที่ไม่ใช่อาหารของคนจน

(3) หาค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารของกลุ่มที่เหลือ แยกเป็น 9 พื้นที่ โดยที่พื้นที่กรุงเทพฯ จะรวมเมืองใหญ่ ได้แก่ สมุทรปราการ เชียงใหม่ ภูเก็ต และตรัง เพื่อให้มีจำนวนตัวอย่างมากเพียงพอในการเป็นตัวแทนการคำนวณรายจ่ายที่ไม่ใช่อาหารของคนกรุงเทพฯ จะได้รายจ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารเฉลี่ยต่อหัว (per capita non-food expenditure) ของครัวเรือนกลุ่มดังกล่าวจำแนกตามพื้นที่ โดยแบ่งกลุ่มสินค้าที่ไม่ใช่อาหารออกเป็น 9 กลุ่ม ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ค่าจ้างบุคคลที่ให้บริการครัวเรือน ค่าเสื้อผ้า ค่ารองเท้า ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล ค่ารักษาพยาบาล ค่าเดินทาง และการสื่อสาร ค่าใช้จ่ายการศึกษา

$$NF_{rj} = \sum_{h \text{ in } r} NF_{hj} / I_r$$

โดยที่ NF_{rj} เป็นค่าเฉลี่ยเฉพาะครัวเรือนในพื้นที่ r NF_{hj} เป็นรายจ่ายต่อสินค้าหมวด j ของครัวเรือน h และ I_r แทนจำนวนประชากรในพื้นที่ r

(4) คำนวณค่าใช้จ่ายในหมวดที่ไม่ใช่อาหารของแต่ละครัวเรือน โดยใช้ค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารทั้ง 9 กลุ่ม และแยกตามพื้นที่ และปรับการประหยัดจากขนาด (Economy of scale) ดังนี้

$$NFPL_{hj} = k * NF_{rj} * HS_h^{(\theta_j-1)},$$

(5) หาผลรวมของรายจ่ายหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารทั้ง 9 หมวด จะได้เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารของครัวเรือน (non-food poverty)

$$NFl_{ine}_h = \sum_{j=1}^9 NFPL_{hj}$$

เส้นความยากจนของครัวเรือน คือ ผลรวมของเส้นความยากจนด้านอาหาร และเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

$PovLine_h = Fl_{ine}_h + NFl_{ine}_h$

